

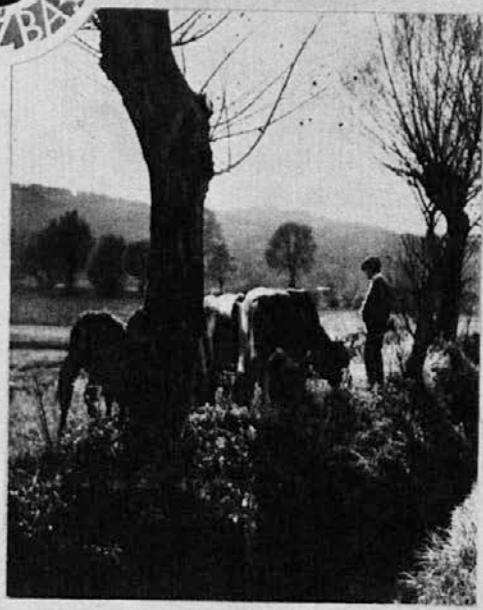
VODNIKOVA

19

30

PRATIKA

Članom in poverjenikom Vodnikove družbe.

Za leto 1929. je izdala Vodnikova družba štiri knjige, ki jih prejmejo člani po poverjenikih. Te knjige so:

Vodnikova pratika za leto 1930.

Juš Kozak, **Lectov grad.**

Slavko Savinšek, **Zgrešeni cilji.**

Dr. Iv. Lah, **V boju za Jugoslavijo.** II. del.

Vsak član prejme knjige pri poverjeniku, pri katerem se je vpisal. Člani, ki so se vpisali naravnost pri družbi, prejmejo knjige pri njej v Ljubljani, po pošti pa le tedaj, če so ji poslali poleg članarine v znesku 20 Din še 7 Din za poštnino in zavojnino.

Vse stroške za pošiljanje denarja in prejem knjig morajo po družbenih pravilih člani povrniti poverjenikom.

Hkrati z razdelitvijo knjig se začne vpisovanje za leto 1930. Članarina za leto 1930. znaša za Jugoslavijo 20 Din, za sosedne države 34 Din in za Ameriko 1 dolar.

Člani se nabirajo z nabiralnimi polami in nabiralnimi knjižicami, ki so priložene vsaki pošiljki knjig. Nabrani denar naj se pošilja po priloženih položnicah z nabiralnimi polami vred **sproti Vodnikovi družbi v Ljubljani.**

Nabiranje naj se vrši čim hitreje, zaključiti pa se mora (po družbenih pravilih) konec meseca marca. Ostanek denarja z nabiralnimi polami vred naj se pošlje do dne 10. aprila 1930. v Ljubljano.

Na naročila brez denarja in na prepozno dospela naročila se družba ne bo mogla več ozirati.

Za leto 1930. izda Vodnikova družba zopet 4 knjige, in sicer:

Vodnikovo pratiko za leto 1931,

dve pripovedni in eno poučno knjigo.

V družbeni pisarni in v knjigarnah se dobijo posamezne družbine knjige:

Fr. Bevk, **Hiša v strugi.** Povest.

Fr. Govekar, **Olga.** Povest.

Juš Kozak, **Bell mecesen.** Povest.

Juš Kozak, **Lectov grad.** Povest.

Zofka Kvedrova, **Vladka in Mitka.** Povest.

Vlad. Levstik, **Pravica kladiva.** Povest.

Iv. Matičič, **Na mrtvi straži.** Povest.

Slavko Savinšek, **Zgrešeni cilji.** Povest.

Dr. Iv. Lah, **Vodniki in preroki.** — S slikami.

Dr. Iv. Lah, **V boju za Jugoslavijo.** I. del.

Dr. Iv. Lah, **V boju za Jugoslavijo.** II. del.

Iz tajnosti prirode. — S slikami.

Vsaka broširana knjiga stane 12 Din, v platno vezana pa 20 Din.

V Ljubljani, meseca septembra 1929.

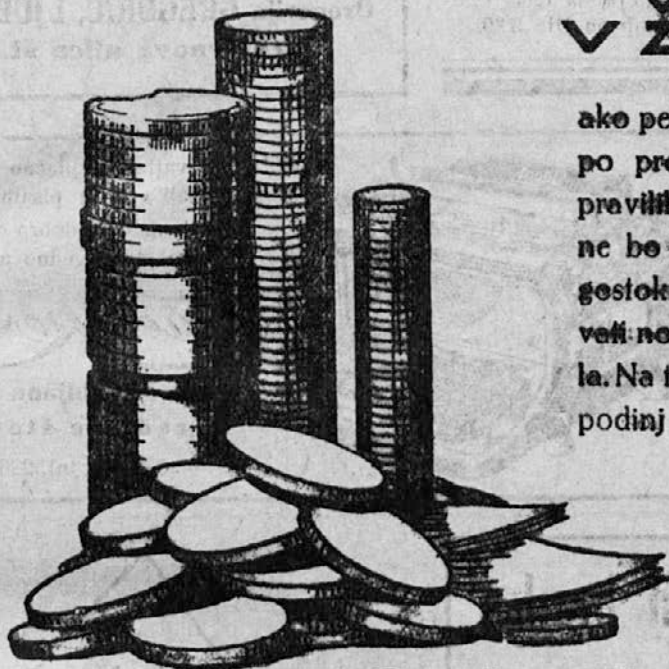
Vodnikova družba.

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16.

MNOGO DENARJA

Vam ostane
v žepu

ako perete perilo
po preizkušeni
pravilih. Nič več
ne bo treba po-
gostokrat kupo-
vati novega peri-
la. Na tisoče gos-
podinj ve, da je

Schichtov način pranja

najbolj praktična metoda na svetu. Perilo se čez noč namoči v raztopini praška za pranje „Ženska hvala“. Zjutraj se perilo nalahno izpere s Schichtovim JELEN milom, a ko se v raztopini tega mila še prekuha, oprano je brez mencanja in drgnjenja. Perilo postane belo kot sneg, ker „Ženska hvala“ in JELEN milo odnašata nesnago. Vsak oprani kos postane kot nov, a tako pranje niti najmanj ne škodi perilu.

DELNIŠKA TISKARNA

D. D. V LJUBLJANI
MIKLOŠIČEVA CESTA 16

BRZOJAVNI NASLOV: DELTISK
TELEFON 2132

RAČUN POŠTNE HRANILNICE
ŠTEV. 11.630

TISK IZ IZDOLBE-
NINE V BAKRU
(BAKROTISK)

TISKARNA IZVRŠUJE
VSAKOVRSNE TISKO-
VINE, KNJIGE, REVIJE,
ČASOPISE, DIPLOME,
DELNICE, SREČKE, KO-
LEDARJE, ENOBARVNE
IN VEČBARVNE SLIKE
POLJUBNE VELIKOSTI,
VREDNOSTNE PAPIRJE,
RAZGLEDNICE, LETAKE,
LEPAKE, POSETNICE,
OVITKE, OSMRTNICE,
POROČNA NAZNANI-
LA, OVOJE ZA RAZNE
INDUSTRIJSKE IZDELKE

POSEBEN ODDELEK ZA
IZVRŠEVANJE IZVIRNIH
RISB IN SLIK ZA RAZ-
LIČNE REKLAME, VRED-
NOSTNE PAPIRJE, ILLU-
STRACIJE, UMETNIŠKO
OPREMLJANJE KNJIG,
REVIJ IN POLJUBNIH
NAROČENIH TISKOVIN
SKICE NA ZAHTEVO

KNJIGOVEZNICA
JE OPREMLJENA Z
MODERNIMI STROJI IN
NAJNOVEJŠIM MATE-
RIALOM TER IZDELUJE
RAZLIČNA DELA, KI
SPADAJO V KNJIGO-
VEŠKO STROKO, NA-
DALJE IZVRŠUJE UMET-
NO VEZAVO KNJIG
Z ROČNIM ZLATENJEM
PO ORIGINALNIH NA-
ČRTIH IN NAROČILU

IZDELOVALNICA
TRGOVINSKIH KNJIG
V POLJUBNI VELIKOSTI
IN OBLIKI Z LASTNIM
ČRTALNIM STROJEM

44197

VODNIKOVA PRATIKA

1930

030024149

IZDALA IN ZALOŽILA VODNIKOVA DRUŽBA V LJUBLJANI
NATISNILA DELNIŠKA TISKARNA D. D. V LJUBLJANI (PREDSTAVNIK MIROSLAV AMBROŽIČ)

RODOVNIK KRALJEVSKEGA DOMA.

Njeg. Vel. kralj Aleksander I., rojen dne 17. (4.) decembra 1888. na Cetinju. Zasedel je prestol dne 17. (4.) avgusta 1921.

Njeno Vel. kraljica Marija, rojena dne 9. januarja (27. decembra) 1899. v Goti, poročena v Beogradu dne 8. junija 1922.

Njeg. Visoč. prestolonaslednik Peter, rojen dne 6. septembra (24. avgusta) 1923. v Beogradu.

Njeg. Visoč. kraljevič Tomislav, rojen dne 19. (6. januarja) 1928. v Beogradu.

Njeg. Visoč. kraljevič Andrej, rojen dne 28. (15.) junija 1929. na Bledu.

Nj. kralj. Visočanstvo kraljevič Jurij, rojen dne 8. septembra (27. avgusta) 1887. na Cetinju.

Njeno kralj. Visočanstvo kneginja Jelena, rojena dne 4. novembra (23. oktobra) 1884. na Reki. Poročila se je z Njeg. Visoč. knezom Ivanom Konstantinovičem dne 3. septembra (21. avgusta) 1911. v Peterhofu.

Njeg. Visoč. knez Arsenije Karagjorgjević, stric Njeg. Vel. kralja, rojen dne 16. (3.) aprila 1859. v Temišvaru.

Njeg. Visoč. knez Pavle, sin kneza Arsenija, rojen dne 27. (15.) aprila 1893. v Petrogradu.

Njeno Visoč. kneginja Olga, hči grškega kneza Nikole, rojena 29. (16.) maja 1903. v Tatoju. Poročena 22. (9.) oktobra 1923. v Beogradu.

Domnevno vreme leta 1930. po stoletnem koledarju.

Saturn je mrzle in vlažne narave, zato imajo tudi vsa leta, katerim on vlada, tak značaj. Pomlad je suha in mrzla; če nastopi deževno vreme, mu po navadi sledi škodljiva slana. Poletje je tudi hladno, dnevi brez moče so redki. Jesen je takisto neprijazna in kmalu zimasta, le v novembru dobimo še lepe dni. Zima je začetkoma mokra, potem zelo mrzla in se dolgo vleče.

Dozdevno vreme v posameznih mesecih.

Januar.

Od 2. do 4. temačno in zmerno mrzlo. 6. dež in sneg. 9. megla. 12. sneg. 13. temačno in vetrovno. 14. sneg. 16. temačno in vetrovno. 21. zelo oster mraz. 22. in 23. veter in sneg. 24. in 25. jasno in jako mrzlo. 29. in 30. sneg in vihar. 31. srdit mraz.

Februar.

Do 5. zelo mrzlo. 6. sneg in mraz. Od 8. do 10. brezprimerno mrzlo. 11. in 12. malo milejši mraz. 13. in 14. silen vihar s snegom. Od 15. do 20. motno in mileje. Od 21. do 28. dež, ki stopi velike množine snega.

Marec.

Do 4. močan veter s snegom. 5. in 6. lepo jasno. Od 7. do 9. dež. 11. sneg. 12. rezko. 13. in 14. lepo, toda mrzlo. 15. sneg. 16. in 17. jasno in mrzlo. Od 18. do 20. zelo mrzlo in sneg. 21. mraz in veter. Od 22. do konca neugodno in mrzlo. 30. sneg.

April.

Do 4. zelo mrzlo. 5. lepo jasno in milo. 7. in 8. megla in dež. Od 12. do 17. hud mraz, jasno in vetrovno. 19. dež. Od 20. do 22. zelo sršljivo in mrzlo. 23. toplo in zatohlo. 24. in 25. topel dež. Od 26. do 28. lepo toplo. 29. dež, nato lepo.

Maj.

8. zjutraj mrzelica, sicer lepo. 4. grom in dež. 5. nestalno. 6. jasno, huda slana. Od 7. do 26. hladne

noči in topli, suhi dnevi. 27. neugodno. Od 28. do 30. kalno in dež. 31. ostra slana, zvečer dež.

Junij.

Do 4. mrzlo in rezko. 5. hladen dež. Od 7. do 9. topel dež in solnce. 26. dež. 28. sijajno vreme. 30. mračno.

Julij.

2. mračno in mrzlo. 3. dež. Od 4. do 8. huda vročina. 10. in 11. neurje in plohe. Od 12. do 18. velika vročina, nato močan dež do konca meseca.

Avgust.

Od 1. do 4. mračno in nekoliko dežja. 6. sijajno vreme s hladnimi nočmi. 7. dež in grom. 8. precej lepo. Od 9. do 14. stalen dež. 17. lepo. 18. močna nevihta, nato nestalno vreme do konca meseca.

September.

Do 5. vetrovno in mrzlo. Od 6. do 8. grom in dež. 11. mračno. 13. in 14. nočne primrzlice. 15. jasno in toplo. 16. in 17. mračno brez mraza. Od 18. do konca meseca megleno, mraz in vetrovno kot pozimi.

Oktober.

Do 9. dež z nevihtami. 10. in 11. jasno. 21. in 22. mračno in dež. Od 24. do 26. megleno in nestalno. Od 29. do 31. megla in mraz.

November.

Do 3. jasno. 4. in 5. dež. Od 6. do 8. lepo vreme. Od 9. do 15. dež in nalivi. Od 16. do 20. deževno. 23. in 24. mraz. 25. dež. 26. lep jesenski dan. 27. ponedeljevi lepo, ponoči dež. 29. jasno. 30. veter.

December.

5. dež in sneg, potem do 7. lepo. 8. dež. 9. motno in toplo. 10. močan dež. 11. lepo. 12. temačno. 13. hud dež. Od 14. do 18. temačno. 20. jasno in led. 30. jasno in mraz. 31. megla in tema.

Navadno leto 1930.

ima 365 dni, začne se s sredo in konča s sredo.

Astronomski letni časi.

Mrki solnce in lune leta 1930.

Pomlad se prične dne 21. marca ob 9. uri 30 min.
Poletje se prične dne 22. junija ob 4. uri 53 min.
Jesen se prične dne 23. septembra ob 19. uri 36 min.
Zima se prične dne 22. decembra ob 14. uri 40 min.

Ure se štejejo od 1 do 24, t. j. od polnoči do polnoči po srednjeevropskem času.

Godovinsko število.

Zlato število	12
Epakta ali lunino kazalo	XXX (*)
Solnčni krog	7
Rimsko število	13
Nedeljska črka	E
Značaj leta ali praznično število	30
Nedelj in zapovedanih praznikov	60
Letni vladar	Saturn

Nebesna znamenja.

Pomlad:		Jesen:	
 oven	♈	 tehtnica	♎
 bik	♉	 škorpion	♏
 dvojčka	♊	 strelec	♐
Poletje:		Zima:	
 rak	♋	 kozel	♈
 lev	♌	 vodnar	♑
 devica	♍	 ribi	♓

Premakljivi prazniki.

Sedemdesetnica 16. febr. Binkošti 8. junija.
Pepelnična sreda 5. marca. Sv. Trojica 15. junija.
Velika noč 20. aprila. Telovo 19. junija.
Križovo 26., 27., 28. maja. Srce Jezusovo 27. junija
Vnebohod 29. maja. Prva adv. nedelja 30. nov.

Od Božiča do pepelnice je 70 dni. Predpust traja 57 dni. Post se začne 5. marca in konča 19. aprila, traja torej 46 dni.

Državni prazniki.

Vidov dan 28. junija.
Ujedinjenje Srbov, Hrvatov in Slovencev 1. decembra.
Rojstni dan kralja Aleksandra 17. decembra.

Znaki za mesečne spremene.

Mlaj . . . . . ☾ Ščip ali polna luna ☽
Prvi krajec . . . ☾ Zadnji krajec . . ☽

Solnce mrkne dvakrat, luna tudi dvakrat; viden pa bo v Srednji Evropi samo neznatno, delni mrk lune dne 7. oktobra.

1.) Delni lunin mrk dne 13. aprila: pričetek mrka ob 6. uri 21 minut, sreda ob 6. uri 58 minut, konec ob 7. uri 36 minut. Mrk bo viden na jugozapadu Evrope in na severozapadu Afrike, na Atlantskem oceanu, v Severni in Južni Ameriki in na Tihem oceanu, razen v njeza zahodnem delu.

2.) Kolobarjasti, popolni solnčni mrk 28. aprila: začetek ob 17. uri 20 minut, konec ob 22. uri 46 minut. Viden bo v severovzhodni Aziji, v severnem delu Tihega oceana, na Severnem ledenem morju, v Severni Ameriki in na severnem Atlantskem oceanu.

3.) Delni mrk lune dne 7. oktobra: pričetek mrka ob 19. uri 46 minut, konec ob 20. uri 27 minut. Ta dokaj malopomemben mrk bo viden v Evropi, Aziji, Afriki, na Indijskem oceanu in v Avstraliji.

4.) Popolni solnčni mrk dne 21. in 22. oktobra: pričel se bo 21. oktobra ob 20. uri 4 minute in končal 22. oktobra ob 1 uri 23 minut. Mrk bo viden v vzhodni Avstraliji, v južnem delu Tihega oceana in na južnem koncu Južne Amerike.

Vremenski ključ

po zvezdoslovcu J. W. Herschlu.

Pomeni, kadar se spremeni mesec:

ob urih	poletji	pozimi
od 24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozapadnik
od 2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
od 4. do 6.	dež	sneg in vihar
od 6. do 10.	spremenljivo	sneg ob severozapadniku, sneg ob vzhodniku
od 10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
od 12. do 14.	mnogo dežja	sneg in dež
od 14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
od 16. do 18.	lepo	lepo
od 18. do 22.	lepo ob severu ali zapadniku, dež ob jugu ali jugozapadniku	dež in sneg ob jugu ali zapadniku
od 22. do 24.	lepo	lepo

O p o m b a. Vse leto se razdeli na dva dela: poletje in zimo. Za poletje velja čas od 15. aprila do 16. oktobra, ostali čas pa za zimo.

PROSINEC JANUAR

*Zvezda sije na snežene ceste...
Sveti trije kralji, kam pa greste?
Srečo voščit se pri vas ustavimo,
bob, kolače v cekarje pospravimo.*

Novo leto

Genovefa

Sv. 3 kralji

Valentin

Pavel, p.

1

3

6

7

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Ernest

Veronika

Hilarij

Anton, p.

Sebastijan

12

13

14

17

20

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Neža

21

Vincenc

22

Spreob. Pavla

25

Franč. Sal.

29

Peter Nol.

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	S	Novo leto. Obrezov. Gospodovo
2	Č	Makarij; Miljeva
3	P	Genovefa; Slavimir
4	S	Tit; Angela

5	N	po N. l.; Telesfor; Grozdana
6	P	5 kralji ali razgl. G.; Darinka
7	T	Valentin, šk.; Svetoslav
8	S	Severin, op.; Bogoljub, muč.
9	Č	Julijan
10	P	Pavel I., p.; Dobroslav
11	S	Higin, p. m.; Božidar, op.

12	N	1. po razgl. G.; Ernest, šk.
13	P	Veronika, d.; Zorislava
14	T	Feliks (Srečko); Neda
15	S	Mavrij, op.
16	Č	Marcel, p.
17	P	Anton, pušč.; Ratislav
18	S	Sv. Petra stol v R.; Priska, d. m.

19	N	2. po razgl. G.; Kanut, kr.
20	P	Fabijan in Sebastijan, m.
21	T	Neža, d. m.; Janja
22	S	Vincenc, m.; (Vinko)
23	Č	Alfonz; Zaroka M. D.
24	P	Timotej, šk.; Milislava
25	S	Spreob. Pavla; Kosava

26	N	3. po razgl. G.; Polikarp, šk.
27	P	Janez Zlatoust; Slavoja
28	T	Egidij; Julijan, šk.
29	S	Frančišek Sal., šk.
30	Č	Martina, d. m.; Hiacinta, d.
31	P	Peter Nolaški, sp.; Divna

Beleške.

Dan je dolg od 8^h 25' do 9^h 26'.

Dan zraste za 1^h 1'.

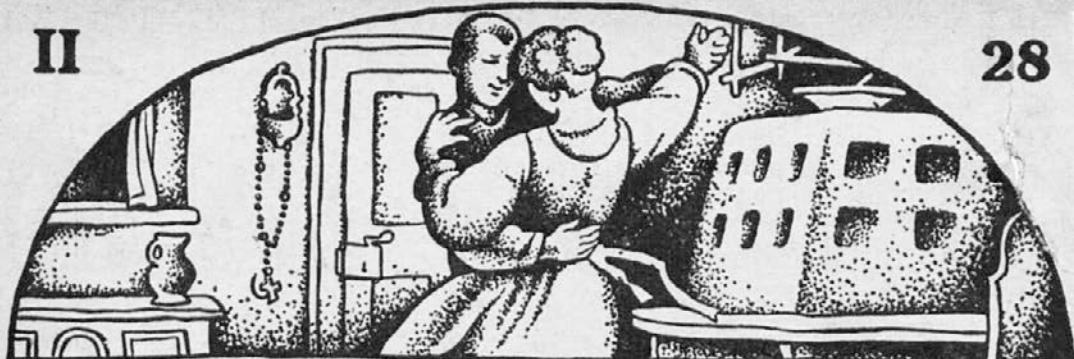
Solnce stopi v znamenje vodnarja dne 20. ob 19^h 33'.

☾ Prvi krajec dne 8. ob 4^h 11'.

☉ Ščip dne 14. ob 23^h 21'.

☾ Zadnji krajec dne 21. ob 17^h 7'.

☀ Mlaj dne 29. ob 20^h 7'.

SVEČAN

FEBRUAR

*Ples in smeh, šegavi dirindaj ...
Krepke roke, ljubezniv smehlaj ...
Kaj od srca se do srca spleta,
očka, mamca zvedeti ne smeta.*

Ignacij

1

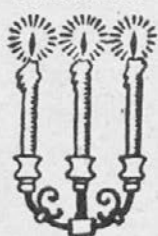

1

2

Svečnica

2

3

4

Blaž

3

5

6

Agata

5

7

8

Apolonija

9

9

10

Katarina

13

11

12

Valentin

14

13

14

Julijana

16

15

16

Simeon

18

17

18

Konrad

19

19

20

Aleksander

Maksimilijan

Stol sv. Petra

Matija

Roman

20

21

21

22

23

22

24

25

24

26

27

28

28

1	S	Ignacij (Igo, Ognjesl.); Budimil
2	N	4. po razgl. G.; Svečnica
3	P	Blaž, šk.; Oskar
4	T	Andrej (Hrabroslav); Daroslav
5	S	Agata, dev.
6	Č	Doroteja; Amand
7	P	Romuald, op.; Malina
8	S	Janez Matajski; Zvezdodrag
9	N	5. po razgl. G.; Apolonija
10	P	Sholastika, dev.; Vojmil
11	T	Deziderij; Adolf, šk.
12	S	Evlalija; Zvonimir
13	Č	Katarina, dev.; Vrativoj
14	P	Valentin (Zdravko); Cvetna
15	S	Favstin; Ljuboslava
16	N	1. predpepel.; Julijana, d. m.
17	P	Kristijan, m.; Vesela
18	T	Simeon; Dobrana
19	S	Konrad, pušč.
20	Č	Aleksander (Šaša)
21	P	Maksimilijan; Miroslava (Irena)
22	S	Stol sv. Petra v A.
23	N	2. predpepel.; Peter Damj., šk.
24	P	Matija, ap.; (Bogdan)
25	T	Valburga, dev.
26	S	Matilda, dev.
27	Č	Viktor; Leander; Baldomir
28	P	Roman, op.

Beleške.

Dan je dolg od 9^h 29' do 10^h 57'.Dan zraste za 1^h 28'.Solnce stopi v znamenje rib dne 19. ob 10^h 0'.
 Prvi krajec dne 6. ob 18^h 26'.

 Ščip dne 13. ob 9^h 39'.

 Zadnji krajec dne 20. ob 9^h 44'.

 Mlaj dne 28. ob 14^h 55'.

SUŠEC

MAREC

*Vedi, sinček, za bodoča leta:
Zemlja skrbna je in dobra mati;
kar ji daš, stotero ti povrne —
ali treba težko je dajati.*

Albin

Kunigunda

Pust

Janez od Boga

40 mučencev

1

3

4

8

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Gregor

Matilda

Jedert

Edvard

Jožef

12

14

17

18

19

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Benedikt

Mar. oznanjenje

Rupert šk.

Janez Kap.

Benjamin

21

25

27

28

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	S	Albin (Belko), šk.; Belin
2	N	3. predpepel.; Simplacij, p.
3	P	Kunigunda, ces.; Tician, šk.
4	T	Pust; Kazimir, spoz.
5	S	Pepelnica; Janez Jožef od križa
6	Č	Evzebij; Danica
7	P	Tomaz Akvinski, c. uč.
8	S	Janez od Boga, sp.; Bodin
9	N	1. postna; Frančiška Rim.
10	P	40 mučencev; Viktor, m.
11	T	Sofronij, šk.; Heraklij
12	S	Gregor I., p.; Božana
13	Č	Rozina, vd.; Teodora, muč.
14	P	Matilda; Desimir
15	S	Klemen, M. D., sp.
16	N	2. postna; Hilarij, m.; Ljubisl.
17	P	Jedert, dev.; Patricij
18	T	Edvard; Ciril, c. uč.
19	S	Jožef, ženin M. D.
20	Č	Aleksandra, muč.; Joahim
21	P	Benedikt, op.
22	S	Katarina; Lea
23	N	3. postna; Jožef Oriol; Pelagija
24	P	Gabrijel, nadang.; Simeon, m.
25	T	Marijino oznanjenje
26	S	Emanuel, muč.; Dizma; Srdan
27	Č	Rupert, šk.; Janez Dam., c. uč.
28	P	Janez Kapistran; Sikst, p.
29	S	Ciril, m.
30	N	4. postna (sredpost.); Janez Kl.
31	P	Benjamin; Modest

Beleške.

Dan je dolg od 11^h 1' do 12^h 46'.

Dan zraste za 1^h 45'.

Solnce stopi v znamenje ovna dne 21. ob 9^h 30'.

Začetek pomladi.

☾ Prvi krajec dne 8. ob 5^h 0'.

☼ Ščip dne 14. ob 19^h 58'.

☾ Zadnji krajec dne 22. ob 4^h 13'.

☼ Mlaj dne 30. ob 6^h 46'.

MALI TRAVEN

APRIL

*V prožnem loku se vihti desnica:
„Daj nam, oče, naš vsakdanji kruh;
v bajti čaka nanj otrok kopica
in spet nova pride k nam sestrica.“*

Hugon

1

1

2

Rihard

3

3

4

Vincencij Fer.

5

5

6

Viljem, op.

6

7

8

Albert

8

9

10

Viktor

12

11

12

Justin

14

13

14

Helena

15

15

16

Rudolf

17

17

18

Večika noč

20

19

20

Simeon

21

Adalbert

23

Jurij

24

Marko

25

Peregrin

27

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1	T	Hugon
2	S	Frančišek Pavl.; Gojmir
3	Č	Rihard, šk.
4	P	Izidor, šk.; Dušica
5	S	Vincencij Fer.; Irena

Beleške.

6	N	Tiha ned.; Viljem, op.; Sikst, p.
7	P	Herman Jožef; Helena, kr.
8	T	Albert, šk.
9	S	Marija Kleofova
10	Č	Ezekijel, pr.
11	P	Lev I., p.; Rada
12	S	Viktor; Julij I., p.

13	N	Cvetna ned.; Ida, d.
14	P	Justin
15	T	Helena, kr.; Teodor, m.
16	S	Benedikt; Turibij
17	Č	Vel. č.; Rudolf, m.
18	P	Vel. p.; Apolonij, m.; Gradislava
19	S	Vel. s.; Ema, vd.; Leo IX., p.

20	N	Velika noč; Neža Mont.
21	P	Vel. poned.; Simeon
22	T	Soter in Kajetan
23	S	Adalbert (Vojteh)
24	Č	Jurij, m.
25	P	Marko, ev.; Tugomir
26	S	Klet in Marcellin

27	N	1. povel. (bela); Peregrin, sp.
28	P	Pavel od kr.; Vital, m.
29	T	Robert, op.; Peter m.
30	S	Katarina Sienska, d.; Samorad

Dan je dolg od 12^h 49' do 14^h 27'.
 Dan zraste za 1^h 38'.
 Solnce stopi v znamenje bika dne 20.
 ob 21^h 6'.

Prvi krajec dne 6. ob 12^h 25'.

Ščip dne 13. ob 6^h 49'.

Zadnji krajec dne 20. ob 23^h 9'.

Mlaj dne 28. ob 20^h 8'.

VELIKI TRAVEN

MAJ

*Spominčice že sanjajo kraj brega,
pesem slavca se v večer preliva,
vsa skrivnostna, sladka, zapeljiva ...
če ni še slajša — fantova prisega.*

Filip in Jakob

Najdenje sv. križa

Florijan

Stanislav

Gregorij N.

1

3

4

7

9

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Antonin

Servacij

Izidor

Janez Nep.

Pashal, sp.

10

13

15

16

17

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Julija

22

Urban

25

Magdalena

29

Vnebohod

28

Angela Mer.

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	Č	Filip in Jakob, ml. ap.
2	P	Atanazij, šk.; Živana
3	S	Najdenje sv. križa
4	N	2. povel.: Florijan (Cvetko)
5	P	Irenej, šk.; Pij, p.
6	T	Benedikta; Janez Ev.
7	S	Stanislav, šk. m.
8	Č	Prikazen sv. Mihaela
9	P	Gregorij Nacijan
10	S	Antonin, šk.
11	N	3. povel.; Frančišek; Mamert
12	P	Pankracij, m.; Ahilej in Nerej
13	T	Servacij, m.
14	S	Bonifacij, šk.
15	Č	Izidor; Zofija
16	P	Janez Nepomuk, muč.
17	S	Pashal, sp.
18	N	4. povel.; Erik, kr.; Venancij
19	P	Celestin, pr.; Ivo, sp.
20	T	Bernardin, sp.
21	S	Feliks (Srečko), sp.
22	Č	Julija, Emil
23	P	Deziderij, šk.
24	S	Mar. Dev., pom. kr.; Afra, m.
25	N	5. povel.; Urban I., p.
26	P	Filip Nerij
27	T	Janez, p.; Beda Čast.
28	S	Avguštin, šk.
29	Č	Vnebohod; Magdalena, p.
30	P	Ferdinand, kr.;
31	S	Angela Mer., d.

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 14^h 30' do 15^h 45'.Dan zraste za 1^h 15'.Solnce stopi v znamenje dvojčkov dne 21. ob 20^h 42'.
 Prvi krajec dne 5. ob 17^h 55'.

 Ščip dne 12. ob 18^h 29'.

 Zadnji krajec dne 20. ob 17^h 22'.

 Mlaj dne 28. ob 6^h 37'.

ROŽNIK

JUNIJ

*Kam pa s panji v mlado zarjo, mož?
Ej, s čebelami na letovanje,
treba pašo bo dobiti zanje.
Dal obilne jim, svetnik Ambrož!*

Klotilda

Bonifacij

Norbert

Binkošti

Felician in Primož

3

5

6

8

9

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Ant. Pad.

Bazilij

Vid

Sv. Rešnje Telo

Alojzij

13

14

15

19

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Ahac

Janez Krstnik

Ladislav

Vidov dan
1389

Peter in Pavel

22

24

27

28

29

▲
21☉
22▲
23▲
24▲
25▲
26☾
27☽
28☉
29▲
30

1	N	6. povel.; Fortunat; Radovan
2	P	Erazem, šk., m.
3	T	Klotilda, kr.
4	S	Frančišek Kar.
5	Č	Bonifacij, šk. m.; Valerija
6	P	Norbert; Pavlina
7	S	Pavel, šk.; Robert, op.
8	N	Binkošti (Duhovo); Medard, šk.
9	P	Binkoštni ponedeljek
10	T	Marjeta, kr.
11	S	Barnaba, ap.
12	Č	Janez Fakund, spoz.
13	P	Anton Padovanski, sp.
14	S	Bazilij, šk.
15	N	1. pobink.; Vid, muč.; Sv. Trojica
16	P	Janez; Franc; Jošt
17	T	Adolf, šk.
18	S	Efrem Sirski, c. uč.
19	Č	Telovo; Gervazij in Protazij
20	P	Silverij, p.; Milava
21	S	Alozij (Slavko), sp.; Vekoslav
22	N	2. pobink.; Ahac, m.; Pavlin
23	P	Agripina
24	T	Janez Krstnik
25	S	Viljem, op.
26	Č	Rudolf, šk.; Janez in Pavel
27	P	Ladislav; Hema, vd.
28	S	Vidov dan; Leon, šk.
29	N	3. pobink.; Peter in Pavel, ap.
30	P	Spomin sv. Pavla

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 15^h 46' do 16^h 2'.

Dan zraste do 21. za 19' in se potem skrči do 30. za 5'.

Solnce stopi v znamenje raka dne 22. ob 4^h 53'.

Začetek poletja.

☾ Prvi krajec dne 3. ob 22^h 56'.☼ Ščip dne 11. ob 7^h 12'.☾ Zadnji krajec dne 19. ob 10^h 0'.☼ Mlaj dne 26. ob 14^h 47'.

MALI SRPAN

JULIJ

*Zlatolasa, polna je pšenica,
rdečelična, brhka je ženjica,
koscu v solncu kosa se blešči,
škrjanček poje himno dobrih dni.*

Obiskovanje M. D.

Urh

Ciril in Metod

Vilibald

Elizabeta

2

4

5

7

8

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Moh. in Fort.

Marjeta

Aleš

Vincenc Pavl.

Elija

12

13

17

19

20

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Magdalena

22

Apolinarij

23

Jakob

25

Ana

26

Ignacij

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	T	Teobald, pušč.
2	S	Obisk. Mar. Dev.
3	Č	Lev II., p.
4	P	Urh, šk.; Berta, dev.
5	S	Ciril in Metod, šk., slov. ap.

B e l e ž k e.

6	N	4. pobink.; Izaija, pr.
7	P	Vilibald, šk.
8	T	Elizabeta (Špela), kr.
9	S	Veronika Jul., dev.
10	Č	Amalija, d. (Ljubica)
11	P	Pij I, p.; Olga
12	S	Mohor in Fortunat

13	N	5. pobink.; Marjeta, d. m.
14	P	Bonaventura; Just, m.
15	T	Vladimir, kr.; Henrik, kr.
16	S	Dev. Mar. Karmelska; Bogdan
17	Č	Aleš, sp.
18	P	Miroslav (Friderik)
19	S	Vincenc Pavlanski; Avrelija

20	N	6. pobink.; Elija, pr.; Hieronim
21	P	Daniel, Angelina
22	T	Magdalena, spok.
23	S	Apolinarij, šk.
24	Č	Kristina, dev.
25	P	Jakob (Radoslav)
26	S	Ana, mati Mar. Dev.; Jana

27	N	7. pobink.; Natalija (Božena), m.
28	P	Peregrin, sp.; Viktor, m.
29	T	Marta, dev.
30	S	Abdon in Senen, m.
31	Č	Ignacij (Ognjeslav)

Dan je dolg od 16^h 2' do 15^h 7'.Dan se skrči za 55^h.Solnce stopi v znamenje leva dne 23.
ob 15^h 42'.

Začetek pasjih dni.

Prvi krajec dne 3. ob 5^h 3'.Ščip dne 10. ob 21^h 1'.Zadnji krajec dne 19. ob 0^h 29'.Mlaj dne 25. ob 21^h 42'.

VELIKI SRPAN

AVGUST

*Trudno, zlato klasje je požeto
in v bahave, težke snope speto.
Zdaj se cepec v pesem bo pognal,
za življenje naše bo koval.*

Petra vezi

1

1

Alfonz Lig.

2

2

Dominik

4

5

6

Marija Snežnica

5

7

8

Lovrenc

10

9

10

Klara

12

11

Veliki Šmaren

15

13

14

Rok

16

15

16

Bernard

20

17

18

Ivana Fr. Š.

21

19

20

Timotej, muč.

22

Filip Benicij

23

Jernej

24

Avguštin

28

Obgl. Janeza

29

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	P	Vezi Petra, ap.
2	S	Porciunkula; Alfonz Lig.
3	N	8. pobink.; Najdenje sv. Štefana
4	P	Dominik, spoz.
5	T	Marija Snežnica; Ožbolt, kr. m.
6	S	Sikst, p.
7	Č	Kajetan, sp.; Donat
8	P	Cirijak in tov. m.
9	S	Afra, m.; Emigdij

Beleške.

10	N	9. pobink.; Lovrenc, m.; Jurica
11	P	Tiburcij in Suzana, m.
12	T	Klara, dev.; Hilarija, m.
13	S	Kasijan in Hipolit, m.
14	Č	Anastazija, dev.
15	P	Vnebovz. Mar. Dev. (Vel. Gosp.)
16	S	Rok, sp.

17	N	10. pobink.; Emilija (Milica)
18	P	Helena; Agapit (Ljubo)
19	T	Ludovik Tol., šk.
20	S	Bernard, opat
21	Č	Ivana Fr. Šantalska
22	P	Timotej, m.
23	S	Filip Benicij (Zdenko)

24	N	11. pobink.; Jernej, ap.; Borivoj
25	P	Ludovik, kr.
26	T	Zefirin I., pap.
27	S	Jožef Kalasan, sp.
28	Č	Avguštin
29	P	Obglav. Janeza Krstnika
30	S	Roža Limanska, d.; Milka
31	N	12. pobink.; Izabela, d.

Dan je dolg od 15^h 4' do 15^h 30'.
 Dan se skrči za 1^h 34'.
 Solnce stopi v znamenje device dne 23.
 ob 22^h 27'.

Konec pasjih dni.

- ☾ Prvi krajec dne 1. ob 13^h 26'.
- ☾ Ščip dne 9. ob 11^h 58'.
- ☾ Zadnji krajec dne 17. ob 12^h 31'.
- ☾ Mlaj dne 24. ob 4^h 57'.
- ☾ Prvi krajec dne 31. ob 0^h 57'.

KIMAVEC

SEPTEMBER

*Ded starina drevje je sadil,
cepil, čakal, a sadu ni vžil ...
Glej ga, svoji deci vnuk njegov
težko nosi sadni blagoslov.*

Egidij

Rozalija

Regina

Rojstvo M. D.

Nikolaj Tol.

1

4

7

8

10

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Ime Marijino

Notburga

Pov. sv. Križa

Ljudmila

Evstahij

12

13

14

16

20

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Matevž

Emeran

Kozma in Damijan

Mihael

Hijeronim

21

22

27

29

30

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1	P	Egidij; Ana, prev.
2	T	Štefan, kr.; Antonin
3	S	Doroteja, d. m.
4	Č	Rozalija
5	P	Lovrencij Just., šk.
6	S	Caharija, pr.

7	N	13. pobink.; Regina; Bronislava
8	P	Rojstvo Mar. Dev. (Mala Gosp.)
9	T	Peter Klaver, spoz.
10	S	Nikolaj Toledski, sp.
11	Č	Erna, d.; Prof in Hiacint
12	P	Ime Marijino; Gvido, spoz.
13	S	Notburga, dev.

14	N	14. pobink.; Povišanje sv. Križa
15	P	Nikomed, m.
16	T	Ljudmila, vd.
17	S	Hildegarda, ap.; Lambert, šk.
18	Č	Irena, muč.
19	P	Januvarij, m.
20	S	Evstahij, m.; Morana

21	N	15. pobink.; Matevž ap. in ev.
22	P	Emeran (Jerko)
23	T	Tekla, muč.; Linus, p.
24	S	Gerard; Mar. Dev., rešen. ujet.
25	Č	Kamil in tov., muč.
26	P	Ciprijan in Justina
27	S	Kozma in Damijan

28	N	16. pobink.; Venčeslav, kr.
29	P	Mihael, arh.
30	T	Hijeronim, c. uč.

Beleške.

Dan je dolg od 13^h 26' do 11^h 46'.Dan se skrči za 1^h 40'.Solnce stopi v znamenje tehtnice dne 23.
ob 19^h 36'.

Začetek jeseni.

Ščip dne 8. ob 3^h 48'.Zadnji krajec dne 15. ob 22^h 13'.Mlaj dne 22. ob 12^h 42'.Prvi krajec dne 29. ob 15^h 58'.

VINOTOK OKTOBER

*Solnce v gorice razsipa zlatá,
grozdje se s trte prepolne smehtja.
Čriček o vinski dobroti drobi,
kdor ne verjameš mu, vina ne pij!*

Remigij

Frančišek Ser.

Rožnvenska

Brigita

Dionizij

1

4

5

8

9

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Kalist

Terezija

Gal

Luka

Uršula

14

15

16

18

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Klotilda

23

Rafael

24

Evarist

26

Simon in Juda

28

Volbenk

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	S	Remigij, šk.
2	Č	Angeli varuhi; Miran
3	P	Kandid, m.; Vitomir
4	S	Francišek Serafinski

Beleške.

5	N	17. pobink.; Placid in tov., m.
6	P	Brunon, sp.
7	T	Sergij, muč.
8	S	Brigita, vd.; Benedikta, d., m.
9	Č	Dionizij; Svetina
10	P	Francišek Borgia, sp.
11	S	Aleksander Sauli
12	N	18. pobink.; Maksimilijan, šk. m.
13	P	Edvard, kr. angl.
14	T	Kalist, pap. muč.
15	S	Terezija, d.
16	Č	Gal, op.; Florentin, šk.
17	P	Jadviga, kr.; Mira
18	S	Luka, ev.
19	N	19. pobink.; Peter Alkantarski
20	P	Janez Kancijan
21	T	Uršula in tov., dev. muč.
22	S	Kordula, d. m.
23	Č	Klotilda, dev. muč.; Živka
24	P	Rafael, arhangel
25	S	Krizant in Darija
26	N	20. pobink.; Amand; Evarist
27	P	Frumencij
28	T	Simon in Juda, ap.
29	S	Narcis; Ida, d.
30	Č	Alfonz Rodriguez, spoz.
31	P	Volbenk, šk.;

Dan je dolg od 11^h 45' do 10^h 1'.
 Dan se skrči za 1^h 42'.
 Solnce stopi v znamenje škorpijona dne
 24. ob 4^h 26'.

Ščip dne 7. ob 19^h 56'.

Zadnji krajec dne 15. ob 6^h 12'.

Mlaj dne 21. ob 22^h 48'.

Prvi krajec dne 29. ob 10^h 22'.

LISTOPAD NOVEMBER

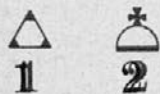
*Tu našli so poslednji mirni dom,
v naročju matere jim je topló.
Kako so srečni, da nič več
za naše težke boje ne vedo.*

Vsi svetniki

11

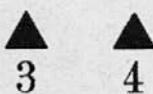
1

2

Verne duše

2

3

4

Karol Bor.

4

5

6

Lenart

6

7

8

Bogomir

8

9

10

Martin

11

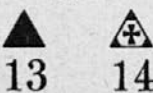
11

12

Stanislav Kostka

13

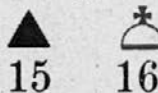
13

14

Leopold

15

15

16

Gregorij Čudod.

17

17

18

Elizabeta

19

19

20

Dar. Marijino

Cecilija

Katarina

Virgilij

Andrej

21

22

25

27

30

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

1	S	God vseh svetnikov
2	N	21. pobink.; Spomin vernih duš
3	P	Viktorin, šk., m.
4	T	Karol Boromej, šk. (Dragotin)
5	S	Emerik, vojv., spoz.; Caharija
6	Č	Lenart (Lenko), o.; Ratislav
7	P	Engelbert; Zdenka
8	S	Bogomir, šk.
9	N	22. pobink.; Božidar (Teodor) m.
10	P	Andrej A., sp.
11	T	Martin (Davorin), škof
12	S	Martin, pap. muč.
13	Č	Stanislav Kostka
14	P	Jozafat, šk. m.; Borislava
15	S	Leopold (Levko), kr.
16	N	23. pobink.; Otmar, o.; Edmund
17	P	Gregorij Čudod., šk.
18	T	Hilda; Odon, op.
19	S	Elizabeta, kr.; Jelisava
20	Č	Feliks (Srečko) Val.
21	P	Darovanje Mar. Dev.
22	S	Cecilija, d. m.
23	N	24. pobink.; Klemen, p. m.
24	P	Janez od Križa
25	T	Katarina, dev. muč.
26	S	Konrad; Silvester, op.
27	Č	Virgilij, škof
28	P	Eberhart, šk.
29	S	Saturnin, m.
30	N	1 adv.; Andrej (Hrabroslov), ap.

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 9^h 58' do 8^h 42'.Dan se skrči za 1^h 16'.Solnce stopi v znamenje strelca dne 23.
ob 1^h 35'.Ščip dne 6. ob 11^h 28'.Zadnji krajec dne 13. ob 13^h 27'.Mlaj dne 20. ob 11^h 21'.Prvi krajec dne 28. ob 7^h 17'.

GRUDEN

DECEMBER

*Daljne zvezde svetijo na vas
in na trudno, tiho, zasneženo polje ...
S cerkvice samotne vabi glas:
Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje.*

Ujedinjenje

Frančišek Ks.

Barbara

Miklavž

Ambrož

1

3

4

6

7

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Br. spoč. D. M.

Lucija

Spiridion

Lazar

Tomaž

8

13

14

17

21

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

Božič

Štefan

Janez Evang.

Ned. otročiči

Silvester

25

26

27

28

31

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

1	P	Narodno ujedinenje
2	T	Bibijana, dev. muč.
3	S	Frančišek Ksaverij
4	Č	Barbara (Bara), d. m.
5	P	Saba, op.; Stojana
6	S	Miklavž (Nikolaj), šk.
7	N	2. adv.; Ambrož, škof
8	P	Brezmadežno sp. M. D.
9	T	Peter Fourier, šk.
10	S	Lavret. Mati božja
11	Č	Damaz, p.
12	P	Maksencij
13	S	Lucija, d. m.; Otilija
14	N	3. adv.; Spiridion (Dušan), op.
15	P	Kristina, dekl.
16	T	Albina, dev. muč.
17	S	Lazar, šk.; Kraljev roj. dan
18	Č	Gracijan, šk.
19	P	Urban V., pap.
20	S	Evgenij in Makarij, m.
21	N	4. adv.; Tomaž, ap.
22	P	Demetrij, m.
23	T	Viktorija, dev. m.
24	S	† Adam in Eva; sv. večer
25	Č	Božič; Rojstvo Gospodovo
26	P	Štefan, m.; Zlatka
27	S	Janez Evangelist, ap.
28	N	1. ned. po bož.; Nedolžni otročiči
29	P	Tomaž, šk., m.
30	T	Evgenij, škof
31	S	Silvester, p.

B e l e ž k e.

Dan je dolg od 8^h 40' do 8^h 24'.
 Dan se skrči do 21. za 20', potem zraste do konca meseca za 4'.
 Sonce stopi v znamenje kozla dne 22. ob 14^h 40'.

Začetek zime.

Ščip dne 6. ob 1^h 40'.Zadnji krajec dne 12. ob 21^h 7'.Mlaj dne 20. ob 2^h 24'.Prvi krajec dne 28. ob 4^h 59'.

Tek. št.	Vrsta pošiljk	V tuzemstvu		Tek. št.	V inozemstvu		
		pristojbine			pristojbine		
		redne	slučajne		redne	slučajne	
5	<p>Vzorci brez vrednosti.</p> <p>Največja teža 500 g. Razsežnost 30 × 20 × 10 cm, v obliki zvitka 30 × 15 cm. Zaviti morajo biti tako, da se vsebina lahko pregleda.</p>	<p>do 100 g 50 par</p> <p>„ 150 „ 75 „</p> <p>„ 200 „ 100 „</p> <p>„ 250 „ 125 „</p> <p>itd., za vsakih 50 g 25 par več.</p>	<p>3 Din</p> <p>ako jo zahteva } ob predaji pošiljatelj } po „ 6 „</p> <p>Povratnica } Polizvednica</p> <p>Priloga za pokaz 50 par</p> <p>3 Din</p> <p>3 „</p> <p>Priloga za pokaz 50 par</p> <p>3 Din</p> <p>3 „</p> <p>Priloga za pokaz 50 par</p> <p>3 Din</p> <p>3 „</p>	5	<p>do 100 g 100 par</p> <p>„ 150 „ 150 „</p> <p>„ 200 „ 200 „</p> <p>„ 250 „ 250 „</p> <p>itd., za vsakih 50 g 50 par več</p> <p>Razsežnost: 45 × 20 × 10</p> <p>V zvitku: 45 × 15.</p>	<p>6 Din</p> <p>Preklic pošiljke, izpremembe naslova . . . . . 6 Din</p> <p>(Če se zahteva brzojavno, se pristojbina za brzojavko . . . . . 6 Din)</p> <p>List za odgovor (coupon réponse) 5 Din</p> <p>Pristojbina za ocarinjen e pismenskih pošiljk . . . . . 3 Din</p>	
6	<p>Poslovni papirji.</p> <p>Največja teža 2 kg. Razsežnost v ploščatem ovitku 45 × 45 cm, v obliki zvitka 10 × 75 cm. Za poslovne papirje se smatrajo spisi in listine, ki so docela ali deloma pisani ali risani z roko in nimajo značaja osebnih dopisov, n. pr. pravnih spisi, tovrstni listi, nakladnice, računi, poslovni papirji zavarovalnic, rokopisne partiture, delavske knjižice itd.</p> <p>Pošiljajo se odprti.</p>	<p>do 200 g 100 par</p> <p>„ 250 „ 125 „</p> <p>„ 300 „ 150 „</p> <p>„ 350 „ 175 „</p> <p>„ 400 „ 200 „</p> <p>itd., za vsakih 50 g 25 par več.</p>		6	<p>do 300 g 300 par</p> <p>„ 350 „ 350 „</p> <p>„ 400 „ 400 „</p> <p>„ 450 „ 450 „</p> <p>itd., za vsakih 50 g 50 par več.</p>		
7	<p>Mešane pošiljke.</p> <p>Tiskovine (razen tiskovin za slepce), vzorci in poslovni papirji od istega pošiljatelja na istega naslovnika se lahko skupaj zavijajo in odpošiljajo. Največja teža 2 kg. Vzorec v tako mešani pošiljki ne sme biti težji od 500 g.</p>	<p>kakor za vzorce;</p> <p>če so pa poslovni papirji vmes, kakor za poslovne papirje.</p>		7	<p>kakor za vzorce;</p> <p>če so pa poslovni papirji vmes, kakor za poslovne papirje.</p>		

Opombe:

Pisemske pristojbine

za izterjavanje denarnih zneskov do 5000 dinarjev.

a) Odkupne pošiljke. — b) Poštni nalogi.

Odkupne pošiljke:

Pristojbine pri predaji: 1.) kakor za priporočene pošiljke brez odkupnine; 2.) pristojbina za pokaz 50 par. — Dovoljene so samo priporočene pisemske pošiljke.

Pristojbine pri izdaji: Od izterjane odkupnine se odbije nakaznina za gotovni znesek, cena nakaznične golice in eventualna izplačnina do 50 Din 50 par, do 1000 Din 100 par, do 5000 Din 200 par, ako sprejemna pošta pošiljke (naslovna pošta odkupne nakaznice) nakaznice izplačuje na domu.

Poštni nalogi:

1.) Pristojbine pri predaji: za pismo s poštnim nalogo pristojbina za priporočeno pismo in pristojbina za pokaz 50 par;

2.) pristojbine pri izdaji: kakor pri odkupnih pisemskih pošiljkah in eventualna finančna kolkovina.

Pisemske pošiljke se *ekspresno* dostavljajo le v kraju, kjer je pošta, odkupne pošiljke in *poštni nalogi* pa se dostavljajo *ekspresno* samo tam, kjer izplačuje pošta nakaznice na domu, sicer se samo obveste. Ekspresno se dostavlja, oziroma obvešča samo med 6. in 21. uro, če je po pošiljka odkupna, samo med uradnimi urami.

Predaltnina:

za navadne in priporočene pisemske pošiljke za predal brez ključa po 10 Din, s ključem po 15 Din na mesec. — Za po-

šiljanje za naslovníkom ali za vračanje pisemskih pošiljk se ne zaračunava nobena pristojbina.

Kot porto se zaračun dvakratni manjkajoči del franka. Pisemske pošiljke pod tek. št. 3 do 7 se morajo oddajati vsaj deloma frankirane, sicer se sploh ne odpravijo, v prometu z inozemstvom pa morajo biti popolnoma frankirane.

Poštni nalogi v prometu z inozemstvom še niso uvedeni, odkupne pošiljke pa v prometu z Avstrijo, Nemčijo, Švico, Češko-slovaško in Madžarsko. Pristojbina kakor za priporočeno pošiljko v inozemstvo in še 1 Din posebne pristojbine. Iz inozemstva došli „listi za odgovor“ se zamenjavajo za znamko 300 par (pred potekom šestih mesecev).

Za nefrankirane ali premalo frankirane pisemske pošiljke iz inozemstva plača naslovník *dvojno* manjkajočo pristojbino, a najmanj 100 par.

Za pravilno frankirane pisemske pošiljke, ki se pošljejo za naslovníkom iz notranjosti kake države v drugo državo (inozemstvo), se plača samo čista razlika med tuzemsko in inozemsko pristojbino.

Kazen za *poštno-dohodarstveni prestop* znaša 10kratni znesek predpisane pristojbine.

Poštna pooblastila:

Za poštna pooblastila se plača razen kolkovine za prožno po tarifni postavki 1. zakona o taksah (sedaj 5 Din) in razen kolkovine po tarifni postavki 16. zakona o taksah (10 Din) še poštna pristojbina za hranitev, ki znaša za pooblastila, ki veljajo samo za enkrat ali za dobo do 15 dni, 50 par, za pooblastila, ki veljajo za več ko 15 dni, pa 2 Din za vsako koledarsko leto.

Nakaznice (samo za tuzemstvo).

Navadne do 5000 Din.

Navadne pristojbine:

Nakaznina z ^o znesek do			
25 Din . . .	100 par	1000 Din . . .	500 par
50 " . . .	150 "	2000 " . . .	600 "
100 " . . .	200 "	3000 " . . .	700 "
300 " . . .	300 "	4000 " . . .	800 "
500 " . . .	400 "	5000 " . . .	1000 "

Slučajne pristojbine:

Izplačnina	do 50 Din	50 par
	" 1000 "	100 "
	" 5000 "	200 "
Ekspresnina		3 Din
Poizvednica		3 "
Izplačilno potrdilo	pri predaji	3 "
	po "	6 "

Preklic nakaznice, izprememba naslova:
(Za tako zahtevo se plača pristojbina za priporočeno pismo, eventualno tudi še za brzojavko.)

Opomba:

Izplačnino je treba plačati samo za navadne nakaznice, ki gredo v kraj, kjer pošta izplačuje na domu. Izplačnine proste so nakaznice, ki so naslovljene poste restante ali na vojake, in nakaznice, ki so prenakazane na pošto hranilnico. Za ekspresne nakaznice se ne plača nobene izplačnine. Pošte, ki izplačujejo na domu, morajo po posebnem slu dostavljati tudi ekspresne nakazniške zneske, druge pošte pa samo obvestilo. Ekspresne nakaznice dostavlja, oziroma obvešča sel samo med uradnimi urami.

Ce se izvirna nakaznica izgubi, uniči ali pri prejemniku, oziroma (vrnjena nakaznica) pri pošiljatelju poškoduje, se plača za napravo izplačilnega pooblastila (dvojnika nakaznice) razen pristojbin za prošnjo (v kolikih) še 4 Din v poštnih znamkah. Iste pristojbine se plačajo tudi za podaljšanje roka za izplačilo privatnih nakaznic.

Za pošiljanje za naslovnikom ali za vračanje nakaznic se ne zaračunava nobena pristojbina.

Predaltnina za nakaznice znaša v krajih, kjer se izplačujejo zneski na domu, 15 Din na mesec.

Brzojavne do 5000 Din.

Pristojbine:

- a) nakaznina kakor pri navadnih nakaznicah (izplačnine ni nobene);
- b) brzojavna pristojbina;
- c) ekspresnina 3 Din, tudi tedaj, če gre brzojavna nakaznica v kraj, kjer ni pošte.

Opomba:

Brzojavna nakaznica se lahko pošlje tudi v kraj, kjer ni pošte, oziroma brzojava.

Ce v naslovnom kraju ni brzojava, ampak samo pošta, pošlje zadnji brzojavni urad brzojavno nakaznico pošti kot ekspresno priporočeno pismo. Ce pa gre brzojavna nakaznica v kraj, kjer ni pošte, se ne dostavi, oziroma ne obvesti po posebnem slu, ampak tako, kakor vse druge poštne pošiljke.

Pristojbine se plačajo pri predaji.

Vrednostna pisma (lettres de valeur) za inozemstvo.

Promet z vrednostnimi pismi je dovoljen za sedaj z Albanijo, Avstrijo, Belgijo, Brazilijo, Bolgarijo, s Češkoslovaško, z Egiptom, s Francijo, s svobodnim mestom Gdansk, z Grčijo, Italijo, Madžarsko, Nemčijo, s Poljsko, z Rumunijo, s Švedsko, Svico, Turčijo, z Veliko Britanijo, Estonijo, s Finsko, Holandsko, z Islandom, Japonsko, Letonijo, Litvo, Luksemburgom, Marokom, Norveško, s Palestino, Portugal- sko, Saro, Sirijo-Libanom, Španijo, Tunisom in z belgijskim Kongom.

Teža 2 kg, vrednost 3000 Din.
Pristojbina kakor za priporočene pošiljke iste teže in vrednostna pristojbina 5 Din.

Opomba:

Pošiljatelj mora izpolniti pri predaji brezplačni obrazec «Jamstvo pošiljatelja», v katerem izjavlja, da v pismu ni večje vrednosti od 3000 Din, in da jamci za vse posledice napačne vrednostne napovedi. — Vrednost je treba označiti razen v dinarski veljavi tudi v frankih in centimih po relaciji (sedčji 1:12).

Vrednostna (denarna) pisma za tuzemstvo.

Pristojbina					
težna		vrednostna		do-	ob-
do g	par	do Din	par	stav- nina	vest- nina
20	400	100	100	3 Din	50 par
40	450	500	200		
60	500	1000	500		
80	550	5000	1000		
itd., za vsa- kih 20 g 50 par več.		potem pa za vsakih 1000 Din ali del te vred- nosti še po 100 par.		Če je naslovljeno pis- mo v kraj, kjer je pošta in dostavlja pošta vrednostna pisma na dom.	Če je naslovljeno pismo v kraj, kjer ni pošte.

Ekspresnina 3 Din.

Pristojbina za pokaz 50 par, če je pismo obre-
menjeno z odkupnino.

Povratnica ob predaji 3 Din, po predaji 6 Din.

Poizvednica 3 Din.

Za preklic pisma, za izpremembo naslova in
za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristoj-
bina za priporočeno pismo in eventualno tudi za
brzojavko.

Opombe:

Teža 2 kg, vrednost neomejena.

Sprejemajo se samo zaprta pisma.

Ekspresno denarno pismo se dostavlja po posebnem slu le tedaj, če naslovna pošta poštne nakaznice izplačuje na domu, sicer se dostavi samo obvestilo. Ekspresno denarno pismo z označeno vrednostjo preko 250 Din se nikdar ne dostavi po posebnem slu, ampak se samo obvesti. Prejemnik obvestila o taki pošiljki pa sme zahtevati, da se mu obveščeno pismo do-
stavi pri naslednjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom (v ljubljanskem področju pošte Ljubljana I, Maribor I in Celje) in če plača dostavnino. — Ekspresno se denarna pisma dostavljajo ali obveščajo samo od 6. do 21. ure, če je pa pismo odkupno, samo med uradnimi urami. — Za ekspresno denarno pismo se ne plača niti dostavnina niti ob-
vestnina. Pri odkupnih denarnih pismih odbije naslovna pošta od izterjane odkupnine nakaznino za dotični znesek, ceno na-
kazniške goliče in, če treba, tudi izplačnino, ako se odkupna
nakaznica izplača na domu.

Ce se pošlje vrednostno pismo drugam ali pa vrne sprejem-
ni pošti, se zaračun samo dostavnina ali obvestnina.

Za denarne pošiljke (pošiljke z denarjem ali vrednostnimi
papirji), ki so zavite v obliki paketa se plača pristojbina kakor
pri paketih.

Za donarna pisma, naslovljena poste restante ali na vojake,
se ne plača dostavnina, ampak samo obvestnina.

Vrednostne škatle (boîtes avec valeur déclarée) za inozemstvo.

Promet je dovoljen z Albanijo, Alžirjem, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, s Češkoslovaško, Čile, z Dansko, Egiptom, Estonijo, Etiopijo, s Francijo, Holandijo, z Irsko, Italijo in kolonijami, Japonsko, s Kitajsko,

Kongom, z Luksemburgom, Madžarsko, Marokom, Nemčijo, s Portugalsko, Švedsko, Švico, Tunisom, Turčijo, z Veliko Britanijo in kolonijami.
Teža 1 kg, vrednost neomejena.

- b) priporočnina 3 Din;
c) vrednostna pristojbina za vsakih 300 frs (3600 dinarjev) ali del tega zneska po 5 Din.

Opomba:

Za izvoz nakitov, dragocenih predmetov, zlata, srebra, dragega kamena in kovanega denarja je potrebno dovoljenje generalne direkcije carin v Beogradu.

- a) težna pristojbina za vsakih 50 gramov po 2 Din, najmanj pa 10 Din;

Paketi za tuzemstvo.

P r i s t o j b i n e

težna		vrednostna		do- stavnina	ob- vestnina	nakaznina		izplačnina			
do kg	Din	do Din	par			za odkupnino	par	za odkupnino	par		
1	6	100	100	5 Din	50 par	do	25 Din	100	do	50 Din	50
5	10	500	200			„	50	150	„	1000	100
10	20	1000	500			„	100	200	„	5000	200
15	30	5000	1000			„	300	300			
50	40					„	500	400			
Za ločenko (t. j. obsežni paket ali paket, ki zahteva večjo opreznost) se plača dvakratna težna pristojbina.		potem pa za vsakih 1000 Din ali del te vrednosti še po 100 par.		Če je naslovljen paket v kraj, kjer je pošta dostavljiva in če pošta dostavlja pakete na dom.	Če je naslovljen paket v kraj, kjer ni pošte.	„	1000	500			
						„	2000	600			
						„	3000	700			
						„	4000	800			
						„	5000	1000			

Ekspresnina 6 Din. — Povratnica ob predaji 3 Din. — Povratnica po predaji 6 Din. — Poizvednica 3 Din. — Za preklic paketa, za izpremembo naslova in za znižanje ali črtanje odkupnine se plača pristojbina za priporočeno pismo in eventualno tudi za brzovjavo.

Opombe:

Največja teža 20 kg, vrednost neomejena.

Za pakete, ki so naslovljeni poste restante ali na vojake, se plača vedno samo obvestnina. Za vse druge pakete, tudi za tiste, ki so naslovljeni na imetnike predalov, se mora plačati dostavnina, oziroma obvestnina.

Za ekspresni paket se ne plača niti dostavnina niti obvestnina. Paketi se ekspresno dostavljajo samo v krajih, kjer je pošta. Ekspresne odkupne pakete dostavljajo po posebnem slu samo pošte, ki nakazniške zneske izplačujejo na domu, druge jih samo obveščajo. Ekspresni paketi, katerih teža presega 5 kg, se nikdar ne dostavijo po posebnem slu, ampak se samo obveščajo. Prejemnik obvestila o takem paketu pa sme zahtevati, da se mu paket dostavi pri naslednjem rednem obhodu, če se take pošiljke sploh dostavljajo na dom (v ljubljanskem področju pošte Ljubljana I, Maribor I in Celje) in če plača dostavnino. — Ekspresno se dostavlja, oziroma obvešča samo med 6. in 21. uro, ekspresne pakete z odkupnino pa dostavlja poseben sel le med uradnimi urami.

Za paket z odkupnino se plača ob predaji tudi še nakaznina za odkupni znesek in, če treba, tudi izplačnina, ako sprejemna

pošta paketa (naslovna pošta odkupne nakaznice) izplačuje nakaznico na domu. Tudi te pristojbine se nalepljajo v znakmah na spremnico. Pristojbina za pokaz se pri odkupnih paketih ne plačuje, a od izterjane odkupnine se nikakršne pristojbine ne odbijajo.

Predalovina za pakete znaša v krajih, kjer se paketi dostavljajo, po 15 Din na mesec.

Obvestilo o nedostavljivem paketu se izroči zapro pošiljatelju, ki plača zanj 50 par.

Ležnina za pakete znaša 100 par za vsak dan, za kate-rega se ležnina zaračunava.

Za pošiljanje paketov za naslovníkom in za vračanje paketo-va se zaračunava težna pristojbina, vrednostna pristojbina (če je vrednost označena) in dostavnina, oziroma obvestnina.

Glede paketov z denarjem in vrednostnimi papirji glej opombo k pregledu pristojbin za vrednostna pisma.

Odkupni zneski preko 1000 do 5000 Din se izplačujejo na domu samo v ožjem (krajevnem) dostavnem okraju pošte.

Paketi za inozemstvo.

V katere države in do katere teže se pošiljajo paketi v inozemstvo in kakšne so pristojbine, se lahko poizve na vsaki pošti.

Vsaka pošiljka mora biti frankirana že pri predaji. Izvozne pošiljke se lahko predajajo na vseh poštah. V krajih, kjer so carinarne, skrbje za ocarinjenje pošiljatelj sam, ki potem pošti predajajo že ocarinjene in plombirane pošiljke. Kjer ni carinarne, sprejemajo izvozne pakete odnotne pošte in jih odpravljajo na najbližjo pošto, kjer je carinarica.

Zavoj izvoznih paketov naj bo iz močne lepenke, zavite v platno (če mogoče voščeno), ali pa iz močnih lesenih ali pločevinastih zabojev. Naslov naj bo napisan na pošiljki sami, ne s svinčnikom in samo v latinici. Vrednost mora biti označena v frankih z besedami (v latinici) in s številkami.

Stvar pošiljatelja je, da poizve, ali je uvoz predmetov v naslovno državo dovoljen ali ne. Ravno tako si mora pošiljatelj sam preskrbeti razna potrebna izvozna in uvozna dovoljenja.

Posiljatelj mora na spremnici označiti, kaj naj se s paketom zgodi, ako bi se naslovníku ne mogel izročiti.

V prometu z Avstrijo, Nemčijo, s Švico, Češkoslovaško in z Madžarsko so dovoljeni tudi odkupni paketi.

Izkaznica o istovetnosti (identiteti)
je veljavna tri leta in stane 10 Din.

Čekovne položnice.

Pristojbine: 1.) za zasebna sporočila na drugi strani (hrbtu) položnice 50 par; 2.) za prejemno potrdilo, ki ga plačnik davka zahteva, 50 ali pa 100 par, kakor pač želi, da dobi to potrdilo po dopisnici ali v pismu.

Za čekovne nakaznice

plača naslovník izplačnino kakor pri poštnih nakaznicah, če gredo v kraj, kjer jih pošta dostavlja na domu.

Zaklenjene torbe.

Prejemniki, ki ne stanujejo v kraju, kjer je pošta, lahko zahtevajo, da se jim navadne pisemske pošiljke in obvestila o drugih pošiljkah pošiljajo po lastnem slu ali po obstoječi poštni zvezi v zaklenjeni torbi, od katere se en ključ hrani na pošti. Torbo si mora prejemnik sam nabaviti. Pošta jo odpira in zapira. Za opravljanje tega dela se plača po 10 Din na mesec.

Časniki in časopisi.

Za vsak izvod časnikov in časopisov, ki jih oddajajo na pošto časopisna upravištva, se plača od vsakih 100 g ali del te teže po 5 par, če ima vsak izvod svoj poseben naslov, če je pa naslov skupen, pa po 2 pari. Za časopisne priloge, ki so dovoljene do 30 g (za posamezno prilogo), se plača po 2 Din za vsakih 100 kosov, oziroma za del tega števila. Za vse časopise, dnevnike in nedelvnike je uvedeno plačevanje poštnih pristojbin v gotovini.

Časniki in časopisi, ki jih pošiljajo z a s e b n i k i, se morajo frankirati kot tiskovine po pristojbeniku za tiskovine. Prodajalci časopisov plačajo za časopise, ki jih vračajo neprodane upravištvom, po 2 pari za vsak izvod do 100 g teže. Za teže izvode se plača za vsakih nadaljnjih 100 g ali del te teže zopet po 2 pari. Najmanjša pristojbina takih pošiljk je 50 par, največja teža je dovoljena do 10 kg.

Časopisi za i n o z e m s t v o se morajo frankirati s frankovnimi znamkami po pristojbeniku za tiskovine. Za časnike in časopise, ki gredo v Alžir, Argentino, Avstrijo, Belgijo, Bolgarijo, Češkoslovaško, Francijo in kolonije, Grčijo, Letonijo, Luksemburg, Madžarsko, Maroko, Nemčijo, Paragvaj, Poljsko, Portugalsko in kolonije, Rumunijo, Rusijo, Saro, Sirijo-Liban, Spanijo, Tunis in Urugvaj in ki jih pošiljajo časopisna upravištva, znaša pristojbina 25 par za vsakih 50 g ali del te teže.

Kolki za listine.

- Listine o jamstvu in kavcijah 0-1 % polistinjenega zneska.
- Zadolžnice in pobotnice 0-5 % polistinjenega zneska.
- Odstopnice 2 % polistinjenega zneska.
- Pogodbe . . . . . 2 Din.
- Oporoke . . . . . 3 "
- Izpričevala . . . . . 20 "
- Mojstrsko izpričevalo . . . . . 60 "
- Pomožniško izpričevalo . . . . . 5 "
- Izpričevalo osnovnih šol . . . . . 5 "
- Izpričevalo srednjih šol . . . . . 5 in 10 "
- Maturitetno izpričevalo . . . . . 30 "
- Računi trgovcev in obrtnikov:
  - do 100 Din . . . . . 10 par,
  - preko 100 Din . . . . . 20 "
- Lepaki . . . . . 10 "
- Menice, tuzemske, se ne smejo kolkovati, temveč se morajo kupiti znesku primerne golicе.
- Zastavne listine denarnih zavodov se morajo kolkovati.

Ad 9.) in 10.): Kupnina za menične golicе, oziroma kolek za zastavne listine znaša:

	do	300 Din	Din	0-60
preko	300 Din	600	"	1-20
"	600	1.200	"	2-
"	1.200	2.000	"	4-
"	2.000	3.200	"	6-20
"	3.200	5.000	"	9-80
"	5.000	6.800	"	13-20
"	6.800	10.400	"	19-
"	10.400	14.000	"	25-
"	14.000	20.000	"	34-
"	20.000	26.000	"	43-

preko	26.000	Din	do	32.000	Din	Din	52-
"	32.000	"	"	38.000	"	"	61-
"	38.000	"	"	44.000	"	"	70-
"	44.000	"	"	50.000	"	"	79-
"	50.000	"	"	60.000	"	"	94-
"	60.000	"	"	70.000	"	"	109-
"	70.000	"	"	80.000	"	"	124-
"	80.000	"	"	90.000	"	"	139-
"	90.000	"	"	100.000	"	"	154-
"	100.000	"	"	125.000	"	"	192-
"	125.000	"	"	150.000	"	"	230-
"	150.000	"	"	175.000	"	"	268-
"	175.000	"	"	200.000	"	"	306-
"	200.000	"	"	250.000	"	"	382-
"	250.000	"	"	300.000	"	"	458-
"	300.000	"	"	350.000	"	"	534-
"	350.000	"	"	400.000	"	"	610-
"	400.000	"	"	500.000	"	"	760-

preko 500.000 Din od vsakih 1000 Din še po 1 Din. Znesek izpod 1000 Din se jemlje za polnih 1000 Din.

Koledar za leta 1801. do 1880.

S tem koledarjem se more določiti, katerega dne v tednu se je izvršil ali se izvrši katerikoli dogodek iz let 1801. do 1880.

		B. MESECI															
		januar	februar	marec	april	maj	junij	julij	avgust	september	oktober	november	december				
A. LETNICE																	
1801	1829	1857	1885	1925	1953	4	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0	0
2	30	58	86	26	54	5	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3	8
3	31	59	87	27	55	6	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4	6
4	32	60	88	28	56	0	3	4	0	2	5	0	3	6	1	4	6
5	33	61	89	1901	29	57	2	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0
6	34	62	90	2	30	58	3	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1
7	35	63	91	3	31	59	4	0	0	3	5	1	3	6	2	4	0
8	36	64	92	4	32	60	5	1	2	5	0	3	5	1	4	6	2
9	37	65	93	5	33	61	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3
10	38	66	94	6	34	62	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4
11	39	67	95	7	35	63	2	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0
12	40	68	96	8	36	64	3	6	0	3	5	1	3	6	2	4	0
13	41	69	97	9	37	65	4	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
14	42	70	98	10	38	66	5	2	2	5	0	3	5	1	4	6	2
15	43	71	99	11	39	67	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3
16	44	72		12	40	68	1	4	5	1	3	6	1	4	0	2	5
17	45	73		13	41	69	2	5	2	4	0	2	5	1	3	6	1
18	46	74		14	42	70	3	6	0	3	5	1	3	6	2	4	0
19	47	75		15	43	71	4	1	4	6	2	4	0	3	5	1	3
20	48	76		16	44	72	5	2	3	6	1	4	6	2	5	0	3
21	49	77	1900	17	45	73	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4
22	50	78		18	46	74	2	5	1	3	6	1	4	0	2	5	0
23	51	79		19	47	75	3	6	2	4	0	2	5	1	3	6	1
24	52	80		20	48	76	4	0	1	4	6	2	4	0	3	5	1
25	53	81		21	49	77	5	2	5	0	3	5	1	4	6	2	4
26	54	82		22	50	78	0	3	3	6	1	4	6	2	5	0	3
27	55	83		23	51	79	1	4	4	0	2	5	0	3	6	1	4
1828	1856	1884		1924	1952	1980	2	5	6	2	4	0	2	5	1	3	6

C. TEDNI

1	8	15	22	29	36	nedelja
2	9	16	23	30	37	ponedeljek
3	10	17	24	31		torok
4	11	18	25	32		sreda
5	12	19	26	33		četrtak
6	13	20	27	34		petek
7	14	21	28	35		sobota

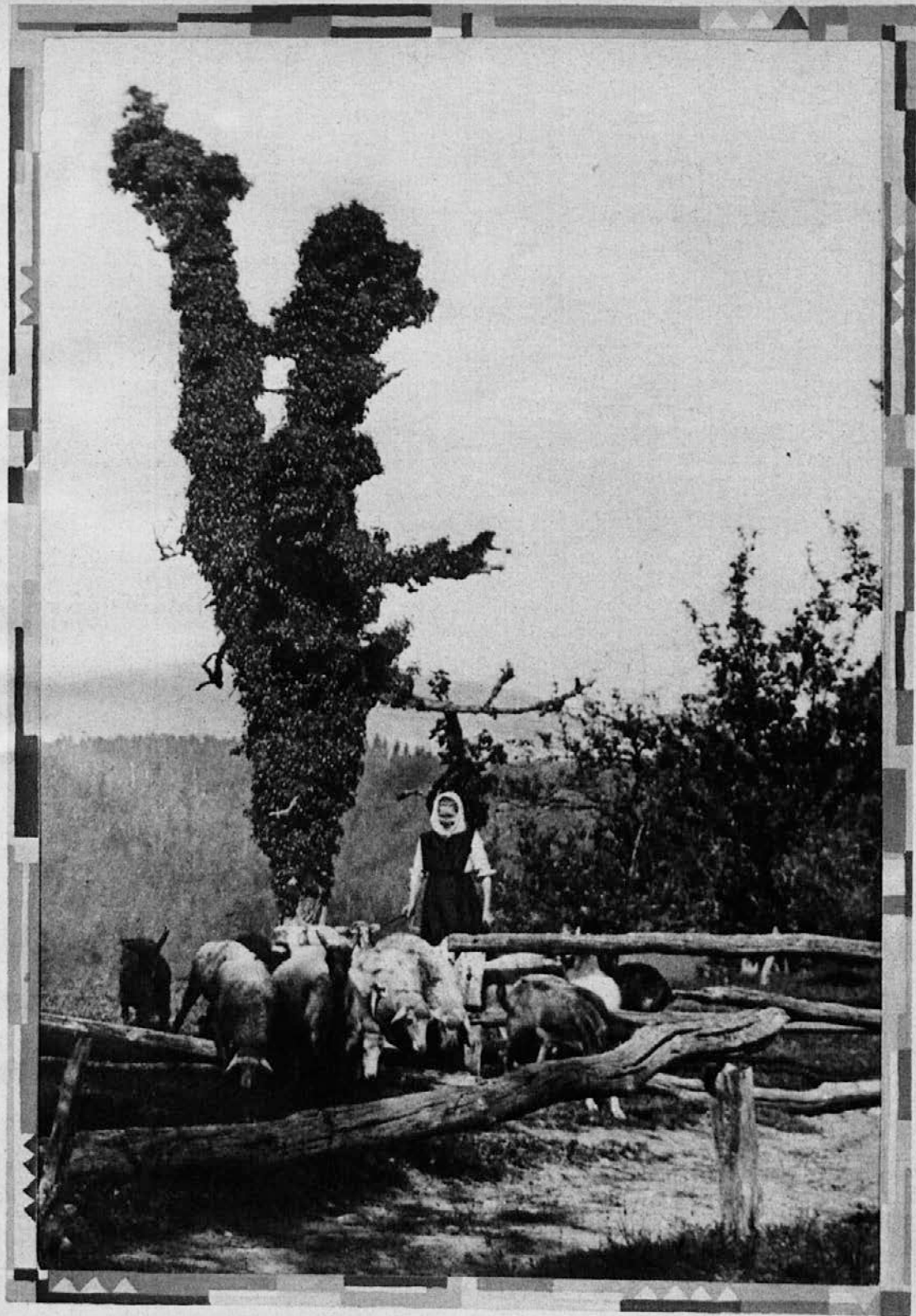
Pojasnilo.

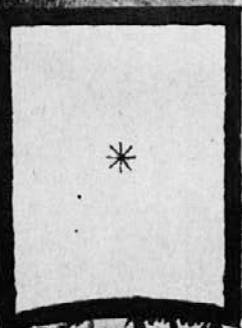
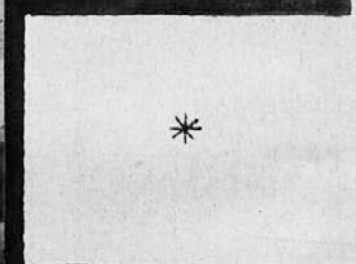
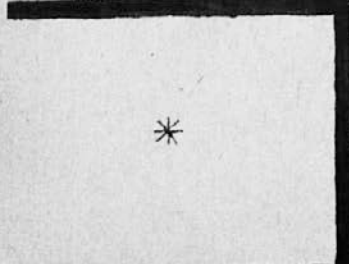
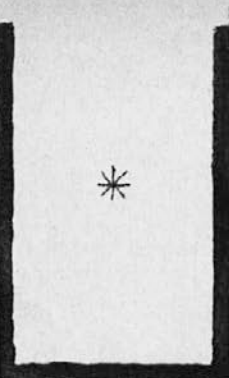
Vprašanje: Prešeren je umrl 10. februarja 1849. Kateri dan v tednu? — Odgovor: V soboto.

Rešitev: V razpredelnici A poišče letnico 1849. in greš na desno v razpredelnico B do februarja, kjer dobiš številko 4. Tej prišteješ številko mesečnega dneva, v našem primeru 10.

Vsota 14 v razpredelnici C ti pokaže soboto.

V. Vodnik je preminul 8. januarja 1819. 5+8=13, torej petek. Ivan Cankar se je rodil 10. maja 1876. 1+10=11, v sredo.

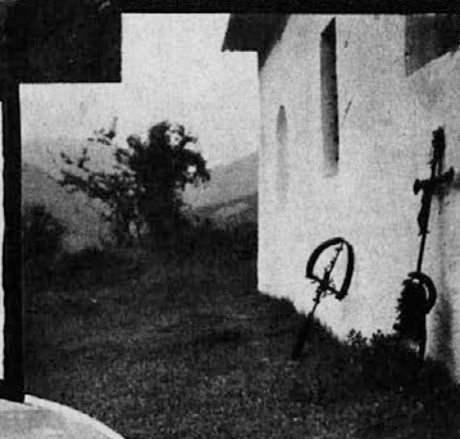
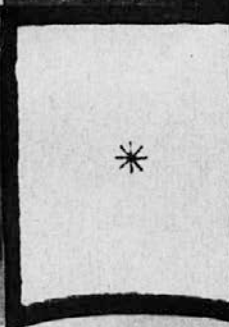
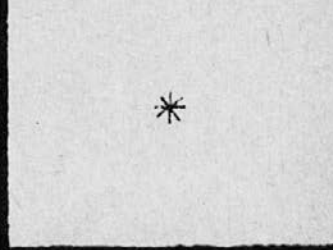
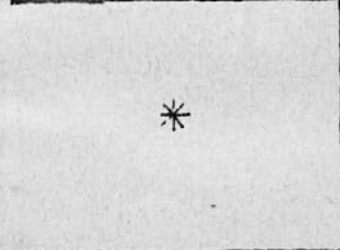
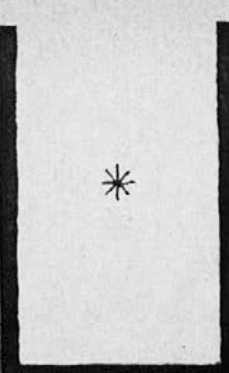

MESECI · V · NASI · ZEMLJI

Novi zdravstveni domovi v Lukovici, Tržiču in Cerkljah pri Krškem

Proslava desetletnice Univerze kralja Aleksandra I. v Ljubljani.

Spomenik Simona Jenka v Podrečah.
Godbeni dom v Domžalah.
Polaganje temeljnega kamna za
gradbo pravoslavne cerkve v Celju.

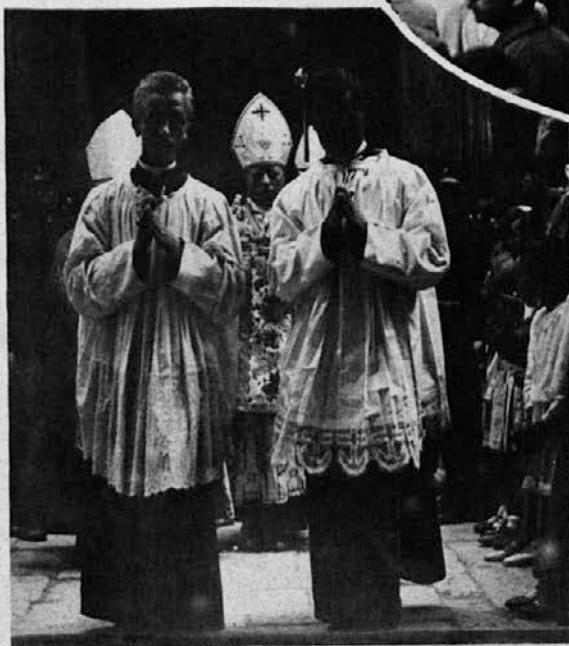

Pogreb ministra v p.
dr. Gregorja Žerjava.

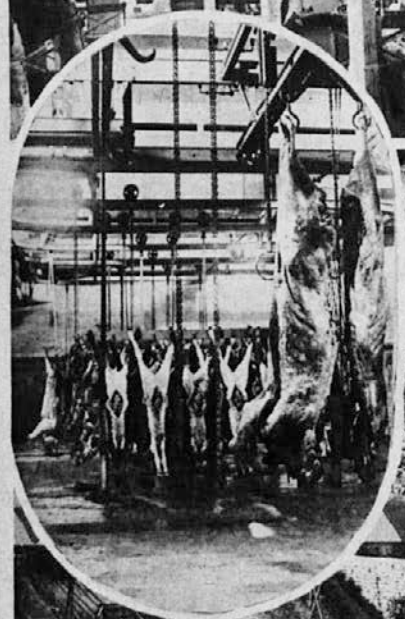
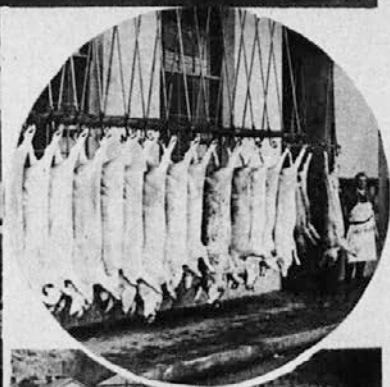
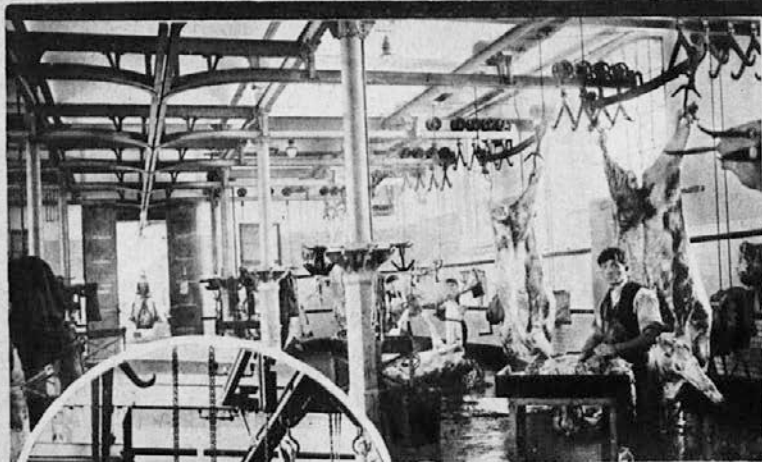
Prihod
prekmurskih Slovencev
v Ljubljano.

Posvetitev ljubljanskega
pomožnega škofa
dr. Rožmana.

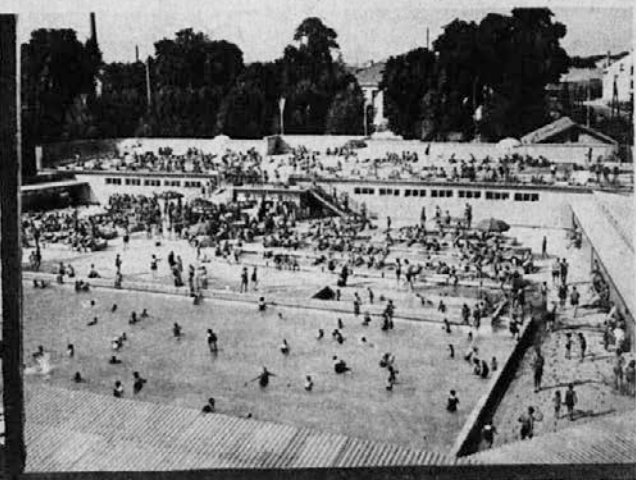
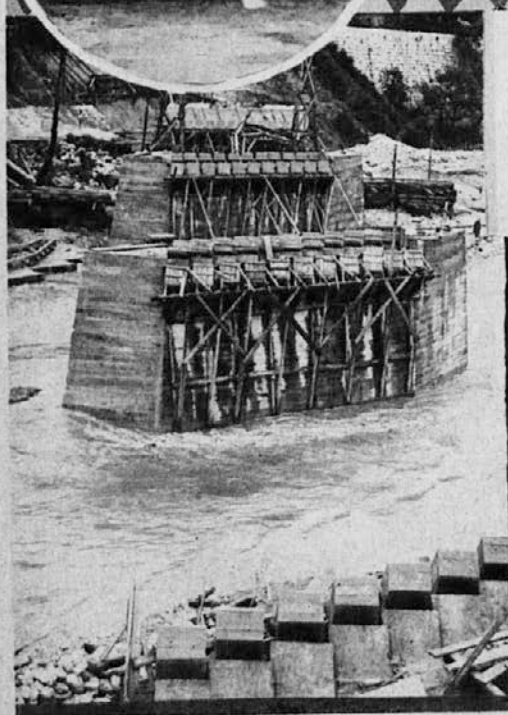
Sprejem westfalskih
Slovencev na ljubljanskem
kolodvoru.

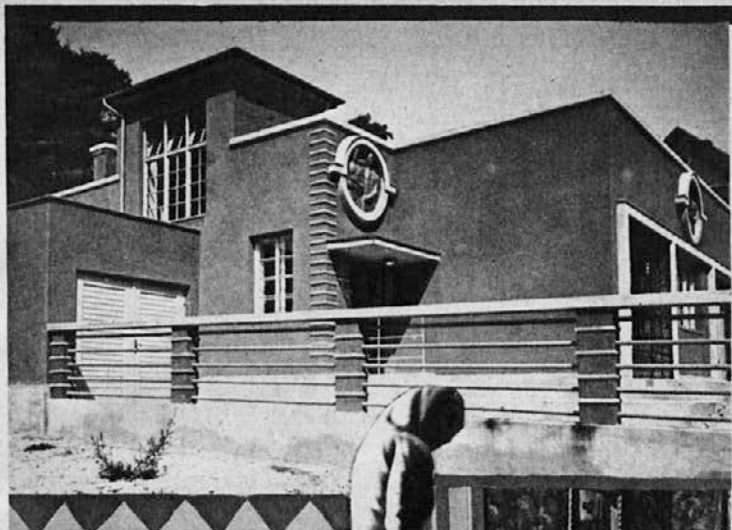

Trije pogledi v novo ljubljansko klavnico.
Gradnja mostu v Zidanem mostu.
Sportno kopališče Ilirija.

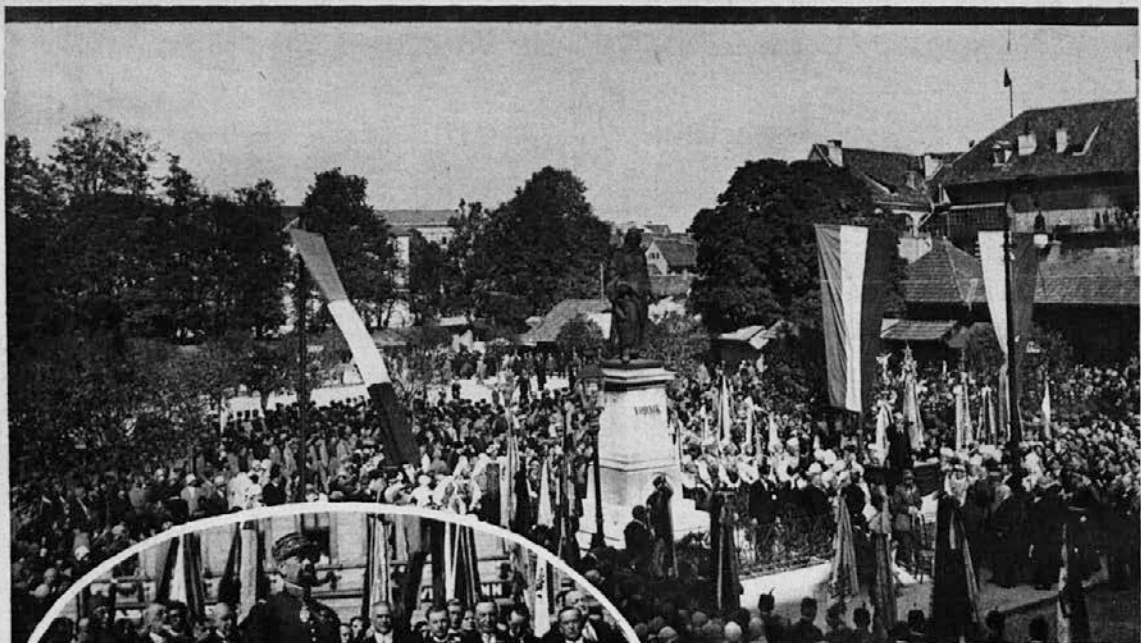
Iz naše notranje
arhitekture

Ing. arh. D. Serajnik:
Hiša dr. H. Baumgartena
v Trbovljah.

Prof. A. Sič:
Kot jedilnice
v gorenjskem slogu.
Svetiljka v spalnici
(gorenjski slog).

Ing. arh. J. Omahen:
Jedilnica in spalnica
iz lastnega doma.

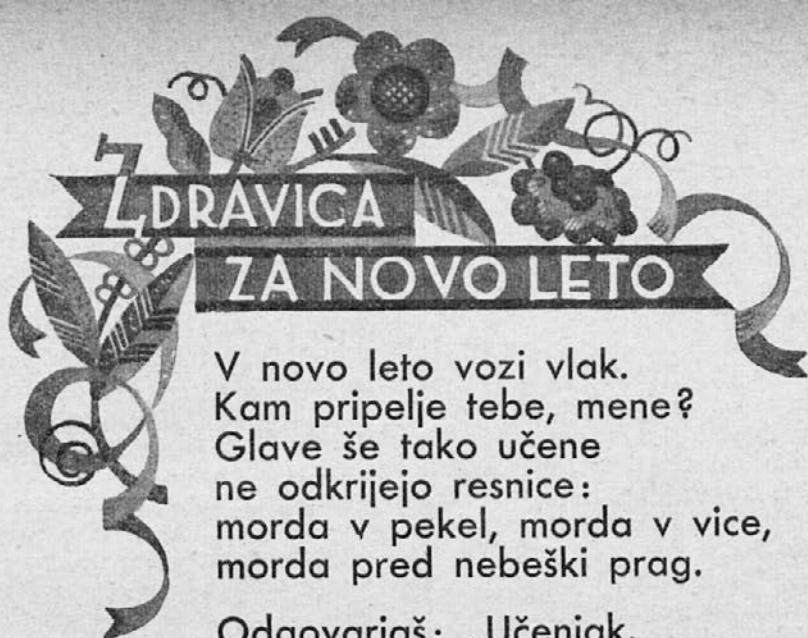
Ilirske svečanosti v Ljubljani

Narod se klanja pesniku Valentinu Vodniku. Francoski general Rozet izkazuje z dveminutnim molkom čast spominu neznanega Napoleonovega vojaka.

Odkritje spomenika Iliriji oživiljeni. (Trg in ilirski steber po načrtu arh. prof. Plečnika.)

7
L'DRAVICA

ZA NOVO LETO

V novo leto vozi vlak.
Kam pripelje tebe, mene?
Glave še tako učene
ne odkrijejo resnice:
morda v pekel, morda v vice,
morda pred nebeški prag.

Odgovarjaš: „Učenjak,
on pozna le hipoteze,
kakšne so z ozvezdjem veze,
njemu vedno bo uganka.
Hiromantik le, ciganka,
sveti v dni bodočih mrak.“

Naj vse vkup jih vzame vrag!
Saj ni vredno to prepira;
dobra je še vsaka vera:
naj ta dvomi, drugi upa.
Ali vina zlata kupa
bodi vsem prijatelj drag!

Naj bo lek bodrilen, blag,
za nevernike, dvomljivce,
za trpeče, bojazljivce,
drugim naj množi veselje:
Čaše v roke, vlak že pelje,
na svoj prostor sédi vsak!

ALOJZ
GRADNIK

NAPOLEON IN VODNIK.

(OB 120LETNICI ILIRIJE OŽIVLJENE.)

Slavnosti, ki so se vršile letos meseca oktobra v Ljubljani, kjer je Slovenija postavila spomenik Napoleonu, ustanovitelju Ilirije, so bile dokaz, da šele sedaj «duh Kranjce navdaja Napoleonov», in da šele sedaj čimdalje bolj razumévamo pomen Ilirije za naše narodno življenje. A ta pomen bi ne bil tako velik, da se ni z delom Napoleonovim združilo delo našega tedanjega največjega moža, našega buditelja in voditelja Valentina Vodnika, ki je dal slovenskemu delu Ilirije dušo in srce, kakor ji je dal Napoleon voljo in moč. Brez «pevca Ilirije» bi bila ona doba za nas mrtva ravno tako, kakor bi brez Ilirije ne bil mogoč oni razmah, ki ga je razvil naš pesnik s svojim delom v tej dobi. Zanimivo je, kako se izpopolnjuje to dvoje imen v naši zgodovini. Na eni strani Napoleon, eno največjih imen v svetovni zgodovini, vojak in zakonodavec, presnovatelj Evrope in zmagovalec sveta, nemiren duh, poln velikih načrtov, na drugi strani Vodnik, skromen pesnik, preprost duhovnik, pratikar in časnikar, znan komaj lastnemu narodu, a vzgojitelj mladine in bodritelj naroda, poln dobrote in ljubezni, vere in navdušenja za izobrazbo ljudstva in njegov splošni napredek.

Kakor da ju je usoda prinesla ob istem času v našo sredo! (1796.)

Ko se je gospod Balant poslavljaj od bohinjskih gora in se pripravljaj na pot v Ljubljano, da tam s Zoisovo pomočjo vrši veliko vzgojno in narodno delo s svojo «Pratiko», se je poslavljaj tudi Napoleon od Pariza in se pripravljaj na pot k italijanski armadi, da ž njo prestopi meje Francije in nese z orožjem ideje francoske revolucije v Evropo. In komaj je naš pesnik začel (leta 1797.) izdajati svoje «Ljubljanske Novice», že je stal Napoleon po slavnih zmagah onstran Soče in se pripravljaj, da preko naših pokrajin zadá glavni udarec Avstriji, ki je bila voditeljica nasprotnikov Francije v Evropi. Tako sta se srečala naš pesnik in mogočni zmagovalec. Takoj od prvega začetka so «Novice» polne poročil o vojni in

vmes se začne ponavljati ime glavnega generala Bonaparta, dokler ne izvemo 28. malega travna, da je prišel Napoleon v Gradec. — «Na gracarskim polji je Buonaparte pregledoval 12.000 francoskih soldatov, kateri so stali na enem prostoru od ene ure hoda po dolgim.» Napoleon, ki je šel s svojo vojsko preko Gorishe in Koroške je stal sredi Avstrije. Zanimivo je, s kako mirnostjo poroča Vodnik o vojnih dogodkih. Nikjer se ne izpostavlja proti Francozom, navaja samo dejstva in graja le, kar je slabega, zato pa pohvali celo francosko strogost in pravičnost. Kako naravno poroča n. pr. o Napoleonovem bivanju v Ljubljani: «General Bonaparte je v petek (28. aprila) v Ljubljano prišel zjutraj ob osmih, je počival do pol enajstih, generale pred se pustil, z njimi ob poldne kosil ino se ob dveh popoldne dalje po tržaški cesti peljal. Prebivališče je vzel v škofiji ino ljudem se pri oknu pokazal; je truden videti, vendar pravijo, da ima trdno zdravje.» — Ali sta se videla? Mogoče, da je stal tudi Vodnik kot poročevalec med ono množico

pred škofijo, ko se je Napoleon pri oknu pokazal Ljubljančanom. Natančnejšega poročila o tem nimamo. Gotovo je, da je veliki zmagovalec vzbujal zanimanje in občudovanje. Seveda ni mogel nihče misliti, da je to šele začetek velikih pohodov in zmag, iz katerih se bo dobrih 10 let pozneje rodila tudi Ilirija. In da bo ta mladi general čez nekaj let cesar Francije, ki je v revoluciji prelila toliko krvi, da se je iznebila kralja in postala republika! In da bo čez sto let stal v Ljubljani spomenik temu cesarju! Napoleon je odšel iz Ljubljane v Trst, kjer so — kakor piše Vodnik — «vse barke generalu Bonaparte na čast streljale». Trst je imel plačati tri milijone franc. liber «zdaj je Bonaparte sam v Trstu pričujoč štiri sto tavžent liber na ti nakladi doli spustil». Iz Trsta je «Bonaparte dalej šel z več generali ino konjiki, kakor menimo v Gorico. Njega voz je šest konj vozilo; kaže, da ni popolnoma zdrav; on se je tukaj v morji kopal». Napoleon je odšel v Benečijo, kjer so «nekatero vrele

glave beneške gospode ob njih last hotele pripraviti. Bonaparte je zapovedal, da prebivalci v beneških deželah imajo v 24 urah vse beneškim gospodom slišajoče graščine in lastnine nazaj dati. — Taki ljudje — pravi Vodnik — «pozabijo, da prostost ni samopasnost. Brez lepega reda ino vrste ne more bit nobena dežela srečna». Tu bi bila zanimiva primera s časi v in po svetovni vojni. Vodnik poroča dalje, da so «Francozi na premoženje beneških gospodov bili roko položili ino so mislili vse nase potegniti. Al general Bonaparte je povelje dal, da naj se vse premoženje ino države beneškim gospodom nazaj izročijo». Znano je, da so nekateri generali in komisarji zelo izrabljali svojo oblast in hoteli hitro obogateti, kar smo videli tudi pri nas ob času svetovne vojne. Tudi o tem piše Vodnik in pravi, da je «general Bonaparte iz Majlanda v Benetke eno ostro okazo čez francoske komisarje poslal, kateri so v Benetkah več reči od deželnega premoženja proč vzeli ino sebi prilastili. Ti komisarji so prave prijavitke... Zavolj takih goljufij je že general Bonaparte nekateriga od službe pognal, med drugimi vemo, da je tudi eden tistih komisarjev za goljufa spoznan ino ob službo djan bil, kateri so tukaj v Ljubljani sebi mošnjo debelili». Tako slišimo v «Novicah» o Napoleonu same dobre stvari, dasi je bil ves ta čas v vojni z Avstrijo. V št. 62. je Vodnik napisal njegov življenjepis, ki se glasi: «General Napoleon Bonaparte je rojen v otoku Korsika pod francosko krono. Njegov oče je prebival v mestu Ajaccio proti večernemu solncu tega otoka pri morju ino je imel dosti zemelj pod seboj. Pred 15 leti umrje ino zapusti štiri sinove ino dve hčeri. Francoski oblastnik čez Korsiko je rad imel Bonapartove otroke, je poslal dva starejša sina v Pariz v kraljevo vojskno šolo, to je sedanjega generala Napoleon z imenom, ino Jožefa. Oblastnik Marboeuf umrje v letu 1786. Fantje zgube nad njim svojega dobroinika ino pridejo iz Pariza domu k materi. Napoleon Bonaparte, sedanji general, je bil takrat v devetnajstem letu svoje starosti, je tedaj letos (1797) 30 let star. Kadar se je v letu 1790 v Korsiki začelo prenarejanje deželske oblasti, je bil Jožef, mlajši brat, zvoljen za moža pri vižarstvu (vladi) otoka Korsike; starejši brat pak, to je ta, ki je sedaj general, je bil postavljen za komandanta enega bataljona deželnih straž v mestu Ajaccio. Laški jezik se je v zibelu naučil, francozovsko zna bolj kakor

vsak Korsikanec. Je srednje postave, bled, medel, vendar trdnega zdravja; ima rujave oči, kljunast nos, naprej pomaknjeno spodnjo čeljust, široko čelo. Se mu vidi, da je globoko zamišljen ino bistroviden. Je tih, malo besedi, dostih misli; ne tako živ kakor drugi Francozi. Spomin ima trden, nikoli nič ne pozabi; kar je obljubil, vselej drži. — Dva brata sta se dobro priženila v deželi Provence. On je vzel v zakon eno vdovo generala Beauharnois (Boharnoá.) Tako so «Novice» spremljale Napoleona na njegovi zmagoviti poti in ko se je leta 1800. vojna odmaknila od naših dežel in je nastal za nekaj časa mir, so tudi «Novice» prenehale, ker so imele premalo naročnikov. Zato imamo o letu 1805., ko so šli Francozi drugič skozi naše kraje, dosti manj poročil in le med ljudstvom se je ohranilo nekaj spominov na generala Masseno, ki se zelo ujemajo s tem, kar piše o tem generalu že Vodnik v «Novicah».

Kako je Vodnik sodil o geslih in delih nove dobe, vemo iz «Novic»; naravno je, da ni odobral tega, dasi kaže kot duhovnik dovolj razumevanja za nenavadne dogodke. Seveda pravi, da «tem časi je to res, da vsaka vojska je vselej več hudega kakor dobrega storila».

Ko se je leta 1808. Avstrija pripravljala na novo vojno proti Napoleonu, je začela ustanavljati brambovske bataljone in da jih navdušili na boj, so nemški pesniki zlagali bojevite pesmi za brambovce. Te pesmi je prevedel tudi Vodnik, ki je bil takrat profesor na gimnaziji in pridal nekaj svojih, med katerimi je najlepša «Brambovska dobra volja», zapeta v narodnem duhu in polna šegavosti; velja pa pred vsem naši domovini, ker pravi:

Drava čigava je,
Soča čigava je,
ga bomo vprašali,
kdo jih če pit'!

Ako pomislimo, da so se sto let pozneje pri polni narodni zavesti in dozorelosti jugoslovske misli našli slovenski pesniki, ki so ob času svetovne vojne proslavljali avstrijske zmage in zlagali pesmi proti Srbom, ki so nam prinašali svobodo, se ne bomo čudili, da je Vodnik izdal «Pesmi za brambovce», ki so

odgovarjale tedanjemu našemu narodnemu razpoloženju, kajti Ilirija še ni bila oživljena. Ko pa je prešel bojni vihar in se je na evropski karti pojavila nova država Ilirija — je Vodnik spoznal, da je prišel naš čas in se z vso vnemo lotil dela kot «vodja latinskih, prvih in delavskih šol», napisal potrebne šolske knjige in se vkljub vsej negotovosti popolnoma predal na francosko stran, kar nam najlepše priča njegova «Ilirija oživljena». Tako sta se po desetih letih zopet našla vojskovodja in pesnik: a vojskovodja je bil sedaj cesar, ki je v svoji mogočnosti ustvaril Ilirijo in jo priklopil k svojemu kraljestvu, pesnik pa je bil duševni vodja naroda, ki je spoznal, da nam je v novih, svobodnejših razmerah dana prilika razviti svoje narodne sile, in je tako izpopolnil delo velikega zmagovalca. Napoleon pri svojih svetovnih načrtih ni imel časa, da razrešuje vprašanje malih narodov, ki so se takrat šele prebujali.

Karadžorda, ki ga je prosil pomoči proti Turkom, je tolažil z negotovimi odgovori, obetajoč mu pomoč v slučaju, če bo to njemu, Napoleonu, kazalo. Ilirija (glej karto) ni bila narodna enotna dežela, ampak zmes Slovencev, Hrvatov in Srbov, pomešanih z Nemci,

Turki in Italijani. Uradni jezik je bila francoščina, poleg nje sta se v šolah učili italijanščina in nemščina, in le za širše oglase se je rabila tudi slovenščina ali srbohrvaščina. Odvisno je bilo torej le od naroda, kako bo porabil zase njegove darove. Štiri leta Ilirije niso bila čas miru, zato se v njih ni moglo ustvariti mnogo stalnega. Zato je upravičeno govorila «Ilirija oživljena», ki v prvem prebujenju ni mogla niti «razločiti svojih otrok»:

Zveličana bodem
zaupati smem,
godi se eno čudo,
naprej ga povem:

Duh stopa v Slovence
Napoleonov,
en zarod poganja
prerojen, ves nov.

Spomenik
Napoleonovi Iliriji
v Ljubljani.

Od tega z a r o d a je bilo odvisno vse; tega se je zavedal tudi Vodnik, saj so besede, ki jih govori Ilirija Napoleonu, njegove misli in njegove besede. Zato se je v tem času tako posvetil šolstvu in poudarjal važnost narodnega jezika v šoli in pouku. Vojni vihar, ki je dvignil Napoleona od ubožnega poročnika na višek moči in slave, ga je odnesel z ruskih poljan nazaj v Pariz, na Elbo in končno na Sv. Heleno; Ilirija, ki jo je vzbudil «vitez mogočni», je zaspala, toda Vodnikovo delo je ostalo. On, ki je bil njen prvi glasnik, je postal tudi njen mučenik, delil je usodo z njenim ustanoviteljem: oba sta preživela svoje dni v pregnanstvu; četudi je Vodnik smel živeti v Ljubljani, je bil vendar kakor izgnanec iz lastne domovine. Tako ju je rešila smrt: Vodnika leta 1819., Napoleona dve leti pozneje na Sv. Heleni. Toda oba sta vstala — kakor pravi Prešeren: kot ptič fenis na dan. Ilirsko ime ni zamrlo ampak se je oblikovalo v nov pojem jugoslovenskega edinstva in mladina ga je sprejela kot svojo vodilno misel. Prešeren je dvignil Vodnikovo ime, ob njem je začel narod novo življenje in po stoletju dosegel svojo narodno državo, ki je bila zasnovana v Iliriji. In Napoleon? Skoraj istočasno, ko se je pri nas začelo zopet uveljavljati Vodnikovo delo, je hvaležna Francija prepeljala svojega velikega cesarja s Sv. Helene v Pariz (l. 1840.) in mu dala častno mesto v Panteonu; sto let po njegovi Iliriji je nam ista Francija stala zopet zvesto na strani v borbi za našo narodno državo.

In v spomin na to se dviga danes v Ljubljani Napoleonov spomenik, da obenem z Vodnikom priča, da je bilo njuno delo, ki je bilo tako ozko združeno, pravo, in če ga je zrušil čas, ga je moral uresničiti osvobojeni narod. Gesla francoske revolucije: enakost, bratstvo, svoboda, ki so se svetila na čelu Napoleonove armade, so gesla današnje svetovne demokracije, in Vodnikove besede v «Iliriji oživljeni», da «Ilirija v srcu Evrope leži» in da «Ilirija pristan Evropini bo», so danes uresničena v naši narodni državi. Tako se po stoletju še vedno miselno srečujeta obe imeni — Vodnik in Napoleon — in naša družba, ki nosi ponosno ime «pevca Ilirije», bo vsekdar zvesto vršila svojo dolžnost, razširjajoča v narodu pravo pojmovanje naše preteklosti, da spoznamo, kaj je bilo v nji velikega in našega, in da v tej smeri gradimo tudi svojo bodočnost.

DR. GREGOR ŽERJAV.

Dotrpel je . . . Kajti, kaj drugega nego trpljenje je bilo njegovo življenje, polno žrtvovanja? Toda to je usoda vseh velikih ljudi, ki ne živijo sebi ampak javnosti. In zanj življenje brez dela za druge ne bi bilo imelo vrednosti. Od rane mladosti do teh zadnjih let, ko so ga že zapuščale telesne sile, je bilo vse njegovo živ-

ljenje polno snovanja, dela in ustvarjanja in tudi, če je doživel neuspehe, ni nikoli izgubil vere, kajti delal je vse iz najboljšega prepričanja, iz svoje notranje nujnosti, svest si svoje dolžnosti in poln zaupanja v dobro stvar, uverjen, da dobro seme, vrženo na plodna tla domače grude, prej ali slej obrodi svoj sad. Zato skoraj ni poznal slabe volje; vedno radosten in nasmejan je snoval svoje načrte in iskal okoli sebe ljudi, ki bi mu pomagali pri tem delu. Ob času najhujših političnih bojev se mu ni zmračilo lice, zdelo se ti je, da ima vse ljudi rad, prijatelje in sovražnike, in da je boj samo zato, da se iz njega rode nove misli in uspehi. Prihajal je le malo v družbo; bolezen in delo mu nista dopuščala, da bi bil

hodil med narod, zato je bil rad obdan od kroga svojih najzvestejših in poln vedre misli, radostnih nad in vesele volje do dela in zmage je bodril svoje sotrudnike, dajal pobudo in navsote in z bistrim pogledom motril široko polje naše narodne organizacije, misleč pri tem vedno na vse in vsakega, premišljuječ dan in noč, česa nam še manjka in kaj bi bilo še treba storiti. Le malo je bilo onih, ki so imeli vpogled v njegovo delavnico, a tu je bilo sre-

dišče duha, snujočega in ustvarjajočega, in srca, vse ljubečega in odpuščajočega. Njegovi načrti so bili vedno velikopotezni, premišljeni in utemeljeni, ako ni v vsem uspel, ni bila to njegova krivda in škoda, ampak onih, ki mu niso sledili. En sam pogled v dobo zadnjih 25 let, ko je stal v ospredju našega boja za

slovensko in jugoslovansko misel, nam razkrije, da je hodil in kazal vedno pravo pot. On sam ni imel od vsega svojega dela in boja drugega nego zavest, da je želel vedno vse najboljše v korist vseh, in zadoščenje, da je čas pritrdil njegovemu delu, da je imel prav.

Ustanovitev družbe, ki bi skrbela za dobre knjige in s tem za vzgojo širokih plasti naroda, je bila misel njegovih mladih let. Takrat smo v dijaških društvih mnogo predavali in govorili o ljudski prosveti, prirejali smo ljudska predavanja, ustanavljali društvene in potujoče knjižnice in končno ustanovili «P r o s v e t o», ki naj bi bila središče, iz katerega bi mladina nosila zdrave misli in dobre knjige med narod. (Ustanovili smo v

Ljubljani prvo javno ljudsko «Simon Gregorčičevo knjižnico», ki posluje še danes v upravi Sokola I.) Opazili pa smo, da manjka dobrih ljudskih knjig. Z Mohorjevo družbo nismo mogli biti zadovoljni: le preveč sta črnorumena in belo-rumena zastava zakrivali njeno slovensko trobojnico. Poudarjanje avstrijske zvestobe in verske strani, kakorkoli je bila v namenu družbe utemeljena in razumljiva, se nam je zdelo vendar le v nesoglasju z zahte-

vami nove dobe. Njeno tedanje število 90.000 članov je bilo gotovo lep dokaz organizacije in knjigoljubnosti našega ljudstva, vedeli pa smo, da bi bilo treba vzporedne organizacije za one tisoče, ki so ostali izven Mohorjeve družbe. Dr. Žerjav se je dobro zavedal, kakšnega pomena bi bila taka družba za širjenje novih nacionalnih idej med širokimi plastmi naroda. Toda v tedanjih stisnjenih razmerah je bilo to nemogoče, zato se je leta 1907. osnovala le «Narodna založba», ki je imela skrbeti za dobre ljudske povesti. Kot prva knjiga je izšel Cankarjev «Aleš iz Razora». Toda pri založbi je manjkalo delavnih sil in Žerjava samega, ki si je obetal od te ustanove toliko uspeha, je objelo burno politično življenje domačih bojev in «Narodna založba» ni izpolnila svojega namena. Nekaj podobnega se je zasnvalo pozneje v okviru «Vede» v Gorici s «Prosvetno knjižnico», a tudi ta se ni razmahnila po širokem programu, ki si ga je bila ustvarila. Tako je prišla in prešla svetovna vojna in ob času, ko je človeštvo, sito klanja in krvi, segalo zopet po višjih duševnih užitkih, se je ustanovila «Tiskovna zadruha» v Ljubljani, ki je v desetih letih svojega obstoja obdarovala slovenski književni trg z marsikatero lepo slovensko knjigo. Vse te književne ustanove, ki so nastale na njegovo pobudo kot deli njegovega širokega kulturno-prosvetnega programa, še niso bile to, kar je bila njegova najiskrenejša želja; on, ki je snoval vse načrte na široki podlagi narodnih mas, je želel imeti ljudsko prosvetno organizacijo, ki bi vsako leto nesla nekaj lepih knjig med narod in stalno družila v sebi krog članov in čitateljev, kot idejno družbo, zavedajočo se svojega poslanstva. Razgovori o tem so se večkrat ponavljali, posebno ko je «Slovenska Matica» sprejela višji kulturni program. Končno se je uresničila njegova srčna želja. Nastala je «Vodnikova družba». Bil je takrat že slaboten in bole-

hen, a povabil je odbornike k sebi na dom, da so v njegovi delavnici podajali svoje programe in načrte. Videlo se je, koliko je sam premišljal o tem in kako je imel pred očmi že davno jasno sliko take družbe. Govoril je nam o splošnih ciljih in posameznih knjigah, kaj naj obsegajo in kakšne naj bodo. Zdelo se mi je takrat, da smo zopet v onih naših prvih študentskih letih, ko še ni bilo visoke in strankarske politike in smo imeli dovolj časa, da se razgovarjamo o knjigah in knjižnicah. Zdelo se je, da mu je več mar za uspeh te družbe nego za notranjo politiko, katere nestalnost je tako mnogokrat izkusil v lastnem življenju. Ko je videl, da je njegova misel uspela in da je Vodnikova družba zbrala okoli sebe 18.000 članov, je bil to morebiti eden najradostnejših trenutkov njegovih poslednjih let. Zdelo se mu je, da je bila s tem zadelana vrzel v prosvetni narodni organizaciji, kakor si jo je on predstavljal. Poleg «Zveze kulturnih društev», ki je nastala po njegovem načrtu, da skrbi za predavanja in knjižnice po naših društvih, je imela postati «Vodnikova družba» drugi steber stalnega prosvetnega dela, ki ohrani svojo vrednost, ne oziraje se na politične razmere. In mi, ki smo bili priče njegovih težkih dni, smo se od srca veselili z njim, kajti vedeli smo, da se je izpolnila njegova življenska želja.

Prvobornitelji za velike ideje pogosto doživljajo v življenju poraze, a njih ideje vedno zmagajo. Tako je bilo tudi v življenju dr. Žerjava. Ko je odhajal, se je videla svetla vrsta del, ki so ga spremljala na zadnji poti. Vkljub težkim oviram časa, so se uresničevale njegove misli. Saj je doživel celo osvobojenje in ujedinenje naroda, ki je bilo daleki sen njegovih mladih dni. V svežo, prerojeno zemljo je sejal svoje misli in med mnogimi, ki so vzklike in vzrastle, mu bo ohranila «Vodnikova družba» večni spomin.

Rešitev je v delu, in sicer v pozitivnem delu. Narodno delo lahko delimo v «veliko» in «drobno» delo. Brez drobnega dela ni narodovega napredka... Nepregledno je polje tega drobnega dela: ljudska izobrazba v šoli in izven šole, v društvih vseh vrst, v naši šolski družbi, v občini, v sokolstvu, v gospodarskih društvih itd. K drobnemu delu je poklican ves narod, pred vsem inteligenca...

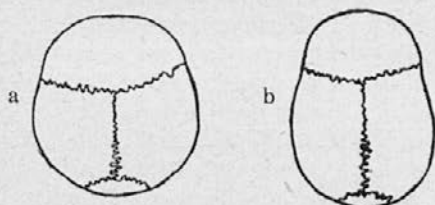
Težišče slovenske politike in našega dela se prestavi v drobno delo; tu porabljena energija se izgubiti ne more.

Mnogo smo napredovali preteklo leto v naši organizaciji, mnogo se je storilo na polju ljudske izobrazbe in gospodarske samopomoči. Moč za naše delo nam daje ljubezen do ljudstva in veselje nad vsakim njegovim napredkom. Ta ljubezen nas usposablja, da lahko odpuščamo tudi sovražnikom... Z ustanovitvijo Vodnikove družbe smo zamašili veliko vrzel v naši ljudski prosvetni organizaciji. Z njo je bila izpolnjena naša davna želja, da poskrbimo narodu poceni dobro poučno in zabavno knjigo.

RASNE SLIKE IZ SLOVENIJE.

Da delimo človeštvo v več skupin, ki jih razlikujemo po barvi kože, oči in las, po velikosti, po obliki lobanje, nosu, ustnic, ušes, oči, po značaju las itd., je splošno znana stvar. Razlikujemo na tej podstavi tri do štiri večje skupine, belo, rumeno, črno prapleme in — ako hočete — avstralska in druga praplemena. Toda tudi te velike skupine razpadejo na več manjših, ki jim pravimo rase (ali plemena). Rasa je skupina ljudi, ki se po svojih, v geografsko omejenem prostoru dednih znakov loči od druge skupine. V Evropi razlikujemo sedaj pet ras: nordijsko, vzhodno (ali vzhodno-baltično), alpsko, dinarsko in mediteransko (ali sredozemsko).

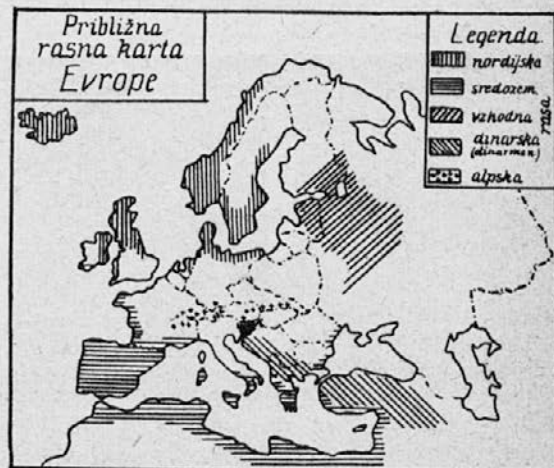
Sl. 1. a) kratkoglavi tip lobanje,
b) dolgoglavi tip lobanje.

Naša ožja domovina leži takorekoč na križišču vseh naštetih ras. Fotografije nam olajšajo opis, pri čemer pa ne smemo pozabiti, da na fotografiji niti ne vidimo vseh tipičnih znakov, niti ne smemo videti v fotografiji posameznika točne slike te ali one rase. Nordijska rasa je pri nas dokaj redka. Glavni njeni znaki so: velika telesna višina (približno 172 cm), v pogledu od zgoraj dolga lobanja (sl. 1.), ozek nos, modre oči, svetli lasje, rožnata koža. Vzhodna rasa je po barvah podobna nordijski, vendar manjše rasti in odločno okrogle lobanje. Da ni le mešanica med nordijsko in alpsko (o kateri bomo takoj čuli), je s stališča vede o dednosti gotovo. Alpsko raso odlikuje mala rast (približno 162 cm), okrogla lobanja, temne oči in lasje, tudi koža je temnejša nego pri nordijski, nos je pogosto bolj širok in zavihan. Za dinarsko raso je značilna velika telesna višina (vsaj taka kakor pri nordijski), pri tem izredno kratka, zadaj kakor odsekana lobanja, temne oči in lasje, koža svetlorjavkasta. Nos je velik, ozek, toda mesnat. Končno je sredozemska rasa izredno male rasti,

še manjše nego alpska. Dolga lobanja, podobno kakor pri nordijski, temne oči in lasje ter malo temnejša koža nego pri dinarski so njeni glavni znaki.

Priložena kartica (sl. 2.) nam ponazoruje približno geografsko razdelitev naštetih ras; označene so le v glavnih središčih. Edinole na ozemlju Slovenije sem jih zarisal nekoliko bolj, da bo lažje razumljivo, v kaki smeri so različne rase prišle k nam. Bel prostor, ki ga je na zemljevidu največ, označuje kraje s pretežno mešanim prebivalstvom oziroma s prebivalstvom, katerega rasna sestava ni znana ali pa je nedoločljiva.

Jako težko je spoznati raso na posamezniku, kajti rasno čistih individuov danes skoro ni več, gotovo pa ne v tako mešanem in vrhu tega v tako majhnem ozemlju kakor je Slovenija. Po dosedanjih opazovanjih mislim, da nismo daleč od resnice, če trdimo, da je dinarske, vzhodne in alpske rase približno po 20 %, nordijske in sredozemske približno po 5 %, ostalo so pa najrazličnejši nedoločljivi mešanci. Tudi pri rasah, ki sem jih našel po 20 %, si ne smemo predstavljati, da mislim s tem «čiste» pripadnike — teh je komaj par od tisoč vsake (prej manj) —, kajti skoro na vsakem človeku najdemo en ali drug znak, ki moti celoten vtis enotne slike te ali one rase (to velja tudi za naše slike, ki kažejo le čim bolj «čiste» predstavnike). Tako dobimo na primer dinarce s svetlimi očmi ali svetlimi lasmi, ali pa tudi alpca s svetlimi lasmi in podobno. V tem primeru, kjer gre za pojav

depigmentacije, po naše nekako «odbarvanja», je seveda težko določiti, ali so ti svetli lasje znak druge rase (n. pr. nordijske ali vzhodne) in imamo torej pred seboj mešanca ali pa imamo opraviti samo z vplivom menjavosti (variabilnosti) in udomačenju (do-

Sl. 3. Dinarec (nekoliko mešan).

mestikaciji) bolj podvrženimi poedinci. Ravno barva oči in las, v manjši meri (z izjemo umetnega solnčenja) tudi kože je močno podvržena menjavosti. Toda, kakor pravi na primer nemški antropolog E. Fischer, nihče ne trdi, da albinotičen, torej depigmentiran zamorec, ni zamorec, ker ima modre oči in svetle lase ali tudi belo kožo. Važnejši so znaki, ki so menjavosti manj podvrženi.

Težkoče za spoznavanje rasnih sestavin posameznika so torej skoro nepremostljive. Manj težka je določitev rasnih sestavin izvestnega naroda na izvestnem ozemlju. Za ta del je pa malo ozemlje, kakor je ravno Slovenija, dokaj preglednejše. Naše slike kažejo različnost prebivalstva v prirodoslovnem in rasnem

Sl. 4. Pripadnica vzhodne rase (najbrž «odmešanka»).

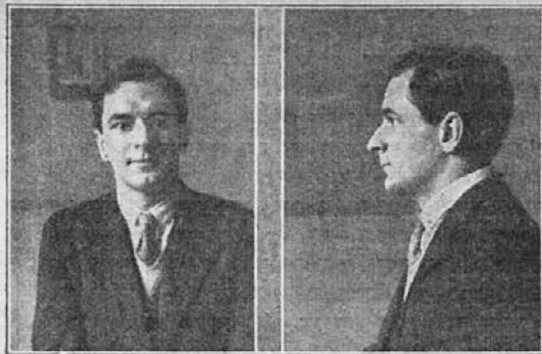
pogledu. Slika 3. nam predstavlja dosti tipičnega dinarca, slika 4. pripadnico vzhodne rase, slika 5. alpeca, slika 6. pa mešanca (?) dinarske in sredozemske rase. Mnogo nam pogostokrat povedo rodovniki portretirancev. Tako si je pri sliki 6. razmeroma lahko razložiti, odkod sredozemski vplivi, ako poznamo rodovnik. Zanimivo pa je, da se rasna slika, zunanji videz rase, po večini ne podeduje v celoti in je mogoče, da kaže sin izrazitega dinarca znake popolnoma druge rase (bodisi po materi ali, še pogosteje, po prednikih z očetove ali matere strani). O čistih pripadnikih bi mogli govoriti le tam, kjer se rasna slika podeduje od rodu do rodu čisto, torej približno v središčih posameznih ras, kjer so mešanja več ali manj izključena, oziroma kjer po rodovnikih vemo, da sploh ni bilo mešanj. V takem mešanem ozemlju, kakor je mala Slovenija, pa prirodoslovno «čistih» rasnih tipov ni niti pričakovali in jih skoro gotovo tudi ni. Kako torej, da vendar tu pa tam srečavamo na videz čiste rasne predstavnike? To dejstvo

Sl. 5. Alpec (dosti tipičen).

si razložimo ravno potom mešanj, ki trajajo dolgo dobo, morda več sto let, mnogo generacij, in kjer se po ugodnem naključju naenkrat izcimi na videz čista rasna slika: čisti rasni znaki, ki so v dedih skozi generacije skriti in prikriti, pridejo naenkrat do veljave po naključju izmed več stotisoč, da celo milijonov kombinacij, ki nam jih nudijo najmanjši dedni delci — geni. Kakšne so bile prvotne rase, koliko jih je bilo — tega najbrže ne bomo nikoli mogli ustanoviti, najmanj seveda v ozemlju, kjer je prebivalstvo tako mešano kakor v Sloveniji.

Gotovo je tudi, da geografski kraj, podnebje in podobni faktorji jako vplivajo na zunanji

Sl. 6. Mešanec dinarskega in sredozemskega tipa (dolga lobanja, jako temna poll).

DR. METOD DOLENC:

KAJ PRINAŠA NOVI KAZENSKI ZAKON.

I. Ni ga poštenega človeka, ki bi se ne zdržnil, če se mu zalučí v obraz očitek, da je storil nekaj, za kar se po kazenskem zakoniku kaznuje. Zakaj? — Zato, ker je s tem v najožji nujni zvezi misel, da bo trpel neko zlo, smrt, zapor ali denarno globo in pod.; toda ne samo to, ampak še več: da bo poslej veljal za kaznovanega človeka in izgubil svojo neoporečnost, sodno neomadeževanost, svojo čast. Pri vsem tem pa je vendar le malo ljudi, ki bi dobro poznali natančno vsebino kazenskega zakonika in marsikdo občuti strogost kazenskega zakonika šele na svoji lastni koži, ko je že storil kaznivo dejanje. Kajti zakonik pravi, da se z nepoznanjem kazenskega zakonika nihče ne more izgovarjati.

Avstrijski kazenski zakonik, ki ostane še do konca leta 1929. v veljavi, je bil izdan v letu 1852. Pa tudi tedaj je bil samo malo predelan — še starejši zakon iz leta 1803. Seveda v njem stoječe določbe ne morejo več ustrezati potrebam novejšega časa, moderne dobe. Pa tudi v Srbiji so imeli in imajo še danes zakonik častitljive starosti. Nastal je v letu 1860. Samo v Vojvodini velja še precej moderen zakonik; druge pokrajine naše kraljevine pa so prinesle ob nastanku naše države s sabo kazenske zakone, ki so se naslanjali ali na bivši avstrijski ali na srbijanski kazenski zakonik. Seveda je bilo tako stanje zelo neprilčno. Če vzamemo n. pr. da ukrade še v letu 1929. 15leten fantič v Sloveniji neko stvar, katere vrednost presega 1000 dinarjev, se kaznuje radi hudodel-

videz človeka in da lahko popolnoma zabrišejo rasno sliko. Povsod vidimo, da so rase odvisne od geografskega položaja in da so rasni znaki v izvestnih mejah pod vplivom okolice (miljeja) spremenljivi, zato tudi (glej spredaj!) ne moremo govoriti o čistih rasah le v geografsko omejenem prostoru.

V Sloveniji najdemo torej predstavnike vseh evropskih ras, da celo vseh ras bele skupine, tu in tam celo vplive črne ali rumene skupine, vendar je prebivalstvo Slovenije tako zelo mešano, da moremo govoriti le o na videz čistih rasnih predstavnikih, «odmešancih», ne pa v strogo prirodoslovnem smislu.

stva, da se le fantič že zaveda, kaj je tatvina, čeprav ni vedel, koliko je prava vrednost predmeta. V Srbiji pa bi bil radi manjkajoče zrelosti razuma lahko popolnoma oproščen, če pa bi bil kot zrel človek obsojen, zadel bi ga kazen le radi pregreška, torej milejše oblike kaznivega dejanja. Takih primerov bi lahko navedli na stotine. Skratka, potreba po izenačenju vseh kazenskopравниh določb je postala najnujnejša posledica našega ujedinjenja.

In zgodilo se je, da smo dobili kmalu po izpremembí novega sistema vladavine začetkom leta 1929. novi kazenski zakonik, ki stopi v veljavo za vse pokrajine naše države dne 1. jánuarja 1930.

II. Da vidimo, kaj nam prinese ta enotni kazenski zakonik novega vsaj vobče, torej po svojih glavnih načelih, se bomo morali najprej pečati s tistimi načelnimi vprašanji, ki se tičejo vsakega zločina brez izjeme. To so določbe tako zvanega splošnega dela kazenskega zakonika, ki govoré o krivdi in njenih oblikah, o kaznih itd. in stoje na čelu zakonika. One obsegajo §§ 1. do 90. Nato se hočemo dotakniti samo nekoliko posebnih zločinov, ki so najbolj važni, pa drugače zasnovani kot v sedanjem našem kazenskem zakoniku.

Novi kazenski zakonik je predvidel za zelo podrobne in včasih umetne razložke pri dejanjih iste skupine tolikanj posebnih določb, da je obseg njegovega posebnega dela samo glede zločinstev in prestopkov narastel od § 91. do § 405., torej na 315 paragrafov, dočim je za

iste stvari stari kazenski zakonik potreboval samo okroglo 200 določb.

Stari kazenski zakonik pa je delil vsa kazniva dejanja na troje vrst: hudodelstva, pregreške in prestopke, dočim po novem kazenskem zakoniku zadnje, najmanjše težke vrste zločinov ne bodo obravnavane v kazenskem zakoniku, marveč v posebnem zakonu o prekrških («istup»), ki po sedanjih načrtih niti ne bodo spadali pred navadna sodišča, marveč pred upravne urade ali policijska sodišča.

III. Ena najboljših novih določb je ta, da uvaja novi kazenski zakonik poleg pravih kazni (smrt, robija, zatočenje, strogi zapor, zapor in denarna globa) še druga sredstva, ki se prilegajo svrham kazenskega zakonika, pa vendar niso kazni. Poglejmo! Kazen ima namen, da krivično dejanje moralno maščuje ali osveti, da oplašuje druge, ki bi hoteli kreniti po isti zločinski poti, zlasti pa, da poboljšuje storilca zločina, da ne zapade, potem ko bo kazen prestal, vnovič v grehe zoper kazensko-pravne določbe. Skušnja pa je pokazala, da se samo z kaznijo ne dá izhajati. Če n. pr. zdravniki-veščaki na glavni razpravi, kjer naj bi se sklenila radi težkega zločina pravična sodba, izjavijo, da je storil obtoženec dejanje v neke vrste blaznosti, sodniki po starem kazenskem zakoniku ne morejo, niti ne smejo izreči kazni, dasi vedó, da bo obtoženec, ko pride v prostost, vnovič moril ljudi, zažigal hiše, onečaščal ženske in podobno. Po novem kazenskem zakoniku bo pa imelo sodišče pravico obče nevarne osebe, tudi če jih ne more kaznovati, vsaj upotiti v poseben zavod, kjer bodo nekoliko let ostale pod smotrenim nadzorstvom, da se spravijo na pot poštenja. Ta sredstva se bodo imenovala po srbohrvaško: «mere bezbednosti», po naše: očuvalna sredstva, in bodo po svoji dalekosežnosti popolnoma preobrazile kazensko pravosodstvo. Tudi tiste osebe, ki jim preide zločinsko ravnanje v kri in meso, ki postanejo zločinci iz navade, bodo občutile poleg kazni tudi še taka očuvalna sredstva, a ljudstvo bo veselo, da se iznebi za vrsto let tatinskih ali roparskih zlikovcev iz navade.

IV. Zelo blagodejno bo učinkovala rešitev vprašanja, v kateri starosti naj se smejo tisti, ki so storili zločinsko dejanje, kaznovati. Po prejšnjem avstrijskem kazenskem zakoniku se otroci do izvršenega 10. leta sploh niso smeli kaznovati, od dovršenega 14. do

20. leta naprej pa je veljal mladostnik za odraslega človeka in zadela ga je kazen prav kakor vsako starejšo osebo, samo olajševalna okolnost mladosti se mu je priznavala. V dobi med dovršenim 10. in 14. letom pa se je kaznovalo dejanje, ki je bilo za odrasle osebe hudodelstvo, kot prestopok. Po novem kazenskem zakoniku pa je pri mladostnikih do 14. leta kaznovanje sploh nedopustno, od dovršenega 14. leta do dovršenega 17. leta bo kaznovanje dopustno samo, če se bo sodišče prepričalo, da je storilec duševno zrel človek, takšen, ki je sposoben, da pojmuje naravo in pomen kaznivega dela in temu primerno uravnava svoje delovanje. Če se mu pa ta sposobnost ne more pripisovati, ga sodišče ne bo smelo kaznovati. Šele od dovršenega 17. leta naprej se kaznuje po novem kazenskem zakoniku mladostnik do 21. leta po milejših načelih glede določevanja kazni.

Vsa ta nova ureditev je v najožji zvezi z novim modernim gledanjem na vprašanje mladostnikov. Dandanes vemo, da mladostne osebe greše zoper kazenski zakonik, če že ne izključno, pa vendarle pretežno samo zato, ker niso bile deležne pravilne vzgoje. Za grehe staršev pač ne smemo kaznovati njihov otrok. K temu pa še pride, da je praksa pokazala, kako pogubne so zlasti kratkodobne kazni na prostosti baš za mladostnike. Čin dobé stik z drugimi starejšimi zločinci, pride kakor kuga nad nje. Izprijenost dobi novo pobudo in mladostna oseba se ne dá več rešiti. Zato se za mladostnike do dovršenega 17. leta po novem kazenskem zakoniku sploh ne uporabljajo navadne kazni, marveč samo vzgojevalna sredstva. Namesto kazni ga izroče kakšni pošteni rodbini za izvesten čas, da ga nadzira in vodi na pot poštenja, ali pa se upoti mladostni zločinec takoj v posebno državno vzgojevališče itd.

V. Toda tudi pri odraslih osebah vpliva stik z drugimi, izprijenejšimi zločinci pri izvrševanju kazni na prostosti zelo neugodno. Zlasti velja to za take odrasle osebe, pri katerih se da pričakovati, da jih bo že sama obsodba brez izvršitve kazni spametovala in pripravila na pot poštenja. Zato uvaja novi kazenski zakonik čisto na novo uredbo pogojne obsodbe za osebe, ki niso bile še nikdar radi zločinstva obsojene, pa tudi v zadnjih 10 letih niso pretrpele kazni zapora nad en mesec. Toda pogoj za izdajo pogojne obsodbe je, da storilec v danem primeru zadnje sodbe ni zakrivil zločina, za katerega zasluži kazen strogega za-

pora nad šest ali navadnega zavora nad 12 mesecev. Pod takšnimi pogoji se torej sicer izreče obsodba in določi tudi primerna kazen, toda poleg tega izreče se pogoj, da kazen ne pride do izvršitve, če pokaže storilec poslej v izvestni dobi med 1 do 5 let svoje dobro ponašanje. Ko preteče tista doba — določi jo sodišče po prostem predarku v natančno določeni dolžini časa — brezprikorno, velja — kakor, da storilec sploh ni bil kaznovan. V nasprotnem primeru pa bo moral vso odloženo kazen prestatati.

Nekaj podobnega velja tudi pri izvrševanju kazni na prostosti. Tu pa pride do posebno jasnega izraza, da imej kazen namen poboljšanja zločinca. Nič več ne bo treba, da naj zločinec, ki je dobil n. pr. kazen 10 let robije (najtežje vrsta kazni na prostosti), prestane res vseh 10 let v kaznilnici. Po novem kazenskem pravu bo prestajal najprej precej kratko dobo v samotni celici, kjer naj premišljuje svoje dejanje in svoj položaj. Na to pride v skupen zapor z drugimi. Po priliki v drugi polovici dobe kazni se sme uvrstiti v tisto vrsto kaznjencev, ki delajo čez dan na prostem, zlasti na polju, ter se kretajo inače prosto, le zvečer spe v posebni zgradbi izven kazenskega zavora. Za zadnjo četrt kazni pa se kaznjeneec sploh izpusti pogojno domov. In če za vso tisto dobo, ki bi jo imel prestatati še v zaporu, pokaže, da se je poboljšal, ker ne stori nobenega kaznivega dejanja, niti se ne udaja pijančevanju ali razuzdanosti, velja da je njegova kazen, dasi je živel prosto doma, resnično prestana.

VI. Naj se dotaknemo sedaj med osnovnimi načeli novega kazenskega prava vprašanja — nesrečnega alkohola (žganje, vino, pivo). Po starem avstrijskem kazenskem zakoniku je veljalo hudodelstvo, ki je bilo storjeno v polni pijanosti, za prestop, ki se kaznuje v navadnih primerih z zaporom do 3 mesecev, v izrednih primerih, kjer je bilo storilcu znano, kako slabo vpliva nanj alkohol, pa do 6 mesecev strogega zavora. Pa tudi vsaka manj huda pijanost se je smatrala za olajšujočo okolnost. Po novem kazenskem zakoniku ne bo več moči govoriti o tem, da bi bil sodnik prisiljen, da mora smatrati v pijanosti ali opitosti storjen zločin za mileje kaznivo dejanje. Seveda bo moral sodnik v primerih, če je bilo kaznivo dejanje storjeno v takem stanju, da je alkoholski strup že uničil sposobnost storilca, da pojmuje naravo in pomen svojega dejanja in da po tem ravna, izreči oprostitev od kazni. Toda

tu se pokaže blagodejni vpliv novo uvedenih «očuvnih sredstev»: Če spozna sodišče, da je v interesu javne varnosti, da se tak pijanec odda v zavod za prisilno zavarovanje, mora to storiti, ker s tem odkloni nevarnost, da bi tak škodljivec še dalje bil v nadlego človeški družbi. Če pa je storilec vsled pijančevanja samo manj sposoben za presojo narave in pomena svojega dejanja, bo moral sodnik zločinca kaznovati, a poleg tega ga bo smel oddati v omejen zavod. Pa tudi če storilec ob času storitve kaznivega dejanja ni stal naravnost pod vplivom alkoholskega strupa, ga bo smelo sodišče, če le ugotovi, da je sicer vendarle pijači vdan, oddati v zavod za lečenje pijancev ali za odvajanje pijančevanja. Če pa nekdo zagreši zločin v stanju opitosti, ki si jo je pridobil le po naključju, mu bo sodišče smelo naložiti kazen, a poleg tega izreči še zabranjeno obiskovanja krčem za izvestno dobo.

VII. Kazen, ki je bila po avstrijskem kazenskem zakoniku s sodbo izrečena, ni nikdar z a s t a l a. Samo glede smrtne kazni je bila ustanovljena določba, da se po dobi 20 let ni mogla izvršiti, ampak izpremenila se je v težko ječo od 10 do 20 let. Po novem kazenskem zakoniku bo stvar drugačna. Tudi smrtna kazen in dosmrtna robija bo mogla zastarati, t. j. se ne bo smela več izvršiti, če preteče 25 let od tistega dne, ko bi se bila sodba mogla kot pravnomočna izvršiti. Enako pa bodo tudi vse druge kazni na prostosti zastarane po preteku dob, ki jih je zakonodajec za različne vrste kazni različno odredil; n. pr. najnižja vrsta kazni na prostosti, zapor do 1 leta, bo zastarana v 2 letih, dočim je bilo po avstrijskem kazenskem pravu treba imeti take kazni v razvidnosti in so se morale tudi n. pr. še po desetletjih izvrševati. Izvestna doba preteklega časa naj povzroči, da pred leti še potrebna izvršitev kazni zapade pozabnosti.

Da se je smrtna kazen ohranila v nizu kazenskih sredstev novega kazenskega zakonika, je res; ali utesnila se je na najtežje primere, tako da bo obdržana le pri desetih zločinstvih. Očividno zakonodajec še ni smatral naših ljudi za tako napredne v prosveti, da bi se dali tudi brez zapretnje inače odurne in nečloveške kazni odvracati od najtežjih nečloveških zločinov. Sicer bo pa imelo sodišče pravico, da tudi samo omili smrtno kazen v najmanj desetletno robijo, če bo kaj olajšujočih okolnosti.

VIII. Še eno silno važno novo okolnost moramo navesti. Po starem pravu je bil s o d n i k

tako rekoč suženj mrtve črke zakonika. Četudi je vedel, da se — presojojč stvar raz občečloveško stališče — obtožencu godi krivica, vendar ni imel nobene moči, da bi opustil strogo izvajanje kazenskega zakonika, za čigar uporabo je bil zaprisežen s sodniško prisego. Odtod je prišlo, da so porotniki mnogokrat raz občečloveško stališče bolj pravično sodili nego učeni sodniki, n. pr. ako so oprostili reveža uradnika, ki ni mogel s svojo borno plačico tešiti gladu svojim otrokom, pa mu je med prstmi ostalo nekaj uradnega denarja. Odslej, ko pride novi kazenski zakonik v veljavo, bo sodnik mnogo slobodnejše posloval. Novi kazenski zakonik mu daje širše kazni, n. pr. od 7 dni strogega zavora do 5 let, od 1 leta do 20 let robije itd. V tako širokih okvirih bo pač laže najti kazni, ki bo pravično ustrezala krivdi. Razen tega pa bo imel sodnik pravico, radi olajšujočih okolnosti kazni zelo omiliti, v nekaterih primerih pa bo smel, namreč če je krivda storilca tako neznatna in tako malopomembna, da ni videti potrebe za kaznovanje, sploh oprostiti, v drugih, od zakona posebej za take določenih primerih, pa bo smel kazni po svojem prostem prepričanju čisto svobodno določiti. Taka uredba stopnuje torej sodnikovo oblast v veliko večji meri, kot jo je imel doslej.

IX. Toliko iz splošnih določb novega kazenskega zakonika, ki utegnejo zanimati tudi lajka. O vseh različnih poedinih težjih in manj težkih zločinih v tem člančiču seveda ne gre govoriti, pa najsi bodo po novem pravu drugače urejeni kot doslej. Samo dve tri naj izpregovorimo o važnejših izpremembah, pa še to seveda čisto na kratko. —

Po starem kazenskem zakoniku se je razločevalo med umorom in ubojem tako nesrečno, da je dobil tisti, ki je hudobno uničil življenje drugega, nemara kazni samo leto dni ali pa nekoliko mesecev, dočim je bil vsak umor (storjen z naklepom storilca, da usmrti nasprotnika) kaznovan vedno s smrtjo. Novi zakon kaznuje vsako naklepno (t. j. zavestno in hoteno) izvršeno usmrtitev s kaznijo robije od 10 let naprej do 20 let ali pa tudi dosmrtne robije. Le če se zgodi usmrčenje na resno zahtevo ali prošnjo usmrčenega, gre kazni le do 5 let zatočenja, t. j. neke milejše vrste zaporne kazni za zločinstva. Če pa je bil nagib k slednje navedenemu zločinu usmiljenje radi bednega stanja prosilca za smrt (n. pr. mati vidi, da se njen sin bori s smrtjo in trpi grozne bo-

lečine, pa mu da na njegovo prošnjo strupa, da mu konča trpljenje), bo kazni lahko naveden zapor najnižje vrste od 7 dni do 3 let. Nasprotno pa odreja novi kazenski zakon smrt ali dosmrtno robijo pri naklepni usmrtitvi, n. pr. če je storilec zrelo premislil ves načrt usmrtitve, ali če je svojo žrtev zastrupil ali ji na mučen in okruten način vzel življenje.

Pripomniti je treba, da novi kazenski zakonik nima posebnih določb glede dvobojevanja. Po prejšnjem kazenskem zakoniku je smel vsak dvobojevalec pričakovati milejšo kazni. Po novem bo ravno tako kazniv kot vsak drugi ubijalec, torej s kaznijo od 10 let robije do dosmrtne robije. Na ta način bo srednjeveški razvadi dvobojevanja «visoke gospode» skoraj konec, kar lahko le pozdravljamo.

Nasnovanje (nahujskanje) ali pripomoč k samomoru, ki se je res izvršil, bo prestop, ki se kaznuje samo s kaznijo od 7 dni do 5 let strogega zavora; če pa smrt namišljenega samomorilca ni nastopila, samo z navadnim zaporom iste dobe. Le če je nasnovatelj samomorilca pripravil k samomoru s težkimi in nevarnimi predstavljanji kaznuje se radi zločinstva z robijo od 1 do 10 let.

Detomorilke, osobito tiste, ki storé zločin ob porodu na svojem novorojenčku iz sramote in bede, bodo mnogo mileje kot doslej kaznovane. V posebno ozira vrednih primerih jim bo sodišče smelo dati malenkostno kazni zavora ali celo samo v denarju.

Nalašč povzročen splav bo sam po sebi mileje kaznovan kot po starem zakoniku, namreč samo z zaporom od 7 dni do 3 let. Če pa nezakonska ženska, ki je zanosila, odpravi svoj telesni plod iz nagibov, ki so s splošnega človeškega stališča zelo tehtni in zato vpoštrevani (n. pr. ker je bila kot reva preslepljena od brezvestnega pohotneža, ki jo prepusti poslej veliki bedi), smelo jo bo sodišče sploh oprostiti vsake kazni.

V primerih, kjer preti zastrañ pričakovanega poroda smrtna nevarnost ali neizbežna nevarnost za zdravje, bo odločevala posebna zdravniška komisija, ali sme zdravnik noseči ženski pripraviti splav ali vzeti telesni plod.

Meja spolne godnosti, ki je bila po današnjem pravu pri nas izpolnjeno 14., v Srbiji pa izpolnjeno 13. leto življenja, bo enotno urejena z izpolnjenim 14. letom. Toda pohotna dejanja, ki še ne značijo kot spolno posiljenje, se bodo kaznovala samo, če pride

predlog za kaznovanje od strani dekleta, in to kot prestopok s strogim zaporom od 7 dni do 5 let. Spolno posiljenje ženske samo pa bo težko kaznovano; kazen za tako zločinstvo bo robija od 1 do 10 let.

Glede kaznivih dejanj zoper čast bodo kazni zelo poostrene, zlasti če klevetnik postopa naravnost po načrtu, kako bi uničil dobro ime ali pridobiti kredit svojega nasprotnika.

Pri tatvinah bodo kazni zelo stroge (zlasti tudi za tatvino domače živine v vrednosti nad 1000 Din); nasprotno pa bodo male tatvine (vrednost ukradene stvari izpod 300 Din) zelo milo sojene. Če se pa store vobče v zelo slabih gospodarskih prilikah ali pa na živilih in drugih vsakdanjih potrebščinah za življenje, bo kaznovanje odvisno od predloga oškodovanca, tako da javni obtožitelj ne bo, kot doslej, primoran pri vsaki tatvini predlagati pregon. V posebno lahkih primerih bo sodišče smelo sploh vsako kazen izpregledati.

M. PREZELJ:

ROMANTIKA KEMIJE.

Človek je pač tak: vse, kar je bilo in minulo, hvali kot zlate stare čase, a vse udobnosti, ki jih nudi njemu in vsemu človeštvu sedanjost, so le trpljenje v primeri z udobnim življenjem v preteklosti. Kako lepi so bili oni časi, ko še ni bilo aeroplana ne avtomobila in ne železnice in ko je bila pot, ki jo danes prevoziš v eni uri, dolga več dni! Takrat še ni bilo ne telegrafa in ne telefona, ne radija in ne rotacijskega stroja, pa je bil Slovenec zadovoljnejši nego je danes, dasi je čepel vse svoje življenje doma brez vsakršne zveze s svetom in brez zanimanja za dogodke izven meja rodne vasice. Časopisov, znanstvenih in leposlovnih knjig naši predniki niso poznali, zato pa jim je bilo prihranjenega marsikaj, kar mora slišati, čitati, znati in vedeti človek dvajsetega stoletja. Kdo danes še je ovsen kruh, ki je v onih srečnih časih tako dobro teknil kot nam razvajencem najfinejši izdelki kuharske in pekarske umetnosti, in kdo se še oblači v raševino in hodi bosonog, kot so to delali stari Kranjci, ki še niso poznali diktature v modi in sličnih novodobnih tiranij?

Sodeč po dejstvu, da je sreča otrok zadovoljnosti, zadovoljnosti mati pa skromnost v življenjskih potrebah, ne moremo niti najmanj dvomiti, da je bil človek najsrečnejši takrat, ko se še ni zavedal, da ga je usoda uvrstila v rod

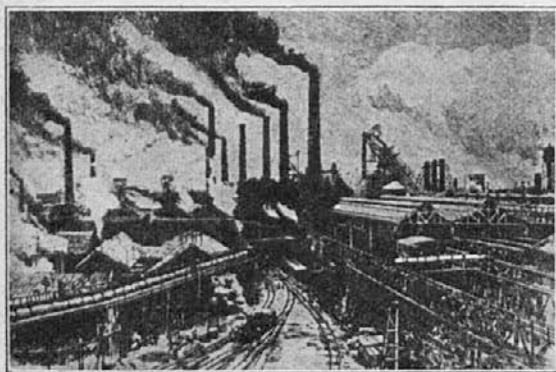
X. Kdor premotri vse te novote kazenskega zakonika, ki bo veljal od 1. januarja 1930. enotno za vso našo državo, zlasti pa duhá, ki veje iz njegovih splošnih določb, pač ne sme odrekati zakonodajalcu prave in dobre volje, da uveljavi za glavno načelo to-le: Osebnost storilca se postavi v ospredje; torej naj se predvsem vpoštevava njegov značaj, njegovo ponašanje napram človeški družbi v pogledu moralnosti in socialnosti, ko se mu določa kazen za storjeni zločin. Kazen pa bodi resno in smotreno sredstvo, strogo le toliko, kolikor je potrebno za doseg ciljev, zlasti da se storilec poboljša, človeška družba pa obvaruje škodljivcev.

Naša država je stopila s tem zakonom v kolo tistih držav vsega kulturnega sveta, ki so si ustvarile kazenske zakonike po pravilnih modernih načelih.

Homo in v vrsto sapiens. Danes po toliko in toliko tisočletjih razvoja v kulturi in civilizaciji je poedinec malodane v vseh fazah svojega življenja zavisen od vseh mogočih faktorjev in prav ta zavisnost je eden izmed vzrokov, zakaj se nam zdi, da je solnce svetilo v prejšnjih dobah v lepših barvah kot sveti danes. In vendar...! In vendar se motimo, ako mislimo, da je nekdanj bilo boljše kot je danes v dobi vseplošnega napredka na polju znanosti in vseh tehničnih panog, in krivico delamo vsem iznajditeljem in veleumom zadnjih desetletij, ki so nam darovali s trudom odkupljene iznajdbe in izume, ako uživamo vse udobnosti moderne gospodarstva, pa jadikujemo za časi, o katerih ni dvoma, da so bili boljši od današnjih le v pomanjkanju. In pa romantika prejšnjih časov, pa stroga realnost današnje dobe, ki je brez poezije in ki nas z neizprosno silo tira v puste in hladne forme tega, kar razumevamo pod izrazom amerikanizem?! Nešteto je primerov, na katerih moremo z lahkoto dokazati, da so tudi naši časi polni romantike in da je v sleherni še tako malo pomembni iznajdbi vsaj medel odsev one lepote, ki je ovekovčena v monumentalnih delih starih Grkov in Rimljanov. Pojdimo preko iznajdb in izumov v drugih znanstvenih in tehničnih panogah ter na kratko preglejmo vsaj nekaj iznajdb najmlajše teh-

nične vede, kemije, pa se uverimo o romantiki, ki živi tudi v današnjih dneh tako v znanstvenih laboratorijih in institutih kakor v teh ničnih delavnicah.

Menda ga ni, ki ne bi vedel, kako se je skozi stoletja in stoletja razvijala kemija in se iz špekulativne alkimije razcvetela v to, kar predstavlja in hoče danes. Danes je skoraj ni več panoge človeškega udejstvovanja ne na gospodarskem in ne na strogo znanstvenem poprišču, v katero ne bi več ali manj posegala kemija s svojimi ugotovitvami, in izključen je napredek kjerkoli brez uporabe in vpoštovanja njenih iznajdb, zakonov in nauk. Koliko blagoslova je prinesla kemija po popolnosti, zdravju in sreči hrepenečemu človeštvu! V kemiji živi bolne zdraveči Eskulap, v njeni službi so vsi oni dobri duhovi, ki napajajo in hranijo žejne in lačne, kemiji je pokoren Prometej, ki nam ustvarja toploto in svetlobo, kemija navdihuje Ateno, o kateri poje stari pesnik, da je ljubiteljica lepote, in kemija je, ki zapoveduje orjaku Herkuleju ter ukazuje Midasu.

Sl. 1. Simbol današnje kulture.

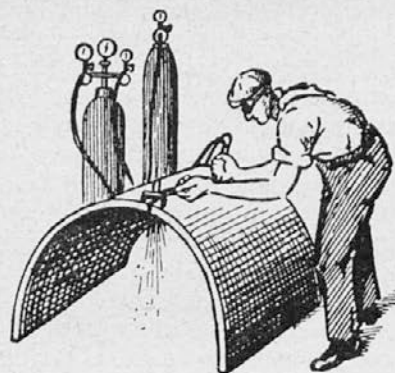
Tovarna za pridobivanje sirovega železa in njega predelovanje v kovno železo in jeklo.

Ej, če bi se vse uresničilo, za čemur stremi kemija, bi si človek že na zemlji ustvaril raj! Odkar se je kemija udingala v službo poljedelstva, se je izboljšala kakovost zemlje stotero in postoterili so se poljski pridelki tako po kvaliteti kot po kvantiteti. Minulo je jedva nekaj desetletij, ko je začela kemija natančneje proučevati sestav zemlje in raziskovati način, kako se prehranjuje rastlina in kaj potrebuje za razvoj svojega organizma, danes pa že obratuje noč in dan nešteto tvornic, kjer se izdelujejo ogromne količine umetnih gnojil, s katerimi povračujemo zemlji z bogatimi obrestmi

vred vse one sestavine, ki jih ji odvezamemo z vsakoletno žetvijo. Čilski soliter je do nedavno bil edino splošno rabljeno umetno gnojilo, ki pa ga je bilo treba dovažati iz daljnih prekomorskih dežel, danes ga vedno bolj in bolj izpodriva norveški soliter, ki je skoz in skoz proizvod grandioznega, romantike polnega kemijskega procesa. O čemur si včeraj še ne bi upali niti sanjati, je danes uresničeno in tako samo ob sebi umevno kot da bi tako moralo biti. Mar ne vsebuje polno globoke romantike čudoviti proces, med katerim se nam tako rekoč pred očmi pretvarja zrak v solitrno kislino, ta pa se spaja z ugašenim apnom v soliter, ki je pravi blagoslov za pokrajine, katerim manjka za rodovitnost zemlje potrebnega kalcija in dušika? Noben opis in nobena slika nam ne more dovolj nazorno predočiti romantike tega veličastnega procesa, čigar potek označuje kemik z dvema, tremi suhoparnimi enačbami. Le oni, ki pozna pogoje, pod katerimi postaja kemijska enačba realnost, more do dna doumeti lepoto, ki odseva iz sleherne, navidez še tako malo pomembne in neupoštevane substance in pa razumeti vzroke, zakaj ne prezira kemija v svojih raziskovanjih prav nobene substance od povsod razširjenega apnenca in gline tja do redkega zlata, platine in radija. Iz manj vrednih in manj koristnih substanc izdelovati čim dragocenejše in koristnejše snovi — to je ena glavnih točk v obširnem programu kemije, ki hoče dvigniti blagostanje slehernega posameznika kakor blagostanje človeštva do čim višje popolnosti.

Kdo drugi, če ne kemija, je omogočil današnji dobi bohoten razmah in procvit železne industrije in po njej ustvaril železno dobo? Oglej si katerokoli železno rudo, hematit, limonit ali siderit, vsaka je tako, rekel bi, vsakdanja in navadna, da ji nikdar ne bi prisodil one veličanske vrednosti, ki jo je odkrila v njej radovedna in duhovita kemija. Ne vem, če je katera evropska država tako revna, da je še brez plavžev, onih visokih peči, v katerih se predelujejo železne rude v železo, čigar uporaba je postala merilo za kulturo naroda. Enostaven, a ravno zbog svoje enostavnosti tako čudovit je proces izločevanja železa iz rud, prav tako pa nas navdaja z občudovanjem predelovanje sirovega železa v kovno železo in jeklo ter nastanek vseh stranskih proizvodov v tehnologiji železa. Ker ravno govorimo o moderni tehnologiji, ki je rezultat raziskovanja in eksperimentiranja v kemijskih laboratorijih, ali naj ne omenimo metalurgije bakra, svinca, ko-

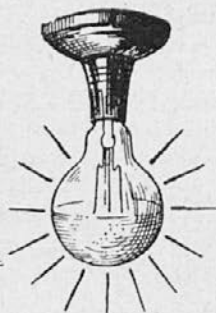
Rezanje jekla na
avtogenski način

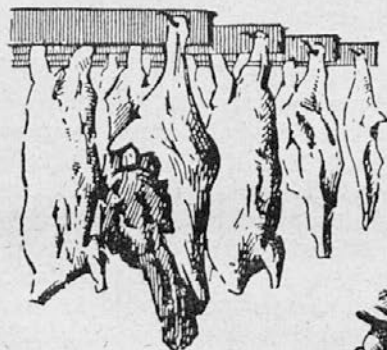
Avtogensko varenje
železa

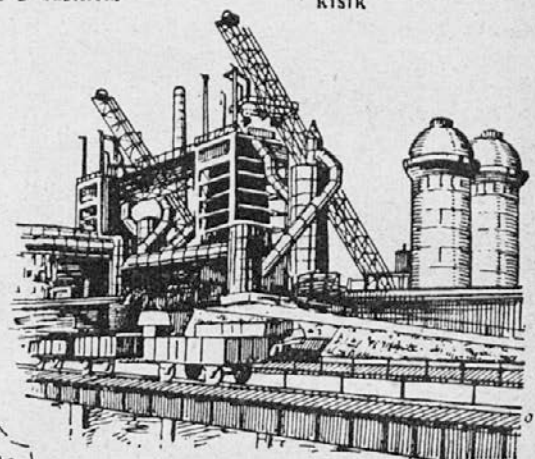
Električne žarnice
napolnjujejo z dušikom

Z utekočenim zrakom
hlade šrambe za jestvine

V plavže napolnjujejo
kisik

Aparat s kisikom
za vdihavanje

Z dušnatimi gnojili dovajamo
rastlinam potrebni dušik

Z utekočenim zrakom
razstreljujejo

V konzervah je
dušik, v katerem
jestvine ne
morejo gniti

Sl. 2. Tudi poglavje iz romantike kemije.
Nekaj primerov za tehnično uporabo zraka, odnosno njegovih zmesnin, kisika in dušika.

sitra ter metalurgije aluminija in vseh drugih kovin, brez katerih bi morali marsikaj pogrešati, česar imamo danes v izobilju?! Pre-daleč bi zašli, ako bi si hoteli podrobneje ogledati način izločevanja iz rud ene same omenjenih kovin, zadovoljimo se le z ugotovitvijo, da je najmanjši košček bakra, svinca, aluminija, cinka ali katere koli druge kovine dokaz in priča, da uravnava kemija utripanje modernega gospodarstva. Kemija je solnce, izžarevajoče na celokupno gospodarstvo energijo napredka, v njej je vsebovana romantika, ki iz umazanih rud pričara na svetlo bleščeče se kovine, iz katerih kujemo in ulivamo vsakovrstne predmete od najpreprostejšega lonca do najfinejše in najbolj luksuriozne umetnine.

Sl. 3. Spoznaj nastanek substance in spoznal boš romantiko kemije. Ulivanje raztaljenega stekla v razne oblike.

Poznaš premog in ti je znan njegov nastanek? Kdo ga ne bi poznal, saj je prodril malodane že v zadnjo gorsko vasico. Poznaš ga, pa se prav nič ne zavedaš, kadar ga vržeš v peč, kako dragocenost si izročil uničujočim plamenom. Kos premoga — kos romantike onih prostranih pragozdov, ki so črpali solnčno energijo milijone in milijone let v pradavnih

zemeljskih dobah in nam jo v premoğu rezervirali prav do današnjih dni. Premog je akumulator solnčne energije, iz njega pridobivamo svetlobo in toploto v gospodinjstvu in v tehniki. Kadar mislimo na premog, nehote mislimo na plinarne, kjer pridobivajo iz njega koks, o čigar pomenu v metalurgiji je vsakdo že čul, dalje katran, plinsko vodo, svetilni plin in še celo vrsto drugih pomembnih tvarin. Kdor je le enkrat uporabljal svetilni plin bodisi kot kurivo ali svečavo, ta ve ceniti pomen tega epohalnega izuma moderne kemije, in kdor ve, kaj vse se v kemijskih tvornicah izdeluje iz premogovega katrana, ta razume upravičenosti trditve, da je kemija polna romantike. Anilinske barve! Če nobena druga substanca, tedaj nam svedočijo te prekrasne snovi o vzvišenosti streljenj, s katerimi je navdahnjena kemija, ki hoče pomagati povsod in osrečiti slehernega zemljana brez razlike stanu in poklica.

Pomagati in osrečiti! Kako malo je moglo pomagati trpinom zdravništvo, dokler ni vstopila v njegovo službo kemija, bi nam znala povedati zgodovina. V okviru kratkega sestavka se ne dajo naštetii vsa mnogobrojna zdravila, ki so proizvedli, nastali v retortah in epruvetah in brez katerih bi bilo trpljenje v marsikateri boleznii neznosna muka. Samo bogovi morejo odvzeti bolečine. Stoletja in stoletja je bilo to prepričanje neizprosna kruta resnica, danes, ko nam je bila kemija ustvarila kloroform in eter ter druga anestetiska sredstva, je operacija brez najmanjših bolečin prvo, kar zahteva bolnik od zdravnika. Naj zdaj še omenimo genialne metode, s katerimi je v zadnjem času kemija obogatila aparat sodne medicine in kriminalistike do neverjetne popolnosti?! Ne mine dan, da ne bi čitali o zločinih, ki bi jih nikdar ne mogli ne ugotoviti in ne dokazati brez kemijskih sredstev in ki bi ostali nemaščevani od pravice.

Brez šuma in hrupa, brez nabijanja in razbijanja se v kemijskih tvornicah vrše reakcije, kojih proizvodi so pogoj za obstanek nešteto podjetij, kjer služijo armade delavcev vsakdanji kruh. Danes, ko imamo vse, kar spada k udobnosti življenja, si nam je težko predstavljati, kako so naši predniki izhajali brez žveplenk, ki so zdaj vendar dostopne še tako revnemu zemljanu, brez črnila, s katerim piše že vsak šolarček, brez papirja, ki poroča vesele in žalostne dogodke v revno bajto in v razkošno palačo, skratka, čudimo se, da se je v času brez dobrot, s katerimi nas obsiplje kemija, sploh moglo go-

voriti o človeka dostojnem življenju. Kot pravljica iz zbirke «Tisoč in ena noč» se čita poglavje o nastanku umetne svile, ki si je tako hitro osvojila priznanje v modnem svetu in bolj romanu kot suhoparnemu študiju sliči čitanje o izdelovanju in uporabi strelnega bambaža ter dinamita, ekrazita in drugih snovi, ki so se v kemijskem laboratoriju prepojile z gigantsko močjo in s katerimi predstavljamo gore in doline.

Prost polet in razmah za napredkom stremečemu duhu! To je geslo, napisano na praporu moderne kemije, čije delovno polje je neomejeno, bogato in rodovitno na premnogih iznajdbah in izumih ter polno še nepričakovanih odkritij. Napredek je plod njenega delovanja in v vsakem njenem izumu je vsebovana lepota in poezija, doumljiva slehernemu, kdor je prost predsodkov ter duha in srce zastrupljajoče domišljije.

B.:

ROALD AMUNDSEN.

Od vseh raziskovalcev neznanih dežel so polarni raziskovalci morda najslavnejši in najbolj znani. Široke množice vseh narodov, posebno pa mladina, se zanima predvsem za one, ki so si upali naskočiti zemeljske tečaje. Saj je za taka podjetja potreben prav poseben pogum poleg energije, vztrajnosti, zaničevanja samote in smrti. Velik polarni raziskovalec doseže mednarodno slavo, in če umrje, žaluje ves svet za njim.

Roald Engebrecht Amundsen se je rodil 16. julija 1872. leta v Bergeju ob Christianiafjordu na Norveškem, v «zemlji mislecev, pisateljev in energičnih mož, ki dviga proti skrivnostnemu severu svoj pogumni greben.»

Bil je sin posestnika ladjedelnice in se je že v mladosti pred vsem zanimal za znanstveni študij. Njegova mati je upala, da bo študiral medicino in postal zdravnik ter ga bo lahko tako vedno imela poleg sebe. Toda tik rojstnega kraja našega junaka se je raztezalo brezkončno morje tja do bližnjega skrivnostnega polarnega ozemlja.

Poleg tega je že v zgodnji mladosti navdušil Amundsena slavni tečajni raziskovalec Fridtjof Nansen.

«Dan 30. maja 1889.», tako piše Amundsen, «bo ostal neizbrisen v zgodovini mojega življenja. Nansen se je vračal v Christianio, potem ko je na smučeh napravil slavni prehod preko Grenlandije. Iz vse dežele so prihiteli mladi smučarji, da pozdravijo junaka našega narodnega sporta, občudovanja vrednega energičnega moža, ki je z vprav čudovito vztrajnostjo dosegel nedosegljivo. Bili smo pijani veselja in ponosa... Jaz pa sem zasanjal... Tudi jaz bom postal raziskovalec!»

«Štiri leta pozneje je Nansen odpotoval na svojo slavno ekspedicijo. Kljub moji mladosti

je bila moja najprisrčnejša želja, spremljati ga, toda materinska ljubezen je dosegla, da sem moral opustiti ta načrt, in vrnil sem se k svojim knjigam. Nekaj časa pozneje mi je umrla moja ljuba mati. Tedaj me pa nič več ni zadržalo, pustil sem svoje študije ter nastopil pot polarnega raziskovalca.»

Amundsen.

S temi kratkimi besedami nam pove Amundsen, da je bil takorekoč rojen za svoj poklic. L. 1894. je stopil v službo na ladji, ki je šla lovit morske pse in je tako prvič plul po Severnem ledenem oceanu. Naslednje leto je služil na kitolovcu in nato napravil izpit za ladijskega kapetana. Vozil se je pred vsem okoli otočiča Jan Mayen, kjer se nahaja danes norveška magnetična in vremenska opazovalnica. Tako je postal Amundsen izkušen brodar. Slavni belgijski raziskovalec de Gerlache

ga je vzel na krov ladje «Belgica» kot prvega poročnika. «Belgica» je odjadrala iz Anversa avgusta meseca leta 1897., da preišče južno tečajno ozemlje, prevsem zračne tokove, pretakanje vode po oceanih in življenje morskih živali. Tu se je učil mladi norveški poročnik, med tem ko je ladja tičala v polarnem ledu od srede februarja 1898. do januarja 1899.

«V tej ledeni samotiji», tako piše Amundsen, «sem si postavil svoj cilj: v južnem polarnem ledovju sem sklenil, najti severozapadni prehod in določiti lego severnega magnetičnega pola.»

Severozapadni prehod je namreč prehod po morju iz Atlántika v Pacifik na severu Amerike. Najti ta prehod so sanjali že zemljepisci od 16. stoletja sem. Številni raziskovalci so že poskušali izslediti prsto pot preko ledovja severnega morja ter doseči Behringovo ožino, a marsikdo je plačal z življenjem svoj nevarni poskus.

Amundsenu se je prvemu posrečilo najti ta prehod in ga prebroditi od enega konca do drugega.

Amundsenu kaže Byrd (v uniformi), kje je letel na severni tečaj.

S šestimi možmi posadke se je odpeljal na ladji «Gjoca», ki jo je gnal petrolejski motor in je imela samo 47 ton, iz Christianie 16. junija 1903. o polnoči. Bilo je tema kot v rogu in lilo je, kot bi bil vesoljni potop. Vrnili so se v isto luko 20. novembra 1906. Na tem, več kot triletnem potovanju je Amundsen

natančno raziskoval dežele okoli severnega magnetičnega tečaja.

Srečnega raziskovalca je čakal pri vrnitvi v Evropo zmagoslaven sprejem. V Parizu ga je slovesno sprejelo Zemljepisno društvo in na koncu njegovega predavanja so mu izročili križ komanderja Častne legije, s katerim ga je odlikovala vlada francoske republike. Amundsen je bil vidno ganjen in solze so mu stopile v oči. Njegove mladostne sanje so se bile izpolnile.

Dve leti pozneje je sestavil novo ekspedicijo. Hotel je z ladjo «Fram» doseči severni tečaj. Toda tik pred odhodom je došla iz Amerike novica, da je Peary prvi dosegel severni tečaj. Radi tega poročila, pa tudi iz bojazni, da bi mu ne zmanjkalo denarja, ker bi bila ekspedicija trajala več let, je sklenil, da bo skušal prvi doseči južni tečaj. Povedal je to zaupno samo svojemu bratu, s katerim ga je vezala iskrena ljubezen. Šele ko je ladja pristala ob otoku Madeiri, je zbral na krovu vse svoje častnike in moštvo ter jih vprašal, ali mu hočejo slediti na južni tečaj. Enoglasni navdušeni «da» mu je odgovoril. Ljudje so dobili dve uri časa, da pišejo domov svojim rodbinam.

Potovanje je imelo velikanski uspeh: Amundsen je bil prvi človek, ki je stopil na južni tečaj naše zemlje. Na povratku je poslal iz prve brzozjavne postaje mesta Hobart na Tasmanskih otokih sledeči telegram, ki je zbudil ogromno senzacijo po vsem svetu: «Južni tečaj smo dosegli 14. decembra 1911. in ostali na njem do 17. istega meseca. Vsi smo zdravi.»

Roald Amundsen je bil na tečaju nekaj dni poprej kot nesrečni angleški kapetan Scott, ki je na potu nazaj s svojimi tovariši omagal in umrl od gladi in mraza.

Amundsen piše o svojem prihodu na južni tečaj sledeče: «Razvijemo narodno zastavo. Pred tem znamenjem domovine nas prešine občutek ponosa. Obenem odhite naše misli proti dragi deželi, nerodovitni Norveški, ki jo tako zelo ljubimo... Vseh pet nas prime za drog in visoko dvignemo prapor ter ga z enim samim udarcem zasadimo v led. «Draga zastava, znak preljubljene domovine, sem vzkliknil, postavljamo te na južni tečaj zemlje, to ravnino pa, ki nas obdaja, imenujemo Planoto kralja Haakona VII. v čast svojega spoštovanega vladarja.»

Vendar je ena misel grenila Amundsenovo veselje: «Ne morem reči, da se mi je posrečilo, izvršiti nalogo, ki sem si jo določil v tem

življenju. Od zgodnje mladosti sem vedno sanjal o severnem tečaju, prodril sem pa na južnega.»

Ko se je Amundsen vrnil v domovino, se je popolnoma posvetil svoji davno zaželjeni nalogi. Odpotovati bi bil moral na severni tečaj poleti 1914. leta na ladji «Fram». Izbruhnila pa je vojna in začasno onemogočila odhod ekspedicije. Amundsen je javno izjavil, da je pristaš antante, napravil je načrte za eventuelno obrambo Norveške za slučaj nemškega napada in vrnil v Berlin vsa svoja nemška odlikovanja. Šele 25. junija 1918. leta je zapustila Oslo majhna ladja 100 ton, zgrajena nalašč za odpor proti pritisku ledovja, dolga 37 metrov in široka 12, krščena na ime «Maud» na čast norveški kraljici.

Amundsen se je hotel to pot okoristiti z Nansenovimi raziskavanji ter si je napravil sledeči načrt: prodrati je hotel z ladjo čim najbolj daleč proti severu ter se pustiti zamrzniti v ledovju. Ker se pa to severno ledovje, plavajoče na morju, pomika polagoma v gotovi smeri naprej, bi se bil pustil več let tako nesti v smeri proti tečaju. Ko bi ladja dospela dovolj blizu, bi na saneh, vlečenih od eskimovskih psov, odhiteli na tečaj. Ta nagli in varni način potovanja se je izborno obnesel na južnem tečaju.

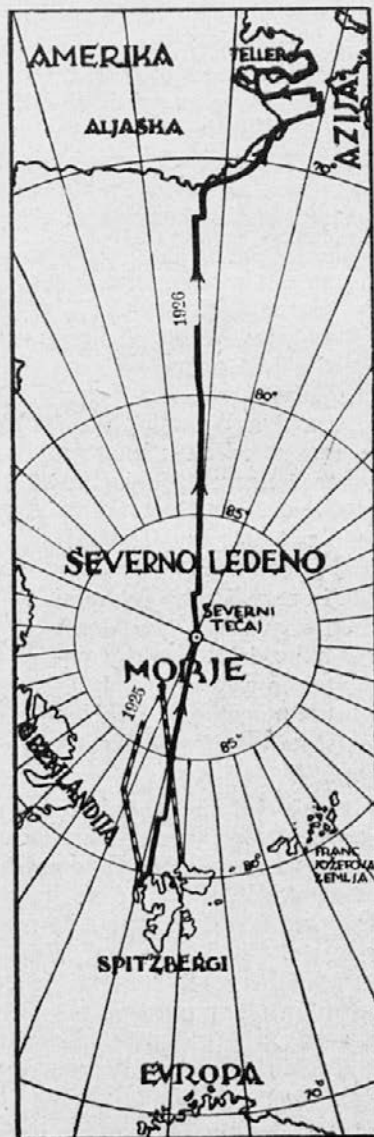
«Maud» se je odpeljala vzdolž sibirske obale v smeri, v kateri se je vozil leta 1878. Nordenškoeld o priliki svojega slavnega potovanja na ladji «Vega», in pozneje leta 1893. Nansen na ladji «Fram». Amundsen pa je kmalu zadel na ledovje. V bližini rtiča Čeljuskina, najsevernejše točke starega sveta, je bil prisiljen poiskati si prezimovališče. Tu je preživel zimo leta 1918./1919. Na tem težavnem potovanju ga je spremljal švedski profesor Malmgren, ki je leta 1928. postal žrtev Nobilove ekspedicije.

Tudi drugi poskus, prodrati preko ledovja proti severu, se je ponesrečil jeseni leta 1919. in Amundsen je moral spet prezimiti, to pot na otokih Aiaon (1919./1920.).

V teh dveh letih, ko se je Amundsen za žalost zaman trudil, da bi našel prosto morsko pot skozi ledovje, so izčrpali ladjine zaloge in tako so morali pomladi l. 1920. pristati v mestu Nome, pristanišču na severozapadnem obrežju Alaske, kamor prihajajo predvsem ribiške ladje. Majhna ladja je nadomestila svoje zaloge in se spet vrnila meseca avgusta istega leta proti severu. Amundsen je upal, da bo

v bližini otoka Wrangela zadel ob tečajno ledovje, s katerim se bo potem pomikal tekom petih let preko vsega tečajnega ozemlja ter prišel ven na nasprotni strani, to je v smeri Svalbarda.

Toda tudi ta tretji poskus se je ponesrečil, enako kot oba prva, kajti ledovje je ustavilo ladjo že ob sibirski obali pri vходу v Behringov preliv. Zato se je leta 1921. Amundsen vrnil v Seattle, veliko industrijsko središče ob Tihem oceanu, na severozapadu Zedinjenih držav, da tam popravi svojo ledjo.

Zemljevid Amundsenovih poletov leta 1925. z letali in 1926. z zrakoplovom «Norge».

Popolnoma tajno je nato Amundsen odpoval na Norveško in prebival nekako mesec dni na svojem posestvu v bližini Christianie, med tem ko je ves svet mislil, da se nahaja v mestu Seattle. S pomočjo sive brade in ponarejenih brk ter potnega lista na ime Mr. Johnson, meščan New-Yorka, se je Amundsen spet vkrčal za Ameriko 17. marca l. 1922., ne da bi ga bil kdo spoznal.

Za svoj naslednji, četrti poskus, se je Amundsen dogovoril z oddelkom za zemeljski magnetizem Carnegiejevega Inštituta v Washingtonu zaradi sodelovanja pri študiju zemeljskega magnetizma in zračne elektrike. Razen tega je sprejel nove ljudi v službo. Njegova posadka je sedaj štela deset mož (devet Norvežanov in enega Eskima). Vzel je seboj tudi letalo, s katerim je mislil odleteti z rtiča Barrova, najsevernejše točke Alaske, na tečaj ter pristati pri rtiču Colombii, najbolj proti severu ležečem pasu ameriškega tečajnega arhipela.

Slavni norveški raziskovalec je v spremstvu pilota Omdala zapustil Seattle 3. junija 1922. ter se odpeljal v smeri Behringove ožine. Vendar mu je bila nesreča stalno za petami. Vsled neugodnih ledenih razmer ni prišel dlje kot do zaliva Wainwrighta, 100 morskih milj jugozapadno od rtiča Barrova. Tam se je ustavil meseca avgusta. Tečaj je od tam oddaljen 2130 km, to je 17 ur poleta. Amundsen se je odločil za četrto prezimovanje ter zgradil prostorno kočjo za svojega pilota in zase. Prebil je v njej zimo 1922./1923. v družbi nekaterih redkih Eskimov, ki živijo v tej pokrajini. Ostal je v zvezi s civiliziranim svetom potom brezžične brzojavne postaje v Nordwicu na rtiču Hope.

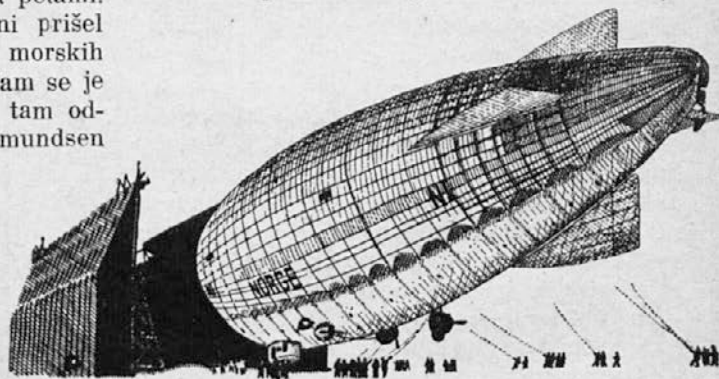
Amundsen je bil prepričan, da bo njegov polet uspešen. Hotel je leteti naravnost preko vsega polarnega ozemlja: iz Wainwrighta preko tečaja na Svalbard, to je na daljavo približno 3400 km. Polet bi trajal 25 ur pri povprečni hitrosti 180 km na uro. Pilot Omdal je vse skrbno pripravil, toda na žalost se je že pri enem prvih poskusnih poletov letalo tako pokvarilo, da ga ni bilo mogoče več popraviti, in tako so zopet Amundsenove nade splavale po vodi.

Amundsenova energija pa ni pojenjala, čeprav tudi v sledečih letih ni imel uspeha. Slučajno pa je imel Amundsen l. 1924. srečo,

da se je spoznal z ameriškim bogatašem Lincolnom Elsworthom, ki se je za njegove načrte zelo zanimal ter mu ponudil denar za novo ekspedicijo na severni tečaj.

To pot je hotel Amundsen poleteti v nasprotni smeri kot l. 1923., in sicer iz Svalbarda na severni tečaj, potem pa, ko bi dosegel to točko, leteti v ravni smeri naprej proti severozapadni obali Amerike in pristati v mestu Nome v Alaski, ob obrežju Behringove ožine. Polet bi bil dolg okoli 3340 km.

Amundsen-Elsworthova ekspedicija je odletela na dveh avionih 21. maja 1925. leta v smeri proti severnemu tečaju, a je le za las ušla smrti. Letali sta morali pristati sredi ledu, nekako 250 km od tečaja. Pravi čudež se je zgodil, da je pri pristanku med ogromnimi ledenimi skladi ostalo eno letalo popolnoma nepoškodovano. Drugo se je razbilo, toda posadki se ni zgodilo nič žalega. Tri strahovite tedne so se pogumni raziskovalci sredi ledu borili s smrtjo in se mučili, da bi odleteli na preostalem letalu. Nazadnje se je pa zelo obteženi avion, ki je moral sedaj nositi posadko obeh letal, le dvignil v zrak in srečno so poleteli nazaj na Svalbard.

«Norge» se vkrčava v svojo lopo na Svalbardu.*

Ta polet je Amundsenu pokazal, da letalo ni primerno sredstvo za raziskovanje teh pokrajin, kjer ni ravnin, primernih za pristajanje in odlet, temveč štrli povsod v zrak ledovje najrazličnejših oblik. Letalo, ki bi mu odpoval motor in bi bilo prisiljeno, spustiti se na takšna tla, bi se gotovo razbilo. Amundsen je imel tedaj velikansko srečo, da je vsaj eno njegovo letalo ostalo pri pristanku celo. Take nevarnosti se pa nima bati s plinom polnjeni

* Slike tega članka so vzete iz knjige: Dr. Pavel V. Brežnik, Junaki prekomorskih poletov. Založila Tiskovna Zadruga v Ljubljani, 1928.

vodljivi zrakoplov. Če se njegovi motorji ustavijo ali pokvarijo, nikakor ni potrebno, da takšen zrakoplov pristane, kajti plin ga še vedno drži v zraku: Hiba v motorju se lahko v tem času popravi in nato zrakoplov nadaljuje svojo pot. Zato se je Amundsen odločil, da uporabi vodljivi zrakoplov za svoj polet preko arktičnih pokrajin.

S finančno podporo Elswortha je kupil Amundsen od italijanske vlade majhen vodljiv zrakoplov, ki je imel obliko velike smotke. Dal mu je ime «Norge», kar pomeni v norveškem jeziku Norveško.

11. maja 1926. leta je ekspedicija, katere se je udeležil tudi italijanski polkovnik Nobile, odletela iz Kraljevega zaliva na Svalbardu, dosegla severni tečaj in po 71urnem, proti koncu silno otežkočenem in nevarnem poletu pristala v mestu Tellerju v Alaski.

Tako se je po dolgoletnem trudu Amundsenu vendarle izpolnila želja njegovih mladih dni: priti na severni tečaj. Naskok nanj mu ni uspel niti z ladjo, niti s sanmi, niti z letalom — do zmage ga je pa privedel po 18-letnem boju slednjič vodljivi zrakoplov.

Amundsen ima vprav edinstveni rekord: on je bil do sedaj edini človek, ki je videl oba tečaja naše zemlje!

Junaka južnega in severnega tečaja pa je zadela tragična usoda, ki je ni bil zaslužil.

Nam vsem je še dobro v spominu katastrofa italijanskega zrakoplova «Italie» v severnem ledovju spomladi leta 1928. Stari Amundsen bi bil lahko prepustil mlajšim, da bi šli na pomoč generalu Nobilu in preostalim članom ponesrečene ekspedicije, toda pozabil je na nasprotje, ki ga je imel z italijanskim oficirjem ter se je vkrcal na krov francoskega letala, ki ga je vodil komandant Guilbaud, in odletel iz Norveške 18. junija proti severnemu polarnemu ledovju ponesrečencem na pomoč. Veliko vodno letalo pa je s posadko šestih mož izginilo za vedno. Pozneje so našli del stroja v morju in ni dvoma, da je letalo padlo v vodo ter se potopilo.

«Bele smrti» se Amundsen ni bal. Leto dni pred svojo smrtjo je dejal nekemu novinarju: «Upam, da bom končal svoje dni nekje med snegom in ledom. Vse, kar si želim, je, da pride konec naglo in brez bolečin.» Ta želja se mu je izpolnila.

Tako je izginil Roald Amundsen, obžalovan od vsega civiliziranega sveta. Žalna slovesnost za njim se je vršila na pobudo njegove domovine Norveške 14. decembra 1928., kajti ta dan je preteklo 17 let, odkar je bil stopil Amundsen kot prvi med zemljani na južni tečaj. Po znanstvenih in zemljepisnih društvih vsega sveta se je ta dan proslavljalo njegovo delovanje, vsi kulturni narodi so se poklonili spominu tega velikega moža.

VLADIMIR KAPUS:

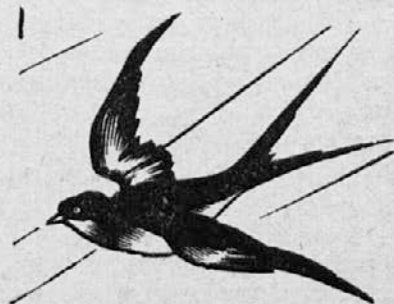
KADAR GOZD OZELENI...

Ptice.

Koncem februarja je bilo, ko je potegnil jug. Zima je omagala. Prve ptice selivke, kak divji golob, škorec, pribe in razne vrste malih divjih rac so nam oznanile, da bo tudi letos pomlad, pač tako, kakor druga leta in to kljub temu, da je bila tako strašno dolga in ostra zima.

Prijetni solnčni žarki so vse oživeli. Zbudili so korenine. Prvo cvetje je pognalo v drobnih srčecih ptic občutke ljubezni, v naših dušah pa hrepenenje po nečem neskončno lepem. Ptice, ki so pri nas prebile, bolje rečeno prestradale hudo zimo, so kaj hitro pozabile na slabe čase. O Sv. Gregorju so se že ženile. Takoj po ženitvi so samice odletele na gnezda in pričele leči jajčeca. V ranih jutrih in prijetnih toplejših večerih pa je odmevala po naših logih in vrto-

vih pesem samcev. Vsak dan, posebno v jasnih nočeh so prihajale z juga nove jate ptic. Ne-katere vrste so ostale pri nas, druge so jadrle naprej proti severu. Popotnicam na sever so se pridružili tudi klateži, ki so se zatekli v hudi zimi v naše kraje. Zadnje v tisti dobi so priletele pastaričke, lastavice, penice in črnjevke.

Cvetje.

Kjerkoli je skopnel sneg, je pognalo cvetje. Prvi je bil teloh. Mlado popje je nekaj časa skrivalo glavice v mehkem mahu. Kakor hitro je občutilo, da je zima premagana, se je popje odprlo in bahato cvetje je klicalo občudovalce, prijatelje cvetja. Takrat, ko so travnike pobelili beli zvončki in njih posestrime, zlatoobrobļene kronice, so bregove zlatile trobentice. Nad peštrim cvetjem žafrana so v lepih dneh zaplesali pisani metulji, ki so pa svojo preuranjenost kaj drago plačali v slabih dneh, ko je burja ponovno hotela postaviti na prestol šele napol pregnano kraljico zimo.

Zvončki so ostali v dolini in kaj kratka je bila doba njihovega cvetja, doba veselja in sreče. Kronice, žefran in teloh so se skozi vso predpomlad in se še sedaj polagoma pomikajo v višje lege, dočim trobentice neprestano čepe v nižjih pobočjih in še vedno zaman pričakujejo tistih prijaznih pozdravov, ki so jih bile deležne takrat, ko so se bile rodile kot prve oznanjevalke lepših časov. Čakale bodo, dokler jih ne prerese trava.

Ko je teloh odšel proti planinam, je v dolinah pričel odpirati sivkaste očke jetrnika. Družbo mu je delal kosmatolistni pljučnik, ki mu je še vedno zvest spremljevalec proti višinam. Nekam otožno so pokukali v pomlad modri cvetovi zimskega junaka zimzelena, ki tekmuje v krasnih modrini celo z jetrnikom. Čisto drugače pa so razpoložene drobne gozdne balerince vetrnice. Z visoko dvignjenimi krilei bi najraje kar poskočile in zaplesale veseli pomladanski ringaraja.

Prvo zelenje.

Pod besedo zelenje menijo Gorenjci samo mlado zelenje bukke. Veseli so bili, ko so utr-

gali prvi teloh, njihova sreča se je stopnjevala, ko so zaslišali spev kosa, veličasten je bil za njih čas vstajenja, višek pa je bil dosežen, ko je zablestela v rjavi rebri prva zelena bukkev, pozdravljaljoča prijateljico, belo oblečeno nevesto cvetočo češnja.

To se je zgodilo takrat, ko so otroci ob potoku zapiskali na vrbovo piščal in so k nam prileteli zadnji selivci, srakoperji, smrdokavre, kobilarji, kukavice in prepelice.

Ko je kukavica zakukala in so po brdih vzcvetele češnje, je šla po polju procesija kmetov. Prosili so Bega, naj blagoslovi njihovo težko delo. Nad njimi je žvrgolel škrjanček.

Ponoči je porosil lahen dežek in ko je prihodnji dan pomladansko solnce poljubilo gozd, se je v rebri odprlo popje. Zavriskala je prva bukkev, odeta v najlepšo obleko, v nepopisno lepo sveže zelenje. Vrisk bukke je odmeval v srcih kmetov. Božji blagoslov pa se je razlil tudi na polja in travnike. Čez par dni sta bili trava in ozimna tako visoki, da sta pokrili prepelico, ki je topot prvič zapredpedikala letos.

Med zelenjem travnikov je zasijala modrina potočnic in zlato kalužnic. V gozdnem vlažnem zatišju so zadehtele šmarnice, dočim je aprilsko cvetje, med njim posebno lepi mačji očki, ki bi zaslužili pač kako lepše ime, jelo od padati.

Bukke so pričele tekrovati in kmalu je bilo zeleno vse pobočje hribov. Iz še pred mesecem dni drobnega, skoraj ne opaženega, v zadnjih dneh precej nabreklija popja se je razvilo ogromno naravno zagrinjalo. Veličastno zelenje je zagrnilo cele pokrajine in že se širi od dneva do dneva, skoraj od ure do ure, proti vrhovom.

Življenje v gozdu.

Prava pomlad je nastopila šele, ko je ozelela bukkev in ž njo večina gozdnih listovcev. Pod zelenim zagrinjalom so se oddahnile ptice, posebno tiste, ki jim je ogrel srčeca prvi topli solnčni žarek. V slepi ljubezni so se ženile. Ko so občutile posledice lahkomiselnega svatovanja, so hitele iskat primernih krajev, kjer bi lahko vsaj nekoliko skrile svoj bodoči naraščaj. Večina prvih gnezdilcev gnezdi v duplih, kjer si vsaj nekoliko prikrijejo svoja gnezda. Druge vrste, ki nočejo sedeti na gnezdih v temi, pa si izberejo zatišja v iglavcih ali v kakem gostem vejevju. Ali povsod so v nevarnosti, da jih opazi sovražnik.

Najnevarnejši ptičjemu zarodu je bil tudi letos pomladanski mraz, ki vsako leto uniči mnogo naših drobnih pevcev. Velika nevarnost pa je sedaj odstranjena, ko je gozd zagrinen. Sedaj, ko je vse zeleno, se tudi ni več bati

strupenega mraza. Preskrbljeno pa je tudi za hrano. Na zelenju so se pojavile žuželke, ki so izborna hrana pticam. Baš sedaj, ko je gozd ozelenel, je večina ptic izleženih. Mlad zarod bi bil v veliki nevarnosti med speljavanjem, kakor imenujejo prve ptičje polete iz gnezda, ko stari uče mladiče letati, če bi jih ne čuvalo zelenje. Ptice roparice bi imele lahko delo. Uničile bi ves mladi zarod.

Četveronožci v zelenem gaju.

Prvi, ki so zagledali v letu luč sveta med gozdnimi sesalci, so bili mladi jazbeci. Skoteni so bili, ko je bila zunaj še zima in mati jazbecovka je imela hude skrbi, kako bo hranila sebe, kaj šele svoj rod. Boljši časi za njo so nastopili, ko je jugovina izvabila iz zemlje žabe in slično golazen. Sedaj, ko je vse ozelenelo, pa so jazbeci že precej odrasli. Starka jih pridno vodi sleherni večer po gozdnih tratah, kjer se hranijo s koreninami, mehkužci in črvi.

Po jazbecih so bili skoteni mladi zajčki, ki jih je pa, kakor vsako leto, tudi letos precej uničil pomladanski mraz. Kar jih je ostalo, so sedaj dobro preskrbljeni. Pred roparicami jih krije visoka trava, kjer najdejo tudi zadostno hrano.

Kmalu za prvimi zajci, čijih stari bodo v dolednem času že drugič polegli, so bile skotene

kune in lisice. Tudi te so sedaj že precej odrasle in hodijo s starimi na roparske pohode. Vse, kar dosežejo, jim tekne. Stari jih pridno vežbajo za poznejše krvoločne posle. Čez dan navadno počivajo kune zlatice z mladimi vred v večjih zapuščenih gnezdih, kune belice v duplih, lisice pa v jazbinah. Kadar pa se prične solnce nagibati k zatonu, ko se oglasi večerni ptičji zbor, tedaj previdno zapuste skrivališča in cela družinica jo mahne na roparski pohod. Dokler se ne stemni, se drže gozda, ko pa zakraljuje noč in zaskovika skovir, takrat si upajo iz okrilja zelenega zagrinjala na polje, kjer najdejo največ hrane. Posebno pripraven učni predmet je mladi zajček, ki kaj drago plača šolanje roparic. Stara lisica ga toliko polomi, da ne more ubežati, mlade pa ga z veliko naslado trpinčijo in trgajo, dokler ne pogine, na kar se pulijo in koljejo za masten p'en. Hitrejše opravijo z drobno miško, posebno dobrodošla pa so jim jajca večjih ptic.

Srna.

Veseli dogodek pa pričakuje tudi krasiteljica naših gozdov, srna. Kakor hitro je minula zima, se je družina razšla. Srnjak, ki si je pred kratkim ogulil rogovje in oblekel rjavo poletensko obleko, je že pred mesecem dni zapustil samico, ki pa ji tega ni prav nič žal. Vesela je,

da je stari sitnež, ki z novim rogovjem kar nepremišljeno suje okoli sebe, odšel. Nevaren bi bil njenemu naraščaju. Zalezla se je v goščavo blizu gozdne jase, tam kjer cveto šmarnice. Varna je pod okriljem gozdnega zagrinjala pred vsemi sovražniki. V ranih jutranjih in zgodnjih večernih urah se pase, čez dan pa počiva. Ne bo pač trajalo dolgo, pa jo bosta spremljala eden ali dva drobnopikčasta mladiča.

In z njima se bo začelo zopet novo življenje.

PREHLAJENJE IN BOLEZEN.

Ob vsakem letnem času, najbolj pogosto pa jeseni in spomladi srečavamo znance in prijatelje, ki nam tožijo, da so se prehladili in nakopali hud nahod, angino, pljučni katar in bogvé kaj tega še vse! O drugih zopet čujemo, da leže doma bolni na influenci, gripi, ali da so celo dobili pljučnico. Včasih sledi eno iz drugega. Včasih hitro preide, drugič se dolgo vleče, vedno pa povzroča težke skrbi in velike izdatke. Žal, včasih konča tudi s smrtjo.

Ker so pojmi glede prehlajenja in iz tega izvirajočih bolezni med ljudstvom močno zmedeni, je potrebno, da jih razbistriamo in razjasnimo. Napačno naziranje o tem pojavu ima namreč slabe posledice v tem, da ljudje v odvratanju posledic prehlajenja ravnaajo napačno in s tem pospešujejo širjenje bolezni.

Sedež posledic prehlajenja so navadno naši dihalni organi ali dihala. K tem spadajo: nos, žrelo, sapnik, dušnik, produšnice in pljuča. Kot pomožni dihalni organ rabimo tudi usta. Pravilno vdihujemo zrak le skozi nos, ki je zato namenjen in omogoča, da se zrak, preden pride v žrelo, očisti in ogreje. Pot zraka skozi nos v sapnik je daljša od poti skozi usta in zato pride zrak skozi nos toplejši v sapnik. Čistilne naprave v nosu so nosne dlačice in smrkelj, na njih obvisijo prašni delci, pa tudi mikrobi iz oddihanega zraka, zato pride zrak skozi nos čistejši v sapnik. To spoznanje nam bo dobro služilo za razumevanje razprave.

Moderna zdravniška veda je ugotovila, da veliko število bolezni povzročajo posebne bolezenske kali ali mikrobi. Te kali izhajajo namreč iz bolnega človeka v njihovih izločilih in se nastanijo v zraku, na tleh, na stenah, na pohištvu in vseh predmetih okoli bolnika. Zrak v okolici bolnega človeka, navadno v stanovanju, hrani torej kužne klice, ki so prišle vanj iz bolnikovih izločil in prosto plavajo v zraku ali pa so se obesile na prašne delce; najdemo jih tudi v izdihalnih kapljicah. Pri differiji, škrlatinki, ošpicah, oslovskem kašlju, tuberkulozi, pljučnici, vnetju možganske mreže, influenci ali gripi, kugi itd. prihajajo kužne klice iz človeka pri kihanju, kašljanju, pljuvanju, govorjenju in smejanju v drobnih kapljicah, in so na daljavo do enega metra okoli bolnika. Kapljice ostanejo deloma v zraku, deloma popadajo na tla, stene in po-

hištvo, se tam v prahu posuše in na prašnih delcih dvignejo v zrak. Prah in kapljice ostanejo pri dosedanjih opazovanjih štiri ure v zraku, dokler zopet ne popadajo na tla. Osebe, ki bivajo stalno ali mimogrede v takem zraku, obole za kapljično ali prahovo infekcijo na oni bolezni, katere bolezenske kali kot povzročitelje bolezni so vdihali. Zrak v stanovanju je torej prav dober posredovalec infekcije, dočim je zrak na prostem hudo razredčen in se vedno menjuje, zato se na prostem težje okužimo. Kapljična infekcija je druga činjenica, potrebna za razjasnitev pojava prehlajenja in posledičnih bolezni.

Prehlajenju se pripisuje po krivici prevelik vpliv na postanek bolezni. Prehlajenje nastane zaradi nenadne in večje izgube telesne toplote po vplivu kakega hladnega činitelja n. pr. vetra, prepiha, mokrote itd. Raziskovalci so z mnogimi opazovanji in poskusi na sebi ali pa na drugih dokazali, da prehlajenja samega še ni smatrati za povzročitelja bolezni, marveč, da je mogoče dvoje: prvo naziranje pravi, da sploh ni bolezni iz prehlajenja in gre v vseh primerih, kadarkoli nastanejo bolezenski znaki po predhodnem prehlajenju, za infekcijo po mikrobih. Po drugem splošno priznanem naziranju prehlajenje samo ne more sicer povzročiti bolezni, toda ima vendar pri njenem postanku nekaj pomožni pomen. S prehlajenjem so namreč deloma oslABLJENE telesne obrambne sile, tako da je telo manj odporno in napada bolezenskih kali ne moremo odbiti. Te bolezenske kali pridejo v telo od zunaj ob času prehlajenja, ali pa so bile v telesu že pred prehlajenjem v nestrupeni obliki. Pogosto so namreč že našli n. pr. povzročitelje pljučnice v ustih zdravega človeka.

Bolezen se torej pojavi kot posledica združenega učinka infekcije v glavni vlogi in prehlajenja v stranski, toda le pri neutrjenih, že drugače oslABLJENIH ljudeh. Utrjen človek, navajen na veter, mraz in mokroto, kljubuje prehlajenju prav lahko, kar so pokazali že mnogoštevilni poskusi in dokazujejo vsak dan skušnje. Mnogo ljudi je dan na dan na prepihu, na mrazu in v mokroti, a ne obole, ker so utrjeni. Toda brž ko se pregreše proti zakonom narave, n. pr. s pijanostjo, se že pojavi obolenje. Jasno je,

da utrjeni, pravilno živeči človek prenese več nego pomehkuženi. Pred obolenjem nas ne bo varovalo dvojno perilo, kožuh, volna, vata v ušesih in zapiranje oken, marveč utrjenje telesa s krepilnimi kopelmi v vodi in zraku, bivanje na prostem, zračenje stanovanja itd.

Najbolj enostavna in pogosta posledična bolezen iz prehlajenja je nahod, t. j. katar nosne sluznice. Kdo ga še ni imel? Kdo je varen pred njim? Tako kakor vse druge posledične bolezni iz prehlajenja, nastaja nahod po vplivu nekih bolezenskih kali, mikrobov, bodisi v stanju prehlajenja ali tudi brez tega. Znanstveno se sicer to še ni posrečilo dokazati, a praktično življenje nas o tem vsak dan prepričuje. Če ste se sešli z znancem, ki je imel nahod, vam ga je gotovo oddal, ako se niste znali čuvati! To se da doseči najlaže tako, da se okoli takega «nahodnega» človeka giblujemo le v razdalji nad enim metrom. S tem se izognemo okuženim kapljicam, ki prihajajo iz njega. Dobro je, če se takemu človeku ne postavimo nasproti, marveč vstric, kajti tudi to nas varuje njegove okužljive sape.

Kar smo rekli o nahodu velja tudi glede katarjev ostalih delov dihal, zlasti pa še glede influence, gripe ali španske bolezni. Ta je namreč posebno hudo okužljiva. Hipoma zbole kar množice in to zaradi velike okužljivosti in okolnosti, da se trosijo povzročitelji s kašljanjem, kihanjem in tudi z dihanjem bolnikov. Prav posebno pa pospešujejo obolenje lahko oboleli, ki se nemoteno kretnajo med zdravimi. Okužljivost je največja v začetku bolezni. Inkubacija bolezni, to je doba, ki poteče med vgnezdenjem bacilov in izbruhom bolezni je kratka, zato obolevajo ljudje drug za drugim. V večji nevarnosti so zlasti starejši ljudje. Povzročitelj gripe se naseli v nosu, grlu in pljučih ter povzroča takoj ali pa najkasneje tekom dveh dni predhodne znake bolezni, nahod, zbitost, težo v glavi, glavobol. Nato pa začenja bolezen s tresavico, veliko toplino in močno utrujenostjo. Bolnika mučijo glavobol, omotica, bolečine v hrbtu in udih in nima teka. K temu se pridruži v mnogih primerih še vnetje sapnika in produšnic. Gripa je prav za prav sama na sebi prav nedolžna in dobiva pomen šele zaradi okolnosti, da vpliva močno na zmajšanje bolnikove odpornosti, zaradi česar se lotijo bolnika še ostali mikrobi. Tako nastajajo po gripi pridružne bolezni ali komplikacije, n. pr. pljučnica, vnetje rebrne ali pljučne mreže, vnetje možganske mreže ali

bolezni ledvic, živčevja itd. Z veliko verjetnostjo se bomo ognili obolenju na gripi, če bomo, kadar divja epidemija, čim manj zahajali med ljudi. Če bomo s kom govorili, bomo držali roko ali robec pred ustmi. Pazili bomo tudi, da se ne bomo premrazili in prehladili, ker v prehlajenju je okužitev najhitrejša. Bolnik pa naj ostane na vsak način doma, tudi če ni še resno obolet. To storiti je dolžan zaradi sebe in v dobro drugih in je nespametno, če skuša, da bo bolezen prehodil.

Iz prehlajenja nastajajo tudi še angine ali vnetja žrelnic, zelo neprijetna obolenja večinoma nedolžne naravi, vendar se lahko razvije iz take nedolžne angine smrtnonevarno zastrupljenje. Povečane žrelnice lajšajo pot raznim okužitvam in ne morejo več vršiti svoje naloge, ki obstoja v odstranjevanju strupa škodljivih bolezenskih kali. Zato je treba povečane žrelnice z operacijo odstraniti.

Mnogo je še drugih bolezni, ki se začenejo v naših dihalih zaradi okužitve v glavni vlogi in prehlajenju v stranski, zlasti v otroški dobi. Škratinka, davica, ošpice, oslovski kašelj nastajajo po večini po okužitvi s kapljicami iz ust bolnega človeka sicer tudi brez predhodnega prehlajenja, vendar še večkrat v prehlajenju. Ako se bomo torej čuvali prehlajenja, se bomo s tem izognili tudi mnogim boleznim.

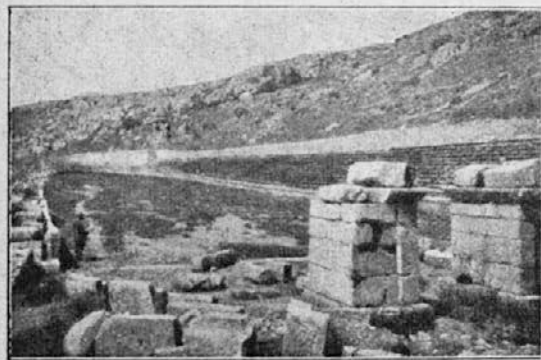
NEKAJ MALEGA O STARI TELOVADBI.

Stremljenje naše dobe za čim popolnejšo skladnostjo življenja je zrastle v mogočno gibanje. Na mesto čezmernega krščanskega asketizma znova prihaja ideal, podoben onemu v starem veku, ki je srečo videl in iskal na tem svetu, pa je zato mnogo skrbel za telo.

Spoznanje o neprecenljivi vzgojni vrednosti telovadbe naglo prodira v ljudstvo. Zlasti sloji, ki jih delo sili k enostranski telesni delavnosti ali pa vobče k nedelavnosti, so in bodo še bolj prisiljeni, seči po telovadbi kot najboljšem — nadomestku za prirodno gibanje.

Telovadil, v najobsežnejšem pomenu besede, je človek vedno rad, bodisi da se je na ta način skušal izuriti za borbo, bodisi da si je s telovadbo vzdržal že pridobljeno telesno moč in urnost.

Sporočila pravijo, da so že dva do štiri tisoč let pr. Kr. Kitajci, Babilonci, Asirci in Egipčani telovadili. Njihova telovadba je bila predvsem vojaška. Moško mladino so urili v teku, skoku, streljanju z lokom, borilnem metanju, pestenju in drugih vajah, ki jih je moral vojak pred iznajdbo smodnika dobro obvladati. Pogosti ukleski na ohranjenih kameninah v Egiptu in Mezopotamiji pa pričajo o veliki razširjenosti in priljubljenosti telovadnih iger, med katerimi jih je mnogo, ki so se ohranile do danes (lov, žoganje).

Stadion v Delfih.

Naše znanje o vsem tem je kajpada zelo pičlo. Narodi starega veka, dasi razmeroma visoki kulturni, niso poznali ne gor papirja, ne sodov črnila. Vse, kar so nam zapustili, so v kamen in opeko uklesani ali na posodo slikani kratki napisi in prizori iz tedanjega življenja.

Včasih najdemo tudi kipe. Prirodno, da si je iz tako revne zaluščine težko ustvariti popolno sliko. V poslednjih stoletjih pr. Kr. se je obrnilo na boljše. Znanje pisave in izobrazba se je širila, z iznajdbo bolj cenjenih in pripravnih pisalnih sredstev pa so se množili pisatelji, a z njimi izročila.

Tako si je razlagati, da smo o telovadbi v najstarejših časih sila slabo poučeni, čim bliže pa smo krščanski dobi, tem obširnejše in zanesljivejše je naše znanje.

Vprav v tistih stoletjih pr. Kr. je cvetela najvišja kultura starega veka, helenska (grška), ki je prva spoznala in izrabila vzgojno vrednost telovadbe.

Ko so Grki nekako 1200 let pr. Kr. začeli prodirati s severa v svoja današnja prebivališča, so tu že našli plemena s primeroma visoko kulturo. Ta plemena so mnogo občevala s tedaj najvišje stoječima narodom ob Sredozemskem morju, s Feničani in Egipčani, in tako se je samo po sebi zgodilo, da so tudi Grki z njima navezali stike. V novi domovini so že našli nekaj telovadbe: pestenje, borenje itd., kar je vse bržkone prišlo iz Egipta. Če so je Grki sami prinesli kaj s seboj, ne vemo zanesljivo, znano pa je, da so imeli navado, ob smrti veljavnejših mož prirejati dvoboje z običajno dobrim izidom. Ta običaj je bil med takratnimi ljudstvi razširjen in naj bi bil nadomestoval človeške žrtve, ki so jih še v starejših časih darovali umrlim za spremstvo na oni svet. V dobi, ko se Grki pokažejo v zgodovini, so bile te krute pogrebne navade pri njih že čisto omiljene in bolj simbolične. Že v dobi pred slavnim pevcem-pesnikom Homerjem so opustili krvave dvoboje in so na čast mrtvim raje prirejali tekme v teku, borilnem metanju, pestenju itd.

Sedaj nam postane razumljiva tesna zveza med grškim verstvom in grško telovadbo, zveza, ki je trajala čez 1500 let. Vse številne velike in male tekme so prirejali v čast bogov in so jih vedno družili z bogoslužjem.

Grki so že zgodaj odkrili, da je telovadba izvrstno sredstvo za vzgojo mladine; predvsem za vzgojo vojaškega naraščaja, nič manj pa za vzgojo zdravih, trdnih, značajnih občanov. Vrhu tega je imel Grk bistro oko za lepo telo in lepo držanje in večidel vprav radi tega so

mladeniči in možje marljivo zahajali v gimnazije, takratne telovadnice.

Telovadba Helenov je bila v najstarejših časih preprosta, kakor je bilo preprosto vse življenje. Zbog vse večjih zahtev in časti se je sčasoma spopolnila po obsežnosti kakor tudi v kakovosti. Višek zdravega razvoja je dosegla nekako v 6. stoletju pr. Kr., od tedaj pa je začela sprva polagoma, nato hitreje in hitreje propadati. Že takrat je gimnastika začela postajati sama sebi namen in širila se je poklicna telovadba (atletika). Značilna je Evripidova sodba o tem pojavu: «Čeprav je na Grškem mnogo lopovov, težko najdeš kaj bednejšega od svojati atletov. V mladosti se ponajajo s svojo slavo, ko pa ostare, morajo hoditi v oguljeni obleki.»

Poleg poklicne atletike je še naprej obstajala in bila spoštovana vzgojna in zdravstvena telovadba. Toda v telovadnice se je začela vrtati mehkužnost v mnogoterih oblikah, zlasti po rimski zasedbi. Prišle so v navado gorke kopeli, maziljenje z dišavami in drugo gojenje telesa, kar bi bil Grk 300 let prej smatral za sramotno in nemožato. V prvih treh stoletjih po Kr. je s propadom vse tedanje kulture naglo propadla tudi telovadba, največ radi silno prodirajoče krščanske misli, ki je preklinjala, kar je bilo dotlej sveto. V 4. stoletju zginejo zadnji ostanki nekdanj cvetočega življenja po gimnazijah Grške.

Kakor vidimo, je bila telovadba na Grškem v raznih dobah zelo različna, a prav tako različne so bile z njo zvezane naprave in ustanove. Zategadelj je treba pripomniti, da je bila telovadba, o kateri navadno govorimo, v veljavi v dobi razcvita (6. do 3. stoletja pr. Kr.) v Ateni in Sparti. Po teh dveh najplivnejših med grškimi državicami se v ravnala malone vsa ostala mesta na Grškem in v grških naselbinah ob Sredozemskem in Črnem morju.

Stari niso poznali telovadbe na orodju, temveč le vaje, ki jih danes čisto napačno spravljamo pod oznako «sport»: tek, pestenje, borilno metanje, metanje orodij, jahanje, streljanje z lokom, igre itd. Zelo značilna za staro gimnastiko je velika tekmovalnost. Brez tekme si je gimnast težko predstavljal vadbo, ne glede na to, da se v nekaterih panogah brez nasprotnika vobče ne da vaditi (n. pr. borilno metanje).

Najimennitnejši je bil «pentatlon» ali peterboj. Obsegal je tek na daljavo enega stadiona, skok v daljino, met kopja, met diska in borilno

metanje. Pentatlon je bil izvrsten skupek vaj za skladen razvoj telesa. Grški pisci hvalijo pentatlonovce kot najlepše raščene. Seveda so gojili tudi samo posamezne vaje iz peterboja.

Tek je ena najstarejših vaj pri tekmah. Tekali so v «stadionu» (tudi «dromos» imenovanim), podolgasti, pravokotni, s peskom posuti progi. Za stek so bile na koncu stadiona vdelane v tla kamenite plošče z jamicami za noge; med poedinimi stečiči so stali leseni ali kameniti stebriči. Beseda stadion pomeni prav za prav dolžinsko mero, ki pa je bila v raznih dobah in krajih zelo različna. Telovadci so se ravnali največ po olimpijskem stadionu, ki je štel okrog 164 m, v rimski dobi (po l. 146. pred Kr.) 192 m. Poleg teka na daljavo enega stadiona so Grki imeli še tek na 2, 4 in 12 stadionov. Običajen je bil tudi tek v delni bojni opremi: s ščitom, šlemom in golenicami, ali samo s ščitom. Prav priljubljen je bil tek z baklo. Izvor ima v navadi, da so mladeniči od žrtvenika mestnega božanstva raznašali ogenj po domovih. Z ognjem je kajpada bilo treba hiteti in tako se je samo po sebi razvilo tekmovalje. Nekaj podobnega imamo pri nas na Veliko soboto, ko fantiči tečejo z blagoslovljenim ognjem domov. Tek z baklo je kesneje postal bistven del velikih praznikov; tekmovala so moštva nalično našemu štafetnemu teku. Često so baklo prenašali jezdec.

Od številnih, danes poznanih načinov skakanja so Grki vobče gojili le skok v daljino. Za

Rokoborea.

zabavo pa so skakali tudi v višino čez zapreke, čez jarke in podobno. Pri tekmovalnem skakanju so držali v rokah nekake «ročke» («halteres») ovalne ali srpaste oblike. Bilo jih je raznih velikosti in teže, ponajveč iz kovine, pa tudi iz kamna.

Raba takih ročk danes ni prav razumljiva, ker skušnje kažejo, da se neobteženo telo pože ne dalje kot obteženo. Grki niso tekmovali za rekorde, zato tudi nimamo zanesljivih poročil o doseženih merah, pa zategadelj tudi ne moremo presoditi, ali so ročke rabili za podaljšanje skoča ali za druge namene.

Tekač, borec in metalec kopja.

Metanje kopja in diska (plošče) se ni skoraj v ničemer razlikovalo od današnjega. Tudi orodje je bilo bistveno isto. Kopje je imelo zanjko za prst. Disk je bil v najstarejših časih iz kamna, kasneje iz kovine, redkokdaj iz lesa. Diski za odrasle so bili vobče težji od naših, zbog tega je bilo metanje za telo izdatnejše.

Prav tako se je malo razlikovalo borilno metanje od našega «grško-rimskega» načina. Dovoljeni so bili prijemi od pasu navzgor v stoji in leži. Pazili so na to, da sta bila nasprotnika enakih moči.

Težko razumemo vneto visoko kulturnih Grkov za vprav na nečloveški način izvajano pestenje. Imeli so zanj le malo pravil. Borilec sta se bila največ po glavi, dokler se eden ni udal. Neredko se je pripetilo, da se je premaganec mrtev zgrudil pod pestjo zmagovalca. Tekmeča sta imela roke povite z nekako rokavico, ki je obdajala dlan, hrbet in del spodnje lehti, ne pa prstov. Sprva je rokavica varovala pest pred pretrdimi udarci, kasneje pa so mehko usnje nadomestili s trdim, ostro razrezanim za napad. Toda tudi to še ni zadoščalo in obložili so rokavico z žebli in trdimi želodi iz svinca, ki so zadajali globoke, nevarne rane.

Ime sv. Pankracija nas še danes spominja vaje «pankracion», v kateri je bilo borilno metanje in pestenje združeno. Tekmeci so se borili stoje in leže z brkami, sunki, udarci, z vsakovrstno silo in zvijačo, kajti pri pankracijonu

je bilo dovoljeno vse, celo izvijanje udov in davljenje. Boj se je končal z udajo, včasih tudi s smrtjo onega obeh nasprotnikov. Grki so vedeli ceniti težavo poslednjih treh vaj, zato so onega, ki je v enem dnevu zmagal v borilnem metanju in pankracijonu, obsuli z visokimi častmi.

Sila priljubljene so bile dirke s konjskimi vpregami, ki pa so vedno ostale pravica premožnih. Podobna je bila z jahanjem. V strelbi z lokom so le malo tekmovali, čeprav si lahko mislimo, da je Grška premogla mnogo izbornih strelcev. Prav čudno pa je, da Grki skoraj niso poznali tekmovalnega plavanja, skakanja v vodo, veslanja in jadranja. Le nekajkrat stari pisci omenjajo eno ali drugo teh panog, kar je tembolj čudno, ker je Grška obdana od morja in so bili v starem svetu Grki poznani za najboljše mornarje.

V najstarejših časih so Grki pri vadbi nosili opasnik. Že zgodaj pa so, iz ne čisto jasnih nagibov, opustili tudi tega in vadili popolnoma goli, kar je bilo v ondotnem vročem podnebju mogoče in celo priporočljivo. Poleg golote je že v najstarejših časih prišlo v navado mazanje telesa z oljnim oljem, ki ga na jugu ne manjka. Trdili so, da olje dela ude gibke, zadržuje pot in hladi. Naoljeno telo je bilo seveda zelo gladko in težko prijemljivo, zato so se potresali z drobnim, skoraj sprasenim peskom. Kakšen je bil tako namazan in čed vadbe zdelan telovadec, si lahko mislimo. Treba je bilo precej potrpljenja, preden se je očistil. Stori je to v kopalnici, ki ga v nobeni gimnaziji ni manjkalo. Najprvo si je z železnim, srp podobnim čohalom odstranil plast olja in prahu, nato se je umil z lugom ali pepelom in gobo ter splahnil z vodo.

Vzporedno s telovadbo so se razvijala telovadišča. Iz preprostih livad so sčasoma nastali

Pred dirko.

obširni prostori z odprtimi stebrišči, številnimi zaprtimi sobanami ter zgradbami (kopališča, prostori za oljenje, uradi, zimske telovadnice itd.). Zlasti Rimljani so zanesli v deželo tudi v tem pogledu dotlej nepoznano razkošje.

Pouk plesa.

Telovadne ustanove Grkov so bile javne, dasi večinoma ne državne. Zakoni so sicer predpisovali pravila za posečanje gimnazij in red v njih, ostalo pa je bilo prepuščeno dobri volji občanov, ki je, zlasti pri premožnejših, nikoli ni manjkalo. Načelnike gimnazij in važnejše činovnike je ljudstvo volilo. Navadno so to bili bogati, ugledni možje, kajti s častjo načelnika so bile zvezane občutne dajatve za različne potrebe na telovadišču, ki jih je moral izvoljenec utrpeti iz svojega.

Stari so prav dobro poznali vpliv posameznih vaj na telo. Natančno so vedeli, katere vaje

in v koliki meri so primerne za razne starosti. Mladino so delili po starosti nekako tako kakor mi in vsako skupino vzgajali na njej primeren način. Ženska v javnem življenju ni mnogo pomenila, zategadelj ženske telovadbe Grki vobče skoraj niso gojili. Izjemo delajo nekatera mesta (Sparta, Kios), v katerih so redno telovadila tudi dekleta. Mnogo pa so se udeleževala dekleta pri telovadnih plesih in telovadnih igrah, zlasti žonganju, ki mu je bilo zelo udano staro in mlado obeh spolov.

Najvidnejše v vsem gimnastičnem življenju so bile velike tekme ali kakor jim pravimo, igre, ki so jih prirejali v rednih obdobjih na raznih krajih. Najbolj znane so igre v Olimpiji, Korintu, Ateni, Neměji in Delfiju. Poleg teh velikih tekem, h katerim so se shajali gimnasti in gledalci iz vse Grške in njenih naselbin, je bilo mnogo neznatnejših, manj pomembnih.

Grška telovadba je bila, kakor rečeno, veliko bolj tekmovalna kakor naša. Niso pa poznali absolutnega rekorda. Grk je tekmoval s prisotnimi drugimi, ki jih je skušal premagati. Kakšni so bili uspehi v primeru z uspehi, doseženimi na drugem kraju in ob drugem času, ga ni zanimalo.

Taka je približna slika stare gimnastike, ki si jo je ustvarila zgodovina s stoletnim studijem raztepenih in pomanjkljivih drobcev.

M. P.:

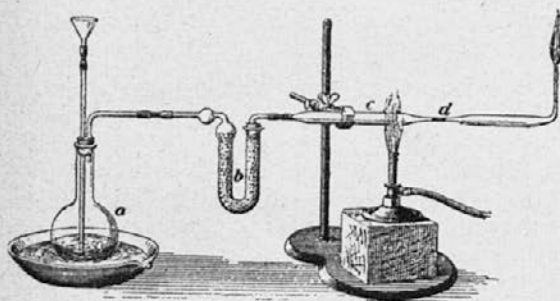
O STRUPIH.

Ne mine dan, da ne bi slišali ali čitali o umorih in samomorih, izvršenih s strupi, o nezdodah in nesrečah, povzročenih po teh zahrbtnih sovražnikih človeškega zdravja in življenja. Strup! Kar zamrazi nas, kadar slišimo o njem, in nehote pobledimo, kadar ga zagledamo, saj strup je ona strašna snov, ki nam utegne ugasniti luč življenja, čim pride v naše telo. Zares, strupa se nam je bati; čim dalj je od nas, oziroma čim dalj smo od njega, tem bolje za nas. Kdo bi mogel našteti vse neštete snovi, ki učinkujejo na naš organizem strupeno, in kdo bi mogel na kratko razložiti vse, kar nam je storiti, kadar zmo se zastrupili?! Na kratko lahko rečemo, da je strup vsaka snov, ki zaužita ali na kak drug način došla v organizem, zrahlja naše zdravje ali ga celo v najkrajšem času uniči.

Ej, koliko je snovi, ki jih — lahko rečemo — uživamo, oziramo vdihavamo vsak dan, ne da

bi takoj čutili njih pogubonosne posledice, ki pa so kljub temu prav pravi strupi! Posledice zauživanja opojnih pijač in posledice kajenja so pač že tako natančno proučene in splošno poznane, da bi bilo vsako dokazovanje o strupenih svojstvih alkohola in nikotina na tem mestu odveč, in danes ga ni več pametnega človeka, ki bi si upal trditi, da je užiranje kofeina docela brez zlih posledic za naše zdravje. Alkohol, nikotin, kofein in mnoge druge navidez nedolžne snovi nam je prav tako uvrščati med strupe, kakor arzenik, karbolno kislino, cijankalij, strihnin, beli fosfor, svinčeni sladkor in razne druge tekoče in trdne substance, ki jih hranijo in prodajajo v steklenicah, na katerih lepi etiketa z mrtvaško glavo in z napisom: Strup. Sreča v nesreči, ki nam preti z uživanjem nekaterih strupenih snovi, je ta, da ima človeški organizem čudovito lastnost, da se — kakor pravimo v navad-

nem življenju — privadi na strupe in da more njih učinke, če ne povsem uničiti, pa vsaj omiliti. Vsakdo je gotovo že slišal o ljudeh, ki uživajo strahovit strup arzenik brez vsake vidne škode in ki začno hitro hirati, čim ga morajo iz tega ali onega vzroka opustiti. Ali niso enaki nesrečneži tudi naši kadilci in alkoholiki, ki si s strupom omamljajo živčevje, dokler jim to končno docela ne odpove? Naj mar kokaina, morfija, opija in tem sorodnih dražil ne smatramo za strupe, četudi za par trenutkov prijetno razdražijo živčevje, koncem koncev pa privedejo svojo žrtev prav na rob življenja? Počasno je sicer njih uničevanje človeškega zdravja, zato pa tem sigurnejše.

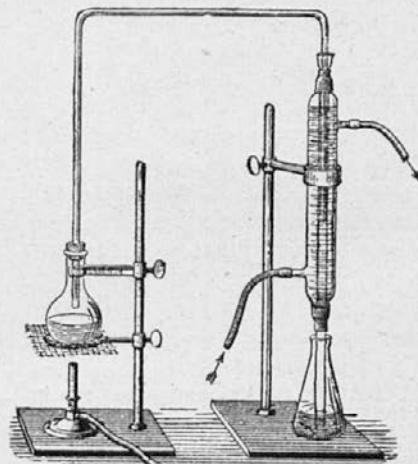
Sl. 1. Mitscherlichova aparatura za dokazovanje fosfora.

Gorilnik, dva vrča, steklena upognjena odvajalna cev in hladilnik — to je vse, iz česar sestoji aparatura, s katero moremo dokazati najmanjše količine fosfora.

Od strupov, na kojih zauživanje se naš organizem lahko več ali manj hitro privadi, se po svojem učinku docela razlikujejo strupi, katerim v najkrajšem času neizprosno zapade življenje, ako ni takojšnje zdravniške pomoči. Teh strupov je, rekel bi, cela armada od ogljikovega monoksida in svetilnega plina tja do groznega strihnina. Vsega pomilovanja vredni so oni nesrečneži, ki posežejo po njih, da si ž njimi končajo življenje, in najstrožje obsodbe so vredni brezvestneži, ki so ž njimi spravili s sveta neljubega jim bližnjega. Sreča, da je predelovanje in izdelovanje strupov pod jako strogo kontrolo varnostnih oblasti in da je te snovi mogoče kupiti le z dovoljenjem zdravnika ali kake druge, oblasti odgovorne osebe, ker sicer bi bili umori, samomori in smrtne nesreče še pogostejše kot so žal že itak.

Oblast strogo čuva nad izdelovanjem in prodajo strupov in ukrenila je vse potrebno, da

se čim bolj prepreči njih uporaba v zločinske namene. Težko je danes uiti roki pravice onemu, ki se ni ustrašil zastrepiti sočloveka, kajti ni ga več strupa, ki ga ne bi bilo mogoče ugotoviti tudi v najmanjših količinah v zastrupljenčevem truplu. Sodna medicina razpolaga z duhovito izdelanimi in temeljito preizkušenimi metodami nele za kvalitativno, ampak tudi za kvantitativno določevanje vsakršnih substanc, ki imajo količkaj pogubne posledice na človeški organizem. O teh zanimivih metodah govore cele knjige in napeto kot kriminalni romani se čita o načinu njih praktične uporabe.

Sl. 2. Aparatura za dokazovanje arzena po Marshovi metodi.

Enostavna, a genjalna je metoda, s katero se da hitro in neizpodbitno dokazati, jeli bilo zastrupljenje izvršeno z arzenom, oziroma s kako njegovo spojino.

Strašni sovražniki dragocenega nam življenja so strupi, a, kakor mnoge druge sovražne elemente, je znal človek ukrotiti tudi te snovi in se ž njimi okoristiti. Nbroj je strupov, ki jih je zdravniška veda sprejela v seznam zdravil, nbroj je snovi, ki so, nepravilno uporabljene, strupene, pod večšim nadzorstvom zdravnika pa pravi blagoslov za trpečega bolnika. Predaleč bi zavedlo podrobno naštevavanje strupov, ki nam služijo za zdravila, in razume se, da je v okviru kratkega sestavka nemogoče navesti njih uporabo pri zdravljenju te ali one bolezni, zato naj tu zadostuje le kratek nasvet: Varuj se strupov, da si ne ugonobiš življenja, kadar pa ti jih predpiše zdravnik, zaupaj v njih zdravilno moč.

MIRAN JARC:

«PROČ, ČLOVEK S KNJIGAMI!»

«No, nikar, nikar se ne obotavljajte, kar vstopite. Povedali so Vam morda, da sem danes precej strupen. Ali Vas že sprejemem. Vidite, tako je z menoj: po napornem delu je človek potreben počitka, med delom pa sem še bolj potreben miru. Toda, pomislite, danes so me že trikrat zmotili. Pa veste kdo? Vsiljivi razprodajalci knjig. To so vam strašni ljudje: ko je človek ves zamišljen v računanja in kalkulacije (ali si mislite, kaj je to biti tovarnar, tovarnar v sedanjem času brezobzirne konkurence?!), ko je človek ves osredotočen v važne dopise, listine in račune, pa Vas zdramijo kakor iz sanj...»

«Razumem, razumem, gospod tovarnar, nenadoma zabrni pri telefonu, ali pa vas prekine uradnik, ali pa...»

«Ne, ne, dragi moj, to ni tisto. Telefon... uradnik... to vendar spada k mojemu delu, toda to... to, če nenadoma vstopi pred me človek, otovorjen s knjigami, in mi jih ponuja... to je vendar že od sile. Za boga vendar: jaz, tovarnar, naj mar kupujem knjige? In kakšne knjige? Ne morda telefonski imenik, ali pa seznam poštnohranilničnih računov, ali pa potopisne prospekte... ne, ne: nesrečni človek je razložil pred mano, pomislite, romane! Za božjo voljo: romane, povesti, drame, pesmi. Ne, tu se vse neha! Ali ni to norčevanje. Odgovorite!»

«Gospod tovarnar, čemu bi bilo to norčevanje. Raznašalec Vam je prišel z isto pravico ponujati romane, povesti, pesniške zbirke, kakor kak krošnjar svojo robo, edina razlika je v tem, da predmete, ki jih krošnjar prodaja, kupite lahko v trgovini in z vso točnostjo tudi vem, da boste vse tiste potrebne predmete kupili v trgovini, dočim...»

«Tudi knjige dobim v trgovini...»

«Da, tudi knjige, gospod tovarnar, toda knjig ne boste kupili, mar ne? In zato, ker jih nočete kupiti, vam jih prinašajo v pisarno ali pa na dom...»

«Toda, človek dragi, čemu mi vsiljuje stvari, ki mi ni do njih. Česar potrebujem, to kupim, kako pa se mi nekdo drzne vsiliti blago, ki ga odločno zavračam...»

«Gospod tovarnar, ves se strinjam z vami, in skoro v vsem, samo čisto na koncu, prav za las pa sem malo drugačnega mnenja. Ne samo mnenja, ampak naziranja, in prav v tem nazi-

ranju sva si narazen tisoče in tisoče kilometrov. Da, res je, gospod tovarnar, kdo neki naj vas sili, da kupite Fiat avto, če vam je bolj všeč Chevrolet, in kdo bi se upal vam natočiti traminca, če pijete rajši burgundca. Do tu vse prav. Tuži zastran mode v obleki imate prosto voljo. Toda s knjigo je drugače. Knjiga je zakladnica narodnega duševnega življenja, izraženega v napisani besedi. Knjiga je izraz človeškega življenja, gospod tovarnar...»

Državna študijska knjižnica v Ljubljani, ustanovljena leta 1774., od 1794. javna, šteje nad 160.000 zvezkov.

«Duševno življenje... človeško življenje, izraženo v pisani besedi...? Dragi moj, to je tako nejasno, to je prazno govoričenje... Ne, ne: knjiga je čtivo za kratek čas, za mlade zaljubljene gospodične in za študente, ki zdehajo pri šolskem pouku... Pa, če mi poveste kaj drugega, res tehtnega o knjigi, kar me bo prepričalo, dobro, poslušam vas, nalašč vas poslušam. Evo; cigareto in čašo zlatega vina...»

«Zelo me veseli, gospod tovarnar, da ste tako sprejemljivi za mojo besedo, ki bi rad, da bi bila jasna... toda prav v tej zadevi je jasnost bolj redka kakor pri vaših računih, gospod tovarnar. In vendar vaši računi niso še vse, in vendar vsa vaša tovarna še ni vse. Ne da bi vas hotel žaliti, vam celo povem, da vi, gospod tovarnar, z vsem svojim udejstvovanjem, ki zadeva vaše podjetje, še niste ves. Morda ste podjetnik z devetindevdesetimi odstotki svojega hotenja, toda en sam odstotek v vas je nekaj drugega... In tisti neznatni odstotek...»

«Toda, dragi moj, kar mi tu govorite, to vendar ni v nobeni zvezi s knjigami...»

«Prenaglo, prenaglo. Še v prav tesni zvezi. Glejte! Morda niti sami ne veste, kako širok človek ste, gospod tovarnar. Tisoč obrazov imate, vsak je drugačen. Svojemu ravnatelju, prokuristom in uradnikom ste neko vzvišeno bitje, utelesen red, mož discipline, mož brez čustev, poveljnik, ukaz, paragraf, stroga vest. Svojemu tekmeču ste bodisi opasen sovražni vojskovođa ali pa kamen, ki ga je treba odstraniti s pota, svoji družini ste skrben poglavar in oče, študentu ste nedostopen vrh bogastva, delavcu osovražena vtelesitev kapitala. Itd. itd. Ali sami zase? Neko uro, morda sredi noči, morda na letovišču v samoti, morda kar mimogrede v pisarni, se zdrznete in se vprašate: 'Kaj bo nekoč z mojo tovarno? Moj ded je začel skromno, moj oče je dogradil tretje nadstropje, ustanovil tri podružnice, jaz sem

Sentejakska knjižnica v Ljubljani, največja javna ljudska knjižnica v naši državi, ima preko 33.000 knjig.

se vsedel že v udoben naslanjač, vozim se z avtom, potujem v I. razredu brzovlaka, sezidal sem si dve vili. Moj sin? Toda moj sin nima smisla za podjetje. Venomer se odmika, boječ in nestalen, mrk in zamišljen.' Glejte, gospod tovarnar, v neki težki uri bi vam šlo vse to po mislih, vsa zgodovina vašega podjetja, v duhu bi gledali tri, štiri rodove svojih ljudi, gledali bi rast, vzgon, vrh in zaton podjetja... Spominjali bi se vseh spremljajočih dogodkov, žalostnih in veselih, ki so jih doživeli tolikere družine vašega imena, obnovili bi v duhu vrsto rojstev, porok in smrti, vso kroniko tiste dobe, kolikor je vplivala na življenje vaše tovarne, vse spremembe v gospodarskem življenju...»

«Stojte, dragi moj, toda to je vendar...»
«Roman?»

«Neke vrste osebno življenje, moje osebno življenje... dogajanje mojih ljudi, mojega rodu...»

«Je osebno in ni, kakor pogledamo. Osebno v tistem smislu kot osebna pisma ali pa dnevnik romantičnih tet to ni, kajti tako prikazovanje je prav za prav neodvisno od življenja tega ali onega določenega posameznika, — to je prikazovanje življenja, kot ga je gledal za to poklicani gledalec in opisovalec-oblikovalec: pisatelj! Vidite: tak roman je čisto svojevrsten svet življenja, ki površno gledano na moč sliči življenju kot ga poznamo s ceste, iz stanovanja, iz dneva in noči, toda je vendarle nekaj več kot samo to, je ne samo podoba, ampak tudi tolmačenje, prisposoba, je odgrinjanje zagonetne usodnosti, ki posega v človeško dejanje in nehanje, prikazovanje življenja — srca. In prav to življenje je tisto pravo, edino resnično, edino veljavno življenje, ki obsega vse ono odigravanje v človeku, kar vpliva na naše dejanje od prvega pojava zavesti do smrti. Samo pisatelj zna prikazati to življenje, zajeto v obliko romana. To je tedaj roman, pa bodisi, da je tolmač in prisposoba zgodovinskih odigravanj (Finžgar: «Pod svobodnim solncem»), ali pa kakor Kraigherjev «Kontrolor Škrobar» podoba cele družbe, ali pa povest enega človeka (Flaubert: «Gospa Bovaryjeva»). Tako imamo zgodovinske, družabne, dušeslovne romane. Kadar čitate tako umetniško delo, vam je, kakor da ste se ustavili na gori, pozabili vsa drobna, zoprna, vsakdanja trenja, oprostili se tesnih oklepov banalnih misli in čustvovanj, in se zazrli v vseprostorje velikega življenja, kakor da spremljate s svojim čustvovanjem dejanje in nehanje človeštva na ravnini, kjer se sekata časnost in večnost. Vidite, otrok tako rad poslušá pravljice, dočim se nekateri odrasli z prav idiotsko domišljavostjo smatrajo za zrele, ker odklanjajo umetnost, in vendar je baš otrokova žeja po pravljicenu prvo prebujanje tiste skrivnostne sile, ki se javlja v najvišji potenci pri velikih umetnikih: izstop iz sebe vsakdanjega v svet brezosebnega zaživetja...»

«Lepo, vse lepo, toda vsakdo ni umetnik, dragi moj...»

«Zato pa vas umetnine teh redkih vidcev in oblikovalcev obudijo v tak nastroj. Podobno doživljate ob drami, kakor jo poznate iz gledališča, samo, da vam pisatelj tu ne prikaže življenje v vsej širini, ampak v določenem križišču dveh sil, vtelesnih v igralcu. Zami-

slite se v človeka, ki ste ga nenadoma siloma postavili v okolje, ki je razvoju njegove osebnosti nasprotno. Junaku bo njegovo prvo, naj-

Tiskovna zadruga, knjigarna, ki je založila že nešteto odličnih slovenskih knjig.

iskrenejše čuvstvo upora in odpora ojačilo voljo za borbo. Vidite: postanek tega čuvstva, njegovo rast v končno obliko dejanja, v katerem junak podleže v spoznanju, da je bil njegov boj samo brezmočno poskušanje, uveljaviti svoje hrepenenje po uresničenju svojega osebnega, večnostnega ideala v svetu kompromisov in opredeljevanja — to: razvoj čuvstva od prve slutnje pa do izžaretnja v požaru osebnosti — je vsebina drame. Gledalec, ki tako spremlja odigravanje na odru ob uprizarjanju Shakespearskega «Hamleta», Cankarjevih «Hlapcev», «Kralja na Betajnovi», Zupančičeve «Veronike Deseniške», ta gledalec se bo vrnil iz gledališča bogat v srcu za nova razodetja, za nova spoznanja v življenju, ki je v svoji zadnji resničnosti čisto drugo kot se prikazuje slepim očem samo za materialne dobrine dovzetnega povprečnika. O, življenje v vsej brezmejni lepoti brezčasnega gledanja v vesoljstvo! O, hrepenenje, polastiti se tisočernih lepote zvezdne noči, jutrnega zlatenja, sončav, ki se igrajo z valovi morja. Lepota šumečih in bleščečih velemest, zasanjanih pokrajin, milijonskih množic v viharju, tihih pogovorov na cvetočem vrtu, — o, kako bi jo sprejeli vase, to trenutno, nenehoma spreminjajočo se prelest, da bi ostala večno v srcu! Samo pesnik jo sprejme vase in jo ohrani, samo pesnik vam znova in znova pokaže to lepoto, zajeto v dragocene stihe, ki pojo skozi stoletja.

Vidite, gospod tovarnar, to je poslanstvo umetnosti. Umetnost, ki obuja v človeku božansko vznemirjenje in čudenje, vseopozarjajočo

ljubezen do življenja, in ki povečuje trenutek — enkrat in edinstven — v neminljivo življenje v večnosti dob — taka umetnost ali je res samo zadeva nekaterih 'bolnih' posameznikov, ki nimajo 'zmožnosti za produktivno delo?' Taka umetnost, ali je res samo stroka na kulturnem poprišču kot imamo sto in sto drugih strok? Ne, ne, dragi moj gospod, umetnost je več kot samo vzporedna služiteljica poleg tehnike, naravoslovnih ved, narodnega gospodarstva itd., umetnost je življenje resničnega človeka, ne pa sužnja omejenega razumarstva. In zato, dragi gospod, je dolžnost vsakega poedinca, da se uklanja umetnosti, da jo sprejema po svojih močeh kot najvišje dobro. Narod ni vreden obstoja, če nima velike umetnosti. Banke, tovarne, trgovina, prometna sredstva, vse to je samo ponižno orodje za fizično eksistenco, potrebno orodje kakor je potrebna obleka, soba, peč — nič več. Šele po umetnosti, ki je merilo narodovega vzgona iz živalskega životarenja, postane narod kulturni član v zboru drugih narodov. In zato...

«Dragi moj,» je spregovoril tovarnar, «tako nekako sem vas razumel, da bi moral človek pustiti vse drugo in živeti samo umetnosti, kakor so se v starih časih nekateri posvetni ljudje odtrgali od svojcev in doma in šli v puščavo...»

«Vi ne boste šli v puščavo in tudi tovarne ne boste zaprli, toda vaša najprimitivnejša dolžnost je, da prisluhnete od časa do časa tudi besedi tistih redkih poklicancev, ki so šli v puščavo, da je iz njih zapela pesem. Ali vi še te dolžnosti ne izvršujete. Dokaz: zavrnjeni prodajalec slovenskih knjig, ki ste ga pred eno uro odslovili...»

Delniška tiskarna v Ljubljani, eno največjih in najmodernejših tiskarskih podjetij v državi, ki tiska tudi knjige «Vodnikove družbe».

PRAKTIČNI NAČINI CEPLJENJA SADNEGA DREVJA.

Cepljenje je zelo važen način razmnoževanja sadnega drevja. S cepljenjem se prenaša namreč najbolj zanesljivo spoznane in do-gnane lastnosti maternih dreves na primerne podlage s tem, da združimo tesno očesa ali pa cepiče žlahtnega drevja s podlago ali divjakom z namenom, da se zarase. Napredka v današnjem sadjarstvu si sploh ni mogoče predstavljati, ne da bi se cepilo, kajti časi, v katerih se je zadovoljilo z različnimi domačimi ali lokalnimi vrstami, so že davno minuli. Svetovna trgovina zahteva le prvovrstno, okusno, enotno in lepo barvno sadje, vse, kar je kislega ali sladkega, tako zvano domače moščno sadje, s še tako lepimi domačimi imeni, tukaj ne pride v poštev; tako sadje je kvečjemu le za domačo uporabo.

Cepljenje je torej nekak višek napredka današnjega sadjarstva, ki ga mora znati opraviti sleherni dober sadjar. Važno je torej, da spregovorimo nekaj misli o nabavi cepičev pa tudi podlag.

IZBERA CEPIČEV.

Izberi cepičev je posvetiti največjo pažnjo, kajti vsako dobro in zdravo plemenito oko nam ne le samo požene, temveč tudi ustvari novo drevo z istimi lastnostmi, kakor jih ima materno drevo. Najbolj razviti cepiči so v vrhovih. Najprikladnejši čas za njih reznjo je mesec januar, sploh pozimi, in sicer čim prej to opravimo, tem bolje. Če so enkrat očesa že odgnala, niso za pomladansko cepljenje več sposobna. Cepiče hranimo najboljše na prostem v kakem senčnem prostoru, pove-zane v butarce, pravilno etiketirane in jih namestimo nekoliko poševno vsaj 10 do 15 cm globoko v zemljo. Proti mrazu jih varujemo s tem, da jih pokrijemo z listjem, katero pa spomladi odstranimo. Da spomladi prezgodaj ne odženejo, jih obsenčimo. Pomniti je, da se držijo cepiči zunaj na prostem mnogo bolje nego v toplih in zatohlih prostorih.

VAŽNOST DOBRE PODLAGE.

Za pravilno in dobro izvedbo cepljenja je potrebno, da sadjar posveča tudi podlagam večjo pozornost, kajti od tega je v mnogih primerih odvisen tudi uspeh. Običajno raz-

množujemo drevje s semenom, t. j. s pečkami ali koščicami. Najboljše seme dobimo za peč-kasto sadje od gozdnih lesnik in drobnic, ki imajo dobro razvito in debelo seme. Za visoke črešnje je pa vzeti vedno koščice le od svetlo-lubastih belic (rdečic), nikdar pa od rjavolubastih črnic. Črnice namreč ne sprejmejo dobro cepljenja. Tudi kar se tiče sliv in češpelj, so one najboljše kot podlaga, katerih plodovi zgodaj dozore in delajo močne ter zdrave divjake (n. pr. Št. Julijeve sliva). Glede gozdnih divjakov, katerih razmnoževanje je pri nas jako udomačeno, bi bilo pri-pomniti, da so le oni najbolj uporabni, ki so bili iz prisojnih in južnih leg prinešeni in ki so lepo ravni, zdravi, mladi in dobro ukore-ničeni.

Pri pritlikavcih in špalirjih vzgajamo v te namene šibko rastoče podlage, in sicer za jabolane dusenovce in paradizevec, za hruške kutine, za nizke črešnje in višnje navadno rašeliko ali mahalebko, za breskve lastne divjake ali pa od sliv (Št. Julijeve sliva), isto tudi za maro-lice. Visokodebelnati ribez in agras cepimo pa na tako zvani zlati ribez ali ribes aureum.

MESTO ZA CEPLJENJE.

Cepljenje se lahko izvrši na več mestih: pri tleh, sredi debla, na vrhu mladega debla v krono, v vejah krone itd. Mlado drevje cepimo navadno tik zemlje, ker gojimo deblo že od tal. Le visokodebelnate črešnje, breskve in marelice, cepimo v krono.

Včasih se je cepilo drevje tudi sredi debla. To vidimo še dandanes na starem drevju, ki je dokaz, da to ni slabo, čeravno ni lepo videti. V ostalih primerih je izbrati za cepljenje na podlagi gladko mesto, oziroma da ni v bližini kake razpoke. Pri precepljevanju starejšega drevja naj bo to mesto bolj pokončno, ne pa ležeče ali celò viseče. Upošte-vati je namreč pokončno lego, kajti najvišja mesta imajo mnogo več soka in možnosti, da se bolje sprimejo nego nižje stoječa. Paziti moramo tudi, da bo imelo pomlajeno drevo spodaj široko (daljše veje), proti vrhu (krajše veje) zašiljeno, lepo stožčasto obliko. Glavno navpično vejo določimo za vrh, ki mora biti najvišji.

VEZ, MAZILO IN ORODJE.

Kot vez nam najbolj služi navadna rafija, ker je dovolj trpežna in elastična ter razmerna tudi poceni.

Cepljenje se zamaže s cepilno smolo (trdka Chemotechna v Ljubljani). Lahko jo tudi sami napravimo iz precejene smrekove smole, kateri smo primešali dobro žlico čebelnega voska in enako množino lanenega olja (na 1 kg vzeto). Da postane smola tekoča, uprabljamo navaden špirit. Na 1 kg je vzeti približno osminko litra špiritita in zgoraj navedene primesi.

Da se izvrši cepljenje uspešno, moramo imeti dober cepilni nož, ki dobro reže (trdka Kunde, Dresden), in dober vrtnarski nož, s katerim režemo vse debelejše veje, kolikor jih z drevesno žago ne odžagamo.

NAČINI CEPLJENJA.

Od najraznovrstnejših načinov cepljenja prihajajo le sledeči kot najpraktičnejši v poštev:

- 1.) pred sokom: a) angleška kopulacija ali jezičkanje, b) sedlanje, c) žlebičkanje, č) stranski precep,
- 2.) v soku a) cepljenje za lub, b) okulacija.

Glavni pogoj vsakega cepljenja je, da pride lub cepiča natančno na lub podlage, oziroma kambij na kambij (gl.sl.1).

Svrž in črnjava (e in d) sta pri podlagi kolikor toliko mrtvi plasti in za nas brez pomena. Beljava (č) nas deloma zanima. Tu se pretaka sok (v vodi raztopljene rudninske snovi) iz korenin navzgor po drevesu.

Za cepilca najvažnejša plast je kambij (c) ona fina kožica, ki se ovija okoli beljave pod ličjem. Tu se cepljenje zaraste. Ličje in lub (a in b) se ne smeta odrgniti ali poškodovati. Nadaljnji pogoji za uspeh cepljenja so:

1.) Snažna in gladka zareza na cepiču in podlagi in hitro delo.

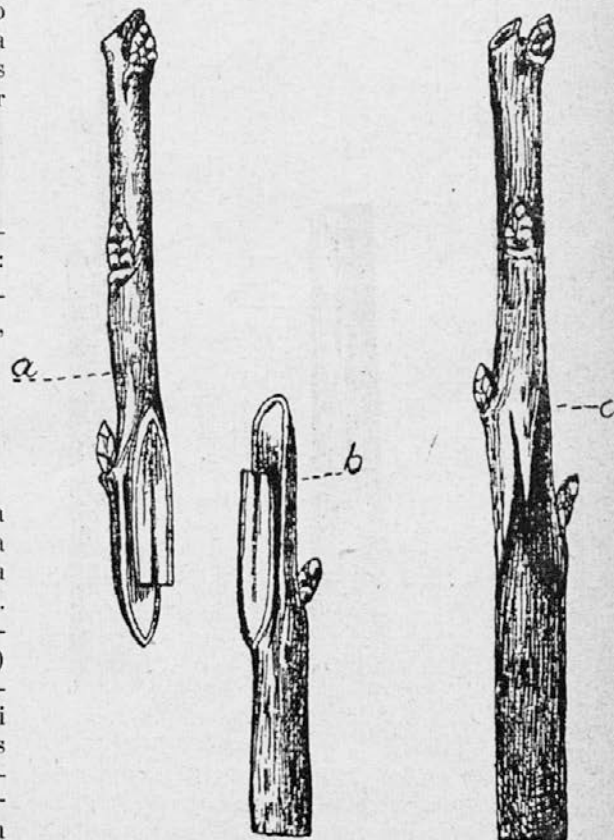
2.) Čim večje so zareze (vsaj 2½ do 4 cm dolge), tem večja je možnost, da se cepljenje zaraste.

3.) Prijemanje zarez in obrezanih cepičev z roko naj se opusti, kajti najmanjša nesnaga nam pokvari vse.

4.) Cepič mora imeti vsaj tri dobro razvita očesa.

5.) Dobra in elastična vez (rafija) in dobra cepilna smola.

ANGLEŠKA KOPULACIJA ALI JEZIČKANJE.

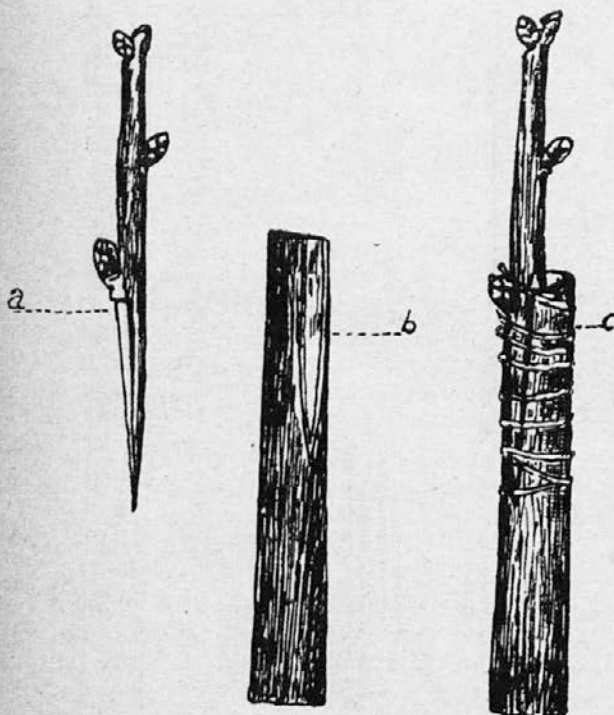
Sl. 2. Angleška kopulacija.

Ta način cepljenja je izredno važen v primerih, kjer je podlaga enako debela s cepičem, zlasti pri cepljenju koščičastega drevja v krono (češnje, breskve in marelice). V podlago in v cepič se vrežeta klinu podobna jezička, s katerima se potem cepilni mesti (zarezi vsaj 2½ cm dolgi) skleneta. Paziti je, da pride vse v sklad, t. j. kambij na kambij, na kar se cepljeno mesto zaveže in zamaže. Delo je opraviti čimprej spo-

mladi, koncem februarja do konca marca. To velja tudi za ostale načine, razen za način cepljenja v soku.

SEDLANJE.

Sedlanje se opravlja pri podlagah, ki so nekoliko debelejšje od cepičev; običajno pa le pri pečkastem plemenu; pri koščičastem sadju to cepljenje rado spodleti, zlasti če ni posebno natančno izvedeno (glej sliko 3). Ker sedi cepič tesno na podlagi, je ta način jako dober.

Sl. 3. Sedlanje.

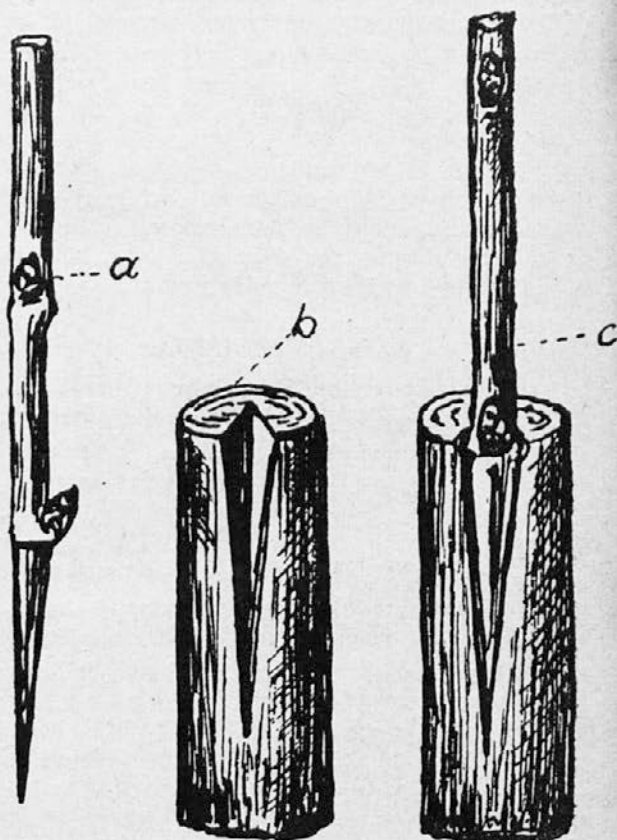
Podlaga se poševno odreže, pa ne preveč. Na najvišjem in gladkem mestu se napravi $2\frac{1}{2}$ do 3 cm dolgo zarezo, tako da se odreže lub in nekoliko lesa, kolikor je pač cepič debel. Cepič se pod očesom ($2\frac{1}{2}$ do 3 cm v isti dolžini kakor pri podlagi) najprej poševno na $\frac{1}{3}$ dolgo zareže in nato proti koncu gladko zašili. Paziti je, da sedi cepič lepo na podlagi in da se krije vsaj na eni strani dobro lub na lub.

ŽLEBIČKANJE.

V podlago se na gladkem in nekoliko poševno izrezanem mestu izreže 2 do 3 cm dolgo, klinasto, trikotno zarezo z dvema enakima,

nekoliko poševnima vrezoma tako globoko, kakor je cepič debel (glej sliko 4). Potem se nareže cepič tako, da odgovarja klinasto zarežani podlagi, v katero ga od zgoraj navzdol zarinemo. Dobro je, da gleda spodnje oko cepiča navznoter.

Paziti se mora posebno pri koščičastem sadju (črešnjah, marelicah, bre-

Sl. 4. Žlebičkanje.

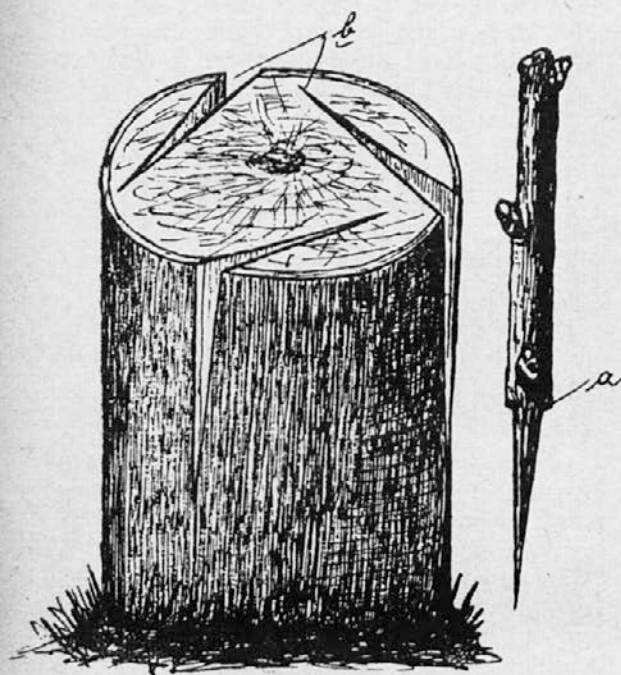
skvah itd.), da se dobro krijeta kambij cepiča s kambijem podlage, ker le pod tem pogojem se to občutljivo drevje hitro in dobro zaraste. Cepljenje naj se dobro z rafijo zaveže ter zamaže s cepilno smolo. Prav tako naj se zamaže tudi vrh cepiča.

STRANSKI RAZKOL.

Pri nas je najbolj v navadi star način cepljenja v razkol, t. j. skozi sredino podlage. Vendar se pa ta način iz raznih vzrokov opušča in se izvršuje mesto tega stranski razkol. (Glej sl. 5). Podlaga se precepi previdno ob strani skozi beljavo. Cepič se na

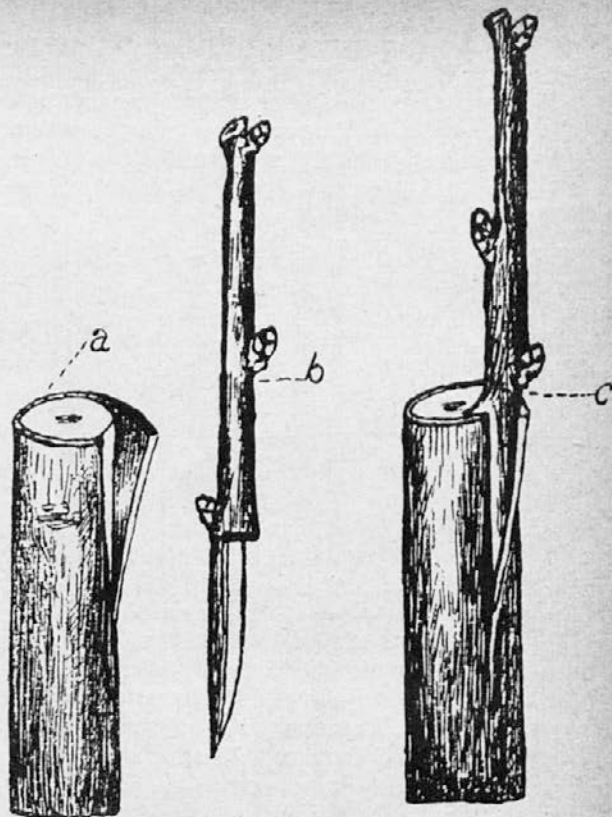
obeh straneh sedlasto zareže, lepo klinasto zašili in nato previdno zadene v razkano podlago, tako da se lub dobro krije. Paziti je na kambije in cepič naj pride nekoliko globlje v precep. Pri debelejših podlagah se vzame tudi po dva ali tri cepiče ter se namesti v precepe le po enega, kakor nam to kaže slika.

Sl. 5. Stranski precep ali razkol.

CEPLJENJE ZA LUBAD.

Cepljenje za lub je najlaže izvršljivo in zato od marsikaterega sadjarja zelo upoštevano. Cepljenje izvršimo takole: Podlaga se prežaga enako kakor za cepljenje v razkol na gladkem mestu in izreže. Na to se napravi na cepiču enako zarezo kakor pri sedlanju. To cepljenje izvršujemo, ko postane drevje muževno (konec aprila, začetkoma maja). Na podlagi se zareže približno 3 cm dolga navpična zareza ter odluči previdno na eno stran lub. Cepič se zarine pod lub tako, da se lepo krije, nato se cepljeno mesto zaveže in namaže. Pri debelejših vejah se vstavi tudi dva cepiča. Ne smemo pa pozabiti, da se cepiči zavarujejo s primernimi oporami, tako da jih ptiči ali veter pozneje ne polomi. S cepljenjem za lub se lahko cepi vse sadje.

Sl. 6. Cepljenje za lub.

OKULACIJA

ali cepljenje v oko se vrši dvakrat v letu: spomladi junija meseca v poganjajoče, koncem julija in začetkom avgusta pa v speče oko. Junija meseca okulirano oko požene še v istem letu, julija in avgusta cepljeno pa ostane čez zimo speče in požene šele v prihodnji pomladi.

Preden začnemo cepiti, si nabereimo potrebnih cepičev. Te narežemo na drevesih dobrih, plemenitih in poznanih vrst. Upošteva naj se predvsem rodovitnost dotičnega drevesa, pa tudi kakovost sadja. Zato je pogrešno, rezati cepiče od mladih dreves, ki niso še rodila. Za cepiče porežemo zdrave poletne poganjke z dobro razvitimi očesi. Ko smo nabrali cepiče, odstranimo listne ploskve, puščajoč le 1 do 1½ cm dolg pecelj ob očesih. V primeru, da nabranih cepičev ne uporabimo takoj, jih zavijemo v mokro cunjo in jih hranimo v kleti; tako zaviti zdržijo par dni. Najboljši čas za okulacijo je v jutranjih urah ali proti večeru in pa po dežju, ko so podlage najbolj sočne.

S slike je razvidno, kako izvršimo okulacijo. Na gladkem mestu podlage tik zemlje se napravi črki «T» podobna zareza, ki je vsaj 2½ do 3 cm dolga, na njej se skrbno privzdigneta oba konca luba. Na cepiču se izberejo potem v sredini stoječa, dobro razvita očesa, ki se izrežejo tako, da se 1 cm nad očesom lub z-

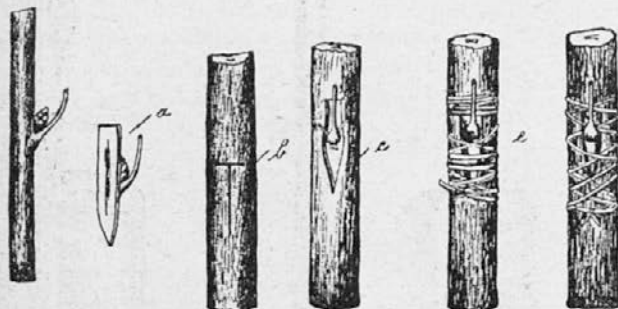
okulacijo pregleda. Ako pecljiček pri dotikanju odpade, je to znak, da se je oko prijelo, nasprotno pa, da se je posušilo, na kar se cepljenje lahko ponovi.

NEGOVANJE CEPLJENIH GLAV.

Pognale cepiče prav rad odlomi veter, pa tudi ptice, n. pr. srake, vrane, ki v vrhove rade posedajo. Zato je potrebno v obrambo cepičev privezati k cepljeni glavi malo suhega dračja (najbolje trnje), ali se pa čez cepiče napne dve vrbovi šibi, križem v lok povezani.

V glavi cepljena drevesa, zlasti starejša, poženejo navadno po vseh cepljenih vejah in v bližini pod cepljenimi mesti veliko število poganjkov. Te poganjke pustimo, če niso predo'gi in premočni, v prvem letu rasti ter jih nekoliko skrajšamo in odstranimo samo one

v bližini cepičev. V drugem letu, ko so cepiči že močno pognali, odstranimo vse te divje poganjke. Te poganjke moramo zato pustiti, da se drevo ne zaduši v preobitem soku. V drugem letu tudi pregledamo, kako stojijo posamezni poganjki na cepičih. Tokrat skrajšamo ali pa celo odrežemo vse one poganjke, ki jih ne potrebujemo, ter pustimo le najlepšega, ki raste kot podaljšek veje. Ko se pa cepljeno mesto dobro zalije in zarase, pa odstranimo vse rogovile in gojimo le voditeljico.

Sl. 7. Okulacija.

reže in na to nastavi nož 1½ cm pod očesom ter se z ostrim rezom proti sebi s čim manjšim koščkom lesa oko previdno izreže. Naknadno izrezavanje lesa iz odrezanega očesa ni potrebno. Izrezano ščitu podobno oko se potem pazljivo zarine med lub v sredino zareze. Važno je, da se zareze ne dotikamo s prstom, zato služi za prijemanje le pecljiček lista, ki ga pustimo pri očesu. Cepljenje se zaveže previdno z rafijo, tako da je oko prosto; mazanje pa izostane. Kakih 14 dni potem se

JULIJ NARDIN:

VRTINCI.

Bil je tak dan, ko človek težko ostane doma. Sprehajal sem se ob reki, ki je tekla tiho, počasi, komaj vidno. Solnce je sijalo blagodejno in zemlja je dihala skrivnostno v pričakovanju novega življenja. Obstal sem, gledal, poslušal. Zrak je bil miren, vlažen, topel kakor bi ga izdihavale tiste brezštevne prijetne rastline in ljubeznive živali, ki so čepale še pod zemljo. Zdelo se mi je, da slišim njih pomenke, da vidim njih priprave za bodoče nadzemeljsko življenje. Nenadoma zašumi poleg mene. Pogledam in vidim, kako pleše suho listje v kolobarju liki lahko krilo vitke baletke. Vrtinec se je pomikal čez travo, čez vodo, čez grmovje naprej v določeni smeri. Pod seboj je vpogibal suhe bilke, vzburkal vodo, vznemirjal grmovje, kakor bi šlo preko vsega neko nevidno bitje. Spomnil sem se na vile, na favne, na škrate in mi je bilo pri

srecu, kakor bi veroval v te bajne stvore. Poznani sem pojav. A to je prišlo tako nepričakovano in v takšnih okoliščinah, da so mi možgani za trenutek odpovedali, srce pa mi je tem bolj bilo.

Na misel so mi prišle trditve nekaterih meteorologov (vremenoslovcev), da nastanejo zračni vrtinci tudi v popolnoma mirnih, toplih dneh, kar se zdi nemogoče in so drugi tudi zanikali. Sedaj sem pa bil sam priča tako čudnega pojava. Seveda je bil ta le igračka, pritlikavček v primeri z vodnimi vrečami, prašnimi trombami ali s strašnimi tornadi. Narave je bil pa iste.

Ti vrtinci imajo svoj vir visoko v zraku; navadno v plasteh med najvišjimi in najnižjimi oblaki, kjer se zadevajo vetrovi raznih smeri in temperatur drug ob drugega. Nastanejo kakor vodni vrtinci v rekah na meji dveh raz-

ličnih tokov. Na njih mestu se pretvorijo oblaki v velikanske pokončne livnike, ki se vrte tem hitreje, čim večja je temperatura in hitrostna razlika drgajočega se zraka. Zaradi sredobežne sile se zmanjša pritisk v njih osi kakor v centrifugalni črpalki. Cevni nastavek, rilec se vije bolj in bolj navzdol in se ob tleh razširi v drug manjši, zvrtni livnik, napolnjuje se z vodo, s prahom, s peskom, sploh z vsem, kar se ne more ubraniti njegovi srkajoči sili. Videti je kakor ogromen vertikalni tuljlec, širok od zgoraj in spodaj, na sredi tenak in se giblje povprečno s hitrostjo tovornega vlaka. Največ se jih pojavlja nad morjem kot vodne vreče ali morske trombe in nad ravninami, nad katerimi razsajajo kot peščene trombe ali tornadi. V hribovitih krajih so bolj redki in se večinoma drže visoko. Njih nevaren rilec seže malokdaj do tal. Pa postanejo navzlic temu lahko usodopolni za cele pasove, sipajoč nanje točo. Čuden se zdi pojav padajočega ledu v najhujši vročini. Čuden se zdi vsakemu, ki ne ve, kako srkajo ti vrtinci topel, z vlago nasičen zrak, kako ga dvigajo več kilometrov visoko, kjer je tudi v najbolj vročem poletju temperatura vedno več stopinj pod ničlo. Tam se pare izločijo v snežinke. V divjem vrvežu se večkrat zadevlejo ob podhlajene kapljice, ki se zlijejo čez nje in zmrznejo, tvoreč ledene plasti. Tako narašča toča, dokler ne premaga njena teža dvižno silo vrtnca. Čim večja je ta, tem debelejša, tem strašnejša so ledena zrna.

Nizko letečih hudih vrtincev, ciklonov, sem doživel več. Najbolj mi je ostal v spominu prvi, ki mi je otroku napolnil srce z grozo.

Igral sem se zunaj na prostem. Bilo je vroče, soparno, okrog štirih popoldne, ko je začelo pihati. Pojavili so se temni oblaki in so leteli proti severu, kjer se je že bliskalo in odkoder se je kmalu slišalo grmenje. To je postajalo jačje in jačje. Prah se je dvigal, šipe so žvenketale, debele kaplje so padale, solnce je izginilo in hudo se je zmračilo. Vse je iskalo zavetja. Tekel sem domov, kjer sem se čutil najbolj varnega pri materi. Stric se je spoznal na vreme. Na njegovo naročilo smo hitro dobro zaprli oknice in vrata in smo čakali na izid — vsi potrti, plašni. Zunaj so neprestano švigali bliski in je zdržema grmelo. Veter je tulil. Po oknicah in vratih je vršelo, pokalo, ropotalo, žvenketalo. Padala je težka, gosta toča. Ženske v strahu so molile; mislile so, da je sodni dan. Stric jih je tolažil, prorokujoč jim skorajšnji konec. In res, ni trajalo dolgo, ko

je šlo najhujše mimo, ko smo si upali z glavo skozi vrata. Bliskalo se je še in je tudi grmelo, a šibkeje in šibkeje. Ulica je bila do dobra izprana, polna strešne opeke, razbitih šip, polomljenih oknic. Marsikdo, videč škodo, se je popraskal zaradi svoje neprevidnosti. Ulica je nudila žalostno sliko. Kakšno so jo morali

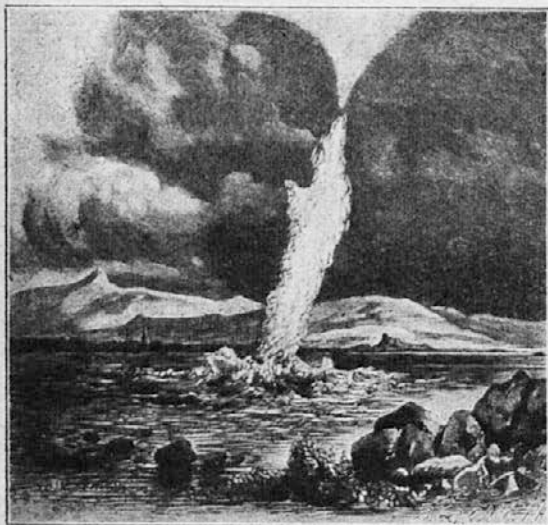
Tornado v Severni Ameriki.

kazati šele vrtovi in gozdovi? — Kakor hitro so se odprla vrata, je stric izginil. Pojavil se je zopet čez kake pol ure, z ruto polno vrabcev. Pobral jih je v mestnem vrtu, kjer so ležali na tleh, omamljeni ali pobiti. Tudi mene je mikalo tja. Srečal sem največ penzionistov, le tu pa tam kakega tičarja. Skoraj vsak je bil obložen s kljunastimi krilateci. Videti je bilo, kakor da je poginil ves prosti ptičji rod. Ljubitelji narave so hodili po vrtu kakor po kakem bojišču; vsi potrti, žalostni. Najlepša, največja drevesa so ležala na tleh, bila so uničena. «Ta ciklon, oh, ta ciklon», je marsikdo vzdihnil in s strahom pričakoval novice iz drugih krajev.

In ta ciklon je bil nekaj nedolžnega v primeri s tornadi severne Amerike, kjer so pogoji za njih postanek posebno ugodni. Zapadni

zelo mrzli vetrovi se zadevujejo ob južne, tople, da se ti zavrtje v pogubonosni, grozni ples. Kar oplazi pošastni rilec tornada, vse izdere, vse odnese, opustoši. Dvignil je že cele bločne hiše s prebivalci vred in jih daleč treščil na tla. En sam tornado je napravil v St. Louisu 27. marca leta 1896. za okroglo dvanajst milijonov dolarjev materialne škode. Tri sto šest oseb je bilo pa ubitih. Ne prizanaša nobenemu, ne revnemu, ne bogatemu; skoraj vsak je izgubljen, kogar doseže njegov rilec. Najbolj

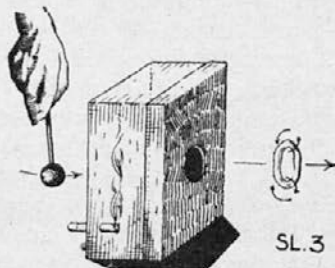

«Vodna vreča», ki so jo opazili leta 1858. pri Königswinteru na Renu.

čudno pri tem je dejstvo, da v razdalji par metrov od mesta, kjer je vse razdejal, da tedaj v neposredni bližini ostanejo predmeti popolnoma nepoškodovani. Njegova uničevalna sila narašča proti sredi, proti njegovi osi. Tu je pritisk tako majhen, da vse popoka, kar je dobro zamašeno in ni zadosti odporno. Koder se giblje, pusti žalostno sled. Večkrat je ta pretrgana v presledkih po par kilometrov. Tornadov rilec odskakuje kakor žoga, kakor bi bil iz kavčuka. Srečni so tisti, nad katere se dvigne. Njih življenje in premoženje ostane nedotaknjeno. Ubežijo mu pa tudi oni, ki pravočasno stečejo v nalašč za to napravljene kleti.

Večkrat sem še kot otrok občudoval nežne obročke dima, ki jih spuščajo spretni kadilci iz ust v zrak. Mikali so me, da sem se lotil radi njih kajenja. Takrat nisem slutil niti od daleč, da so v bistvu enaki s strašnimi cikloni. Ker mi je kajenje škodovalo, sem si pomagal

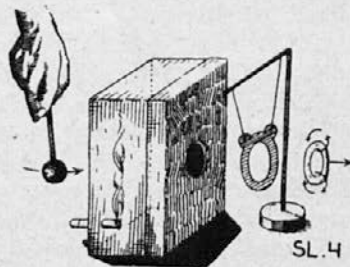
s škatlami iz lepenke. S temi sem proizvajal sigurno in lepe, različno velike in hitre ko'obarčke, tudi po dva in več hkratu. V te namene sem imel cele kupe škatel z eno in več odprtini v pokrovu. Z dimom jih je polnila cigareta, ki sem jo tesno vtaknil skozi luknjo dna, seveda s prižganim koncem navznotraj. (Glej sliko 3.) Vsaokrat, ko sem udaril na

SL.3

škatlino prožno dno, je smuknil iz odprtine dimni obroč, prerivajoč in zvijoč se skozi zrak kakor kavčukast, ko ga potiskamo tesno skozi kako cev. Zanimivo je dejstvo, da se vsaokrat razvije tudi nasproti dimni vrtinec, ki se giblje v škatli proti njenemu dnu, ob katerem se razbije.

Premikanje teh zračnih stvorov skozi zrak je vzbujalo moje posebno zanimanje. Pomislil sem, kako majhno maso imajo in kako daleč pridejo navzlic temu skozi zrak — z le šibkim udarom. Nobeno telo z enako maso ne bi doseglo take razdalje, uporabljajoč enako energijo. Vrtinci se valjajo po plinu, ga odrivajo, a se nanj tudi opirajo. To sem pokazal, streljajoč jih skozi gibljivo obešene, lahke papirnate obročke (glej sliko 4.), ki so odskakovali v nasprotno smer.

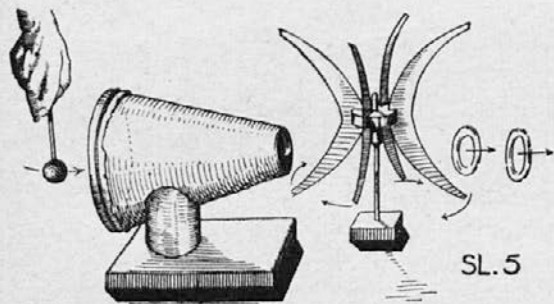

SL.4

Konstruiral sem tudi kolesce, ki se je vrtelo zaradi reakcije vrtincev, bežečih med njegove krake. (Glej sliko 5.)

Za to kolesce bi bil rabil enostavno pripravo, ki bi proizvajala te stvore avtomatično, enakomerno in hitro. Pri poizkusih sem pa videl, da se kolobarčki zlijejo v dva stalna

zračna toka, če se vrste prehitro zaporedoma in s tem sem našel pripravo, ki pretvarja zračne nihaje v istosmeren tok kakor pretvarja detektor radioaparata električne oscilacije. Njena konstrukcija je jako preprosta. Na odprt del večje konservne škatle sem pripel prožno opno, središče škatlinega dna sem pa prevrtal. Pravokotno na opni, v sredi sem pritr dil prožno palico, ki se je ne daleč od pritrdišča naslanjala na os vrtljivega kolesca. S kolofonijo namazana os poteguje pri vrtenju palico, ki odskakuje v taktu svojega nihanja. S palico se tresse opna, z opno zrak v škatli in izven nje, da bobni hudo oglušujoče. Iz odprtine puha zrak v stalnem curku, kar se lepo vidi,

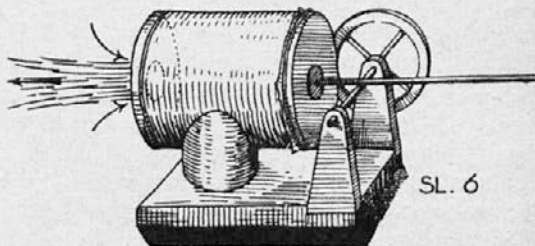
SL. 5

če se razvija dim v škatli. V to priteka od strani nov zrak tudi v stalnem toku, kakor kažejo pušice na sliki 6. Poskus pa se posreči le, če je dolžina palice primerna velikosti škatle, če je ta uglasena z ono. Zadostuje le majhna izprememba odprtine, da priprava onemi, da izgine ton in ž njim zračni tok.

Tako se dogaja, če vrtinci sledijo drug za drugim enako brzo. Ako pa eden dohiti dru-

gega, tega razširi, zožujoč se sam, in smukne skozi njega. Sedaj se vlogi zamenjata in igra se lahko parkrat ponovi.

Zanimiv pojav nastane tudi, če dva istočasno, s škatlo z dvema odprtinama proizvedena vrtinca trčita drug ob drugega. Ako je udar hud, se združita v enega večjega, sicer se odbijeta, odskočita kakor dve pnevmatiki.

SL. 6

Z večjimi škatlami se proizvajajo večji, močnejši udarci, ki udarjajo na stene, na katere priletijo kakor trdna telesa. Tako silnih pa, kakor jih proizvaja narava sama, ni mogoče posnemati, ker ona ima na razpolago velikanski prostor, v katerem se lahko udeležujejo ogromne energije. Vrtinci lahko zapuste svoj rojstni kraj in stečejo drugam v brezvetrje, kjer se odnašajo kot nevidni duhovi.

Helmholz je razvil teorijo, s katero se dajo razlagati vsi ti in slični pojavi. Prižgal je luč, v kateri so izginile razne pošasti, ki jih je ustvarila bujna fantazija nevednih ljudi. Tako izpodriva znanost korak za korakom eterična bitja iz zemeljskega območja. Brezplodna poezija vil, favnov, škratov... izgineva, a na njeno mesto stopa vzvišeno in koristno spoznavanje resnice.

Dipl. agr. A. JAMNIK.

SLOVENSKO MLEKARSTVO IN NJEGOVA BODOČNOST.

Z novimi mejami smo Slovenci bili izpodrežani od mnogih naših dotedanjih dobrih odjemalcev. Do početka svetovne vojne se je bilo naše mlekarstvo dobro razvilo in to v prvi vrsti zato, ker smo imeli dovolj in dobrih tržišč, na katerih smo naše blago dokaj lahko in dobro vnovčevali.

Nebroj mlekarskih zadrug je pošiljalo naše mleko kot sveže v Trst, Pulj, Gradec, Dunaj itd. Med vojno je delovanje zadrug vsled izrednih razmer postopoma ponehalo in po vojni

smo se znašli v razmerah, ki niso dovoljevale njih oživitev. Le malo jih je, ki še delujejo, a te več ali manj, v pohvalo njih vodstev, še dokaj zadovoljivo, kljub temu, da so nam važni trgi odvzeti; vendar delujejo povčini bolj kot sirarne kakor pa kot vnovčevalnice svežega mleka.

Kot izraziti živinorejci moramo Slovenci iskati važen del dohodkov predvsem v mlekarstvu.

Avstrija, prej uvoznica mleka in mlekarskih proizvodov, se je v prav kratki dobi s pomočjo

pravilne agrarne politike emancipirala od uvoza. Sama zadošča svojemu konsumu in še več. Ona celo izvažata, in sicer le prvovrstno blago, predvsem maslo in razne sire kot enotno, znamkino blago (Markenware), ter nam je nevarna konkurentinja tudi tam, kamor se sicer upirajo naše oči, naše blago pa le težko dosega do tja, to je v Nemčiji.

Italija za naš mlečni izvoz, še manj pa za sir tako rekoč ne prihaja v poštev. Prav tako prihajajo tudi druge države le malo v poštev.

Naravno bi bilo misliti, da si moramo pomagati do tega, da dobimo primeren trg v Nemčiji, kar pa bi bilo možno le, če bi bili v stanu nuditi samo najboljše, prvovrstno kvaliteto blago, podprto s primerno propagando, ki bi mu zagotovila glas v Nemčiji. Ne tajim, da se na to sedaj vendarle kolikor toliko misli, a žal — prepozno. Škoda za čas in za v to porabljeno energijo.

Pri vsaki priliki sem vsak čas opozarjal na dejstvo, da ne kaže stremeti za pridobivanjem mlečnega trga v Nemčiji, ker ta ne bo in ne more biti stalen in bi vsa naša nastojanja utegnili prebridko razočarati. To pa zato, ker je jasno, da Nemčija ne more mirno gledati, kako ji za mlekarske proizvode uhajajo leto za letom težke milijarde v inozemstvo. Zato hoče in mora s carinami zaščititi lastno mlekarstvo v nameri, da krije vso potrebo pač z domačo, povečano proizvodnjo, pogodovala pa bo uvoz žita, ki postani surovina za predelavo v žlahtnejše dobrine potem nemške živinoreje. To vse je Nemčiji narodno-gospodarsko potrebno in ugodno. Žito bo radi silne konkurence žitodrodnih dežel še dokaj dolgo imelo razmeroma zelo nizko ceno in Nemčija se hoče s tem okoristiti.

Ko pišem ta članek, že prihajajo prve uradne vesti, ki do pičice potrjujejo moje napovedi. Hvala bogu, še vedno o pravem času, da se ne prenačimo, kajti Slovenci se le preradi držimo tradicije in se preveč uporno branimo kritično pogledati v svet in si priznati, da je to ali ono, kar vidimo, res, pa čeprav nam je trenutno neugodno. In četudi naša država zagrozi z represalijami v škodo nemške industrije, se nemška namera ne bo izpremenila, ker je preveč elementarna, sicer pa bo uvoz žita forsiran, kar bo tudi po svoje vplivalo, ko naš mlečni izvoz še ni v teku.

Dasi doslej odločno še nismo mnogo storili za ugodno vnovčevanje naše mlekarske proizvodnje, prihaja sedaj v ožgled vsemu nave-

denemu naše eksistenčno vprašanje samo od sebe: kaj storiti tedaj?

Mislím, da še prav nič ne motim, če trdim, da na uspešen izvoz naših mlečnih proizvodov v večjem obsegu zaenkrat ni misliti, in vendar si moramo zagotoviti primerno vnovčevanje, pa isto tudi primerno urediti.

Tudi za agrarnega politika in narodnega gospodarja ni in ne more biti brezpomembno dejstvo našega silno različnega vnovčevanja mleka. Dočim pridelovalci v okolici večjih mest in industrijskih krajev vnovčujejo liter svežega mleka po 3— do 3.50 dinarjev, so oni v oddaljenejših krajih lahko zadovoljni, ako ga morejo vnovčevati po 1.25 dinarjev. Mnogokje niti to ni mogoče, ampak morajo mleko podelavati in ga vnovčevati v maslu in siru, pa tudi v tej obliki ne posebno ugodno. V kolikor se ti podelovalci znajo več ali manj prilagoditi zahtevam trga in se posluževati najmodernejših delovnih metod, v toliko boljše vnočevalne uspehe imajo, ki pa še vedno niso — zadovoljivi. Po vrsti moram tu omenjati loško, logaško in vrhniško mlekarstvo (kot sirsarstvo), dočim Behinjeci zaostajajo, čeprav bi s kvaliteto lahko prednjačili.

Staroznano dejstvo je, da je vnovčevanje mleka pač najugodnejše, odnosno najrentabilnejše v obliki svežega mleka, dočim cno potem industrializacije, posebno v današnjih razmerah, trenutno ne more biti sijajno.

Če torej skoraj ni izgleda za vnovčevanje v prvi vrsti svežega mleka v inozemstvu, izhod pa se mora najti, tedaj se vprašamo, da li se morda ne bi dal povečati konsum doma? To pač! In razmeroma ne težko!

Naš domači konsum je itak premajhen. Dal pa bi se s primerno propagando pri svežem mleku zelo, zelo dvigniti, in sicer v porabi rodbin, dalje kot pijača in kot zdravilno sredstvo obenem bi se avtomatično manjšal konsum nekih uvoznih predmetov za katere gre veliko denarja v — inozemstvo.

Seveda, ako naj se to doseže, ne zadostuje sama polovičarska propaganda in naglašanje, da je 1 liter mleka za prehrano enakovreden s 4½ kg govejega mesa ali z 9 jajci, marveč bi bilo potrebno gledati na to, da se daje v promet dobro mleko kot kvaliteto blago, pridobivano po najmodernejšem načinu in od zdravih krav, tako da se ga more brez strahu pred okuženjem s tuberkulozo uživati tudi — sirovega. Na vseh živahnejših mestih bi se morale pojaviti mlečne pivnice (ne na škodo našemu

višogradništvu), pridobivati bi bilo mleko za dojenčke, za zdravilne kure itd.

Kajpak bo marsikdo rekel, da je vse to godba bodočnosti. Toda konsum si je treba v to vzgajiti in ne čakati, da se sam pojavi. Primerna propaganda zmere tudi to.

Kar bi še mleka preostajalo, bi ga bilo po mojem mnenju najuspešneje pridelovati v prvi vrsti v dober sir. Propaganda bo tudi tu sterala svoje in našemu siru našla v državi, doma in proti jugu, dober trg. Z ne najboljšo kakovostjo in še posebno, ako oddajamo prmetu premlad sir — še dolgo ne bomo prišli v sirarstvu na zeleno vejo. Premladega sira ni tiščati v prodaj, četudi kmet denar potrebuje. S primerno organizacijo proizvodnje in distribucije, bi ne bilo težko kmetovalcu omogočiti izplačilo večjega dela izkupička razmeroma zgodaj, ostali superplus pa po dejanski prodaji. Pa tudi ondi ni sira prodajati premladega, kjer se javlja živahnejše povpraševanje, ker s tem trpi glasovitost in dobrota blaga ter vsled tega tudi — cena.

Da se izvedba naznačenih smeri omogoči, morajo pridelovalci, mlečna industrija in trgovci složno, organizirano in smotreno postopati,

pridelovalci ter industrija pa si morajo dati dopovedati, da le na dobroto in kakovost strogo obeleženo in kontrolirano, t. j. tipizirano, enotno blago more omogočiti ugodnejše vnovčevanje. Zato pri proizvodnji ni odklanjati strogih in najstrožjih predpisov ter kontrole, kajti čim strožji so le-ti, tem večje je zaupanje v dotično blago, temboljša je reklama in zato tudi njegova cena, tem lažje je vnovčevanje.

Dokler pri nas ne prevlada zavest, da se mora pridelovalec ravnati po zahtevah trga, toliko časa ni izgleda, da bi za naše splošno mlekarstvo nastopili boljši časi in s tem boljši časi uspešnega obratovanja kmetije, čas izhoda iz našega današnjega siromaštva, iz težke agrarne krize ter prehoda k ustvarjanju boljšega blagostanja naroda sploh.

Pred par leti vsled trme nekaterih neuvidevnih zastopnikov pridelovalcev razbita nastojanja za ustanovitev «Slovenskega mlekarkega društva», ki naj bi nastopilo pot za izboljšanje uspeha našega mlekarstva naj bi se poživila, zavlada naj bi strpljivost in uvidevnost, ki jim bo tuje vsako strankarstvo, in naš gospodar bo kmalu videl, da se mu kmetovanje izplača.

S. ŠANTEL:

NEKAJ O SLOVENSKEM NARODNEM ORNAMENTU.

Koga naj poslušamo v srđiti borbi, ki se vrši pri nas za slovenski narodni ornament in proti njemu? Ali one, ki mislijo, naj sploh ne gojimo razen narodne nobene druge ornamentike, ali one, ki zanikujejo obstoj narodne ornamentike, ali pa tiste, ki vsaj stojte neomajno na stališču, da je to, kar imenujemo «narodni ornament», tvorba stare dobe, ki je za sedanji čas že davno preživljena?

Menim, da niti eni niti drugi niso na pravem potu. Ornamentika je, kakor znano (glej članek «Zakaj nam ugaja ornament» v lanski Vodnikovi Pratici), specialno umetniško polje velike prostranosti. Če smatramo, da je za našo kulturo potrebno, proučevati umetnost v drugih panogah iz splošnega svetovnega vidika, zakaj bi to ne smelo veljati tudi za ornamentiko? In kar je glavno: kdor ve, kakšne so naloge ornamentike, komur ni neznano, kaj so dosegli drugi narodi v tem oziru že pred nami in kakšne so možnosti, ki se še odpirajo ustvarjajo-

čemu ornamentiku, skratka, kdor pozna ornamentiko, ta bo morda še prav posebno cenil uspela dela naših modernih ornamentikov. Onim pa, ki se jim zdi nedopustno, da se v našem času bavimo z narodno ornamentiko, bi staval samo vprašanje: Zakaj bi morali za ornamentiko veljati drugačni zakoni, kakor za pesništvo in muziko? Narodno pesem gojimo pri vsaki priliki ter skrbimo zato, da ostane živa med narodom. Z narodno muziko se ponašamo radi in jo morda širimo nevede izven meja naše ožje domovine — slovenske rapeve slišiš povsod v naši državi —; a ornamentika naj bo izključena iz našega srca, ker to nekaterim bojevitim mednarodnjakom ne ugaja? Odgovor na ta vprašanja naj bo sledeča razprava.

Ornamentik, ki se hoče poglobiti v način ustvarjanja naših prednikov in prednic v ornamentiki, bi moral čim boljše poznati motivično in kompozicijsko vsebino narodnih orna-

mentalnih del. To bi dosegel najbolje s tem, da proučuje taka dela med narodom samim, da si tako nabere dovoljno množino potrebnega gradiva, iz njega izloči, kar ni dovolj zanimivo ali kar ni dovolj pristno, in slednjič razvrsti ostalo gradivo z ozirom na vsebino tako, da si more ustvariti pravilno sliko o vrednosti nabranega materiala. V tem oziru nam

Sl. 1. Listne oblike.

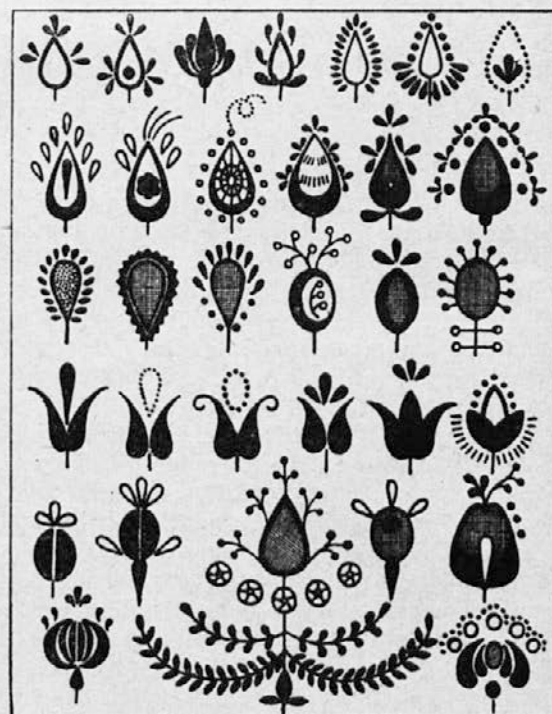
dobro služi obširno delo prof. Siča,* ki je nabral in izdal s hvalevredno marljivostjo dokaj zelo uporabnega gradiva. Iskanje izvornih ornamentov olajša nadalje razveseljivo dejstvo, da so nastale pri nas že zbirke takega gradiva, med katerimi mcramo v prvi vrsti omeniti lepo zbirko v ljubljanskem Narodnem muzeju, zbirko prof. Grebenca, gospoda Sadnikarja v Kamniku i. dr.

Namen pričujočega članka ne more biti, da bi podal v reprodukcijah tako verno zbirko, ker bi bilo gradivo preobširno in bi daleč presegalo možnost reproduciranja v tako omejenem delu, kakor je to. Zbirka narodnih ornamentov, ki bi verno reproducirala celotna dela,

* Albert Sič: Narodne vezenine na Kranjskem, Narodni ornamenta na pirhih in kožuhih in Narodni ornamenta na pohištvu in orodju. Oblastna založba šolskih knjig in učil v Ljubljani.

kakor so bila ustvarjena med narodom, bi pa tudi obsegala mnogo praktično neuporabnega materiala, torej balasta, kar bi zopet ne odgovarjalo namenu te razprave, ki hoče podati predvsem nekaj praktičnih migljajev.

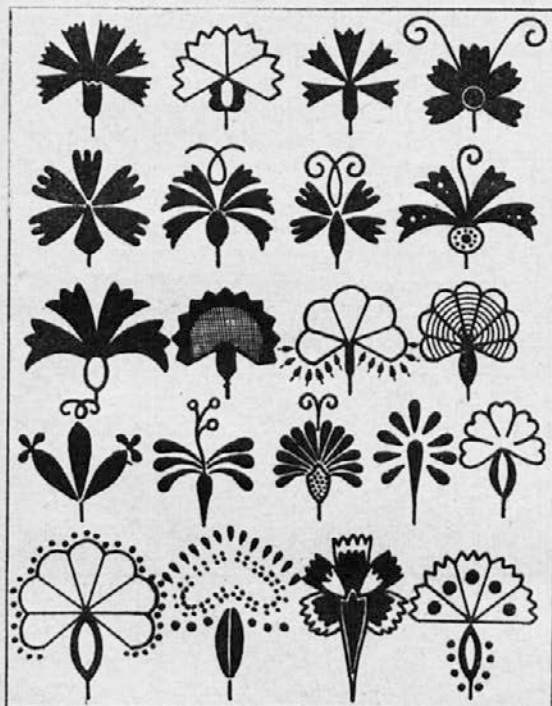
Kaj je sploh narodni ornament? Za znanstvenika in etnografa gotovo vsak ornament, ki ga je neuki, naivni član našega kmeškega naroda izdelal brez ozira na to, ali je bil idejno originalen, ali je pa bil pod vplivom onih okrasov, ki jih je videl izdelovalec v cerkvi itd. Za današnje pojme narodnega ornamenta v izobraženi javnosti pa je merodajno za narodni ornament, da ima v svojih izdelkih neko posebno noto, v kateri se razlikuje od ornamentov, ustvarjenih od izučeni ornamentikov a tudi od narodnih ornamentov drugih narodov. Po takem pojmovanju bi morali imenovati narodni ornament samo oni od naroda ustvarjeni ornament, ki kaže v svojih motivih in v načinu izvedbe teh motivov karakterističen značaj, ki ga moremo smatrati slovenskim. Oba načina pojmovanja sta upravičena. Prvi je neobhodno potreben za kritično presojanje takih ornamentov, a prepustiti ga hočemo predvsem znanstvenikom. Drugi je edino merodajen za praktično ustvarjajočega ornamentika. Zato je po-

Sl. 2. Popki.

trebno, da si iz velike množine narodnega blaga izberemo ono, kar smatramo dovolj značilno za studij in za uporabo narodnega ornamenta.

Težko je govoriti o slovenskem značaju naših ornamentov, če nimamo prilike primerjati jih s sličnimi deli drugih narodov. Če n. pr. govorimo o motivični vsebini in da je sloven-

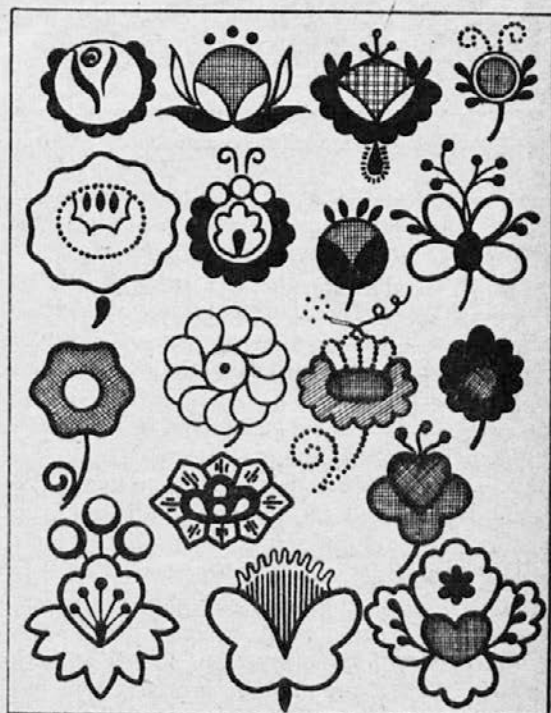
Sl. 3. Nageljček.

ska v teh ornamentih uporaba gotovih motivov, kakor so srce, nagelj, rožmarin in roženkraut, pridemo takoj na napačno pot. Že same besede, ki označujejo te cvete, so nemškega izvora. Ne motive kot take, ampak n a č i n, kako so narisani oziroma izdelani, moramo opazovati. Če izgovorimo n. pr. besedo «nageljček», je končnica ono, kar da besedi slovenski značaj ali takorekoč slovensko obleko. Tako vidimo tudi v ornamentiki, da tvorijo gotovi pridatki in majhni okraski poseben ornamentalni značaj in čar takih ornamentalnih motivov.

Gotovo je, da se tudi ti okraski motivov pojavljajo v podobnih variacijah pri narodni ornamentiki naših sosedov. Saj so deloma tehnično utemeljeni. (Prim. male kroge, lističe, pike itd. pri belem vezenju vseh narodov.) In vendar — drugi delajo drugače! Toliko romantizma pa nam mora biti dovoljenega, da

se radujemo, če opažamo pri teh okraskih, da nas posebno spominjajo na podobne okraske pri drugih slovanskih narodih in če na temelju takih opazovanj ponosno trdimo, da naš ornament ni izgubil svojega praslovanskega značaja.

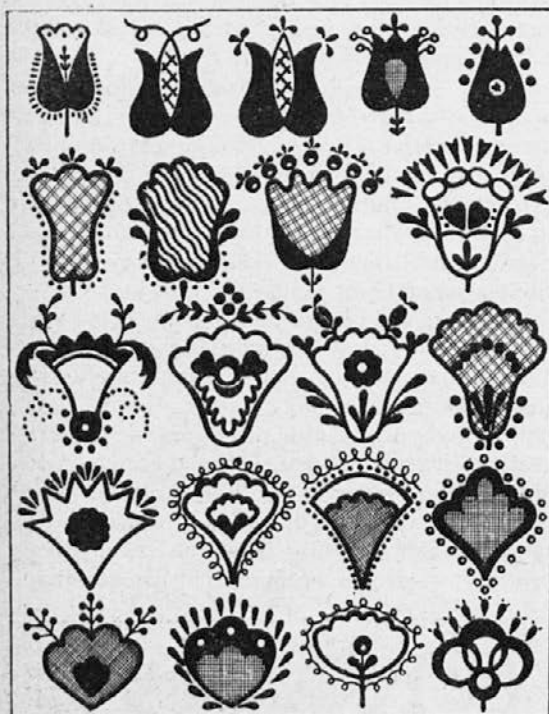
Nasprotnikom negovanja slovenske ornamentike pa bodi povedano še to: Narodno ornamentiko goje z veliko vnemo vsi slovanski narodi in gojili bi jo tudi drugi — če bi jo imeli... —, goje jo z velikim uspehom doma in z namenom pokazati svoja dela tudi na mednarodnem trgu. Kdor je videl mednarodno razstavo dekorativne umetnosti v Parizu, mi mora priznati, da je budilo največ zanimanja to, kar so posamezni narodi pokazali zase značilnega. Zato so uspeli hrvatski, češki in drugi oddelki. Gojitev narodne ornamentike ima pa še ta veliki pomen, da omogoča ustvarjati ornamente t r a j n e vrednosti. Trenutni uspeh hipermodernih ekstravaganc na ornamentalnem polju sicer užge gledalca in prekaša radi svoje — če tudi v mnogih slučajih prisiljene — originalnosti in zanimivosti druga tovrstna dela. A kar je bilo še ustvaritev, ki so bile posledica dnevne mode, vse je bilo do sedaj še zapisano prezgodnji smrti. Modnim izdelkom in najsibodo izdelki v področju ornamentike ali umetnosti

Sl. 4. Vrtnica.

sploh, je usoda dodelila kratko življenje. Narodni ornament pa ne more postati nemoderen. Narodni ornament ni moda, ampak je slog. To je vzrok, da me ne plašijo eventualni prigovori in da si upam tudi v letu 1929. propagirati zmisel za čim večje in intenzivnejše udejstvovanje v narodni ornamentiki.

Sl. 5. Enosimetrične cvetne oblike.

Obseg tega članka mi, kakor rečeno, ni dovolil, da bi podal izčrpano zbirko narodnih motivov. Zato sem se omejil z malimi izjemami samo na eno panogo narodne ornamentike ter sem si izbral v ta namen izdelke v belem vezenju, ki sem jih dobil na vpogled v Narodnem Muzeju. (Zato izrekam ravnateljstvu na tem mestu posebno zahvalo.)

Vsa dela, ki sem jih proučeval v ta namen, predstavljajo kompozicije večjega ali manjšega obsega z uporabo večje množine motivov. Najznačilnejše izmed teh motivov sem iz teh kompozicij izrisal ter jih uvrstil po vsebinskem redu, kakor bomo videli na sledečih slikah. Prej bodi še naglašeno, da imamo pri slovenski ornamentiki opraviti po veliki večini z rastlinskimi motivi, le redkeje z drugimi, kateri se dajo uvrstiti po vsebini med iz narave zajete motive. Razmeroma redki so tudi abstraktni motivi, kakor geometrični in drugi svobodno iz-

mišljeni. Pač pa vidimo nebroj malih geometrijskih oblik, kakor so majhni krogi, pike itd., ki jih pa moremo smatrati samo kot okraske glavnih motivov, ki so kakor rečeno po večini rastlinski.

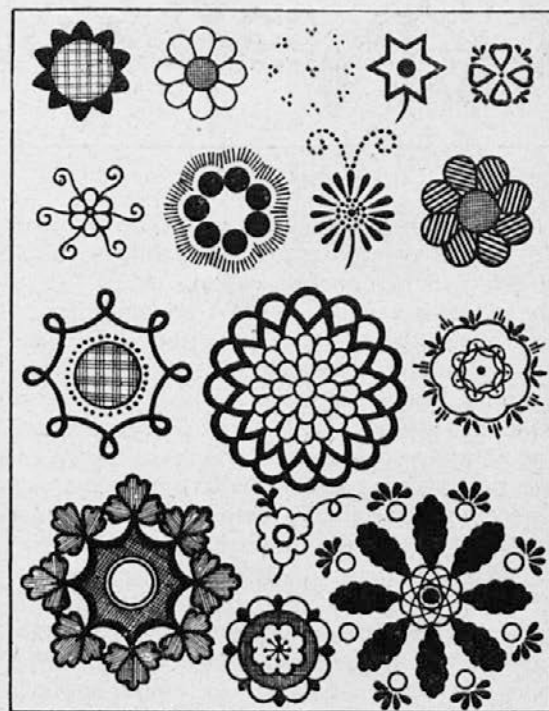
Rastlina s svojimi glavnimi vidnimi deli: pecljem, listi, popki, cveti in sadi prevladuje torej v slovenski narodni ornamentiki.

Sestavljalcu narodnih ornamentov v slovenskem duhu je torej predvsem potrebna zbirka takih rastlinskih motivov.

Da sem ubral to pot in ne cno, ki jo je uporabil zbiratelj narodnega gradiva prof. Sič, kateri je v svoji zbirki priobčil celotne kompozicije iz vezenin, je imelo dvojen namen: 1. sem to storil iz praktičnega vzroka, da bi napravil s tem tvarino preglednejšo, kajti celotne kompozicije, prerisane enostavno iz vezenin, bi začetniku pokazale obenem preveč gradiva ter bi odvrčale od njega pozornost onega, kar mislim, da je važno povedati; 2. pa bi — kakor že naglašeno — obremenili to zbirko z balastom, ki bi otežkočil tehnično izvedbo reprodukcij v tem delu.

Sedaj pa k posameznim slikam!

Slika 1. prinaša listnate ali vsaj take motive, ki se dajo uporabiti v kompozicijah kot listi.

Sl. 6. Dvo- in večsimetrične cvetne oblike.

Kakor je v vseh tovrstnih kompozicijah list v sestavi in že radi svoje vsebine podrejen cvetu, kateri ima navadno dominujoče mesto v ornamentu, tako je oblika listnih motivov po večini velike važnosti za značaj, ki ga hočemo podati ornamentu. Premnogokrat so naši ornamentiki grešili baš pri listu. Narisali so si kompozicijo ter uvrščevali cvete na vidnih mestih,

Sl. 7. Srečne oblike.

ostali del ornamenta pa so izpolnili z listnimi oblikami, ki so po svojem značaju spominjali na češke ali celo renesančne in druge ornamente. S tem so nehote uničili pravi slovenski značaj ornamenta. Če hočemo torej slednjega očuvati, moramo pri risanju listnih oblik biti kaj previdni in vestni. Čeprav morem radi omejenega prostora priobčiti v sliki 1. le del vseh vrst listnih motivov, razvidimo že iz te skupine, da je množina različnih stilizacij lista v narodnem ornamentu dokaj velika. Dala bi se povečati pri primernem prostoru tudi na več takih slik. Značilno za te stilizacije je, da učinkujejo predvsem radi svoje mnogoličnosti v izvedbi. Listje samo kaže oni živahni, skoraj bi rekel, šegavo humoristični značaj, ki ga ima splošno slovenski narodni ornament. Ni tu glavno oblika lista kot taka, pač pa okraski, s katerimi so te oblike opremljene.

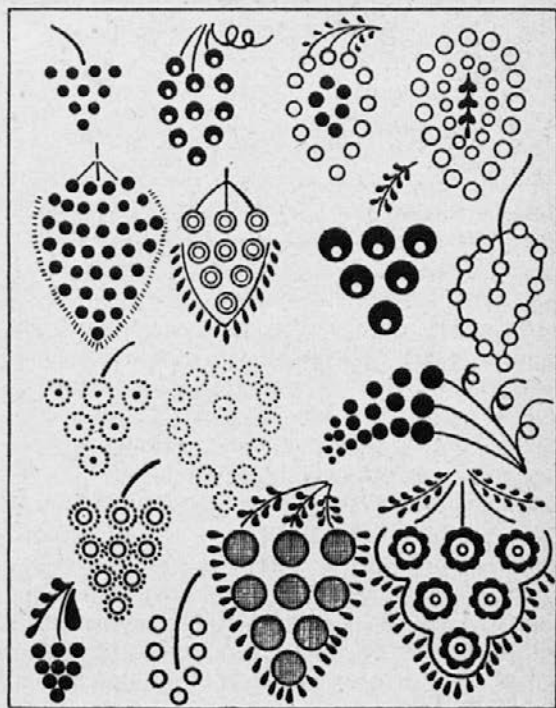
Se večjo raznolikost nam kažejo cvetni motivi. Razvrstiti se dajo v sledeče glavne skupine:

- popki, sl. 2.
- nageljčki ali klinčki, sl. 3.
- rože (vrtnice, «gavtrože»), sl. 4.
- cvetne oblike z eno simetralo (oblika ke-liha), sl. 5.
- cvetne oblike z dvema in več simetralami (zvezdne oblike), sl. 6.
- razne cvetne oblike.

Botanik bi stal pred težko nalogo, če bi moral vsakemu izmed teh motivov dati svoje pravo ime. Mnogokrat je podobnost stiliziranega cveta z naravnim tako majhna, da bi bilo morda bolj upravičeno smatrati cvet za svobodno izmišljeno tvorbo. Tako vidimo med listi uporabljene oblike, ki bi jih mogli uvrstiti med popke ali celo med cvete (mali krogi), med cveti zopet take, ki bi smeli biti v skupini srčnih oblik itd. Zato imej gornja razvrstitev samo namen olajšati pregled obilnega motivičnega gradiva, ki ga nahajamo v tej vrsti ornamentov.

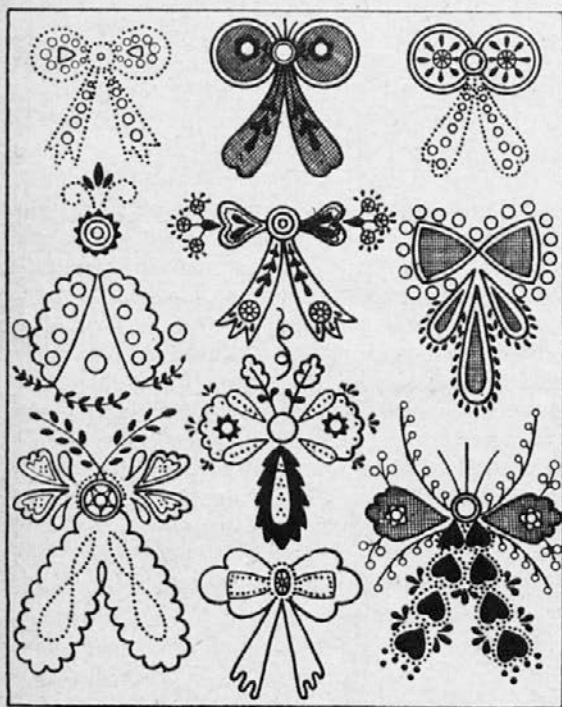
K tem motivom treba prišteti še

- grozd, sl. 8. in
- srce, sl. 7., ki se posebno pogosto ponavljata.

Sl. 8. Grozd.

Vsi ti motivi, ki jih vidimo v nešteti oblikah na naših pečah, govore svoj jezik, oni naš ljubki in pestri narodni jezik, ki ga poznamo iz narodnih pesmi in melodij.

Sl. 9. Pentlja.

Kruto bi bilo, če bi hotel radi posebnega označenja teh mičnih oblik, jih takorekoč secirati in opisovati drugo za drugo ter jih primerjati z izvirnimi oblikami bodisi iz narave ali iz drugih slogov. Menda ga ni človeka, ki bi ne spoznal že pri površnem gledanju teh motivov one posebnosti, ki jih razlikuje od individualnih umetniških tvorb raznih časov.

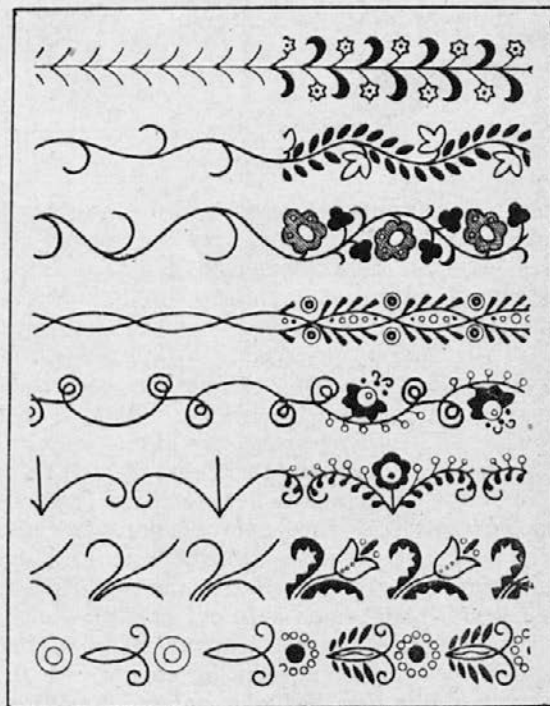
Risarjem pa, ki stoje pred nalogo, da sestavijo s pomočjo takih motivov lastne kompozicije, bi svetoval, naj prerišejo zbrane motive najprej točno. Po daljši vaji jim bo lahko narisati še druge oblike v istem značaju, ne da bi prišli v nevarnost, da bi vtihotapili v ornament tuje motive, ki bi kvarili enotni in pristni značaj ornamenta.

Da je pričujoča zbirka motivov zelo nepopolna, menda ni potrebno ponovno naglaševati. Vendar pa ne smemo pozabiti, da naše bogastvo na etnografskem gradivu ni brezmejno. Kdor ima torej priliko videti katerosibodi staro in pristno delo v tem našem slovenskem načinu, stori za našo kulturo važno delo, če

ga ohrani vsaj z risbo ali fotografijo, če že ni v položaju, da pomaga z njim povečati eno naših narodopisnih zbirk.

Vprašanje je zdaj, ali smemo te motive uporabljati poljubno in ali ohranimo njih značaj tudi v svobodnejših sestavah, s katerimi se prilagodimo modernim potrebam.

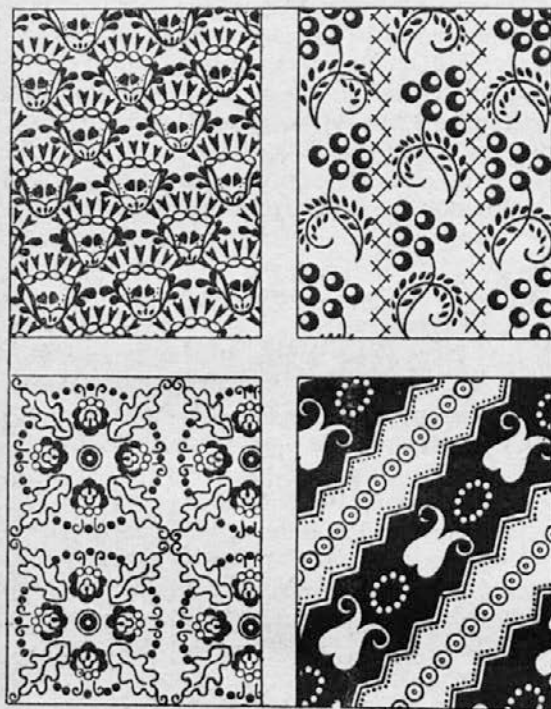
Strogo vzeto bi morali reči: Tip narodnega ornamenta se ne izraža samo v motivičnih posebnostih, ampak ravno tako v kompozicijski. Zato se ne bi smeli pri posnemanju narodnega ornamenta oddaljiti od prvotnega načina uporabe teh motivov. S tem strogim stališčem, ki bi ga zagovarjali gotovo etnografi, bi pa onemogočili uporabo takih ornamentov pri raznih delih, ki jih rabi sedanja doba. Na ta način ne bi bilo mogoče okrasiti v tem stilu niti modernih oblačil, raznih ročnih del, grafičnih del, kakor diplome, platnice knjig, okvirje ilustracijam itd. Če pomislimo, da se stavljajo podobne zahteve pri vseh prilikah, kjer je treba z ornamentiko naglasiti slovenski značaj kakega dela, in če pomislimo, da drugod cvete moderna umetna obrt, ki se hrani z narodopisnim blagom (Bosna, Dalmacija, Moravska itd.), bomo pač brez oklevanja opustili to gotovo prestrogo stališče ter ga raje prepustili poklicnim etnografom.

Sl. 10. Sestavljanje bordure.

Slediti hočemo rajše utemeljenim praktičnim zahtevam naše dobe ter se bomo skušali kljub temu bližati tudi v kompozicijah po možnosti sestavnim posebnostim narodnega stila. Te podrobnosti bi se dale opredeliti približno takole:

Sl. 11. Sestave ploskovnih vzorcev.

a) temelj vsaki kompoziciji v borduri ali v sklenjenem prostoru, je glavna poteza, ki daje rastlinam svojo smer. Z njo začni vsako kompozicijo.

b) Ne uporabljaj samo enega motiva, ampak več različnih. Enotnost kompozicije radi sorodnosti motivov s tem ne trpi.

V ostalem veljajo za te sestave vsa pravila, ki sem jih navedel v prej omenjenem članku lanske Pratique.

Sl. 10. nam kaže nekaj primerov uporabe narodnih motivov v borduri. Začetek kompozicije je označen v levem neizpolnjenem delu vsake bordure. Ker so te bordure razmeroma ozke, je seveda raznolikost motivov omejena. Pri bordurah širšega obsega bi se dala povečati pestrost celotnega motiva z večjim motivnim bogastvom.

Zelo lepa je tudi uporaba narodnih motivov pri ploskovnih vzorcih, dasi smo baš pri teh

prisiljeni oddaljiti se najbolj od njih prvotne uporabe. Kot ploskovni vzorec na originalnih narodnih delih smemo sicer smatrati enakomerno raztresene male šopke ali vejice, kakor jih često srečamo na pečah v okolici glavnega šopka. Vendar pa primeri na sl. 11. dokazujejo dovolj, da tudi drugačen način sestave ohranjuje radi značilnosti motivov svoj posebni korlrit.

Najtežja, pa tudi najhvaležnejša je uporaba narodne polnitve v danem sklenjenem prostoru. Ne da bi hotel s tem vplivati na naše ornamentike, hočem vendar izraziti mnenje, da bo treba pri večini teh sestav ohraniti kompozicijsko obliko šopka, ki ga najpogosteje srečavamo pri pečah.

Praktik bo vedel, da tvori pri takih sestavah največjo težavo začetek. Pri proučevanju teh začetkov sem našel v glavnem sledeče varijante na pečah:

- a) peclje združuje pentlja (trak, «mašna»), gl. sl. 9.
- b) peclji izhajajo iz košarice.
- c) peclji izhajajo iz srca in
- d) peclji tvorijo brez vezave s svojo (paralelno) lego samo na sebi dovolj dekorativni začetek.

Sl. 12. Dekorativna polnitve pravokotnika v narodnem slogu.

Na drugih narodnih delih vidimo poleg tega skoraj vedno

e) majoliko ali vazo, iz katere izhajajo pečlji.

Slika 12. nam kaže primer take ornamentalne polnitve, pri katerem je bila naloga izpolniti pravokotnik z ornamentom v narodnem stilu.

Menda ne bo odveč, če končno še enkrat poudarim, da sem si izbral za gradivo tej studiji samo eno vrsto narodnih motivov. Za dela v eni barvi bo to utegnulo zadostovati.

Vsakomur je pa znano, da je naše etnografsko bogastvo dokaj večje ter da najdemo obilo gradiva na kožuhih in na drugih oblačilih,

ravno tako na slikanih dekorativnih delih, na skrinjah, na pohištvu, na panjskih končnicah, na hišah samih, a tudi na svetih podobah, na posodah itd.

Poleg vsega tega pa ne smemo pozabiti na rezljane in sploh lesene predmete (preslice, žličniki, okvirji itd.), ki nudijo zelo mnogo gradiva. A vse to je žal za praktične namene risarjev kolikor toliko nedostopno, ker leži v najboljšem slučaju v omarah naših etnografskih zbirk. Zato je treba tudi na tem mestu pozdraviti namero, da se izpopolni in razstavi čim prej naša lepa in povečana etnografska zbirka v Narodnem muzeju v Ljubljani.

DR. PAVEL V. BREŽNIK:

BRETANIJA IN BRETONCI.

Bretanija je velik polotok na severozapadu Francije, ki leži kot klin med Atlantskim oceanom in Rokavskim prelivom. Ima obliko trikotna, katerega vrh moli proti zapadu daleč ven v morje. Bretanija je visoka planota, sestavljena iz granita. Gričevje, ki se dviga v njej, dosega komaj višino 400 metrov. Večjih rek v deželi ni.

Splošni vtis, ki ga ima potnik v Bretaniji, je veličastna enoličnost. Med ogromnimi granitnimi skladi in skalami raste hrastje, toda imamo tudi majhne, a lepe pašnike in zelene trate ter pustinje, porastle z rdečo reso ali rumenim bodičevjem. Človeku se zdi, kot bi hodil po Krasu ali kje v našem Primorju, samo da je mesto apnenca granit. Tudi zelenja je nekaj več, toliko golega kamenja kot na Krasu v Bretaniji ni videti. Polja in pašniki so obdani z zidovi iz nabranega kamenja, ki jih tu pa tam prepreza bršljan. Morje, ki obdaja Bretanijo, pa ni modri Jadran, temveč temnosivi in rjavi Ocean, oziroma Rokavski preliv. To temačno vodovje, ki objema deželo, ji daje nekaj težkega, turobnega in resnega. Zajedlo se je globoko v zemljo ter jo tako zglodalo, da štrle iz vode čeri in skale, večji in manjši otoki, ob katere neprestano udarja peneče se valovje. Kljub temu, da je granit eden najtrših kamnov, ga je v dolgi dobi mnogih stotisoč let voda le premagala. Pogled na razburkano valovje, ki pridivja iz širine oceana in zadeva ob strmo bretonsko skalovje, je tako mogočen, da ostane človeku neizbrisno v spominu.

Bretonsko podnebje ni ravno privlačno: je čisto primorsko podnebje, ni mrzlo pozimi, ni vroče poleti. Solnce nima dovolj moči, da bi grozdje dozorelo. Pogosto dežuje in zrak je vlažen, kajti veter prihaja skoraj neprestano z morja, bodisi z ene, bodisi z druge strani. Nizko po zraku se skoraj stalno vleče topla sopara in meglene proge, ki delajo otožen vtis.

Bretanija je uboga, nerodovitna dežela in prebivalstvo od poljskih pridelkov ne bi moglo živeti. Vendar morje deloma nadomešča revščino zemlje: Bretonci živijo predvsem na morju in oceanskemu vodovju se ima zahvaliti za velik del svoje trgovine in industrije.

To je v glavnem značaj te dežele, ki je radi svoje posebnosti in različnosti od ostalih delov Francije vedno privlačevala Francoze in tujce in jih bo še v bodoče.

Oglejmo si najprej v glavnih obrisih zgodovino te posebne dežele. Kdo so bili prvi prebivalci tega polotoka, ki leži osamljen proč od vseh večjih prometnih zvez, ne vemo. Zapustili so nam pa spomenike, ogromne sirovo oklesane skale, ki so jih postavili posamič ali v dolgih vzporednih vrstah. Občudujemo jih še danes, kajti ni nam razumljivo, kako so mogli postavljati te velikanske kamne. Celotna naša dandanašnja tehnika bi bila takemu delu komaj kos. Prazgodovina Bretanije je torej zavita v skrivnostno temo in le malo verjetno je, da homo mogli vanjo prodreti. Prvi zgodovinski, to se pravi v zgodovini znani prebivalci Bretanije so bili Kelti ali Galci, ki so tvorili

tam kot po drugih delih Francije močne države za časa Rimljanov. Kelti so indoevropski ali azijski narod, so bele polti in sorodni nam Slovanom kakor tudi Germanom in Romanom. Kelti so pred kakimi 2000 leti prebivali po precejšnem delu Evrope, tudi po slovenskih krajih, a so jih v teku časa povsod izpodrinili drugi narodi, pred vsem Rimljani. Ostali so samo še v nekaterih pokrajinah Velike Britanije in v Bretaniji na Francoskem. Tam je bilo zadnje pribežališče keltske svobode. Tjakaj za skalovje in v ogromne hrastove gozdove, ki so takrat pokrivali skoraj vso deželo, so se umaknili zadnji ostanki starih prebivalcev Galije. Imenovali so svojo deželo Armor, to je dežela morja, ar-mor. Živeli so v neprestanem boju z nerodovito zemljo, mračnim podnebjem in divjim morjem in so vse to tem bolj vzljubili. Ta zemlja jim je bila zadnje svetišče njih bogov in slika velike domovine, ki so jim jo bili odvzeli. Tu se je ohranila keltščina, stari jezik njih prednikov, katerega je izpodrivala latinščina. Tu so narodni pevci, imenovani bard, še vedno slavili v svojih pesmih stare bogove in junaštva vojniki, in po vsem Armorju se je razlegalo bojno petje proti preganjalcem.

V 5. stoletju po Kr. so se priselili v deželo še drugi Kelti, Bretonci iz Velike Britanije, ki so zbežali pred vpadom Anglo-Saksoncev. Tako so ti še okrepili keltski značaj dežele. Zagospodovali so ji in tudi dali staremu Armorju po sebi novo ime. Od tedaj naprej se je dežela imenovala Bretanija.

V srednjem veku je Bretanija ostala čisto zase in se je tudi razvijala zase. Skrbno je pazila na to, da se ne vmešava v večstoletni boj med Angleži in Francozi. Ko se je l. 1532. grofica Ana iz Bretanije poročila s francoskim kraljem Karlom VIII., se je tako Bretanija združila s Francijo, toda skrbno je čuvala svoje privilegije in se vedno upirala kraljevskim naredbam. Bretanija se je tudi med vsemi francoskimi pokrajinami najdlje borila proti novim idejam in vladi, ki jo je vpostavila velika francoska revolucija koncem 18. stoletja. V zgodovini te dežele nahajamo povsod odpor in ta njen značaj se kaže še danes. Kljub temu, da je od revolucije sem Bretanija tesno združena s Francijo, je vendar do danes ohranila večino svojih starih navad in običajev, svoj jezik in svoje vraže. Nikjer drugod v Franciji se ni preteklost tako ohranila v sedanjosti: Bretanija tvori tako

rekoč srednjeveški otok na skrajnem zapadu moderne Francije.

Vendar je začelo v zadnjem času moderno življenje pritekati tudi v Bretanijo: najprvo po železnicah in prekopih, potem po avtomobilskem prometu, po novo zgrajenih cestah. V zadnjih letih se je temu pridružil seveda tudi radio, ki ga niso Bretonci nič manj vzljubili kot mi Slovenci. Otroci se uče francoščine že v osnovni šoli in tako se keltščina vedno bolj umika. Izginila pa ne bo, nasprotno, začelo se je močno narodno gibanje za nje ohranitev in izdaja se že lepo število knjig in časopisov v starem jeziku bardov. Dobrodelni vpliv modernega življenja se občuti že v vseh panogah narodnega gospodarstva, v industriji, trgovini in poljedelstvu, ki se prav lepo razvijajo in izpolnjujejo ter prinašajo blagostanje v poprej revno deželo.

Bretonke ob preji.

Tudi vprav srednjeveška nevednost naroda polagoma izginja, na žalost pa obenem tudi stari običaji, narodne noše in pripovedke, kar je tvorilo največjo zanimivost polotoka. Kljub stremljenju raznih krogov, da se stari običaji ohranijo, bo narod Bretoncev enkrat popolnoma opustil svoje srednjeveško življenje ter se bo za vedno priklopil moderni Evropi.

Oglejmo si sedaj deželo samo. Deli se v dva dela: vzhodni se imenuje Visoka Bretanija (Haute-Bretagne), zapadni pa Nizka Bretanija (Basse-Bretagne). Prva, ki meji ob Francijo in je bolj odprta, je bolj podlegla francoskemu vplivu in že od 10. stoletja sem se tu govori izključno francosko. Že pogled na zemljevid nam kaže razliko: krajevna imena v Visoki Bretaniji so skoraj izključno francoska in le malo je keltskih, med tem ko ima Nizka Bretanija večinoma keltska imena.

Zavednih Bretoncev keltske narodnosti je še manj kot Slovencev, nekako 1.330.000. Ne-

kaj stotisoč jih je med njimi, ki ne znajo nič ali le prav malo francoskega. To so večinoma starejši ljudje. Bretonski ali keltski jezik se deli v štiri narečja, ki se precej razlikujejo med seboj.

V marsikaterih krajih Bretanije molijo še k naravnim silam in še vedno prerokujejo iz studencev in visokih dreves. Vsaka kapela ima svoj studenec, katerega voda vsebuje posebno zdravilno moč. V bližini mesta Tréguiera je izvir, posvečen sv. Yvesu. Matere prihajajo od zelo daleč in potopijo vanj svoje otroke zaporedoma tri ponedeljke, da shodijo. Sv. Gildas, sosed sv. Yvesa, se zanima predvsem za konje in za živino; pobožni romarji stopajo spoštljivo v njegovo kapelo in s koščkom kruha drgnejo po trebuhu kipa. Ta kruh dajo živalim jesti in so prepričani, da jih to obvaruje stekline. Drugi svetnik za živino je sv. Herbot; iz bližnje in daljne okolice privedejo k njegovemu «pardonu» ali žeganju vole in krave. Te živali so nato svetniku posvečene, toda ko jih prodajo, jim porežejo repe in jih nesejo v kapelo, katere stene so nekatera leta polna teh porezanih repov. Prodajajo jih na korist kapele in taka prodaja prinese včasih več tisoč frankov.

V nedeljo v cerkev.

Kamni niso nič manj važni kot studenci. Tudi pri tem krščanstvo ni moglo popolnoma izpodrinuti starih poganskih keltskih šeg. Brezštevilni so rezani kamni, pred katerimi se kmetje prekrizajo, kadar gredo mimo, kajti s tem hočejo odpoditi vraga ali zločesto vilo. V bližini mesta Aurayja se vležejo kmetje, ki imajo revmatizem, v ogromen kamen, izklesan v obliki čaše, in pri tem kličejo sv. Štefana. Kadar jih pa glava boli, si drgnejo čelo s svetimi kamenčki. Drugje si možki drgnejo hrbet s kamnom prav čudne oblike, da bi postali tako močni kot Samson, ali pa vtikajo glavo

skozi luknjo predrtega kamna, da se rešijo glavobola. V mestu Carnac hodijo ženske mornarjev k velikemu nagrobnemu griču, imenovanem po sv. Mihaelu, da izprosijo od svetnika srečno vrnitev moža.

Bretonci imajo iste dobre in slabe lastnosti kot narodi, ki so zaostali v kulturi: so iskreni, pošteni in pogumni, a neotesani, nevedni in praznoverni.

Vendar prodira od vzhoda iz Francije nevzdržno v deželo moderni napredek. Sicer se še daleč naokoli razprostira kraški svet, pokrit deloma z bodičjem in reso, toda vedno več ga obdelujejo, gnojijo z morskimi gnojili, fosfati in apnom, tako da na njem prav uspešno gojijo pšenico in oves.

Kljub napredku poljedelstva pa so premnoge bretonske vasi ostale iste: hiše so majhne, neudobne in zdravju škodljive, in mnoge obstojajo iz enega samega prostora. Odprta gnojišča stoji poleg hiš in okužujejo pota in zrak. Ljudje capljajo po blatu in gnoju v velikih lesenih cokljah, napolnjenih s slamo.

Vse prebivalstvo bretonske obale živi od morja, ki prehranjuje tudi precejšen del ljudi v notranjosti dežele, kakor tudi vse Francije. Kljub številnim nevarnostim, ki preže na razkosani obali, hitrim tokom in pogostim nevihtam opravljajo bretonski ribiči svojo težavno obrt z nevzdržljivo strastjo. Na tisoče majhnih ribiških ladij lovi slanike, sardine, makrele, razne rake in ostrige. Bretonci pa ne lovijo samo okolj svoje obali, temveč hodijo leto za letom v velikem številu loviti polenovko v Severno ledeno morje, v vodovje Islanda in na peščenine Nove Fundlandije. Dve francoski povesti, ki sta prevedeni tudi v slovenščino, nam krasno popisujeta zanimivo življenje teh ribičev. Naslov ene je «Islandski ribič», spisal jo je Pierre Loti, druga pa se imenuje «Islandska velika noč» in nje pisec je Bretonec Anatole Le Braz. Ljubiteljem dobre knjige obe prav toplo priporočam. Pa ne samo prebivalci obrežja hodijo na ta daljni in nevarni lov, temveč tudi možki iz notranjosti dežele. Meseca februarja stopi na stotine mladeničev in mož v službo na ribiških ladjah, ki odhajajo v Severno morje.

Včasih so bile vse te ladje jadrnice in zelo mnogokrat se je zgodilo, da se ena ali druga ni vrnila. Pogoltnilo jo je viharo morje. Zato je bilo slovo pri odhodu vedno zelo težko. Žena ni nikoli vedela, ali se ji povrne mož, dekleta nikoli, ali bo spet videla svojega zaročenca. Dolge mesece so še danes v strahu,

čprav so ladje večinoma parobrodi; ko pride čas, da se ladje vrnejo s severa, hodijo pri vsakem pristanišču gledat dan za dnem na kakšen vzvišen kraj, kdaj se prikaže ribiško brodovje. In ko se po strašnih, težkih dneh čakanja zableste jadra na daljnem obzorju, začnejo čakajoči šteti število ladij. Gorje, če jih ni toliko, kolikor se jih je odpeljalo!

Danes ribiči na daljnem severu sredi oceana niso več tako osamljeni in odrezani od vsega sveta in od domovine. Marsikatera ladja je opremljena z brezžično telegrafijo in tako lahko oddajajo poročila in jih tudi sprejemajo. Dvakrat za časa njih večmesečnega bivanja sredi morja jih obišče poštni parnik ter jim prinese pošto iz domovine in odnese njih pozdrave domačim. Odkar pa je izumljen radio, ga imajo seveda tudi oni, in krajša jim dolge, težke ure v mrazu in megli severnega morja.

Življenje teh ribičev je silno naporno. Kadar zapazijo vlak rib, ki hiti po morju, naglo vržejo mreže ter zajemajo ogromne množine rib, iz katerih so sestavljeni taki vlaki. Treba je dvigati težki tovor iz morja ter vleči neprestano skozi več ur mokre mreže iz ledenomrzle vode in odkladati ribe. Možje so vedno premočeni do kože in silno trpé od mokrote in mraza.

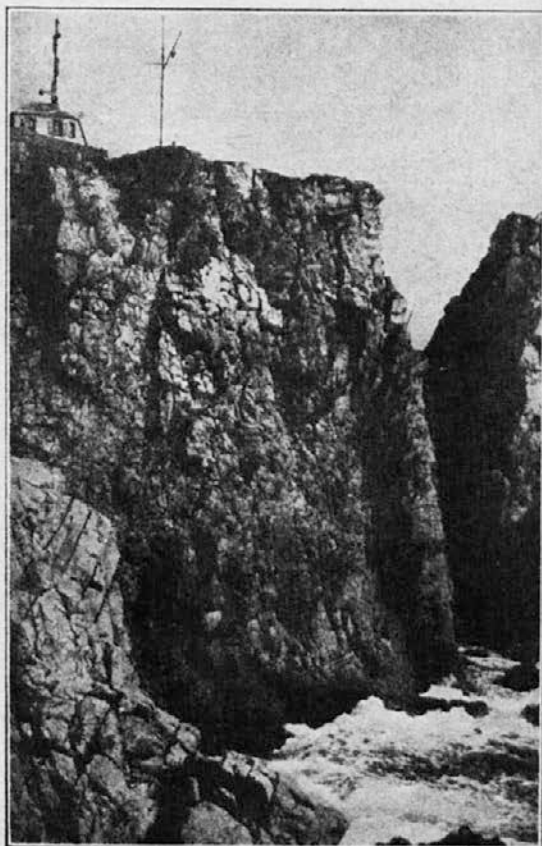
Vsako leto v začetku aprila se vrši pri odhodu ladij ista slovesnost: cerkvena procesija v pristanišču pred ladjami, ki so postavljene v vrsto in nato blagoslov morja. Mornarji stoje na ladjah, v procesiji pa gredo starci, matere z otroci in zaročenke, ki jokajo in molijo za srečno vrnitev. Nato vlačilci potegnejo ladje iz luke na odprto morje. Bela jadra se razpno, iz dimnikov se vali mogočen dim in ladje začnejo rezati valovje. Pogumni mornarji se tu, vdani v svojo usodo, odkrijejo in mogočno zadoni pesem: «Zdrava, Morska Zvezda!» Na obrežju mahajo roke in robci v zadnji pozdrav in ni ga očesa, ki ne bi bilo rosno.

Ribiči, ki hodijo na ta lov, imajo vedno le eno pred očmi: kupiti si s prisluženim denarjem košček zemlje, zgraditi na njem hišico, poročiti se in tu na svojem srečno živeti od prihrankov z rodbino ter obdelovati svoj vrt. Toda privlačna moč morja je velika: o prvi priliki se možak spet vpiše za mornarja in odide na sever.

Naravno, da ribarijo Bretonci tudi ob obali Bretanije, in sicer lovijo predvsem sardine, ki jih je v onih vodah zelo veliko. Na mnogih mestih stoje ob obali tovarne za konserviranje sardin, ki jih razpošiljajo po vsem svetu. Kot

vabo za sardine sejejo po morju jajca polevke, zdrobljene kobilice, pa tudi umetno vabo, napravljeno iz zrnja, ki vsebuje olje. S tem skušajo privabiti ribe v mreže.

Dober lov je praznik za skromna ribiška sela. Vsakdo je pečene sardine in pije poleg žganje. Ta nepremišljeni narod ne zna računati. Mnogokrat se ves denar, ki ga prinese dober lov, zapije in dnem pijanosti sledi revščina. Prigodi se pa tudi večkrat, da sardin splah ni in tedaj vlada velika revščina pri teh siromakih, ki so žrtve svoje nevednosti. Prisiljeni so, da se preživljajo od školjk, ki jih jedo sirove, s koščkom črnega kruha. Ta ubogi narod večkrat ne misli na bodočnost in brez računanja zapravlja dobiček bogatih ribolovov ter se na žalost vdaja žganju.

Strmo obrežje pri Ben-Hiru (Finistère).

Bretonci pa niso samo izborni ribiči in mornarji, temveč tudi dobri vrtnarji. S pomočjo umetnega gnojila, ki ga pridobivajo iz morja, so mnogi izboljšali donos sicer nerodovitne zemlje. Ker je podnebje atlantsko, to se pravi

zelo milo in vlažno, izborna uspevajo vrtné rastline. Predvsem je oblast Finistère znana kot eden vrtov Francije in nje sočivje in sadje se izvažá daleč na okoli, medtem ko uspeva na polotoku Roseoffu predvsem čebula in cve-tača, ki tvorita bogastvo tamošnjih kmetov. V času, ko je drugod zimski mraz vse rastline uničil po vrtovih, je tu čas žetve, kajti dežela je pod stalnim vplivom tople vlage Zalivskega toka. Danes sistematično gojijo v Bretaniji sadje in rastline, ki so prej rastle le divje, in si s tem odpirajo nove vire zaslužka: rdeče jagode, maline, vrtnice in vijolice pokrivajo polja, na katerih so nasadili sadno drevje, tako da prinašajo dvojni dobiček. Sočivje zraste v Bretaniji šest tednov prej kot v ostali Franciji. Kako dobičkanosno je vrtnarstvo, razvidimo iz tega, da je pred svetovno vojno malo mesto Plougastel pošiljalo na pariški trg vsako leto za štiri milijone frankov rdečih jagod.

FRAN ŽAGAR:

NOVI NEPOSREDNI DAVKI.

NOVI NEPOSREDNI DAVKI.

V našo mlado državo je prinesla skoro vsaka po-krajina svoje lastne davčne zakone, ki so se med seboj bistveno razlikovali. Različnost davčnih zakonov je vodila do nezadovoljnosti med davkoplačevalci, ki so imeli ponovno priliko čuti, da je na eni strani davčno breme vsled različnih zakonov iz prejšnjih časov neenako porazdeljeno v posameznih delih naše domovine in da je na drugi strani tudi upravljanje in predpisovanje davkov različno. Take prilike niso mogle biti zadovoljive in oglašali so se iz vseh delov države klici, da je treba neposredne davke izenačiti. Ustrezajoč vseobči želji in imperativni zahtevi Vidovdanske ustave, da naj bodo vse državne davščine za vso državo enake, je Narodna skupščina v desetem letu po ujedinjenju izenačila neposredne davke z zakonom z dne 8. febr. 1928., ki je stopil v veljavo dne 1. januarja 1929., glede uslužbenskega davka pa že dne 1. aprila 1928.

Novi zakon uveljavlja sledeče davčne vrste: zemljarino, zgradarino (prejšnji hišni davek), pridobnino, rentnino, družbeni davek in uslužbenški davek. Z novim zakonom smo izgubili dohodnino, ki je bila pri prejšnjem davčnem sistemu teoretično sicer upravičena, v praksi pa je vodila do trdot, ki so to davčno vrsto osovražile in dale povod, da jo je Narodna skupščina opustila. Da se je pa navzlic opustu te davčne vrste moglo ustreči zahtevi

Kljub temu pa je to mesto ohranilo svoje stare navade. Med temi je najbolj čudna skupna poroka vseh zaročenk istega leta. Ta poroka se vrši navadno meseca januarja. Tako je bilo leta 1895. nič manj kot 46 porok obnemem.

K sklepu se hočemo še vprašati: Kakšno bodočnost ima Bretanija, ta dežela, v kateri zadeva davna preteklost ob današnje življenje?

Odgovor na to vprašanje se glasi: Francoska kultura, ki zadnja leta posebno naglo prodira v deželo, jo dviga v vsakem oziru in kmalu ne bo razlike med Bretanijo in ostalimi pokrajinami Francije. Na žalost bo izginila pri tem narodna noša in prastari običaji in navade, medtem, ko se ni bati, da bi zamrl keltski jezik, kajti v zadnjem času se ga poslužujejo vedno bolj, kot sem že omenil, tudi v pisani in tiskani besedi in je nastalo že celo novokeltsko slovstvo.

ustave, da se davek plačuje po davčni modi in progresivno, se poleg osnovnega davka pobira pri zemljarini, zgradarini, pridobnini in družbenem davku še dopolnilni davek, ki se ravna po višini obdačnega dohodka.

Z uveljavljanjem novega davčnega zakona se je ukinito pobiranje raznih pribitkov, ki so se pobirali na prejšnje davke, dalje pobiranje invalidskega davka in vojaške komorske doklade, nadalje pa se bo pobiral davek na poslovni promet in vojnica (prejšnja vojaška taksa).

I. ZEMLJARINA.

Zemljarini je zavezano vsako zemljišče, ki se kmetijsko ukorišča ali se more kmetijski ukoriščati, to je obdelovati. Zemljarina se torej plačuje tudi od zemljišč, ki se kmetijsko ne obdelujejo, temveč porabljajo na kak drug način, na primer za kamenolom, za pridobivanje peska itd.

Zemljarine so trajno oproščena med drugimi nerodovitna in kmetijski neporabna zemljišča, močvare, če ne dajo nikakega dohodka, zazidane površine in dvorišča. Davčna oprostitev dvorišč je omejena na dvorišča do 500 kvadratnih metrov. Če se taka davka prosta dvorišča oddajo posebe v najem ali uživajo ločeno od zgradbe, so zavezana davku na rente.

Začasno se po novem zakonu oproščajo zemljarine med drugimi vinogradi za dobo od 4 do 20 let, zemljišča, ki se pogozde po navodilih državnih gozdarskih organov, za dobo 20 let. Davčna prostost se pri pogozditvah zemljišč, ki niso prikladna za nobeno drugo kulturo, podaljša največ za nadaljnjih 20 let. Prošnje za začasno davčno prostost je vlagati pri davčnih upravah do konca leta, v katerem so nastali pogoji za oprostitev.

Zemljarino plača oni, ki uporablja zemljišče kot svoje, če gre za užitek, pa oni, ki zemljišče uživa.

Odmerja se zemljarina od katastrskega čistega donosa, ki je bil izračunjen po površini, po vrsti obdelovanja in kakovosti zemljišča že za pobiranje dosedanjega zemljiškega davka. Že izračunjen katastrski vrsti donos v kronah se namesto v kronah bere v dinarjih in potem pomnoži s količnikom, ki ga je določila posebna komisija za ugotovitev čistega dohodka od zemljišča, da se tako prilagodi izpremenjenim razmeram.

Ta količnik znaša za Prekmurje 30, za okraje Celje, Slovenjgradec in Prevalje 18 in za vse ostale okraje v Sloveniji 20.

Ako je znašal za zemljišče v okraju Ljubljana okolica dosedanji katastrski čisti donos 200 K, bo za odmero nove zemljarine znašal 4000 Din.

Od tako ugotovljenega dohodka bo znašal osnovni davek 12 %, to je 12 dinarjev od 100 Din katastrskega čistega dohodka.

Poleg osnovnega davka se plačuje še dopolnilni davek. Ta znaša na davčno osnovo

do 2.000 Din . . .	2 %	manj	0 Din
od 2.000 do 4.000 Din . . .	4 %	„	40 Din
od 4.000 do 6.000 Din . . .	6 %	„	120 Din
od 6.000 do 8.000 Din . . .	8 %	„	240 Din
od 8.000 do 10.000 Din . . .	10 %	„	400 Din
od 10.000 do 15.000 Din . . .	12 %	„	600 Din
od 15.000 do 25.000 Din . . .	14 %	„	900 Din

Ako skupni katastrski čisti dohodek na teritoriju ene davčne uprave ne presega vsote 1000 Din, se dopolnilni davek ne plačuje.

Na katastrski čisti dohodek 4000 Din bo znašal:

a) osnovni davek 12 % od 4000 Din =	480 Din
b) dopolnilni davek 4 % od 4000 Din	
= 160 Din manj 40 Din =	120 Din
skupaj	600 Din

Dopolnilni davek se posestnikom, ki obdelujejo svoje zemljišče kot kmetje sami in imajo več nego pet članov svoje družine, zniža:

ako ne presega 100 Din za . . .	5 %
„ znaša 100 do 500 „ „ . . .	4 %
„ „ 500 „ 1000 „ „ . . .	3 %
„ „ 1000 „ 2000 „ „ . . .	2 %
„ „ 2000 „ 3000 „ „ . . .	1 %
„ „ 3000 „ 5000 „ „ . . .	½ %

Za člane družine se ne smatrajo osebe, ki so stalno odsotne, in osebe, ki se bavijo s kakim pridobitnim podjetjem ali pa so v službi.

Davkoplačevalci, ki se žele okoristiti s to ugodnostjo, morajo svojo zahtevo prijaviti občinskemu uradu tekom meseca januarja vsakega leta.

Osnovni davek se sme deloma odpisati zaradi škode, prizadete po elementarnih nezgodah, če je letina poškodovana za več nego četrtino. Odpis davka se ravna po velikosti škode, prizadete letini zemljišča. Če je poškodovana več nego četrtina, a manj nego polovica letine, se odpiše ena četrtina osnovnega davka, če je poškodovana polovica, a manj nego tri četrtine letine, se odpiše polovica osnovnega davka, če je pa poškodovana vsa letina, se odpiše ves osnovni letni davek dotičnega zemljišča.

Za odpis davka se mora vsaka škoda, ki daje pravico do odpisa davka, prijaviti brez takse najkasneje v osmih dneh od dne, ko se je škoda opazila. Prijavo vložijo pri poškodbi po ognju, po vodi, po toči, po miših, po rastlinski uši ali po kobilicah davčni zavezanec, v ostalih primerih, torej pri poškodbi po mrazu, suši, viharju itd., pa jo vložijo oškodovani posestniki skupno, vložijo pa jo lahko tudi občinsko oblastvo samo. V prijavi je treba točno označiti poškodovane parcele ter navesti občino, vas in kraj, kjer leže poškodovane parcele. Če je prijava skupna, je treba navesti, kateri in kolik del okoliša je poškodovan. V vsakem primeru mora navesti vložitelj prijave tudi čas in vrsto elementarne nezgode ter prijavo podpisati.

Prijave se morajo vlagati pri pristojni katastrski upravi, eventualno po pošti; lahko pa se izroče tudi pristojni davčni upravi.

ZGRADARINA.

Zgradarina v novi obliki nadomešča dosedanji hišni razredni davek in hišni najemni davek. Zvezane so ji vse zgradbe, ki so namenjene za prebivanje ali drugo trajno porabo ne glede na material, iz katerega so zgrajene.

Zgradarine so oproščene med drugim:

- gospodarske zgradbe (koče, kašče, shrambe, hlevi itd.), kolikor niso namenjene za prebivanje;
- zgradbe, katere služijo izključno kmetovalcem in njihovim kmetijskim delavcem za prebivanje po vaseh in selskih občinah.

Davčna prostost zgradb je omejena samo na osebe, ki se bavijo izključno s kmetijstvom. Te ugodnosti niso torej deležne osebe, ki se trajno bavijo z industrijo, obrtom ali kakim drugim pridobitnim poslovanjem, pa tudi ne osebe, ki so v stalni javni ali privatni službi. Prav tako se ne oproščajo zgradbe veleposestnikov, za katere se smatrajo posestniki

zemljišč, katerih katastrski čisti dohodek presega znesek 50.000 Din.

Pa tudi zgradbe kmetovalca niso oproščene zgradarine, ako so v krajih, kjer ima sedež sreski polglavar ali ki imajo nad 5000 prebivalcev, najsi so sela ali selske občine.

Zgradarina se odmerja pri zgradbah, ki so oddane v najem, od letne najemnine, pri ostalih zgradbah pa od najemne vrednosti, to je od zneska, katerega bi najemnina predvidoma dosegla, če bi se zgradba oddala v najem. Ta vrednost se ugotovi tako, da se primerja stanovanje ali del zgradbe s podobnimi prostori, ki so oddani v najem, in po najemnini teh prostorov določi najemno vrednost. Če ni predmeta za primerjanje, določi najemno vrednost davčni odbor.

Za stroške vzdrževanja, uprave in amortizacije se odbije od ugotovljene najemnine ali najemne vrednosti:

a) v Ljubljani 20 %;

b) v ostalih mestih, trgih, kopališčih in letoviščih 25 %;

c) v vaseh 30 %.

Od ostanka se odmeri osnovni davek 12 %, to je 12 Din od 100 Din čiste najemnine in dopolnilni davek, ki znaša:

od prvih	začetih ali polnih	10.000 Din	2 %
„ prihodnjih	„ „ „	10.000 „	4 %
„ „ „	„ „ „	10.000 „	6 %
„ „ „	„ „ „	10.000 „	8 %
„ „ „	„ „ „	10.000 „	10 %
„ „ „	„ „ „	10.000 „	12 %
„ „ „	„ „ „	10.000 „	14 %

Dopolnilni davek se odmeri od vsote skupnega čistega dohodka vseh davku zavezanih zgradb istega posestnika na področju ene in iste davčne uprave.

Če ima kdo na področju ene in iste davčne uprave več hiš, se za odmero dopolnilnega davka seštejejo najemnine, odnosno najemne vrednosti vseh hiš in po odbitku stroškov za vzdrževanje, upravo in amortizacijo izračuna dopolnilni davek.

Od najemnine letnih 1000 Din na deželi, znaša odbitek za stroške 30 %, to je 300 Din. Od ostanka 700 Din se odmeri 12%ni osnovni davek 84 Din in 2%ni dopolnilni davek . . . . . 14 „

Zgradarina za to hišo znaša torej 98 Din.

Za nove hiše in za nadzidke in dozidke k starim hišam dovoljuje zakon posebne olajšave. Za nove hiše se plačuje v Ljubljani za dobo 20 let, v ostalih krajih za dobo 10 let, namesto 12 % osnovnega davka in dopolnilnega davka samo 3 % davek, to je 3 Din od 100 Din čistega dohodka, brez vsakih doklad. Isto ugodnost uživajo tudi nadzidki in dozidki, toda samo za dobo 10 let v Ljubljani in za dobo 5 let v ostalih krajih.

Prošnjo za to olajšavo je vložiti pri davčni upravi tekom 30 dni po pretoku meseca, v katerem se je izdalo dovoljenje za uporabo zgradbe, odnosno če se porablja brez dovoljenja, po pretoku meseca, v katerem se je začela zgradba porabljati.

Osnovni davek se odpiše:

a) če se zgradba ali del zgradbe, za katerega se plačuje zgradarina, ne uporablja;

b) če postane neporabna;

c) če je najemnina sodno neizterljiva in najemniki s hišnim lastnikom niso v sorodstvu ali svaštvu.

V prvih dveh primerih je vložiti prošnjo za odpis v 14 dneh od dne, ko preстане uporaba, v zadnjem primeru pa najkasneje v šestih mesecih po pretoku leta, za katero se najemnina ni mogla izterjati.

Ponovna poraba zgradbe ali dela se mora prijaviti istotako v 14 dneh

Lastniki zgradb morajo v 30 dneh od dne, ko je izprememba nastala, prijaviti davčni upravi:

a) dograditev nove zgradbe;

b) izpremembo poklica, ki vpliva na davčno dolžnost, na primer, če se kmetovalec začne baviti s trgovino ali obrtjo in s tem izgubi za svojo hišo davčno prostost;

c) izpremembe na hiši sami, če se postavijo novi deli v višini, širini, ali če se poderejo obstoječi itd.;

č) izpremembe, zaradi katerih se pridobi ali izgubi pravica do trajne davčne prostosti.

PRIDOBNINA.

Pridobnini je zavezano vsako pridobitno podjetje, ki se opravlja obrtoma, kakor tudi vsak samostalen poklic, če se opravlja na ozemlju naše kraljevine radi dobička. Ni ji pa zavezano poslovanje v okviru svojega gospodinjstva zgolj v lastne namene in vse panoge kmetijstva in gozdarstva pri kmetovalcih, ki so zakonito zavezane zemljarini, če nimajo izrazito industrijskega značaja.

Oproščeni so pridobnine hišni obrti, obrati vojnih invalidov in drugih oseb, ki ne zaslužijo več nego znašajo običajna dnevna mezda v dotičnem kraju, dalje dninarji, žagarji, nosači in podobni poklici, če se ne izvršujejo v stalnem lokalu, itd.

Davčna dolžnost se začne s prvim dnem prihodnjega meseca, ko se je podjetje ustanovilo, preštane pa koncem onega meseca, v katerem se je podjetje trajno in popolnoma ustavilo. Pričetek in prestanek davčne dolžnosti so davčni zavezanci dolžni prijaviti davčnemu oblastvu v 14 dneh po nastanku ali prestatku davčne dolžnosti.

Pridobnino plačuje lastnik podjetja ali obrata, odnosno izvrševalec poklica. Če ni jasno, koga je smatrati za lastnika, jo plačuje oni, na čigar račun se podjetje ali obrat vodi ali poklic izvršuje.

Podlaga za odmero nove pridobnine je enoletni čisti dohodek v poslovnem letu, minulem pred davčnim letom. Davek se odmerja za tekoče leto, podlaga za odmero pa je dohodek predidóčega leta. Tako se za leto 1929. plača pridobnina od dohodkov leta 1928.

Za odmero davka je dolžan davčni zavezanec prijaviti kosmati dohodek, dalje režijske stroške in čisti dobiček. Kosmati dohodek so celokupni prejemki po odbitku stroškov za nabavo blaga, sirovin itd., za režijske stroške pa se smatrajo vsi izdatki, ki so potrebni, da se doseže, vzdrži in zavaruje kosmati dohodek. Med te stroške spadajo izdatki za najemnine, za mezde, za obresti obratnega kapitala, za davke itd. Med izdatke te vrste pa ne spadajo, najsi so tudi dokazani med drugimi stroški za povečanje podjetja ali obrata (n. pr. za nove stroje itd.), izdatki za delo družinskih članov, stroški za gosposinjstvo itd.

Ako davčni zavezanec ne vloži prijave, odnosno ne predloži verodostojnih računov, ali če se davčni odbor prepriča, da podatki prijave niso pravilni, oceni čisti dohodek po možnosti sorazmerno z onimi podjetji, za katera je čisti dohodek ugotovljen po redno vodenih knjigah. Če pa davčni odbor čistega dohodka ne more ugotoviti s primerjanjem z drugimi podjetji, ga oceni po prostem preudarku, pri čemer mora upoštevati višino vložene glavnice, višino opravljenega prometa in možni dohodek.

Za odmero pridobnine razvršča zakon davčne zavezanca v razne skupine.

V prvi skupini, v katero spadajo vse trgovine, industrije in oni obrti, ki prodajajo, dasi le deloma, tuje izdelke, znaša osnovni davek 10 %. V naslednjo skupino spadajo odvetniki, zdravniki, notarji, inženjerji itd. Ti plačajo 8 %ni osnovni davek. V isti izmeri 8 % plačajo osnovni davek tudi obrtna podjetja, ki delajo s stroji na pogon ali delajo z več nego štirimi kvalificiranimi pomočniki. Vsi ostali obrti plačajo 6 %ni osnovni davek, dinarji, žagarji, nosači itd., kolikor so pridobnini sploh zavezani, pa plačajo 4 %ni osnovni davek.

Poleg osnovnega davka se pobira na ugotovljeni ali ocenjeni čisti dohodek še dopolnilni davek, ki znaša v prvih stopnjah:

	do 10.000 Din . . .	2 %
preko 10.000 Din ..	20.000 „ . . .	2½ %
„ 20.000 „ „	30.000 „ . . .	3 %
„ 30.000 „ „	50.000 „ . . .	4 % itd.

Obrati, ki se ne vodijo v stalnem lokalu, nego s hojo od hiše do hiše in od kraja do kraja, plačajo na leto 60 Din pridobnine, ki se za vsakega pomočnika zviša za nadaljnjih 30 Din.

Potujoči agenti in trgovski potniki plačajo na leto 1000 Din pridobnine.

Pridobnina se sme med letom odpisati, ako se ustavi poslovanje najmanj za šest mesecev:

a) zaradi smrti ali bolezni davčnega zavezanca;

b) zaradi požara, poplave in drugih izrednih dogodkov, ki niso odvisni od volje davčnega zavezanca.

Pogoj za odpis davka iz navedenih povodov je, da davčni zavezanec ustavitev obrata prijavi davčnemu oblastvu ob ustavitvi, to je v času, dokler traja ustavitev.

RENTNINA.

Rentnini je zavezan vsak dohodek iz imovinskih predmetov in pravic, ki ni zavezan kakemu drugemu davku. Med te dohodke spadajo obresti, rente, dividende itd., pa tudi zakupnine, za katere se ne plačuje kak drug davek. Tako je tudi zakupnina zemljišč, kolikor presega katastrski čisti dohodek, zavezana rentnini.

Rentnine so oproščene poleg drugih obresti državnih bonov, državnih posojil, štipendije, invalidske podpore, vzdrževalnine med zakonci in med starši na eni in otroci na drugi strani itd.

Rentnino odmerja ali davčna uprava po napovedi, ali pa jo pobere ob izplačilu dolžnik (blagajna) in jo odpremi davčni upravi.

Ob izplačilu obresti in rentnini zavezanih dohodkov so dolžni pobrati rentnino:

a) blagajne, zavodi in naprave države, oblasti in občin, dalje podjetja oseb in podjetij, ki plačujejo družbeni davek, če izplačujejo ali v dobro zaračunavajo obresti in rente, ki niso oproščene rentnega davka;

b) podjetja pravnih in fizičnih oseb, ki se obrtoma bavijo z bančnimi posli, če izplačujejo ali v dobro zaračunavajo rentnini zavezane obresti od denarja, naloženega na obrestovanje.

Dohodkov iz obresti, za katere je davčni zavezanec plačal rentnino že ob prejemu, ko se mu je pobrala z odbitkom, torej ni potrebno navajati v prijavi, temveč samo one dohodke, za katere se davek ne pobira z odbitkom. Prijavljati torej ni treba hranilnih vlog, obresti državnih papirjev, raznih dividend, pač pa obresti, katere izplačujejo osebe ali podjetja, ki niso zavezana pobirati rentnine z odbitkom, razne zakupnine itd.

Rentnina znaša za dohodke, katere je prijavljati, praviloma 15 %. Vendar pa se ta odstotek zniža na 12 %, ako ni dogovorjena obrestna mera višja nego 12 %. Ugodnost uživajo glede rentnine tudi vdove, osebe pod skrbstvom in ostale siromašne osebe, kojih skupni dohodek, zavezan neposrednim davkom ni višji nego 10.000 dinarjev na leto. Ti plačujejo od svojih rentnini zavezanih dohodkov samo 8%no rentnino brez vsakih doklad, torej brez občinskih, oblastnih ali okrajnih doklad. Užitarji, ki nimajo razen užitka, cenjenega izpod 10.000 Din, ne plačajo za rentnino več nego 8%ni osnovni davek.

Rentnina od onih dohodkov, ki se pobira z odbitkom ob izplačilu, znaša 6 %, vendar pa se za

obresti hranilnih vlog po knjižicah ali tekočih računov pri poštni hranilnici, pri zadrugah, ki so oproščene družbenega davka, in pri regulativnih hranilnicah n. pr. pri oblastni hranilnici v Ljubljani in pri mestnih ali občinskih hranilnicah v Sloveniji zniža na 3 %. Tudi na rentnino te vrste se ne pobirajo nikake samoupravne doklade.

DRUŽBENI DAVEK.

Družbeni davek plačujejo delniške družbe, družbe z omejeno zavezo, rudniške družbe, zavarovalnice, hranilnice in vse ostale pravne osebe, ki so dolžne javno polagati račune. Oproščene so tega davka razne zдруge in državna in avtonomna podjetja, ako izpolnjujejo v zakonu določene pogoje.

Družbeni davek se plačuje od dobička, izkazanega po bilanci, vendar pa se ta v toliko popravi, da se po posebnih predpisih prišteje o bilančnemu čistemu dobičku razni neodbitni izdatki, odštejejo pa med drugimi razni dohodki, ki so obremenjeni z drugimi davki.

Družbeni davek znaša:

- a) za zadruge in hranilnice . . . . . 10 %
- b) za industrijska in rudniška podjetja ter za zadruge, kolikor so zavezane družbenemu davku . . . . . 11 %
- c) in za vsa ostala podjetja . . . . . 12 %

Dopolnilni davek, ki se pobira poleg osnovnega davka znaša 2 % do 12 %. Njegova izmera se ravna po donosnosti vložene glavnice.

USLUŽBENSKI DAVEK.

V splošnem je znano, da so uslužbenskemu davku zavezani vsi službeni prejemki, vendar pa so posamezniki še v dvomu, je-li spadajo pod davek samo prejemki v gotovini, ali pa tudi naravnih prejemki. Nekateri pa zopet ne vedo, kako naj ocenijo naravne prejemke.

V tem oziru določa zakon, da je za uslužbeni davek oceniti naravne prejemke tako, kakor so ocenjeni za zavarovanje delavcev. Tako znaša po tem predpisu vrednost popolne oskrbe v obratih s stanovanjem na dan 8 Din, na teden 48 Din, na mesec 200 Din in na leto 2400 Din.

Za obdačenje z uslužbenskim davkom je prejemkom v gotovini prišteti tudi vrednost naravnih prejemkov in je od celotne vsote prejemkov plačati davek. Vrednost hrane in stanovanja se ne računi za odmero davka edino pri hišnem služabništvu (poslih), namesto tega pa se pobira davek od celotnega zaslužka v gotovini brez vsakega odbitka.

Glede uslužbenskega davka so važne tri vrste oprostitev.

Prva oprostitev gre pomočnikom, ki so sinovi ali hčere mojstrov in žive z očetom, pri katerem delajo v skupnem gospodinjstvu, kajti ti prejemki družinskih članov so zavezani pridobinini, ker se pri od-

meri tega davka ne smejo odbijati. Predmetno določilo se namreč glasi: « Od kosmatega dohodka se ne smejo odbijati, najsi so kot faktični izdatki verdostojno dokazani: ... namestek delovne moči rodbinskih članov v podjetju ali obratu, če žive ti člani skupaj z davčnim zavezancem. »

Druga oprostitev, ki prihaja v poštev za obrtništvo, obstoji v tem, da delavci, zaposleni pri postavljanju kmetijskih zgradb na kmetih, niso dolžni od svojih prejemkov plačevati uslužbenskega davka. Ta oprostitev ne gre samo navadnim težakom, marveč tudi kvalificiranim delavcem, to je zidarjem. Edini pogoj je, da gre v resnici za kmetijsko zgradbo na kmetih, to je za postavljanje takih gradb, ki so po zakonu oproščene zgradarine, to je hišnega davka.

Tretja oprostitev zadeva gospodarsko šibkejšje sloje. Po zakonu je oproščen uslužbenskega davka vsakdo, čigar prejemki ne presegajo na mesec 400 Din, na teden 100 Din, na dan 16 Din. Ako ima uslužbenec otroke iz zakona, stare izpod 18 let, ki nimajo samostalnega dohodka, se davčni minimum, ki utemeljuje davčno prostost, zviša za vsakega otroka na mesec za 100 Din, na teden za 25 Din in na dan za 4 Din.

Kar se tiče računanja davku zvezanih prejemkov pri plačah od kosa, kakršne so v navadi v nekaterih strokah, odreja zakon, da se v primeru, če dohodek ni določen po času, določi davku zavezan dohodek po znesku, ki bi spadal povprečno ali spada običajno na dan, teden ali mesec, na primer čevljarski pomočnik dobi od mojstra za obrutev, izdelano v 5 dneh, Din 200. Torej mu gre za vsak delovni dan zaslužek Din 40.

Na odbitke, ki so dovoljeni od zaslužka ter se ravnaajo po davčnem minimumu, ni potrebno še posebe opozarjati, ker so davčne lestvice, katere so znane vsem delodajalcem, že tako urejene, da te odbitke v naprej upoštevajo.

Pri uslužbenskem davku je važno vprašanje davčnih knjižic. Zakon določa, da si mora vsak uslužbenec še pred pričetkom koledarskega leta, vsekakor pa pred vstopom v službo, nabaviti davčno knjižico, v katero občinski urad vpiše njegovo ime in imena ter starost otrok. Knjižice izdaja tudi davčna uprava, toda ta vpiše v knjižico imena in starost otrok samo, ako uslužbenec predloži za ta vpis potrebne, uradno potrjene listine. V to knjižico vpiše delodajalec vsa izplačila in vse koristi v denarni vrednosti ob vsakem izplačilu, kakor tudi odtegljaj ter potrdi vpis z lastnoročnim podpisom. Delodajalec, ki te dolžnosti ne izpolnjuje, zadene kazen od 20 do 500 Din. Iz tega izhaja, da se mora vsak delodajalec brigati za to, da ima uslužbenec davčno knjižico.

Knjižice imajo finančni organi pravico revidirati in ob tej priliki tudi upogledati poslovne knjige, plačilne sezname itd. Kdor bi preprečil tako revizijo, zapade kazni 1000 do 20.000 Din.

Delodajalci so dolžni po davčni lestvici pobrane zneske odpredati davčni upravi s posebnim seznamom najkasneje 15. dan po preteku vsakega meseca. Vendar se sme ta davek za posle odpredati trimesečno in sicer najkasneje 15. dan po preteku četrtletja. Te ugodnosti se smejo poslužiti tudi vsi oni delodajalci, ki redno nimajo več nego pet uslužbencev.

Pri tem davku je važno še določilo, da delodajalec jamči za uslužbenske davek, ki izvira iz službe pri njem. Ako delodajalec ne pobere uslužbenskega davka, dasi bi bil za to dolžan, ga mora iz svojega plačati, ako davčno oblastvo ugotovi, da je v tem oziru zanemaril svoje dolžnosti.

Ako bi nameščenec smatral, da se mu preveč odbije, odnosno da je davka prost, dočim smatra delodajalec, da je odbitek pravilen, torej ako nastane glede odbitka spor, je treba tak spor predložiti v odločitev davčni upravi, ki sprejema pobrane zneske. Davčna uprava mora o sporu, ki se ji priobči, odločiti najkasneje drugi dan, ko se je spor priobčil. Ako eden prizadetih delov z odločbo ne bi bil zadovoljen, ima pravico pritožbe na finančno direkcijo, ki o takih sporih končno veljavno odloča.

SPLOŠNO.

Po zakonu o neposrednih davkih veljajo za vsako davčno vrsto glede prijav posebni roki, kateri se določijo z občim javnim pozivom.

Glede rokov veljajo nekatere izjeme. Predvsem velja izjema, da se v rok ne vštevaajo dnevi prevoza po pošti. Če je poslednji dan roka nedelja ali praznik, ko oblastva ne uradujejo, se podaljša rok do prvega prihodnjega delavnika. Če se rok prekorači največ za 15 dni, nima prekoračitev zakonskih posledic, ako se obenem s predloženim predmetom zamuda opraviči s posebno tehtnimi razlogi. Vendar pa se smejo te odredbe porabljati samo takrat, kadar ne gre za plačilo davka. Poleg tega je podaljšanje roka tem potom izključeno, ako gre za priznanje začasne davčne prostosti.

Za pridobnino jamčijo lastne nepremičnine, ki služijo neposredno podjetju ali obratu, vendar pa samo, ako ti davki niso starejši od treh let. Istotako jamčijo za zemljarino in zgradarino nepremičnine, od katerih sta ti davčni vrsti odmerjeni.

Davki zapadejo v plačilo dne 1. januarja, 1. aprila, 1. julija in 1. oktobra vsakega leta. Davek, dospel v plačilo, se mora plačati najkasneje v 15 dneh prihodnjega meseca. Ako se ne plača v teh rokih, se prisilno izterja. Samo zemljarina zapade v plačilo v dveh enakih rokih, to je dne 15. avgusta in dne 1. novembra. Ako se dolžni davek ne plača do skrajnega roka, se računajo na neplačane vsote 6 % zamudne obresti, to se pravi obresti znašajo za eno leto in 1 Din zaostanka 6 par. Poleg tega povišajo davčni zaostanek tudi eksekucijski stroški. Ti znašajo za opomin 1 paro od vsakega dinarja dolga, za rubežne pa 2 pari, toda najmanj 10 dni.

Na odlog za plačilo davka nima nihče pravice. Samo v opravičenih primerih se sme dovoliti odlog na posebno prošnjo. O teh prošnjah odloča, če gre za dolg do 10.000 Din finančna direkcija, v vseh ostalih primerih pa finančno ministrstvo. V tem oziru so torej predpisi poostreni, kajti do sedaj je smela finančna direkcija dovoljevati roke skoro neomejeno.

Jako važno je med splošnimi določili vprašanje prič in izvedencev. Po členu 108., odnosno 120. zakona smejo davčna oblastva in davčni odbori zasliševati priče in izvedence, to je takozvane zaupnike, pod katerim imenom so bili pri nas znani pojasnilniki v davčnih zadevah. Priče smejo zasliševati davčna oblastva, ko pripravljajo predloge za odmero davkov, davčni odbori pa ako smatrajo, da je zaslišanje za razjasnitev položaja potrebno. Glede zasliševanja prič so važne razne omejitve. Tako so po zakonu izključene od pričevanja osebe, ki so ali ki so bile v službi davčnega zavezanca. Take osebe se smejo zasliševati samo, ako davčni zavezanec na zaslišanje pristane. Dalje se ne smejo zasliševati osebe, ki so z davčnim zavezancem v razmerju poslovne konkurence. S tem je torej preprečeno, da bi smelo davčno oblastvo zasliševati za pričo neposrednega konkurenta davčnega zavezanca.

Novo davke odmerja, kolikor gre za ocene, davčni odbor, ki obstoji za vsako občino iz predsednika, ki je vsakokratni predstojnik davčne uprave, iz 1 zastopnika finančne uprave in iz 3 zastopnikov davkoplačevalcev, katere izvoli občinski odbor. Če bodo zastopniki davkoplačevalcev v davčnem odboru, kjer imajo večino, v polnem obsegu izpolnili svojo dolžnost, je upati, da bodo novi davki kolikor toliko prilagodeni plačilni zmognosti davkoplačevalca.

Pritožbe proti odmeri davkov se vlagajo v 30 dneh po vročitvi plačilnega naloga. O pritožbi proti oceni davčnega odbora odloča reklamacijski odbor, ki obstoji najmanj iz 8 članov davkoplačevalcev, izmed kojih imenuje za Slovenijo eno polovico Zbornica za trgovino, obrt in industrijo v Ljubljani, drugo polovico pa finančna uprava.

Davčni odbori prično prvič poslovati jeseni leta 1929. Hkrati s sklicanjem seje, toda najmanj 14 dni pred dnem razprave mora davčno oblastvo poslati občinskemu uradu seznam davčnih zavezancev, v katerem mora tudi naznaniti, kakšen predlog hoče staviti davčnemu odboru.

Občinski urad je dolžan, da ta seznam javno razgrne in tudi opozori davčne zavezanca, kdaj (dan in uro) bo davčni odbor sklepal o njihovi prijavi, odnosno obdačenju.

Davčni zavezanec ima pravico, da se udeleži seje davčnega odbora sam ali po svojem zastopniku. Pred odborom sme zastopati mož, žena, oče ali mati otroke in otroci, stari nad 18 let, svoje starše brez pooblastila. Na seji davčnega odbora ima davčni zavezanec tudi pravico, da raz-

loži nejasne podatke, ki jih je navedel v svoji prijavi in more davčnemu odboru tudi med posvetovanjem staviti razne predloge, ki naj bi razjasnili njegove dohodninske razmere.

*

To so glavna določila novega davčnega zakona, ki imajo namen nuditi davkoplačevalcem vsaj v šir-

A. R. — F. J.

POVOJAČILI SO GA.

I.

Lepo je bilo Marku, ko je še prepeval s svojimi tovariši ob sobotah po tihi vasi. Klanec nad vasjo, kjer se je tako lepo razlegala fantovska pesem preko vse ljube domače vasi, prijetni razgovori, šale in burke veselo razpoloženih, svobodnih vaških fantov mu ne morejo iz spomina. Kako lepo je bilo, ko je potrkal na Franckino okno! Čisto sam je bil. Svojim tovarišem je rekel lahko noč: naj mislijo, da gre k počitku. Toda njegovo srce je govorilo drugače. Skromna bajtica, nagelj se peni na obzidju tihega okenca. In za oknom — Francka, ej, njegova Francka. Ali naj bi hodil spat? Petelini še niso oznanili dneva. «K Francki pod okno! Jaz ji oznanim dan!» mu je pelo v srcu. Ej, takrat, takrat so bili lepi dnevi. In danes?

Vsi tovariši vojaki v sobi že spé po svojih posteljnjakih, Marko pa ima nocoj prvič svojo službo. Dolga miza sredi sobe, brleča lučka na njej in Marko na klopi ob mizi. Glavo podpira z rokama in misli. Vse uvodoma povedano se je vrstilo v njegovi glavi in srcu kot kaleidoskop. Poleg matere in očeta, poleg ljubeznive sestrice pa je žarela v tem kaleidoskopu prav na vrhu vsa obžarjena, vsa lepa, draga njegova Francka. Okorna mu je bila roka, saj ni bil še vajen tolike telovadbe s puško. Ponočna služba mu je vse bolj silila spanec na oči nego sobotne noči v družbi vaških fantov, kaj šele presrčni razgovori s Francko pod njenim oknom! Mislil je in mislil. Pišem ji, pa ji povem, kako sem in kako mi je. Ej, Francka, Francka! Da si sedaj tu pri meni ob mizi, ob tejle tihi lučki, ko čujem samo uspavajoče dihe svojih tovarišev, ne lezle bi mi oči skupaj. Kramljala bi, lepo kramljala in se ljubila. Takole bi ji zapisal, tole bi ji povedal, da bi vedela, kako hrepenim po njej.

Pa je pripravil s težko roko peresnik in papir, odprl tintnik. Precej neroden je bil. Celu

ših obrisih pregled o njihovih dolžnostih in pravicah. Novi zakon sicer ne izpolnjuje vseh nad, ki so se nanj stavile, posebno v pogledu nove pridobnine, upati pa je, da bodo merodajni krogi, čim po prvem letu dobe pregled v donosnosti novih davkov, mogli misliti na to, da se vsaj najobčutnejše ostrine še naknadno omilijo.

malo ponesnažil je mizo s tinto, in jutri bo komandant sobe uganjal sitnosti. Zamislil se je, pomočil je bil pero v tintnik in ga v svoji zamišljenosti vtaknil celo v usta, da je občutil v njih čuden, trpek okus, kakor mu je bilo tudi trpko v srcu. In je začel:

Ljuba Francka!

*Kajprej Te prav lepo poudravim
in Ti pišem da se meni dobro godi.
Danes imam službo. Vsi spet, jaz
pa sedim pri mini sredi sobe in
Ti pišem, da sem radec. O Božiču
mislim da mi bo kapetan dal dor
pust. Tako se ne veselim, da se bova
spet videla. Lamo če me Ti ne boš
v tem času porabila. Jaz vedno
mislim na Tebe, nobeno drugo
dekle, ki jih je tukaj dosti, mi
ni mar. Tudi Ti nikar ne vrni
očesa na kaklega drugega, saj
veš, kako Te rad imam in kaj ova skle-
nica, ko se vrnem. Sedaj pa Ti ne
morem pisati več, ker ne slivim, da
prikaja namenjava, zato Te prav
lepo poudravim in sklenem to, svoje
slabo pisanje.*

H Bogom!

Lipca Marko.

Božič se je bližal z vsem svojim veseljem. Francka je imela dela čez glavo. In ko sta pekli z materjo poprtnjake, je bila celo mati nezadovoljna ž njo. Ni čudno, Francka je bolj mislila na Marka in njegov prihod, na njegovo vojaško obleko in zalo postavo nego na to, da bi ročno prijela za delo tam, kjer bi bila materi resnično v pomoč in ne v škodo. Pravkar ji je bila ob mesenju preveč prilila. Seveda gospodinji to ni bilo prav, saj bo morala porabiti več moke nego si je je bila odmerila. «Neroda nerodna», je zagodrnjala in mešala testo dalje. «Kam pa gledaš?»

Francka je sicer res gledala materi pod roke, ali njene misli so bile daleč tam v mestu, kjer se pripravlja njen Marko na odhod. Spremljala ga je v mislih po vsej poti. «Sedajle morda že hodi tam za Brinjem. Ni več daleč. Skoro, skoro morda zasliši njegov glas. Kako mu bo stisnila roko!» In je nagnila lonc in prilila preveč, saj ji je v pričakovanju Marka prekipevalo tudi srcé.

Delo je bilo izvršeno, peka v peči, podi v hiši posnaženi, veža lepo pometena, okna pomita, javorjeva miza lepo bela in tudi pred hišo pospravljeno vse. Celó pominjeki v veži, ki sicer dnevno niso kazali najlepše vnanjosti, so bili danes odgrnjeni in so stali lepo v redu, saj pride Marko. Francka je bila sama s seboj zadovoljna.

Z žerjavico in s kadihom v loncu ter z blagoslovljeno vodo so bili že obšli z očetom na čelu vse hišne prostore, ko se je v daljavi začulo drdranje voza. «To je Marko», je zagostolelo Francki v srcu. Ali je bil?

Ves večer je bila Francka v pričakovanju nemirna. Celó, ko je oče molil tri rožne vence, ni bila ob molitvi povsem navzoča. Ko pa je pri fari ob 23ih zadonel zvon, ko so na vasi začuli streli, oznanjujoči veseli božični večer, ter ko so se jele prikazovati po rebrih iz sosednih vasi bakle, je Francka hitela, da se napravi praznično za polnočnico. Kako ji je pri maši po slavčje zvenel glas na koru, saj poje v čast Kristusovemu rojstvu, saj jo posluša morda tudi njen — Marko.

Poslušal jo je in ni čuda, da je ob poslušanju dobro znane pevke bolj mislil nanjo nego na službo božjo. «Po maši jo dobim, jo moram videti», mu je vedno zvenelo po ušesih.

***

Drugi dan sta se videla. «Oh, kako lepo si pri polnočnici pela», je bil prvi njegov ogovor.

Kako bi Francki tak ogovor ne bil ugajal! Tako zvesto, tako ljubeznivo, tako sladko ga je pogledala, da je postalo obema v srcu mehkó. «Še rajši te imam, ker te toliko časa nisem videl, in še lepše pojesh, odkar te nisem slišal. Veš, Francka, le drži se gospoda učitelja, le veselo mu poj, ker mu je toliko za lepo cerkveno petje v fari, ker se toliko trudi in ker je tako dober, ti ne veš, kako sem mu jaz hvaležen. Za vse, kar imam sedaj dobrega pri vojaki, sem hvaležen njemu, dasi sva včasih zaočala. Pa je bilo prav takó. Kako prav mi pride, da dosti dobro pišem in mnoge stvari vem, česar drugi moji tovariši ne vedo. Takó mi je naš učitelj pripomogel s svojimi nauki, da me gospod kapetan prav rad ima, pa tudi drugi predstojniki. Po strani sem celó slišal, da bom kmalu postal kaplar. O, Francka, takrat bo vse drugače! Toda, sam o sebi pripovedujem. Kako pa se godi tebi?»

«Dolgčas mi je bilo po tebi. Včeraj sem bila zaradi tebe celó kregana. Pa ni bilo hudega. Oj, Marko, ko prideš ti domov, to bo veselo! Ampak tudi ko se vzameva, mi bčš moral pustiti, da bom še nadalje na koru pela. Še veliko lepše bom takrat pela, kakor pri polnočnici.»

«Saj to se ti ravno hotel reči. Ne samo takrat, ko boš moja, ampak tudi sedaj z veseljem poj in razveseljuj gospoda učitelja, ki sva mu oba dolžna hvaležnosti. Ko bova kdaj svoja, boš seveda tudi še pela.»

Zaljubljenca sta bila brez besed, govorile so več oči in srce. Le prekmalu je potekel čas dopusta.

In zopet je Marko pridno služil vojake, pomagal že naredniku v pisarni in tako iz dneva v dan napredoval v vojaških vedah, kakor tudi v pisavi, ki je imel zanjo posebno veselje, saj je v pismu tako lahko in lepo razkril svoje srce ljubljeni Francki, saj je tako lahko pisal svojim dobrim staršem in svojim tovarišem na vasi.

Po par mesecih, ko se je Marko povrnil z dopusta, je moral, seveda jako rad, po naredbi svojega kapetana v podčastniško šolo. Dobro je uspeval in tudi šolo izvršil prav dobro, dasi je moral prebroditi v tej šoli mnoge težave, ki jim ni vsak lahko kos, pa bi bil tudi Marko težko izhajal, da ni toliko koristnega pridobil v domači šoli. Po dovršeni šoli je pisal staršem in Francki. Ker nas zanima bolj njegovo srčno razmerje, priobčujemo njegovo pismo dekletu.

Predraga moja!

*Jako sem vesel, ko sem prišel od
inkušnjice v šoli, da Ti takoj pišem.
Postal sem podnarednik. Tamo se
eden je tak. Vsi drugi so postali
kaplarji. Sedaj imam še veliko
oblast. Vem, da boš tudi Ti tega
poročila vesela. Jako se mi mudi.
Imamo slavnost ob sklepu naše
šole, kjer bom nastopil tudi jaz. Govoril
bom in se nakvalil našim učiteljem v
imenu vseh učencev te šole. Moram še
malo premisliti, kako bom povedal, zato
nimam časa, da bi Ti več pisal. Ustno
Ti bom vse povedal, ko se spet vidiva.
Bodi mi presrečno podrevaljena!*

Tvoj xvesti

Marko

III.

Ni bilo enolično življenje, ki ga je odslej živel Marko. Vsak dan mu je prinašal kaj novega. Posebno, ko je po vsakdanjih vežbah, ki jih je imel z novinci, prihajal v pisarno k naredniku, ki ga je uvajal v pisarniške posle. Dasi izmučen, ga je pisarniško delo jako zanimalo, saj je vedel, da mu bo vse, kar se novega nauči, v življenju koristilo. Odločil se je bil, da po dovršeni vojaški dolžnosti stopi v orožniško službo. Kakor je tudi razmišljal, vedno se mu je vsiljevala ta misel, saj doma ni mogel kdove kaj prevzeti po svojem očetu, pa ga je tudi tako delo bolj veselilo nego delo v prav skromnih kmetijskih razmerah. Vedel je, da bi mu oče bajto z vrtom in njivico takoj izročil, vedel pa je tudi, da bi bilo očetu, ki je bil tako navezan na to svojo malo domačijo, vendarle težko dejati roke križem in izročiti gospodarstvo njegovim rokam. »Naj bo starček vesel in zadovoljen gospodar, jaz pa mu bom pomagal, kolikor mi bo le mogoče, saj bom imel kot orožnik

dobro službo», so mu šepetale misli. In v take misli se mu je vpletala vedno podoba Francke, ki bo gospodinjala v njegovem novem domu na orožniški stanici.

Tako so potekali zadnji meseci njegovega vojaškega službovanja.

***

Z vojaških manevrov so bili prišli. Koliko je bilo veselja tistega dne! Kakor v mravljišču je gomazelo po vsej vojašnici, vik in krik, petje in ukanje, nervozno tekanje sem in tja! Ni čuda, vse je bilo dobro razpoloženo, saj so odhajali vojaki po dosluženem roku na svoje domove. Tudi Marko je imel na svojem posteljnaku razgrnjeno civilno obleko, ki mu jo je bila lepo zlikano poslala Francka. Ali preobleči se ni mogel. Polne roke je imel še dela. Prevezal je po naredbi narednika od doslužencev vojaško obleko in vse vojaške potrebščine ter vročal iz skladišča odhajajočim njih civilno obleko. Polne roke je bilo dela, polno je bilo še zadnji dan odgovornosti. In Marko zadnji dan ni hotel biti manj vesten kakor ves čas svojega službovanja. Zato mu tudi ni posebno težko delo, ko je tu in tam pogledal na svoj slamnjak, odkoder ga je vabila njegova obleka: obleci me in — domov!

Pa tudi ta dan je minul. S srčnim zadovoljstvom, božajoč svojo obleko, je proti večeru slekel vojaško suknjo in zavriskal s polno dušo, vihteč svoj klobuk s krivci, stiskajoč roke tovarišem in zahvaljujoč se svojim predstojnikom za njih naklonjenost; v sreču pa mu je klicalo:

Oj, zdaj gremo, oj, zdaj gremo,
nazaj — še pridemo.

***

Doma je bil. Veselil se je te prostosti. Ali bila je kratka. Komaj se je par dni doma dobro ogledal, že je prišla rešitev njegove prošnje za orožniško službo s pozivom, da jo ima takoj nastopiti v L. Srečen in zadovoljen je bil, dasi se tako naglega odhoda od doma ni nadejal. Kratko je bilo njegovo slovo od staršev. Francki pa je stisnil roko in njegove oči so pomembno govorile: Francka, bliže in bliže je čas...

Kakor prej v vojaški službi, tako se je tudi zdaj hitro priljubil novim svojim predstojnikom. V orožniški šoli je izredno lepo napredoval. Njegovo pisavo so kazali tovarišem za zgled. Nove napise na pisarnah in učilnici je bilo treba napraviti. «Marko jih naredi», je

odločil pisarniški narednik. Izvršil jih je, in kako jih je izvršil. Častniki in moštvo je kar postajalo pred temi napisi in se čudilo njih ličnosti in lepoti pisave.

In v tem času je bilo, ko je pisal Marko novič svoji izvoljenki:

Ljubljena izvoljenka moja!

Tvoj cilj sem dosegel. Izpit sem napravil z odliko. Včeraj je prišla nas vseh porazdelitev na razne orožniške postaje. Gotovo boš vesela, ako Ti povem, da pridem v P. Nisem se nadejal, da bom tako blizu Tebe. Kadar bom prost, bom celo skočil lahko do Tebe. To bo lepo! Ne moreš si misliti, kako sem zadovoljen, saj se mi xdi, da so sedaj premagane vse zapreke in da bova skoro na cilju. In do takrat, Francka, mi bodi prav presrčno pozdravljena.

Tvoj xvesti

Marko

IV.

Francka že dolgo ni bila prejela pisma od Marka. Večkrat, ko ponoči ni mogla spati, so jo obhajale čudne misli. Kaj je? Ali me je pozabil? Ali je morebiti res, kar tajno šepetajo po vasi, da se je Marko prevzel in da naj si ne domišljam, da bi še hotel mene za ženo, ko se je tako obnesel v šoli in ko pričakuje skorajšnjega povišanja? Ali bo res tako? Mu-li res jaz ne bom več dovolj dobra? In tako se je podila v težkih nočnih urah brez spanja misel za mislijo, ena težja od druge.

Vsa obupana je že bila, ko se je zglasil pismoša v njih hiši s tako težko pričakovanim pismom. Drhteč v vsej notranjosti ga

je odprla, a ob prvem pogledu vanj so se ji široko razprle oči, kri ji je udarila k sreč, v glavi se ji je zavrtelo. «Prav so imele moje misli», je zaihtela in potem obstala s pismom v roki kot kip pred hišo.

Šolski upravitelj I. je pravkar zaključil šolski pouk in, kakor običajno, stopil po vasi, da se porazgovori tu z gospodarjem o novem članku v Kmetijskem listu, tam z roditelji o njih otrocih, ali da pregleda vrtove, ki jih je bil v vsem šolskem okolišu uredil in zasadil z mladim drevjem. Pa je ugledal Francko pred hišo.

«Kaj pa je, Francka?» Vsa zmedena ga je pogledala. Ničesar ni sprva rekla. Pomolila mu je pismo, potem pa se ji je ob krčevitem joku izvilo iz grla: «Gospod upravitelj, poznate Markovo pisavo. Kaj ne, tega pisma Marko ni pisal. Norčujete se iz mene!»

«Daj sem!» vzel je pismo in ga motril. «Motiš se, Francka! Preglejva to pisavo! Poslušaj! Marko je bil že od vsega početka prav marljiv deček. Nisem imel prilike, da bi ga kdaj grajal zaradi nepazljivosti. Nenavadno dober spomin je imel. Spominjam se še prav dobro, ko sem zabičeval, kako treba pisati, da si je zapomnil vsako mojo potankost. Marko si je obdržal v spominu vsa moja navodila, vse opomine, ki jih je čul v šoli, po izstopu iz šole pa ni imel prilike, da bi vadil. Roke in mišičevja v zapestju ni mogel v zmislu pisanja tako uriti, saj je prej opravljal le težka dela. Pridna vaja v zvezi z navodili, ki jih je dobival v šoli, so mu pozneje pomagala, da je prišel do prikupljive in sedaj celó jako lične pisave. Saj vemo, da imajo kmetiški otroci — posebno dečki, ko dovršijo šolsko dolžnost, le prav redko priliko, da bi kdaj prijeli za pero in se vadili v lični pisavi. Roka jim postaja vedno bolj trda, neokretna. Pa poizkusi zapisati svoje ime, ako si neposredno poprej imela v rokah perilnik, srp, grablje, motiko, ali si vzdigovala težje breme! Desnica se ti trese, da ne moreš zapisati ravne črte. Odpočij si telo, odpočij in umiri si poprej roko, preden začneš pisati! — Vzroki nelične pisave so često tudi površnost, vihravost, naglost. Ljudje s takimi lastnostmi nimajo estetskega čuta, oko jim ne gleda na zunanjo obliko črk, ki ležijo — sedaj večje sedaj manjše — vse navskriž v čudnih vijugah. Marko ni bil tak. Na svoje pisalno orodje je vedno skrbno pazil: imel je prilično dolg peresnik, dobro, ne pretrdo in ne premeško pero, gladek papir in dobro črnilo. Tudi to je važen pogoj za lično pisavo. Le poglej lego teh črk!

Kolikokrat sem učil, da mora pri pisanju ležati papir v nekoliko poševni legi pred teboj, da ne smemo peresnika tiščati trdo, marveč ga moramo držati na lahko med prsti. Vse tanke poteze navzgor morajo ležati bolj poševno, a enakomerno vzporedno, vse debele poteze navzdol pa morajo imeti nekoliko manj poševno lego in biti zopet enakomerno vzporedne. Razume se, da morajo biti vse male kakor vse velike črke vedno enake velikosti. Marko si je vse to dobro zapomnil, zato ima danes tako lično pisavo. Tvoj strah, Francka, je bil prazen. Nihče se tu ne norčuje iz Tebe. Pisava je Markova. Potolažena bodi, ponosna bodi na svojega Marka, zakaj pisava, kakršno je pokazal v tem pismu, — in še enkrat ti pravim, to je pisal Marko — je nadkrilila marsikakega lepopisca. Jaz ne pišem slabo, ali skoro me je Marko prekosil. Je to Markova pisava! Tudi po tej značilni njegovi potezi, ki je njemu

lastna, jo spoznam. Mirna bodi in vesela! Piši mu! Seveda tako lično in lepo ti ne bo šlo kakor njemu, dasi si tudi ti kazala že v šoli pravo spretnost za lepo pisavo, le premalo pišeš sedaj. To pa opažaš lahko, da taki ljudje, ki redkokdaj primejo za pero ali svinčnik, ob tem pa težko delajo, nimajo nikdar in ne morejo imeti lepe, čitljive pisave. Vaja, vaja! Pa z Bogom, Francka! Še to! V soboto ne zamudi skušnje! Novo pesem se homo učili, kjer boš morala prevzeti solo. Ej, pela jo boš kot škrjanček, saj si lahko vesela. No, z Bogom še enkrat!»

Stisnil ji je roko, se še malo pošalil z njo, češ, da ga potem ne sme ostaviti na koru, ko postane Markova žena, in je počasi odšel z glavo kimaje, z veselim nasmeškom na ustnih, po vasi.

Čez leto in dan so slovesno zabučale orgle, zazvonili zvonovi v novo življenje...

ING. J. ŠTOLFA:

TRAKTOR V POLJEDELSTVU.

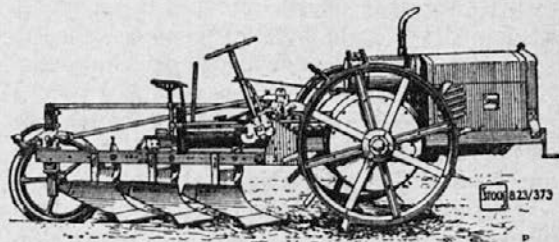
Razvoj tehnike v zadnjih petdesetih letih ni mogel iti mimo potreb, ki jih terjata racionalno, smotreno poljedelstvo. Marsikatero ročno delo pri kmetovalcu se je že mehaniziralo, ker že sleherni obdelovalec zemlje vidi, da mu stroj hitrejši in popolnejši opravi posle, kakor pa more to storiti človek.

Za mehanizacijo poljedelstva moramo ločiti dvoje vrst strojev, in sicer delovne stroje, ki opravljajo posamezna dela, kakor n. pr. plugi, brane, mlatilnice, slamoreznice, stiskalnice za seno in slamo, žage za drva itd., ter pogonske stroje ali pogonske motorje, ki gonijo imenovane delovne stroje. Najenostavnejši pogonski stroj — je konj, ki je vprežen v gepel. V mnogih slučajih pa že nadomešča konja električni motor. Električni motor, ki dobiva elektriko iz razpreženih električnih omrežij kot gonilno energijo, nudi že danes našemu kmetovalcu pri domačem delu boljšo in izdatno pomoč. V nekaterih krajih — pri nas zlasti v Prekmurju — služi parna lokomobila kot pogonski motor. Vendar se ta pogonska naprava vobče vedno bolj opušča, ker je več ali manj neokretna in nevarna za požare.

Pravi razmah uporabe strojne sile v poljedelstvu in kmetijstvu vobče je povzročil razvoj in izpopolnitev eksplozijskega motorja, ki

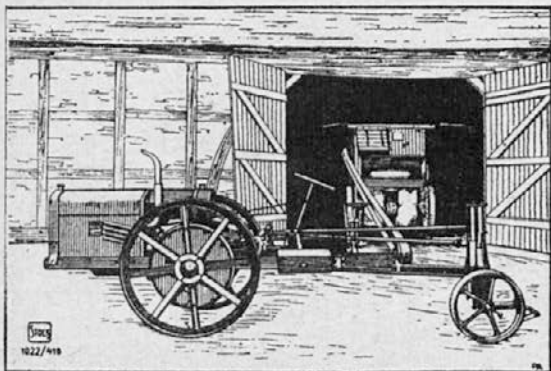
se je izkazal pred vsem pri avtomobilu. Saj vidimo vsaki dan, da izpodriva avtomobil vedno bolj vprežno živino kot sredstvo za prevoz oseb in blaga in to zlasti v večjih mestih in trgih in po glavnih prometnih cestah. To je naravno, ako pomislimo, da zahteva današnji čas hitrost.

Zdelo pa se je, da je nenadomestljiva vprežna živina za obdelovanje polja, za spravlanje pridelkov s polja pod streho in za druga podobna dela. Vendar temu ni tako. V zadnjih letih se v poljedelstvu zelo uveljavlja stroj na bencinski, petrolejski ali oljni pogon, imenovan kratko traktor ali vlačilec. (Slika 1.) Traktor se uporablja izdatno zlasti v Ameriki in Nemčiji ter zadnji čas tudi v Rusiji, kjer so v letih 1928 in 1929 naročili 32 tisoč lahkih traktorjev za obdelovanje zemlje.

Sl. 1. Traktor znamke Lanz.

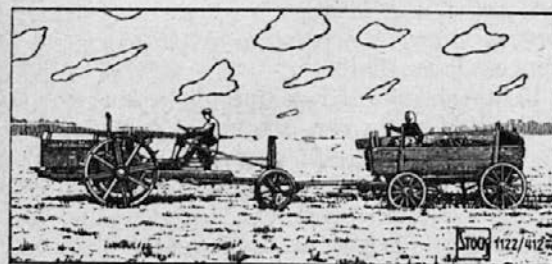
Živa pogonska sila, to je vprežna živina se tedaj umika traktorju, ki hoče pomagati kmetovalcu pri vseh poljskih in domačih opravkih, ter ima pred živino tudi to prednost, da je (uporablja gorilno snov) samo kadar dela.

Sl. 2. Pogon mlatilnice s traktorjem znamke Stock.

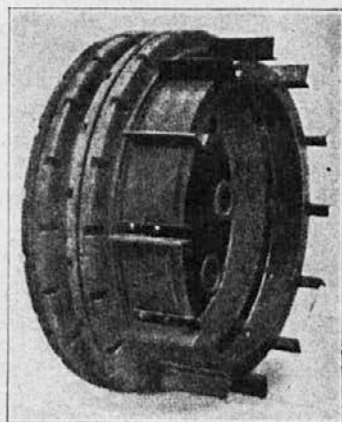
Prvi poizkusi gradnje traktorjev padejo na konec prejšnjega stoletja. Začetni razvoj traktorjev je dal najrazličnejše tipe, ki so pa imeli veliko nedostatkov. Leta 1917. je prišel na trg traktor Fordson iz Fordovih tvornic, ki se je kot konstrukcijsko dobro premišljen stroj uveljavil v stotisočernih gospodarstvih. Kasneje so povzeli izdelovanje traktorjev tudi Francozi in Nemci, ki imajo danes močno in izpopolnjeno tozadevno industrijo.

Traktor služi danes tudi kot vlačilec za cestne transporte in v industriji. V poljedelske svrhe se od dobrega traktorja zahteva prvič, da ni njegov obrat predrag, drugič da more opravljati vsa težja dela, to je poljska dela kakor oranje, žetev, dalje pogon mlatilnice (glej sliko 2), slamoreznice, žage, nadalje za vlačenje vozov pri spravljanju poljskih pridelkov domov (glej sliko 3) itd. in tretjič, da sta strežba in upravljanje čim enostavnejša in lahka.

Sl. 3. Transport poljskih pridelkov.

Tem pogojem ustreza moderni traktor zelo dobro. Premika se z lastno silo na najrazličnejše kraje posestva, kjer goni naprave in priprave za oranje, sejanje, žetev, za mlatenje žita, za rezanje in cepljenje drv, za slamoreznice in domače mline. (Za slednje posebno, ko primanjkuje vode pri vodnem kolesu in je za to bolje nabaviti traktor, ki opravlja tudi druga dela, mesto stabilnega rezervnega stroja). Za oranje, ki je eno najtežjih poljskih opravkov, porabi traktor z okoli 25 k. s. učinka približno 18 kg gonilne snovi (benzina ali benzola ali petroleja) na 1 ha zemlje ter izorje 1 ha v 3 do 4 urah. Upravljanje traktorja je tudi enostavno ter potrebuje za to samo eno osebo. Za pogon delovnih strojev ima primerno jermenico.

Sl. 4.

Velikost traktorja, katerega potrebuje kmetijstvo do 80 ha veliko, naj znaša 20 do 25 k. s., za večje kmetije ali zelo slab teren je potreben močnejši traktor do 50 k. s., majhne kmetije izhajajo z najmanjšim tipom traktorja, ki ima 12 k. s. Traktorji v poljedelske svrhe imajo navadno tri brzine, in sicer 2, 4 in 6 do 7 km na uro. Vsak traktor, ki služi za obdelovanje polja, to je oranje, mora imeti posebno konstruirana zadnja kolesa, da se lahko premika po zemlji. Traktorji, ki imajo samo gume na zadnjih kolesih, so namenjeni za transporte po cestah. Da se zamore traktor uporabljati za obe svrhi — to je za transport po cestah in za obdelovanje zemlje —, ima primerno ali spremenljivo konstruirana zadnja kolesa (Slika 4.) Za težak teren, n. pr. za transport lesa iz gozdov po najslabših poteh ali za najtežje transporte vobče, so konstruirani posebni trak-

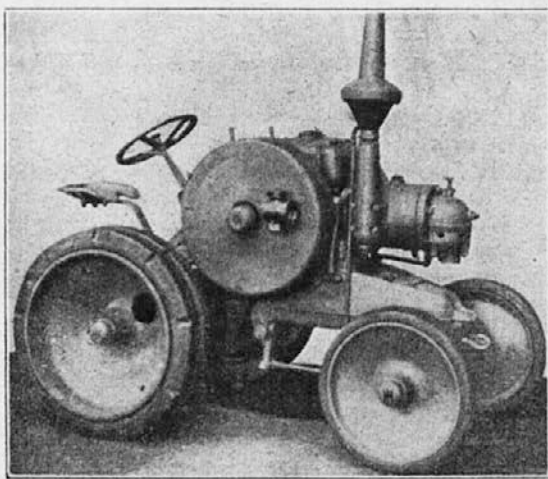
torji, ki se pomikajo mesto po kolesih po nekakšni verigi ter ležejo kakor gosonica. (Glej sliko 5).

Sl. 5. Gosenični traktor.

Za oranje more imeti traktor tudi tako konstrukcijo, da se namesti plug direktno na okvir traktorja (glej sliko 6.) Pri ostalih primerih se pa priklopi plug potom ojesa ali verige k traktorju.

Traktor bo vsled svoje vsestranske uporabljivosti v poljedelskem obratu gotovo našel tudi pri našem kmetovalcu primerno zanimanje. Saj to v polni meri zasluži.

Sl. 6. Traktor znamke Stock s plugom neposredno na okvirju.

VERA DOSTALOVA:

BASNIK ZELENIH GORJANCEV.

(Ob stoletnici rojstva Janeza Trdine.)

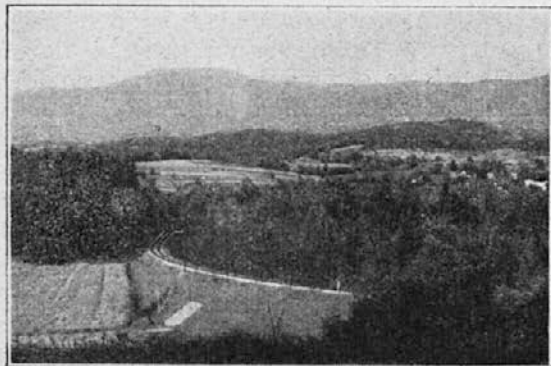
Bujnozeleni Gorjanci kipe proti nebu. Posno se ozirajo visoki grebeni po tihih, skromnih vasicah, ki leže raztresene ob zelenem vznožju tipičnih dolenjskih orjakov. Majhne so te vasice, visokih dvorov tod zaman iščeš. Po tem skromnem, zelenem Podgorju je razlita tiha, idilična poezija. Mirno je življenje plečatih, zastavnih Podgorcev. Majhne njivice pijejo njih znoj. A jeseni se tudi miroljubni Podgorec razživi. Iz majhnih lesenih hramov, ki stoje sredi vinogradov, se čuje vriskanje in petje. Saj se toči pristna dolenjska specialiteta, cviček. Sočno dolenjsko zelenje ovne. Tudi Gorjance ovije sivkasta zavesa. Ko pa se ozre mračnega zimskega dne Podgorec na Gorjance, se mu zaleskečejo v sveže zapadlem snegu. Tedaj se zbere podgorska družina v majhni izbi. Mrak vlada v nizkem prostoru. Družina ga ne vidi. Ne zaveda se, da zavija burja okoli hiše. Stara ženica je povedla celo družino v deželo bajk in pripovedk. Bujna fantazija je prestavila Podgorce v krasne, divjeromantične gozdove Gorjancev. Po zelenkasto prosojnih bukovih gozdo-

vih plovejo vile. Gozdni možje plašijo zverjad. Čarovnice jezdijo preko Gorjancev na Klek. Gorjanci žare v magični luči kresne noči. Po njihovih skritih jarkih in kotlinah žare čarobna zelišča, svetlikajo se nedvignjeni zakladi, po pogorju se začuje čudoviti spev rajske ptice, opojno zadiši čarobno cvetje. Divje zatuli veter okoli hiše. Ugasnila je mitična luč na Gorjancih. Skozi nizko, kmetiško okence se zaleskeče pogorje vse belo, pokrito z bisernim snegom. Umolknila je starka v izbi. Gospodinja je prinesla luč. Preprosto kmetsko dekle se je sklonilo nad drobno knjižico. Na naslovni strani se zasveti napis: Bajke in povesti o Gorjancih, napisal Janez Trdina.

Sredi gorenjskih nageljnov in rožmarina, s slikovitimi snežniki v ozadju, leži trg Mengeš. Po dehtelih senošetih teka za živino krepak deček Janez. Od živine često poskoči za kakim ptičem, v šumeči potok, zaziblje se visoko gor v krono kake bukve, pač znak vesele, objestne mladostne sile. Ob zimskih večerih pazno poslušá zbrana Trdinova družina gladko in umno

čitanje Kristovega trpljenja in drugih zgodb. Janez pa tudi razume svoj posel. Župnik Kuralt svojega nadebudnega učenca često potrepja po ramenih. Janez se mora ločiti od idiličnega, prostega vaškega življenja. V Ljubljani črpa srednješolsko izobrazbo. Neizbrisno se vtisne v dušo mladega dijaka zlati počitniški čas, ki ga prebije v svojem rodnem kraju na divnem Gorenjskem. Tu v domači cerkvi je dozorevačemu dečku prvič zadrželo v tedaj še nepojasnenem občutku srce do drobne, ljubke deklince Radoslave. Vso študijsko dobo, da, še več, vse življenje je Trdino spremljala

Gorjanci; pogled z Ruperčvrha.

ljubka glavica njegove prve in edine ljubezni. Oba že starčka sta se po dolgih letih zopet sešla. Zgubano, velo je lice njegove Radoslave. A v Trdinovih očeh jo še vedno obkroža čar božanstvene, nepozabne prve ljubezni.

Leta, ki jih je prebil Trdina v gimnaziji, je dobro uporabil. Poglobil si je svoje znanje s čitanjem domače, a tudi svetovne literature. Že v nižji gimnaziji so se mu priljubile Vodnikove pesmi. Nesmrtnega pevca Prešerna je naravnost oboževal. Vse slovenske časopise, predvsem «Novice», je prečital. Že zgodaj, v peti in šesti šoli, se je Trdina pričel zanimati za zgodovino, znanost, kateri se je pozneje popolnoma posvetil. Prečital je vsega Valvazorja in Linharta, pa tudi vse zvezke listov «Carniola» in «Illyrisches Blatt».

Po dokončani gimnaziji je Trdina odšel na Dunaj. Denarnih skrbi ni imel. Živel je le svojemu študiju, zgodovini. Baval se je mnogo tudi z literarnim delom. Že na Dunaju je v literarnem stremljenju stopil na cesto, ki mu je bila določena, na pot pripovedk in bajk. V «Ljubljanski časnik» je pošiljal svoje narodne pripovedke, ki imajo svoj izvor na Gorenjskem, v njegovi rojstni okolici. Tudi več dru-

gih del v prozi datira iz te dobe. Vedno bolj so Trdino privlačile bajke in pripovedke, začel se je zavedati, da je to polje njegovim zmožnostim najbližje. Trdina je občeval na Dunaju z mnogimi rojaki. Najožje prijateljstvo pa ga je družilo s Podgorskim in nežnim pesnikom Jerišo.

Po štirih letih je dal Trdina slovo Dunaju in kot suplent nastopil profesorsko službo na varaždinski gimnaziji. V Varaždinu je prijateljsko občeval z Valjavcem. Skupaj sta čitela in se navduševala za znamenitega angleškega pesnika Byrona. V tem malem hrvaškem mestu se je Trdina zaljubil in lepo Šumičovo Milko. Občeval je z njo v nemškem jeziku, čeprav je bila Milka že tedaj odločna Hrvatica. Zaradi njene nemške govornice je pretrgal razmerje z njo. Trdina se je nerad spominjal na to senčno stran svojega bivanja v Varaždinu in priznal je, da ni ravnal počteno. Še na starost si je ponavljal besede: sram me bodi.

Reka, živahna morská luka, je bila drugo njegovo službeno mesto. Življenje v Varaždinu in na Reki je Trdina popisal v knjigi «Bachovi huzarji in Iliri». Mladina je črpala iz te knjige oporo navdušenju za slovanstvo in slovenstvo. Z navdušenjem se je oprijel Trdina svojega dela. Prišel je v tesne stike z mladino, ki je z navdušenjem poslušala krasna Trdinova predavanja. A Trdina je našel, žal, samo pri mladini razumevanje. Pri ostalih meščanih, da, celo pri svojih kolegih je naletel na odpor. Zaradi svojega odločnega slovanskega nazarja in izpovedanja je vespovsod trčil na ovire. Večkrat se je nahajal celo v življenjski nevarnosti. Trnjeva je bila njegova službena pot v tem primorskem mestu. Trdina jo je junaško, neustrašeno prehodil do konca. Pod pretvezo, da hujska mladino, je prišel v disci-

Trdinov vrh z državne ceste čez Gorjance.

plinarno preiskavo. V procesu je sicer zmagal, a ubito mu je bilo veselje do državne službe. Stopil je v pokoj.

Njegov reški gospodar Florijan Virk je imel hišo v Bršlinu pri Novem mestu. Sem je šel Trdina. Sredi bujne, a vendar tako tihe, skromno lepe dolenske prirode je naš pisatelj zaživel novo življenje. Lepa dolenska stran je lahko ponosna, da je vzbujala tako živahno zanimanje in občudovanje tega kremenitega moža. Dolenska je postala Trdini druga domovina. Njeno sočno zelenje, njeni idilični

Vas Drage na belokranjski strani Gorjancev.

holmi so vlivali v njegove žile nov življenski sok. Prerojen se je pisatelj z mladeniško svežostjo oprijel dela. Študij dolenskega kmeta ga je vedno bolj privlačeval in izvedel ga je tudi do vseh podrobnosti. Tako popolne slike dolenskega kmeta nam ni podal še noben slovenski pisatelj. Pričel je s tem proučevanjem pri izviru, v hiši svojega gospodarja Virka. Ta je imel gostilno. Tu so se zbirali okoliški kmetje in pri kupici cvička se je razvil živahen pogovor. Marsikatera groba in kosmata beseda je padla. Trdina je iz takih pogovorov izluščil nebroj domačih lepih slovenskih misli in besed, s katerimi je pozneje obogatil naš jezik. Neusmiljeno je razgalil Trdina tudi slabe strani našega dolenskega ljudstva. Noben slovenski pisatelj ni tako junaško nastopil proti hinavščini in sebičnosti, proti vražjeverstvu in svetohlinstvu. Posebno svetohlinstvo je ožigosal v neštetihi plastično naslikanih tipih takozvanih «tercijalk».

Iz Bršlina se je preselil Trdina v Novo mesto, v hišo svoje druge žene Urše Jermanove. Prva žena, hčerka ljubljanskega gostilničarja Žvolkla, mu je zgodaj umrla na Reki in zapustila dve hčerki, Slavijo in Slovenijo, ki pa sta kmalu sledili materi. Z drugo ženo Uršo se je dobro razumel in ko je leta 1890. umrla, mu je

zapustila vse svoje imetje. V Novem mestu si je Trdina pridobil prijatelja dr. Vojsko. Često jo je mahnil tudi v Metliko k Navratilu, a najčešče na Gracarjev Turn, h graščaku Dragotinu Rudežu. Z gorjačo v roki, vedno enako oblečen, tako v letni vročini kakor v zimskem mrazu, je korakal Trdina po zelenih travnikih Podgorja. Večkrat se je ustavil pri kmetih, ki so sključeni delali na njivi, in je pazno poslušal njih govorico. Mahnil jo je po svežem, baržunasto mehkem mahu, po temnih bukovih gozdovih Podgorja in se zapletal v pogovor z drvarji. V daljavi so se dvigali ponosno temni zidovi gostoljubnega domovja Dragotina Rudeža. Ves znojen, krepko vihteč svojo gorjačo, je prekoračil Trdina obokana grajska vrata. Veselo lajanje gospodarjevih psov ga je pozdravilo. Krepak graščak, prijatelj Dragotin, mu je prihitel nasproti. Trdina je bil njegov ljubi gost več dni. Graščak bi ga često še rad pridržal, a Trdina je imel tu neka načela. Več ko 14 dni ni bil nikdar gost na Rudeževem domovju. Graščak je v svojo biblioteko uvrščal vsa najboljša klasična dela ruske literature. Trdina je pridno posegal po njih. Rudeževa biblioteka mu je nudila obilo duševne hrane. Prijatelj Dragotin mu je vzbudil tudi zanimanje za bajke in pripovedke, ki so živele globoko vkoreninjene v duši podgorskega kmeta. Središče vseh teh pripovedk so bili orjaški zeleni Gorjanci. Često se je Trdina vzpenjal po njihovih strmih obronkih. Vedno iznova se je navduševal nad bujnimi gorjanskimi gozdovi, nad obširnimi gorskimi cvetličnimi travniki in nad romantično kamenitimi gorskimi predeli. Povzpel se je večkrat na najvišje vrhove Gorjancev, do razvalin unijatske cerkve sv. Ilije in do sv. Jedrti. Vrhovi med Semičem in Kostanjevico so navdušenemu ljubitelju dolenske prirode često nudili lepe razgledne točke. Preko duhtečih senožeti, mimo ljubkih vasic je pohitel tja do zelene Kolpe. Sad teh izletov je bilo delo «Izprehod v Belo Krajino». Njegovo za krasoto prirode tako dovzetno oko je z navdušenjem pilo vso nežno lepoto Dolenske. Njegov pisateljski duh pa je vso to prirodno krasoto pridal k materialu, iz katerega se je dovršeno izkristaliziralo glavno njegovo delo, biser slovenske literature «Bajke in povesti o Gorjancih».

Krepak in čil je Trdina mirno, brez velikih življenskih pretreslajev živel v dolenski metropoli. Smrt ljubega prijatelja Rudeža ga je sicer pretresla, a Hudovernik, notar v Ko-

stanjevici, mu je izpolnil vrzel, ki je nastala v njegovem življenju po izgubi dragega prijatelja. Tudi ta ga je zalagal predvsem z deli ruske literature, za katero se je Trdina vedno živo zanimal.

Skozi odprta okna so pripluli zvoki zvonov kapiteljske cerkve. Tam daleč zadaj se vije zelena Krka. Vse ožarjeno od solnčne svetlobe se svetlika Novo mesto, Janez Trdina črta s krepkimi energičnimi potezami svoj lastni življenjepis. Pred njim vstaja še enkrat njegova mladost, vsa jasna in čista, nato dozorela moška leta in končno miren, idiličen počitek sredi lepe dolenske prirode. Njegov pogled ni truden. V mladeniškem ognju mu zažare oči, ko mu pogled objema lepo dolensko zemljo. Ljubka glavica Radoslave mu vsa ožarjena s sijem prve ljubezni lebdi pred očmi. Vedno motnejša postaja, dokler se končno ne potopi v meglo preteklosti. Petinsedemdesetletni starček mirno in vdano sklone trudno sivo glavo. Ciprese na kapiteljskem pokopališču pa so se otožno zamajale nad svežim grobom slovenskega pisatelja Janeza Trdine. Slovenska književnost je zaključila posebno epoho svojega razvoja, dobo, v kateri kraljuje popolnoma samolastna pojava Janeza Trdine. Ocenil je samega sebe z naslednjimi stavki, ki so sicer namenjeni splošnosti, a označujejo zlasti njega samega: «Pesnik se ne sme poniževati do tal, mora tudi prostaka prijeti za roko in mu pomagati kvišku v višave božje, da pozabi zemeljsko puščobo in gorje... Vsak pisatelj bo

izgrešil pot in pisal brez uspeha, ako se ne drži tega naravnega pravila. In to velja za vsako dobo in za vsako stopnjo v človeškem društvu.» Človeka, kremenitega in značajnega pa ga plastično slika njegova izjava: «Zame je na svetu en Bog, ena vera, ena kranjska dežela, ena ljubica mojega srca!» Tak stoji in bo stal naš pisatelj Janez Trdina pred očmi svojega naroda.

Novo mesto.

Dipl. agr. A. JAMNIK.

KONJUNKTURA IN SMERNICE V KMETIJSTVU.

KAJ JE POTREBNO ZA PRIDOBIVANJE STALNIH TRGOV IN ZA IZBOLJŠANJE
RENTABILNOSTI KMETIJSKEGA OBRATA.

Raziskovanje konjunktura je danes za naše kmetijstvo mnogo važnejši posel kakor samo nekako komodno zasledovanje tržnih cen, ki samo na sebi pove še razmeroma malo in katerih večina kmetovalcev vselej zadostno ne razume.

Danes, ko je konkurenčni boj baš v kmetijskih proizvodih jako oster, in ko cene, katere dosega naša proizvodi v tej konkurenci, za nas nikakor niso ugodne in omogočujejo kmetijski produkciji le prav slabotno ali no-

bene rentabilnosti, da celo direktno in znatno izgubo, danes, ko so indekzne številke kmetijskih proizvodov v primeri z industrijskimi vrlo neugodne, bi mi ne smeli stati prekrižanih rok in se zadovoljevati z ugotovitvami, da je naše kmetijstvo v težki krizi ter jadicovati: kaj bo! Tudi ne smemo neopravičeno tožiti, da je temu nesorazmerju cen med kmetijskimi in industrijskimi proizvodi krivo pretirano pogodovanje industrije s strani države, nego bi bilo treba pogledati globlje v stvar.

Pri takem gledanju bomo morali ugotoviti, da so razmere tudi marsikje drugod več ali manj slične, uvideli bi tudi, da je zlasti kupna moč tistih narodov, ki so bili glavni odjemalci naših dobrin — po svetovni vojni močno padla, dalje da so bili ti narodi prisiljeni v svoji potrošnji postati mnogo ekonomičnejši, dalje da se preskrbujejo racionalno in zato zahtevajo, odnosno dobro plačajo samo kakovostno najboljše, točno obeležene, tipizirane proizvode, ker vedo, kaj in koliko v njih plačajo. Vrh tega igra pri vnovčevanju naših kmetijskih proizvodov važno vlogo tudi agrarna politika držav naših odjemalcev, ki gre seveda za tem, da kolikor močje zaščitijo svoje lastno kmetijstvo.

Naši najopasnejši konkurenti na svetovnem trgu — Združene države severoameriške in še nekaj drugih — so uvideli situacijo, spoznali položaj kot tako elementaren, da se mu z golimi odredbami, samimi trgovinskimi pogodbami, morebitno propagando in z borznimi manevri ne more priti v okom, pa so zato svojo kmetijsko produkcijo usmerili in organizirali tako, da more odgovarjati dejanskim razmeram, to je, produkcijo stalno skušajo povečati in s tem poceniti produkcijski strošek, kakovostno pa jo izboljšati v tem smislu, da morejocene in dobrotla blaga ustrezati zahtevam in skupni moči porabnikov, distribucijo blaga samesa pa organizirajo in pocenjuejo v tem smislu, da je pridelovalcu omogočeno doseganje boljših cen loco dvorec in da tako pridelovalci postajajo na svetovnem trgu konkurenčni, in jim rentabilnost produkcije postaja verjetnejša in gotovejša.

Pa ne samo to. Z raziskavanjem konjunktore, s prognozo cen in z vsakoletno publikacijo tozadevnih državnih poročil in navodil o stanju svetovnega kmetijstva, o izgledih svetovne letine, neprodanih zalogah starih letin in z direktnim podajanjem nasvetov potom posebnih svojih organov, napredne države omogočajo svojim kmetovalcem prepoznati tudi to, katere svoje kul-

ture naj bolj forsirajo in katere naj zapostavljajo.

Pri nas se v tem pogledu, žal, ni delalo tako ter je videti, da nismo imeli niti pravega pojma, niti smisla za kaj tako silno potrebne in važnega. Zato so naši pridelovalci ostajali neorientirani — na svojo lastno škodo in seveda tudi na kolosalno škodo vsega našega narodnega gospodarstva sploh.

Primer!

Med vojno je zelo padla poraba hmelja. Zato bi njega gojenje že samo po sebi moralo nadevati. In tudi je. Poleg tega je postajalo v tako zvanih centralnih silah pomanjkanje živil čimdalje občutnejše, varjenje piva se je zakonito omejilo in tako so polagoma hmeljniki močno izginili. Njih površine so se v znatni meri obdelale za krompir. Po vojni je zopet začela silno naraščati proizvodnja piva, zato pa tudi cena hmelja. Povpraševanje po njem je bilo zelo živahno, blaga pa je bilo malo. Konjunktura je postala za hmelj uprav briljantna! To je mogočno vplivalo na kmetovalca. Hmeljniki so tudi popolnoma na novo, v dotlej nehmeljarskih krajih rastle kakor gobe po dežju. Leta 1923. je bilo v naši državi za hmelj obdelanih okoli 1600 ha, t. j. $\frac{1}{24}$ evropske hmeljske površine. Ta površina je do leta 1927. narašla neobičajno visoko — na 8850 ha, t. j. na $\frac{1}{6}$ površine vseh evropskih hmeljnikov, čeprav je poraba hmelja do takrat znatno padla, kajti svetovna produkcija piva je od 295 milijonov hektolitrov v letu 1923. nazadovala do leta 1927. na 180 milijonov hektolitrov. Evropske države proizvajajo okoli $\frac{5}{6}$ celokupne svetovne hmeljske proizvodnje. Z ozirom na velikost površine hmeljnikov, je naša država leta 1923. zavzemala šesto, v letu 1927. pa tretje mesto v Evropi in je naša hmeljska površina znašala eno petino cele evropske hmeljske površine.

S takim neobičajnim porastom površine za hmelj obdelovane zemlje se ni mogla pobahati nobena država na svetu, ker so njih hmeljarji bili povsod glede porabe in konjunktore hmelja več ali manj poučeni, le mi Jugoslovani smo se malo slavno pokazali pred svetom. Zato pa smo prejeli zasluženo plačilo, od hmeljske trgovine in bogsigavedi odkod še po-

sebno nagrado, da se v bodoče niti v tem, niti v katerem drugem kmetijskem proizvodu v svoji brezglavosti ne bi spuščali več v podobne pustolovščine.

Okoli leta 1923. se je pri nas prodajal 1 q hmelja po 10.000 dinarjev in tudi znatno dražje. Toda ta posebni porast naše hmeljske proizvodnje je poleg drugih, tudi od strani uvoznih držav podvzetih mer, ter zaradi «osušitve Amerike» povzročil, da je cena hmelju do leta 1927./28. pri nas pri 1 q padla na 250 dinarjev in še nižje.

Ako računamo celo jugoslovansko hmeljsko proizvodnjo povprečno s 5 q na ha, skupno na 44.250 q, in privzamemo povprečni izkupiček 300 dinarjev pro q, tedaj smo v letu 1927. za vse prodano blago izkupili borih 13,275.000 dinarjev. V primeri s cenami iz leta 1923. smo tedaj pri vsakem q izgubili po 9700 dinarjev ali skupno 429,225.000 dinarjev (ako računamo z gori omenjeno količino pridelka), torej samo pri hmelju venem letu skoraj pol milijarde dinarjev izgube.

CENE HMELJA LETA : 1923.

Seveda cene niso nenadoma tako nizko padle v letu 1928. samem, nego so sporedno z naraščajočo proizvodnjo razmeroma hitro padale, dokler ni prišlo do katastrofe in tudi sicer še danes niso povoljne. Naši hmeljarji in znjimi naše narodno gospodarstvo je pri hmelju zaradi neorientiranosti in nespoznane konjunktore utrpelo hudo škodo.

Poleg tega, pa, čeprav smo postali v hmelju veliki proizvajalci, naše blago ni bilo standardizirano (tipizirano), zato je bila tudi vera v kakovost našega hmelja naravno manjša in posledica tega: njegova zelo omejena konkurenčna sposobnost. In tako so pridelovalci pri istem blagu dvakrat krivi gori omenjenih velikanskih izgub. Vendar vse krivde ne moremo in tudi nočemo valiti na proizvajalce same, kajti bili so premalo organizirani in neorientirani, da bi se bili mogli iz lastne moči izogniti nesreči. V kolikor sem mogel, sem ob prilikah stare hmeljarje in tudi take gospodarje, ki so se nameravali v večjem obsegu na novo lotiti hmeljarstva — pred izvedbo takih namer svaril in jih opozarjal na riskantnost ter pogubnost takih preveč forsiranih podvzetij, toda taka svarila so več ali manj naletovala, ako ne na gluha, pa vsaj na neverna ušesa. Predvsem bi bila dolžna državna oblast tu urejevalno poseči v stvar, takoj po pojavu prvih neugodnosti, toda, ali je tudi sama bila neodpustljivo nepoučena, ali pa ni imela smisla, razumevarja in časa za take stvari, morala pa je pri tem gledati, kako naše trgovinske bilance od leta do leta postajajo neugodnejše in kako narod gospodarsko propada, ko mora biti vesel, če sme inozemstvu vsako leto takorekoč **podariti sadove** svojega celokupnega truda.

Bolj ali manj slične neugodnosti in nesreče smo doživljali in v posledici še doživljamo skoraj pri vseh naših kmetijskih izvoznih predmetih. Glavni vzrok: neorientiranost, neusmerjenost in neorganiziranost v produkciji in v vnovčevanju.

Ako bi mi bili imeli kake državne ali privatne ustanove, ki bi se bile pečale s proučevanjem konjunktore, bi bile te mogle pravočasno in avtoritativno neorientiranim proizvajalcem svetovati, jim dati potrebne smernice in tako narod in državo varovati pred osiromašenjem.*

* Pripoveduje se celo o pogostih primerih, baje zares istinitih, da so, posebno na Štajerskem, preprosti hmeljarji mlajšega datuma ob času hude denarne stiske in istočasnega naglega padanja hmeljskih cen hodili svoj hmelj ponujati v mesta došlim tujim kupecem — židom. Ako je žid izjavil, da kilogram hmelja ne plača višje kot po 35 dinarjev, so taki naši hmeljarčki zastokali, češ: «Gospod, po tej ceni vam ga ne morem dati. Prosim vas, plačajte mi kilo-

Potrebno in želeli je, da si državna oblast ali kaka manj uradna kmetijska korporacija postavi med svoje najvažnejše naloge ureditev tudi teh vprašanj, ki so v prvi vrsti odločilna za izboljšanje in zagotovitev rentabilnosti kmetijskega obrata zlasti pa da:

- 1.) se uvede stalno raziskavanje konjunkturo;
- 2.) se z vsemi močmi zavzame za urejevanje, usmerjevanje in tehniško izboljšanje kmetijske produkcije z ozirom na svetovni trg, in v ustvarjanje njene konkurenčne sposobnosti;
- 3.) se organizira in podpre distribucijo ter vnovčevanje sploh kakor tudi
- 4.) nastoji na izvedbi obeleženja naših proizvodov v tem smislu, da bo naše blago dotekalo na trg striktno odrejeno, tipizirano v smislu tržnih zahtev, s čimer bi prav za

prav bilo šele usposobljeno stopati v krog konkurentov, a da 5.) se s potrebno propagando skuša pridobiti našim proizvodom boljših kupcev ne samo na starih trgih, iz katerih so že več ali manj izrinjeni, nego da se išče in najde tudi dobrih, plačila zmožnih novih tržišč.

V vse to delo bi bilo treba angažirati znanstvene in upravne činitelje, pa tudi prakso, t. j. trgovino in proizvajalce same.

Le tako bomo doživeli, da ne bo našim gospodarskim krizam kriva naša komodnost, brezbržnost in naše nepoznanje konjunkturo ter iz tega sledeče neprilagojevanje svetovnemu trgu, nasprotno omogočili bomo, da se povrne blagostanje ne samo kmetu, ampak celemu narodu.

DAVORIN VOLAVŠEK:

NAJEZDNIKI, MALO ZNANI PRIJATELJI KMETIJSTVA.

Že ime je malo znano tistim, katerih se posebno tiče, še manj pa živalice same. Najezdniki tvorijo v ogromni rodbini žuželk zelo močno, na tisoče vrst breječo skupino kožokrilcev.

Ne poznaš jih, a vendar jih vidiš lahko na stotine že tekom enournega sprehoda ob kakem gozdnem parobku. Zanimivo jih je opazovati, ko nekako nervozno, a obenem elegantno poletavajo od lista do lista.

Le malokdo jih pozna, najmanj seveda naš kmet, akoravno bi jih moral poznati kot svoje dobre prijatelje. Če ga vprašaš, kakšne živali so to, ti bo odgovoril, da so to muhe ali pa ose. Prav dobro pozna naš kmet svojega najhujšega sovražnika med žuželkami, rjavega hrošča. Pozna tudi ose, ki mu uničujejo sladke hruške in grozdje, pozna njihov skeleči pik, pred katerim je mnogokrat sramotno pobegnil s koso v roki, če je pri košnji slučajno zadel na kako osje gnezdo. Znani so mu metulji, iz katerih jajčec se izležejo gosenice, najhujše škodljivke rastlinstva, z jezo misli na muhe, ki nadlegujejo živali in ljudi ter slednjič pozna tudi žuželke, ki mu služijo kot vzor marljivosti, čebele

gram vsaj po 100 kron in dajte eno štruco povrh! Žid je <zgihal> za še nekoliko kron manj, dobro profitiral in bil vesel trgovskih sposobnosti takih pridelovalcev.

in mravlje. Po največjem škodljivcu, rjavem hrošču, imenuje vse žuželke s tridimi vrhnimi krili <kebre> ali tiče (na Gorenjskem) in misli, da so razen malenkostnih izjem vse žuželke škodljive.

Temu dejstvu se ne smemo čuditi, saj bi tudi marsikateri izobraženec, ki je sicer imel priliko obiskovati srednje šole, kjer je večasih s strahom in znojem na čelu opazoval kakor vojake, lepo v vrstah stoječe žuželke, prišel morda v zadrego, če bi moral naglo odgovoriti, koliko nog ima hrošč. Odgovoril bi kakor nekoč neki dijak: <Včasih tri, včasih štiri ali pet, redkokedaj šest.> Profesor mu je moral pritrdati, ker so bili v njegovi šolski zbirki hrošči s šestimi nogami precej redki.

Ni čudo torej, da zmeče kmet vse žuželke kratkotalno v en koš; vse so mu škodljive razen čebele. Res je, da se ogromna večina žuželk v dovršenem ali v nedovršenem stadiju hrani v rastlinsko hrano, a vendar je tudi res, da je med žuželkami mnogo neškodljivih, pa tudi precej naravnost zelo koristnih. Naj omenimo na primer brzce, ki so razen žitnega brzca, ki je pa pri nas k sreči le redek gost, vsi mesojedi in pravi mesarji med žuželkami ter uničujejo mnogo škodljive golazni. Pri nekaterih žuželkah pa zopet ne vemo, ali je škoda, ki jo povzroče, večja od njihove koristi. Našo navadno oso bi lahko primerjali z vrabcem. Kakor

vrabec napravi tudi osa mnogo škode na grozdju in sadju, a je, kakor vrabec, tudi koristna. Le opazuj jo ob lepem solnčnem dnevu, kako elegantno se spreha po šipah med plebejskimi muhami, ki se ji previdno umikajo! Nenadoma prekine svoj sprehod, se zakadi v najbližnjo muho in zgine ž njo pri drugem odprtem oknu proti svojemu gnezdu. Svoj zarod hranijo namreč ose izključno z mesom raznih žuželk, če ni v bližini mesarja, kamor bi hodile krasit. Ker štejejo nekatere ose države po več tisoč prebivalcev, je umljivo, da uničijo ose mnogo nadležnih muh in drugih žuželk.

Toda preidimo k našim najezdnikom! Prištevamo jih k žuželkam, ki so oborožene z želom. Njihova velikost je zelo različna. Zastopniki nekaterih podvrst so skoraj mikroskopično majhni, drugi zopet se lahko merijo, če upoštevamo dolžino žela-legala, z našimi največjimi žuželkami. Najezdniki so paraziti, ali z drugimi besedami bitja, ki se preživljajo na račun drugih živih bitij, katerim izsrkavajo življenski sok. Najbolj znani paraziti so bolhe in uši, med rastlinami pa deteljna predenica, melje itd.

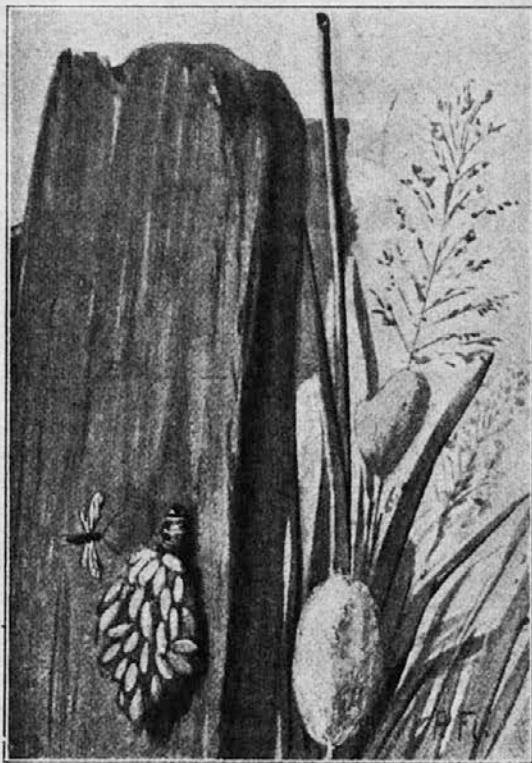
Ne mislimo naštevati posameznih vrst najezdnikov in označevati razlik med njimi, temveč omeniti hočemo le najvažnejše in si ogledati njihov življenski način.

Podajmo se v poznem poletju k zelniku! Obupno opazuje kmetica zelnote glave, ki so razjedene od gosenic kapusovega belina in tu in tam dobesedno pokrite z gosenicami zelenkaste barve s črnimi lisami in rumenimi, podolgastrimi progami. Če si te gosenice natančneje ogledamo, opazimo, da so nekatere umazano sive barve in izvanredno nemirne, kakor da so bolne. Nervožno dirjajo sem in tja, zapuščajo trumoma svoj pašnik in hite proti bližnjemu plotu ali zidu. Prispejo sicer do mesta, kjer se mislijo zabubiti, toda do zabubanja ne pridejo. Boledno se zvijajo, a iz njih lezejo na vseh straneh majhni črvički, ki začnejo takoj presti in se v kratkem zabubijo v majhne rumene, jajčaste kokone, ki obdajajo od vseh strani gosenico. Zdi se nam kakor da bi ležala gosenica na svojih jajčkih in zaradi tega imenuje ljudstvo te majhne bube goseničja jaja. Dva do tri dni se še zvija nesrečna žrtev v groznih mukah, dokler slednjič ne omaga in pogine. Odkod ti črvički in kako so prišli v gosenico? Ti črvički so ličinke najezdника *Apanteles glomeratus** (rumenonogi goseničovec). Je to komaj 2-5 milimetrov dolga, črna csica. Opljena samica je nabodla še mlado gosenico in spustila po votlem želu-legalu 20 do 40 jajčec v rano. Iz jajčec se razvijejo najezdnikove ličinke, ki zlezajo v gosenico in se hranijo z njenim mesom. Gosenici se prvotno niti ne pozna, da nosi v sebi svoje rablje, ker se ti ne lotijo važnejših organov; kakor da bi vedeli, da bi v tem slučaju poginil predčasno njihov go-

stitelj in ž njim tudi oni sami. Ličinke tudi ne izločajo nič, s čimer bi povzročile zastrupljenje svojega gostitelja. V približno 14 dneh izlezejo iz kokonov najezdniki in krenejo takoj po parjenju na lov za novimi žrtvami.

Takih «goseničjih jajčec» s posušenimi gosenicami vidimo lahko povsod na plotovih in zidovih blizu kakega vrta ali zelnika. Samo na enem zidu sem jih naštel nekoč čez 500. Malo pred zabubljenjem lahko ločimo bolne gosenice od zdravih in nespametno bi bilo bolne pobijati, ker bi s tem uničili tudi uničevalce gosenic. Gosenica kapusovega belina ima razun imenovanega še dva druga sovražnika med najezdniki in ta sta *Pteromalus puparum* in *Polynema ovulorum*. Prvi napada že zabubljene gosenice, dokler je zunanji oklep še mehak. V notranjosti bube se razvijejo ličinke in izlezejo iz nje, ko dorastejo ter se zabubijo izven bube. Taka buba je kakor sito. Ta najezdnik napada seveda tudi bube drugih gosenic. Zadnje imenovani najezdnik je skoraj mikroskopično majhen, ker živi, kakor nam pove že ime, v jajčkih belina in drugih metuljev.

V kolikih množinah nastopajo včasih gosenice kapusovega belina in kako ogromno škodo lahko povzročijo, ve pač vsak kmet, ne ve pa, da bi bil lahko marsikatero leto brez priljubljenega zelja, ako mu ne bi narava sama poslala v najezdnikih

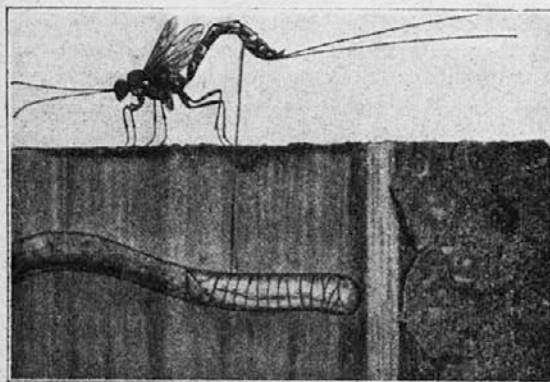

Kokoni (bube) goseničarja (*Apanteles glomeratus*) na gosenici kapusovega belina in kokoni najezdника (*Apanteles congestus*).

* Slovenskih označb za najezdnike nimamo in celo Nemci se poslužujejo večinoma le latinskih imen.

najboljših pomočnikov v boju proti goseničji zalegi. Gorje pa kmetu, če iz nerazumljivih vzrokov izostanejo ti njegovi prijatelji! V takih letih nastopijo gosenice v tolikih množinah, da potujejo od njive do njive in so v stanu ustaviti celo vlak, kakor se je to zgodilo pred nekoliko desetletji na progi od Brna do Prage.

Na raznih bilkah opazimo večsah bombažaste kokone v velikosti fižola ali drobnega lešnika. Ljudstvo jih ima za pajkova gnezda, katerim so tudi res nekoliko podobni. Če tak kokon prelomimo, najdemo lahko v njem ostanke gosenice in majhne najezdničke, če še niso izleteli. Ta najezdnik se imenuje *Apanteles congestus*, razlikuje se pa od prvega po tem, da napada različne gosenice in da se ličinke ne zabubijo posamezno, temveč v skupnem kokonu.

Najezdnik *Rhyssa persuasoria* pri polaganju jajca v ličinko velike lesne ose.

Lep pomladanski dan je. Ob gozdnem, solnčnem parobku vlada živahno, naravnost kosmopolitično življenje najrazličnejših žuželk. Naše zanimanje zbudi vitka črnorumenosa osa z dolgimi trepalnicami in s tremi zelo dolgimi ščetinami na zadku. Živahno poletava od panja do panja, povoha zdaj tu, zdaj tam in odleti dalje do kupa olupljenih borovih in smrekovih debel. Zdaj zdrči po tem, zdaj zopet po drugem delu. Gremo dalje in prispejemo zopet do nekega panja, na katerem opazimo ravno tako oso, kakršno smo videli malo prej na olupljenih debelih. Tiho se približamo panju, da si oso od blizu ogledamo, toda osa ne odleti, tudi potem ne, ko sežemo po njo. Seveda ne more odleteti, ker se je sama priklenila k panju. Srednjo ščetino je zarila globoko v les. Ta osa je ne ravno redka prikazen naših iglastih gozdov, najezdnik *Rhyssa persasoria*. Srednja ščetina je votla in ž njo polaga jajčeca, ostali dve stranski ščetini varujeta srednjo pred poškodbami. Najezdnik more zariti svoj sveder do 6 cm globoko v les. Neverjetno se nam to skoraj zdi, a še bolj se čudimo, če prekoljemo panj in opazimo, da je osa zarila svoje legalo v debelo mastno ličinko in v rano odložila drobno jajce. Kako je mogla vedeti, da se nahača na ravno

istem mestu, kamor je zarila svoj sveder in sicer v dosegljivi globini ličinka, ki naj služi njenemu zarodu kot s hrano dobro založena zibelka? Odkod je vzela moč, s katero je zarila legalo v toliko globino? Oboje nam je uganka. *Rhyssa* napada navadno ličinke velike lesene ose (*Sirex gigas*), ki sicer ne uničuje gozdov, ker polaga svoja jajčeca na isti način ko najezdnički, le v panje ali pa v bolna in posekana debela, a vključno temu je škodljiva, ker prevrta njena ličinka z dolgimi rovi les, ki postane vsled tega manj vreden. V nabodeni ličinki lesne ose se razvija najezdnikova ličinka in namesto lesne ose pride na dan najezdnik.

Bolj pogostoma kot *Rhyssa* opazujemo lahko v naših gozdnih velikega črnega najezdnika (*Ephialtes manifestator*). Ta najezdnik je v splošnem črne barve, nekoliko vitkejši od prej omenjenega, a ima precej daljše ščetine. Svoja jajčeca odlaga na isti način ko *Rhyssa* v ličinke raznih hroščev, posebno kozličev.

Zelo pogosto vidimo lahko srpastega najezdnika (*Exobium circumflexum*). Njegovo rdeče-rumeno in od strani stisnjeno telo ima obliko srpa. Napada navadno gosenice borovega prela.

K največjim najezdnikom Evrope spada do 28 milimetrov dolgi *Ichneumon pisorius*. Na črnih prsih ima rumen, nekoliko zvišan ščit, zadek je rumeno-rdeč. Uničuje gosenice raznih gozdnih večsev.

Mnogo zanimivosti nudijo poznavalcu žuželk stare lesene ali ilovnate stene. V brezštevilih luknjicah žive ličinke raznih hroščev in gnezdiijo razne ose. V zabijačem poletu stikajo po luknjicah različni mali najezdniki in iščejo žrtev.

Na mrhovinah najdemo najezdničke iz vrste *Manducator*, ki odlagajo svoja jajčeca na ličinke raznih muh, ki se hranijo od mrhovine.

Zanimiv je majhen najezdnik kovinaste barve iz vrste *Litomastix* in sicer zaradi tega, ker se njegovo jajce ponovno razcepi. V eni edini gosenici so našli do 2000 najezdnikov.

Nekateri najezdniki odlagajo svoja jajčeca na listne uši, drugi zopet na pajke, muhe, na ličinke vodnih stenic in zelo pogostoma na ličinke svojih lastnih ožjih sorodnikov. Mnogokrat ne dobimo vsled tega iz gosenic niti metulja niti pričakovane najezdnika, ampak popolnoma drugega. Te najezdnike imenujemo parasite II. vrste. Poznamo pa celo parasite III. vrste.

Dosedaj smo omenjali le najezdničke, ki žive v živalskih truplih, a omeniti hočemo tudi dva, ki živita v rastlinah. To sta *Isosoma tritici* in *Blastophaga pšenica*. Seveda bi lahko uvrstili ta dva med ose šiškarice. Prvi je edini dosedaj znani škodljivi najezdnik, ker polaga jajčeca v pšenična stebela in v druga žita. V Ameriki je splošno znan kot velik škodljivec in sicer pod imenom «Joint worm». Pod tem imenom ga bodo gotovo poznali tudi naši slovenski naseljenci, ki se pečajo s poljedelstvom.

Drugi je komaj 1 mm dolga osica, ki živi le v sadu neužitne, takozvane kozje smokve, katera ima cvetove s prašniki. Ker ima drevo užitne smokve samo pestične cvetove, je potrebna opraišitev, da postanejo smokve debele in užitne. Opraišitev izvršuje ta mali najezdnik. Že v starem veku, ko niso imeli o tem najezdniku niti pojma, so poznali kaprifikacijo ali umetno opraišitev smokvinih cvetov. Ta dan, ko se je vršila kaprifikacija, je bil nekak ljudski praznik. Ljudstvo se je napotilo h kozjim smokvam, natrgalo vej s sadeži divje smokve, ter pometalo te veje med veje užitne smokve. Najezdniki, ki so obiskovali tudi cvetove užitne smokve, so opraišili pri tem obisku pestične cvetove. Mimogrede naj omenimo, da obstoje smokvine vrste, ki ne potrebujejo tega opraiševanja.

Že ti kratki podatki nam dokazujejo, da so najezdniki visokega gospodarskega pomena, ker uničijo ogromno množino škodljivih žuželk in vzdržujejo ravnotežje med žuželkami v gozdu in na polju. Brez najezdnikov bi bile marsikatero leto naše njive prazne, naši sadovnjaki goli in uničeni bi bili obširni gozdovi.

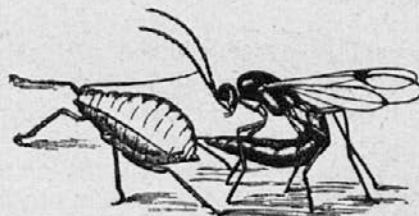
To žalostno dejstvo so poskusile v zadnjih desetletjih nekatere pokrajine v Ameriki, kjer so nastopile v ogromnih množinah gosenice zlatoritke in gobovci.

Uničile niso samo vseh sadonosnikov, temveč celo obširne gozdove. Ves boj proti gosenicam je bil brezuspešen, vsa uporabljena sredstva brez pomena. Šele, ko so iz Evrope dobili več stotisoč

najezdnikov in jajčec od goseničjih muh (Tachinidae), ki na isti način kot najezdiki uničujejo gosenice, se jim je posrečilo vsaj zaježiti nadaljnja opustoševanja. Zanimivo je dejstvo, da nastopajo najezdiki vedno v sorazmerju z množino gosenic. To so opazovali v sredini 19. stoletja posebno v vzhodnopruskih in v bivših ruskih baltiških pokrajinah.

Zanimalo bo morda čitatelja, s čim se hranijo najezdiki? Splošno rabijo malo hrane, a znano je, da ljubijo sladke sokove, kakor metulji. Mnogokrat jih vidimo, ko stikajo med listnimi ušmi in ližejo sladke sok, katerega izločujejo uši. Za plačilo obdarijo kako uš s svojim jajčecem! Tudi na cvetcih iščejo strdi. Obrambnih sredstev v splošnem imajo, četudi skušajo s svojim želom pičiti, kar se jim pa pri malo trši koži ne posreči. Zleze s trupom so zasledili do sedaj le pri eni vrsti.

Iz teh kratkih vrst razvidimo, da je zanimivo tudi življenje teh večinoma majhnih in malo znanih živalic.

Najezenik vbada listno uš.

A. D.:

DOŽIVLJAJI AFRIŠKEGA LOVCA.

POVODNI KONJ.

Lahna tenčica, prosojna jutrnja meglica se podi v razcefranih kosmih po reki, zastirajoč obrise v ozadju. Pred nami vzhaja solnce in kutu kutu (parnik) se je usmeril proti njemu, navzgor po Kongu. Oddaljeni bregovi otokov se zde obale neznanskega veletoka.

V dalji bleđi vsak odtenek, voda se zliva z bleščočim nebom, najmanjša piroga, ozarjena z zračnim zrcaljenjem, nalikuje visokemu brodu, letečemu prek obzorja v božanstveni svetlobi.

Kutu, kutu, kutu, kutu sope parnik, pravcata Noetova barka, koder zamorci ali sklade drv zavzemajo slednji prosti prostorček. Na opolzli pločevini hlapi strojno olje in ves božji dan piha, hrope, bljuje, grmi, drhti po vsem životu, nadaljujoč svojo pot, dokler ne poide gorivo. Kutu kutu naporno puha, pritisne upehan v škrbino na obrežju ter obstane kraj lesnega skladišča.

Na vrhu strme brežine motri star Kongolec, kako pristajamo. Pogled nanj podžge novo došle. Izčrpan je od mrzlice, velik, žolt, suh, brez določene starosti, brez plemena; domača zemlja mu je vlila novo dušo, skoro pozabil je na Francijo. V svoji samoti opravlja vsaktere posle in živi kot izobčenec v tem kotu šume, hladne ali vroče po letnem času, vselej vlažne in prenasičene z nezdravimi izparinami črne prsti.

Zamorec mi predlaga, da bi šla na bližnji otrov povodnega konja lovit: parnik odrine odtod zajtra. Vkrcava se na pirogo, čoln iz drevesnega debla, na obeh koncih odsekanega nalik kmetskemu koritu. Dolg je komaj tri metre, več ko najine teže pač ne zmore, voda mu sega malone do roba. Nikar ne poskušaj sesti, polvalj bi se takoj prevrnil. En sam položaj je mogoč: pokonci, roke se krčevito oklepajo neizmerne vesla od trdega lesa, telo se

laglje opre ko na barki, ravnovesje je minutljiva stvar, osvajati ga je vsak hip.

Možak spred čvrsto potiska, jaz ga posnemam in venomer raste za nama razprostrana gladina; spred ne opažam znatnega krčenja. Pot je dolga. Naposled se približava in brodiva vzdolž obale, ki je tolikanj izprepletena z nevšečnim rastjem, da ni mogoče pristati. Predroživa se okoli ritiča. Nekaj korakov pred smotrom struja toli silovito dere, da se najin enodebelnik dolgo nikamor ne premakne. Po brezupnih naporih se prerineva vendarle na drugo plat in se izkrcava ob pregazišču povodnih konj.

V somraku prejme najina preža plačilo: dvojica se skobaca na kopno in gre mimo naju. Najino orožje zagrmi, prvi vodač jo popiha v hosto, potlej prestane vsak šum, za njim se krvavo sledi; drugi je pete pokazal in štrbunknil v reko.

Znočilo se je, možak odide po pomoč in po luč, da poiščeva žival. Ob njega povratku ga jameva slediti po četverici pod robidovjem, s svečami v rokah. Gaz se konča ob temačni, gladki grmadi: povodnji konj v mrtvaščici. Moj lovec ima po nesreči svoj pihalnik v roki. Kakor iz uma nenadno sproži kar na slepo, zverina vstane, se vleče do reke in pljuskuje v vodo. Vrnitev v ribiški ladjici je bila udobna, a čemerna. Sprejeli so naju dokaj veselo, ko so zvedeli za novi način lova na pomorskega konja z voščenicami.

Čaj se kadi, okoli svetilnic plešó vešče, vijolične španske muhe prhutajo v celih rojih, spremljajo jih brenčeči govrači, metulj ponočnjak prevaža dve iskri svojih rdečih čei naglo sem ter tja, čudno sikajoč, komarji neutrudno zezljajo.

Ojunačeni po najinem neslavnem povratku pripovedujejo starei mladini v pobudo zgodbo za zgodbo. Eden njih, z obrazom prepalega gusarja, je prijel za besedo in njegove prigode se nespremenljivo pričenjajo tako-le: «Ko sem bil v Sanghi...» Nocoj pa je šel po svoj navdih v Alimo, drugi pritok Konga: Misionar je bil s

trgovcem na lovu. Po savani so se pasli bivoli, stopicajoč s tistim umerjenim, a ne umirjenim korakom, ki jih utegne prinesiti na milje daleč za en sam obed. Počilo je, samec se je zvrnil, čreda pa je mukaje odpeketal. Lovca sta se zagnala na svoj plen. Trgovec ogleduje žival in gotovo že šteje zarebrnice; duhovni oče pa, željan zasluženega počitka, sede bivolu na viher in misli iztresti navdušeno pridigo iz rokava... toda g o g u a je bila le napol mrtva, šine pokonci, govornik se nagiboma oklene za vrat in parček ubeži na ves tek, medtem ko si zadaj trgovec, zavzet od osuplosti, več ne upa streljati. Ko sta predirjala nekaj sto korakov, sta se jahač in jahanec zgrudila, oba negibna. Eden je bil mrtev, drugi pa se je po dolgotrajni omedlevici osvestil in se rotil, pa malce pozno, da...

Nekdo drugi nam opisuje lov otrok, ki so vedno lačni in po večini sami skrbe za svoj bitek in žitek. Njih glavno orožje je nož. Potikajo se okoli vasi, ob meji neznanskega rastlinja, ki poganja ob rekah. Kadar fakle navihanec uzre kje udava, pa naj si bo ta kača še tako močna, se vsa svojat združeno zakadi nanj in ga živega razreže na onoliko kosov, kolikor je lovec.

In prigodki se vrste kasno v noč, sedaj smešni, sedaj grozoviti, brez prehoda, kakršen je pač pripovedač. Tako na primer o potih, ki so jih morali sekati v živ gozd tako na široko, da sta mogla dva jezdeca vstric udobno dirkati, o pobiranju davkov, o zdravstvu po vaseh: vse to se je vršilo s tolikšno krutostjo, da nam kri zastaja po žilah. Črnci se trepetajo, kadar čujejo ime onega sadističnega blaznika, ki si je pozneje sam prestrigel niti življenja.

Ako greste tjakaj proti severu, boste zvedeli v N'Deleju, kako je umrl s svojim sinom zadnji veliki poglavar, ustanovnik mogočnega sela, koder poganja dandanes uborna haloza, tu pa tam še stoji vodnjak, a se vse po malem ruši.

Ta turobna preteklost je neizčrpen zaklad, a bolje je, da se pozabi in ne ostane ljudem v spominu.

Pred svojo prazno čašo, v kateri se otepajo žuželke, se slednjič ustavi zadnji govornik, ker nima več poslušalstva.

Pokojno noč moti tu pa tam slaboten šum. Na «kutu-kutu» se vije para, olje prasketa, krastače pritajeno zvončkkljajo, zdaj pa zdaj začopota riba in v molku in miru go se radovedni povodni konji ojunačili: približali so svoj debeli gobec in sunkoma puhajo v pločevinasti nestvcr, ki ga boža rahlo čoplajoča voda.

NOSOROG.

Kje smo? Nihče se za to ne zmeni v naši tolpi nomadov, ki iztičemo za lepimi slonovimi stezami. Brez vsake ovire in zapreke stopamo, kakor nam pride na misel ali kakor se zazdi debelokožcem. Kak človek spozna ta ali oni vodotok, pa se razvemo brez zamotanih priprav. Blodno življenje, v katerem niti od daleč nimamo dojma, da smo se morda izgubili ali zatepli; N'Dele je tamle na vzhodu, a proti severu, če bi dolgo hodili, bi našli na Čad. Kaj točnejšega in določnejšega pač ni treba!

Moštvo se trudi, da bi izbavilo okla iz slonove lobanje, neki stezovod vzame dvojce črčij, malo greva na izprehaj.

Sredi stepe, skoro ravne, se odpira neizmerna jama. Velika drevesa, ki bi delala čast šumi, se tišče v njej; s krošnjo komaj segajo na obližnji svet. Dno rupe, omejene z dokaj strmimi stenami, se vijuga studenec. Zrak je vlažen, mokrota pronica povsod na dan, ustvarjaje bohotno rastje v tem toplen ovzdušju. Dolge brade lišajev vise po vejah, obrisi nejasno prosejajo izpod gostega krzna mahov.

Velika divjad se ne more spuščati po strmovitih bregih te zelenice, zgolj opice in ptice so se naselile v njeni samoti.

Na drugi strani zopet utoneva v visoko travo, med katero se spotoma kar dušiva od obilega cvetnega prahu.

Prerija, velikanska reka, se razprostira med dvojnimi pobočjem, zeleni valovi se na lahno zibljejo... Bivol! široka, črna hrbtenica mu štrli ven in je videti tako mogočna, da se ne morem ubraniti želji, ogledat si ga cd blizu. Puška mi visi na oprti, samo za morebitni napad, kajti mesa ne potrebujemo, včerajšnji slon nam je več ko dovolj! Eden njegovih rogov se zdi oddaleč gorostasen, sličnega rogataca še svoj živi dan nisem videl. Radovednost je premočna, polahko se pomikava naprej in morava biti sedaj precej blizu. Možak tvega en pogled in z izrazitimi znaki mi priporoči opreznost: M a z a r a g b a! to je nosorožec!

Pase se, do trebuha zakopan v pašnik. Črna, gladka koža mu je še zamazana z blatom močvirij, koder se rad valja. Po hrbtu mu trije kratki, krepki ptiči iščejo ogrcev in so naju vsekakor opazili, kajti vrešče so baš odleteli. Obveščena po svojih prisklednikih, žival voha po zraku v najino smer, z vzdignjenim gobcem nalik papiginemu kljunu je pripravljena na napad. (Tu gre samo za črnega nosoroga, r h i n o c e r o s b i c o r n i s. Jako se razlikuje od njega beli noscrog, r h i n o c e r o s B u r -

c h e l l i s, čigar gobec je četverooglat, malce sličen smrčku povodnega konja, daljši njegovih dveh rogov lahko doseže 1 m 60.) Prepozno bi bilo za umik. Sicer pa je tarča prezanimiva, da bi jo puščal v nemar. Na dano znamenje ostanem sam.

Nosorožec se že razburjeno giblje, a tako spretno, da je čudno za tolikšno grmado, in pomoli svoj bok. Pomerim ga v vrat. Vzpne se na zadnji nogi, se zasuče, zdirja. Po trodelnih stopnjih razberem, da stojim točno na njegovem dohodišču. Grmada je malone pri meni, šine mimo ko strela in v trenutku, ko odskočim s steze na stran, dobi na slepo v bok svinčenko. V svojem teku zavije proti moji levici, njegovo bezljanje pa skoro preneha. A k u j! A k u j! Mrtev je! zavpije moj slednik, iz previdnosti čepeč na drevesu.

Komaj si upam verjeti v takšno srečo, saj prvič se mi je zdelo, da nisem nič prida zadel, nato pa sem ustrelil kar tako v višini pasu, da bi ga zavrnil.

Oprezno rineva naprej, vsaka nepremišljenost bi utegnila biti smrtonosna v tej gosti muravi, ki nama sega preko glave. Teda ničesar se ni bati, mazaragba je mrtev, iztegnjen po boku. Na mah se je strla životna vzmet tega organizma, smrt ga je treščila v polnem teku, telo se je zrušilo na travo v jadrnem zaletu. Da bi pobegnil, je udrl po dohodnem tiru. Čisto blizu mesta, kjer je na kup padel, nosi drevo sled njegovega prehoda. Razcefrano lubje visi po deblu, nekaj ga je daleč razmetanega, ogo-

ljeni les je globoko zarezan z rogmi ogromne živali.

Nestvor neznanske postave se razjezi za vsako malenkost. Ob najmanjšem šumu se spusti v dir, za prazen nič se vam raztogoti.

Narava je nakopičila v tem potomcu prvotnih osnutkov silovito sirovost v mogočnosti njegovih početij, neredno topoglavost, večno stanje besneče živčne slabosti, v kateri vse sile naglično delujejo in se spajajo v skrajno krčovitost, ki se venomer obnavlja.

Nekaj časa bezlja, pa so ti drobceni možgani že pozabili, zakaj so se razhudili, takoj pa je pripravljen na novo pričeti. Človeka pozna in nobeno bitje mu ni tolikanj žoprno. To vam je strašanski naglič, ki se zanese na svoj ovoj iz trdega usnja in ki ga nobena stvar, niti ogenj ne ustavi v dirki.

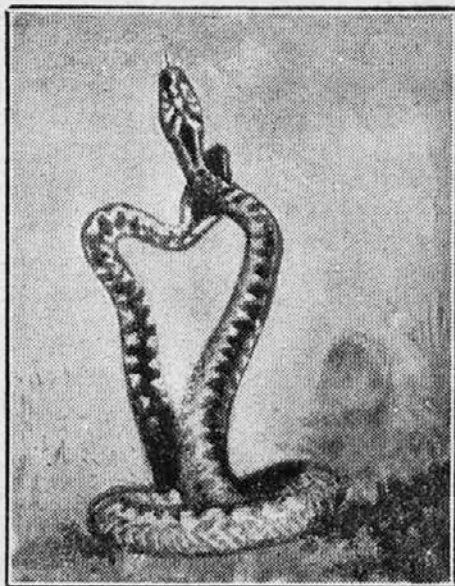
Njegovo ogrodje nosi odtis te divne preobilice moči, njegov ustroj je nežen, strnjen, nerazrušljiv, vsaka kost usločena, zaobljena, obdana z grebeni in stebri čvrstih potez, z opornjami ob pričetku aponevroz (belih odpornih open, ki prekrivajo živce in jačijo kosti), vse prispeva v to, da se okrepi to zajetno ogrodje.

Rogovi, sprimek tesno zvarjene dlake, imajo razno barvo; kadar so gladki, prehajajo od črnine do mlečne beline preko modrikastih, oniksastih, opalnih odtenkov. Gosta, suha in ustrojena koža nalikuje svetli roževini, ki jo prešinjajo sardoniksasti odbleski.

Obveščeno moštvo je prišlo in se nastanilo pri nosorogu. Bilo mi je do njegovih preostankov in, ker nisem našel nobenega sledu o rani, sem si dejal, da je moral poginiti od razdraženosti. Prva krogla mu ni bila nič storila, druga je... presekala veliko žilo odvodnico. Prebrzel je tri sto metrov, preden se je sesul!

Tolikšna žilavost se mi zdi presenetljiva. Vendar se spominjam v tem oziru majhne antilope, nazvane cibisij, ki ji je poloklopna krogla popolnoma izpraznila možgane iz glave. Lobanja ji je visela samo na koscu kože in žival je še predirjala trideset korakov.

Z izstrelkom predrto srce še ne povzroči nujno smrti, o pretrgani odvodnici pa bi bil vselej mislil, da mora vsakogar ob tla telebiti. Sicer pa tega ni treba na dolgo in široko razlagati, marsikdo že pozna te stvari, saj naša omika nam je omogočila, po mili volji proučiti to vprašanje izza leta 1914.

Noč se je storila, veliki zvezdnati šator nas pokriva vse. Moja sitnica — hočem reči mreža zoper komarje — je že vsa vlažna od rose. Moja postelja, kopica listnatih vej, ovenelih na plamenu, mi zaleže za najboljšo žimnico. Zamotan v odeje lahko kljubujem hladu. Čisto blizu rjavejo levi v zboru, menda se izpodbadajo na hrabrost. Kar tulite, strašni oroslani, zadosti vas poznamo, da ne bomo bedeli radi vas, in vzhajajoči mesec bo še razširil vaš krog.

V zaščiti ognjev, ki jasno goré, spi moštvo v hladnem ovzdušju.

KOTIČEK ZA MLADE BRAVCE.

PAVEL KARLIN:

COPERNIK ČI-BU-HU.

(Kitajska pripovedka.)

Nekoč, pred leti že, je živel na Kitajskem možakar, ki je pripadal čarovniškemu «Društvu belega lotosovega cveta». S črnimi umetnijami in prebrisanimi coprnijami je umel vsakogar omamiti

in celo uspavati ter po mili svoji volji vplivati kar na cele množice. Zato so si ga premnogi, ki so želeli, seznaniti se z njegovimi čarodejnimi sposobnostmi in črnošolskimi skrivnostmi in spretnostmi, izvolili za učitelja in mojstra.

Nekega dne je hotel copernik Či-Bu-Hu, tako se je imenoval ta prebrisani možakar, oditi z doma. Pred odhodom je postavil na sredo svoje prostorne sobe skledo, ki je bila pokrita z drugo skledo, in zapovedal svojim učencem, da naj skrbno in zanesljivo pazijo nanjo. Tudi jih je resno opozoril, da naj pod nobenim pogojem in za nobeno ceno sklede ne odkrijejo in da naj nikar ne pogledajo, kaj se nahaja v njej.

Komaj pa se je čarovnik odpravil iz hiše, so njegovi učenci že privzdignili pokrov in opazili, da je skleda polna čiste, navadne vode. Na tej vodi je plaval slamnata barčica s pravimi jadrni in jambori. Zelo so se ji seveda začudili in so za šalo ladjico frenili s prstom. In glej, še tisti hip se je prevrnila. Takoj so jo spet postavili pokonci, urno, žurno, in skledo so brž spet pokrili. Toda — že je stal pred njimi tudi copernik Či-Bu-Hu in jih jezno ošteval:

— Zakaj ste prelomili mojo zapoved? Zakaj se niste ravnali po mojem ukazu?

Učenci so tajili svoj prestopok. Ali čarovnik je dejal:

— Saj se je vendar moja ladja na morju prevrnila, kako bi me torej mogli varati!

Nekega drugega večera je prižgal sredi sobe orjaško svečo in strogo naročil svojim učencem, da naj pazijo nanjo, da je ne bo kar na lepem pogasil veter. Bilo je pač že pozno ponoči, čarodej Či-Bu-Hu pa se še vedno ni povrnil. Učenci so bili kajpak vsi močno trudni

in zaspani, zato so plegli in kmalu trdno usnuli. Ko so se spet prebudili, sveča ni več gorela. Veter jo je bil upihnil, kdo bi jo drugi. Naglo so poskakali s postelj in jo brž spet prižgali. Toda že je pristopil k njim vsevedni čarovnik in jih spet pošteno okregal.

— Prav zares nismo spali, so se previdno izgovarjali preplašeni učenci, kako bi nam vendar veter mogel pogasiti plamen te ogromne sveče?

Ves razsrjen je zrastel copernik:

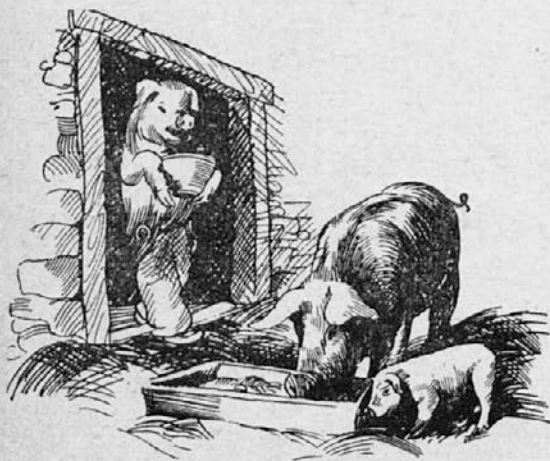
— Tako torej, tako, sleparski lažnivci! Petnajst milj daleč sem moral hoditi po temi, da za ped nisem videl predse, vi pa zdaj govorite take zmedene čenče. Je že prav, se bomo že še pomenili!

Zdajci so se ga učenci zelo ustrašili. Tako so se tresli pred njim, da tega ni mogoče povedati...

Na ta način je copernik Či-Bu-Hu često uganjal črnošolske čarovnije. Vseh njegovih čudoviških početij niti popisati ne znam in ne morem.

Zgodilo pa se je nekoč, dolga leta so že pretekla od tistih dni, da se je eden izmed učencev zelo zameril mojstru-čarodeju. Pomislite, kar meni nič tebi nič mu je več tednov zapored izmikal razne dragocenosti in znamenite spomine, ki so bili coperniku Či-Bu-Huju najbolj pri srcu. Vsevedni čarovnik je

to reč seveda takoj opazil, kako bi je ne, saj je bil čarovnik, delal pa se je, kakor da nič ne sluti o tatvini, in ni besedice črnil nikomur o tej zadevi. Nekega lepega dne pa je velel nepoštenemu učencu, naj gre krmit pujse. Komaj pa je ta prestopil svinjakov prag, se je že tudi sam izpremenil v prašiča. Copernik je poklical mesarja, da mu ga je zaklal. Nato je njegovo meso prodal na vasi. Nihče ni o tem dogodku ničesar izvedel.

Končno je nekoč prišel učenčev oče, da bi poizvedel za sina, ki že dolgo ni prišel domov na počitnice in se že tudi davnaj ni nič oglasil. Čarovnik je tedaj malobrižno odgovoril skrbnemu očetu, da žalibog že delj časa več ne ve, kje da se nahaja ta mladenič. Oče se je na te besede potrj povrnil domov in je spotoma povsod natančno poizvedoval po izgubljenem sinu, pa ni mogel nikjer ničesar izvedeti o njem. Kmalu pa so ta poizvedovanja prišla na uho nekemu bivšemu sošolcu izginulega mladeniča, ki je na skrivaj vedel, kako je čarovnik Či-Bu-Hu kaznoval neprevidnega učenca. Šel je torej, poiskal je sošolčevega očeta in mu vse pojasnil. Ta je zadevo seveda takoj naznanil oblasti in zatožil copernika pri sodniku. Toda sodnik, oprezen in temeljit mož, se je bal, da se bo zviti čarodej naredil nevidnega in ga zato ni upal kar tako prijeti, temveč je o obtožbi in vsej tej stvari poročal svojemu starejšini, oblastnemu, učenemu gospodu, in ga zaprosil za tisoč dobro oboroženih vojščakov. Ti so tedaj obkolili čarovniško hišo in ga zgrabili z ženo in sinom vred. Nato so vse tri zaprli v velike lesene kletke, da bi jih v njih odposlali v glavno mesto tiste dežele, v mogočno, sijajno prestolico.

Pot pa jih je peljala skozi divje zarastlo in temačno gorovje. In — glej ga spaka, sredi tega gorovja se je tisočglavi vojaški straži nenadoma zazdelo, no, saj so ga na lastne oči ugledali in na lastna ušesa slišali, da jim prihaja nasproti ogromen velikan. Precej višji je bil ta velikan kot najvišje drevo v tisti okolici, oči je imel kot dva krožnika za juho, gobec kot globoka riževa skleda in za lakot dolge in strašno ostre zobe. Če se je le malce prestopil, je zabobnela pod njim zemlja kot ob potresu, če je sredi gozdne goščave le za ped dvignil roke, ki so bile grčaste in nagusno kosmate, so močna drevesa kar frčala okoli njega, če pa se je okrenil z glavo, ki ni bila nič manjša kot največji vinski sod, so švignili iz jasnega neba kačasti bliski in vseokrog štulaste glave se mu je pokazal rdeč, strašen plamen. Kaj bi se bilo zgodilo, če bi kar meni nič tebi nič odprl ogromna usta in kaj zatulil ali zajavkal. Pomislite, kdo bi se ne ustrašil takega orjaka! Vojščaki so vsi preplašeni stali pred njim in pošteno so se jim hlačke tresle. Kako bi se jim tudi ne. Niti ganiti se niso upali.

Čarodej pa je znil:

— To je gorska pošast, gozdni brdavs. Moja žena bi ga lahko spodila odtod, ona zna take reči.

Stražarji so naredili kot jim je bil nasvetoval copernik. Oprostili so gospo težkih verig in konopcev in ji odprli kletko. Takoj je vzela dolgo sulico in šla orjaku naproti. Ko jo je pošastnik ugledal, se je silovito in divje razsrdil, vsaj vojakom se je tako zdelo, in v hipu je gosta, neprodurna megla zakrila velikana in čarodejevo, s sulico oboroženo ženo. Joj, joj, za to meglo zadi jo je orjak gotovo pograbil s svojimi krutimi, lopatastimi rokami in jo požrl s kostmi in lasmi vred. Bog pomagaj, vsem vojščakom so šle čudne mrzle skomine po rumeni koži. Še lasje bi se jim naježili od strahu, če bi ne imeli zavitih v dolge kite.

Čarovnik pa je rekel:

— Če mi je ugonobil ženo, ta preklicani brdavs, mora zdaj nadenj moj sin-edinec. In že so stražarji tudi sinu odvezali vrvi in ga izpustili iz kletke. Toda doletela ga je ista usoda. Tudi njega je velikan neusmiljeno zmel s svojimi ostrimi zobmi. Vsi so prestrašeni bulili v meglo, za katero je orjak krvoločno hrustal copernikovega sina, in niso vedeli, kaj bi.

Či-Bu-Hu se je razjokal od jeze in besnosti in je dejal:

— Najprej mi je ugonobil ženo, ljubljeno ženo, in nato sina, najdražjega mi edinca. Kdo mu bo zdaj to poplačal, orjaku grabežljivemu? Kdo se bo maščeval za nedolžni žrtvi? Samo meni bi se to utegnilo posrečiti! Jaz mu jo zagodem!

In res! Vojaki so tudi čarodeju odpri kletko, mu potisnili bridek meč v roko in ga poslali nad pošastnega velikana. Čarovnik in brdavs sta se nekaj časa borila na življenje in smrt, vse se je treslo naokrog, nato se je pred njima odprla zemlja, strašno je zazijala in puhnila cele oblake goste pare iz svoje goreče notranjščine. Zadaj za to neprodirno paro je orjak zagrabil copernika, ga vtaknil v svoje globoko žrelo, regnil z dolgim vratom in z veliko naslado požrl žrtev. Potem je dobre volje odšel in megla se je razpršila.

Vojaki pa so prepozno opazili, kako jih je čarovnik potegnil za nos. Šele ko so se brez

ujetnikov vsi poparjeni in obupani vračali domov, jim je počasi lezlo v glavo, da je copernik velikana najbrž samo kar tako pričaral prednje, da je torej s to zvižajo ženo, sina in še sebe rešil verig in kletke.

To je bil tič, mar ne?...

MARIJA JEZERNIKOVA:

USMILJENI ZAJČEK.

PRAVLJICA.

Teta je povabila Hostarjevega Jurčka za nekaj dni v sosedno vas. Deček se je poslovil od ljube mamice, potem korakal skozi gozd. Steza mu je bila dobro znana, bila je močno izhojena in jasno začrtana, pa vendar je zašel Jurček.

Ubožec ni vedel, da ga zavaja zlobni Zelenec, ki preži sredi gozda na neprevidne otroke. Nastavljal mu je najslajše jagode in najdebelejšje borovnice. Jurček jih je nabiral in zobal in ni zapazil zlobnega gozdnega škrate.

Grdi spak Zelenec je sedel na grči, bil je zelen kakor trava, brado je imel dolgo in sivkasto kakor viseč lišaj in mah, glavo mu je pokrivala visoka čepica iz drevesne skorje, v roki pa je držal dolgo srobotovino. Zavozljal je zanko, jo vrgel Jurčku čez glavo in deček je bil ujet.

Milo je zajokal Hostarjev Jurček, glasno se je zakrohotal Zelenec pa potegnil dečka za seboj v temno, temno hosto proti svojemu domu.

Škrat je mislil, da ga ni videl prav nihče.

Pa ga je le videlo dvoje velikih prestrašenih oči izza skale. Tam se je bil skril zajček, Jurčkov prijatelj. Sledil je Zelenecu, ki je gnal Jurčka, skozi goščavo do ječe za Zelenčevim

domom. Tu se je ustavil zlobni škrat. Deček ga je kleče prosil usmiljenja, ihtel in rotil ga je. Vse zama.

Škrat je odprl močna železna vrata, se je krohotal, da je odmevalo od sedmerih skal kakor grom, si je mel roke in je ponavljal:

«Imam jetnika, malega čilega dečka! Oblast mi je dana čez ljudi. Nihče mi ne iztrga ujetnika, nihče mi ne vzame oblasti!»

Kako se je tresel zajček za grmom! Plahi prijatelj ni mogel pomagati Jurčku, zato pa je sklenil, da poišče pomoči pri gozdnih in poljskih živalcah. Najprej je tekel domov na polje, da se posvetuje z ženko.

Prinesla mu je boben, da bo priklical živali na pomoč.

Usmiljeni zajček se je najprej ustavil v sosednem razoru, kjer je gnezdila prepelica. Zabobnal je; prepelica je dvignila glavico pa poslušala žalostno povest in zajčkovo prošnjo. Ko pa je usmiljeni zajček videl, da dolgo ni pametnega odgovora, je pristavil:

«Hitro, prijateljica, meni se mudi!»

Tedaj je odgovorila:

«Ped pedi, ped pedi.

Tri jih 'mam tri.

Koliko pa ti?

pa ti? Ped pedi. Samo tri. Pa toľko skrbi.» Tedaj je usmiljeni zajček spoznal, da ga prepelica še razumela ni, ker misli samo na mladiče.

Žalostno je tekel naprej. Zabobnal je pod goro, kjer je gnezdil škranček. Visoko v zraku je plaval samček in žgolet. Samica pa mladiči so dvigali glavico, da bi občudovali očeta. Ko je usmiljeni zajček zabobnal, se je vrgel škranček kakor kamen na tla in poslušal zajčkovo povest in prošnjo. Tedaj je zažgolet:

«Čirij, čirij! čirij, čirij! Dvignil se bom v zrak pa bom oznanjal nesrečo daleč na okoli. Pomagamo mu, prijatelju! — čirij, čirij, čirij, čirij», pa se je dvignil v zrak in pel otožno pesemco o žalostni usodi majhnega jetnika.

Usmiljeni zajček pa jo je ubral proti gozdu. Spotoma je videl hrčka in poljsko miško, ki sta vlekla klasje v svoje luknje. «Za zimo, za zimo, za hudo zimo» sta govorila predse. Zajček se še ustavil ni, ker je poznal sebičnost teh dveh prijateljev.

Pot ga je peljala čez prašno vaško cesto. Tu so se kopali v cestnem prahu vrabci pa vrabičice. Ko so samice zagledale zajčka z bobnom, so ga poklicale radovednice.

Zajček jim je razložil žalostni dogodek, tedaj pa so začivkale vrabičice:

«Čiv, čiv, čiv! Ali je živ?»

Druge so izpraševale: «Ali je kriv? Čiv, čiv, čiv?» «Pa ni kriv, če ni živ?» «Kdo je kriv?» «Saj ni živ!» «Čiv, čiv, čiv, kdo je kriv?» «Čiv, čiv, čiv.» «Kriv je kriv!» «Čiv, čiv, saj ni živ!»

Tako so čivkale vrabičice pa so se kregale, se napihovale, dokler niso posegli vmes gospodje vrabčki, razpenjali perutnice, se naskakovali, se topli in obmetavali s priimki.

Dolgo je bežečemu zajčku donelo na uho:

«Ti si kriv, čiv, čiv, čiv.»

Žalostno je tekel usmiljeni zajček v gozd. Nenadoma je zapazil nad seboj sivo senco, ki je smukala skozi veje. Spoznal je kukavico. Tudi nji je potožil gorje, povedal je, da čepi ubožec Jurček v jami pod skalo. Tedaj pa se je zasmejala kukavica in zaklicala:

«Kuk, kuk, kuk,

Kuk kuk smuk!

Smukne naj

Kar v kraj!

Kuk kuk kuk

kuk, kuk, smuk,» pa je smuknila obupanemu zajčku izpred oči. Sebičnica je že naprej nabirala debele kosmate gosenice za neutolažljivi želodec.

Še je gledal usmiljeni zajček v višino, ko se je zazibala nad njim veverica, ga gledala zvezdavač oči in obmetavala s češarki in lešnikovimi lupinami.

Zajček je sedel na zadnje noge, je dvignil ušesa in zabobnal. Tedaj se je zazdelo veverici, da ima zajček važno novico. Šegava prijateljica je sedla, privihnila rep in nategovala ušesa. Ko ji je poročal o nezgodi, ki se je pripetila Jurčku, je takoj obljubila, da bo prišla zvečer na kraj nesreče, da bo pomagala po najboljši moči.

Izpod sosednega grma je zažvižgalo:

«Huj, huj, hij! Hij, hij, huj!»

Zajček je spoznal kosa, koncertnega pevca s črno suknjico, rumenimi hlačkami. Še enkrat je zažvižgal pevec, potem pa je skočil za nadstropje više k ženki, ji dal v kljunček krasnega mastnega črvička, potem pa poslušal zajčka. Obljubil je, da pride zvečer s sosedom slavčkom, pa da bosta pomagala dečku.

Zajček se je ustavil pred veliko skalo, kjer je imel medved svoj dom. Kadilo se je iz edinega okenca, ker je mati medvedka baš kuhala večerjo, ata medved pa je pušil iz dolge pipe, da bi pregnal nadležni mrčes. Otročički so na zeleni tratici pred skalo preobračali kozolce in se skušali.

Ko je usmiljeni zajček zabobnal, so prihiteli vsi pa poslušali. Jurček se jim je tako smilil, da so mladi medvedki glasno jokali, mati med-

vedka pa si je skrivaj s kuhinjskim predpasnikom brisala solze. Ata pa je obljubil, da pride zvečer pa da bo vse poteptal, kar se mu bo ustavljalo.

Nedaleč je stanoval jazbec. Oba, on in ženka, sta pogledala vsak skozi eno odprtino svojega stanovanja, ko je zabobnal usmiljeni zajček. Tudi jazbec je obljubil, da pride in da bosta izkopala globoko luknjo, skozi katero bo ušel Jurček. Še celo lisica je obljubila pomoč in pa krt, kuna, divja mačka in še mnogo drugih.

Lunica se je skrivala za oblake. Skozi gozd pa se je oprezno pomikal čuden sprevod. Na čelu je korakal Jurčkov prijatelj, usmiljeni zajček. Za njim so se vrstili okorni medved z ženko in otročički, jazbec z dobrodušno tovarišico, zvita tetka lisica s soprogom lisjakom, rumenosrajca gozdna kuna, bodičasti jež, šegava veverica, krvoločni dihur, hitra podlasica. Za sprevodom so letele v dolgi vrsti različne ptice, ki se niso upale skakljati po tleh, ker niso zaupale zviti lisici in kunam.

Zajček ni bobnal, medved ni godrnjal, ptice niso pele, da ne bi zbudile Zelenca, ki je že smrčal v svoji koči iz drevesnega lubja. Kresnice so kazale pot. Ustavili so se za kočico pred jamo, ki je bila izkopana v breg. Edino okno je bilo zamreženo z močnimi železnimi drogi. Tu notri je sedel mali jetnik Hostarjev Jurček.

Žalostno je gledal ubožček, kako se je prijazna luna skrila za oblake. Strmel je v črno noč. Naenkrat je zagledal v temi svetlo lučko pa še eno, še eno. Spoznal je kresnice, ki so kazale prijateljem pot. Prijatelj zajček je hitro skočil k zamreženemu oknu in je povedal dečku, da ga bodo rešili njegovi tovariši.

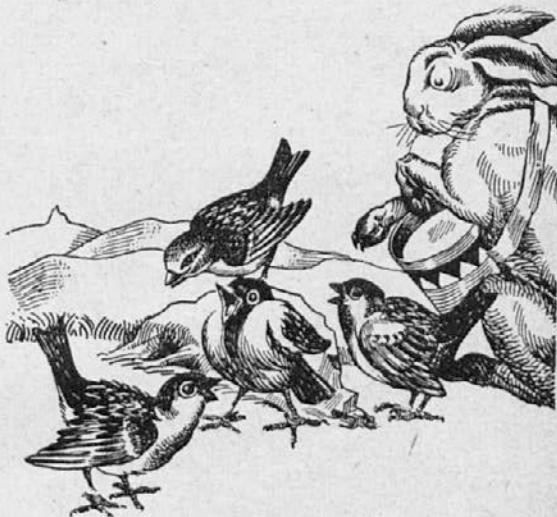
Takoj so šli na delo. Ostrozobi prijatelji so začeli grizti in glodati železno mrežo. Lisica in lisjak, kuna belica in zlatica, dihur in podlasica, veverica in zajček so si že skrhali zobe, pa niti ene železne žice niso pregriznili. Medved in ženka sta z močnimi tacami razbijala po železni mreži. Vse je bilo zaman.

Medtem pa je jazbec zadaj kopal globok rov, ženka mu je pomagala. Živalce so se veselile, da tako hitro napredujeta. V tem sta prišla kopača do velike skale, ki je niso mogli premakniti ne jazbec z ženko, ne medved, ne vse živalce skupaj. Trudili so se do ranega jutra, potem pa so spoznali, da je vse zaman.

Vso noč so tolažili ubogega Jurčka: kresnice so mu razsvetljevale ječo, slavček mu je pel najlepše popevke.

Ob prvem jutranjem svitu so se poskrili vsi prijateljčki, samo kos je ostal na bližnjem grmu in je žvižgal veselo razposajeno, čebelice pa so prinašale najslajšega medu prijateljčku Jurčku.

Drugo jutro je usmiljeni zajček glasno ihtel, ker niso rešili Jurčka. Kar so prileteli mimo njega metuljčki: rumeni, beli, modri, rdeči, pisani in so se zazibali pred njim. Ko jim je usmiljeni zajček potožil gorje, so rekli, da gredo prosit pomoči za Jurčka, da jih bo gotovo uslišala prijateljica zaščitnica, najljubez-nivejša vila, vila Cvetana.

Hitro so jo našli metuljčki, sedela je v eve-toči lipi. Gugala se je v svoji nežni zelenkasto rumeni obleki na veji. Veselo se je posmejala metuljčkom, jih pogostila z najslajšim medom, potem pazljivo poslušala. Z nežnim glaskom je odgovorila:

Poznam ga, poznam, ljubeznivega dečka Jurčka. Rada bi mu pomagala, pa ne morem; nimam moči nad skalami. Ljubi metuljčki, poletite k moji sestri vili Bistri, izročite ji moje najnežnejše pozdrave, pa jo poprosite pomoči. Ne vem, kje je zdaj sestra, sigurno vam to povedo žabe v jezeru. Hitite k jezeru.»

Metuljčki so se zahvalili prijazni vili in leteli zajčku pravit, kje bo našel pomoč.

Ko je prišel zajček k jezeru, so iz obrežnega bičevja poskakale vse žabe v vodo, pa so regljale na vso moč:

«Glej ga, glej ga! kvak!

Saj ni žaba, saj je spak.

Glej ga, glej ga! kvak!

Splašil nas njegov korak.

Glej ga, glej ga! kvak!

Glej ga, glej ga! spak. »

Ko so se pa prepričale, da stoji le usmiljeni zajček pred njimi, so radovednice dvignile glave iz vode. Zajček jih je vprašal: «Zabe, sestric, povejte, kje je vaša prijateljica, vila Bistra?»

Nekaj časa so se posvetovale med seboj, potem so se poskrile v vodo. Zajček je že mislil, da so mu ušle, ko se je oglasila debela stara žaba:

«Srebrna ribica je povedala, da jo je davi božala vila Bistra pa spustila v studenček, ki izvira visoko nad Zelenčevo skalo. Menda je še na gori.» To se je zahvalil zajček žabam in ribam! Hitro jo je ubral v goro.

Kmalu se mu je zalesketalo izpod sive skale kakor samo srebro. Spoznal je vilo Bistro, ki je sedela ob izviru žuborečega studenca. Njena obleka je prelivala vse barve bistrega potoka: svetlomodro, temnomodro, srebrno, zelenkasto. Njeni dolgi razpuščeni lasje pa lahka tančica so bili posuti z rosnimi biseri. Z blestečo drobno ročico je poganjala valove v dolino, v vsak valček pa je spustila majhno lesketajočo se ribo.

Pohlevno jo je pozdravil usmiljeni zajček, ji sporočil pozdrave ljube sestre, vile Cvetane, pa zaprosil pomoči za Jurčka v Zelenčevi jami. Vila se mu je milo nasmehnila pa rekla, da bo rada pomagala.

Stopila je na skalo, nalahko zažvižgala in glej, začudenemu zajčku se je nudil nenavaden prizor. Zašumelo je po vsi gori, zažuborelo je kakor nešteto studenčkov; zasvetili so se izpod vsake skale, izpod vsakega kamna

mali čisti virčki in so veselo hiteli k vili Bistri, ki jim je ukazala:

«Studenčki, prijatelji, prihitite, združite se, zaženite se dol proti Zelenčevi skali, dvignite jo, odnesite jo, rešite ubogega jetnika Hostarjevega Jurčka!» Studenci so veselo žuboreli in skakljali čez kamne, se zbirali in družili v močan hudournik, ki je mogočno drvel proti dolini.

Vso noč je bil hudournik na delu, odnašal je prst in pesek, kopal si je globoko strugo, izpodjedal je Zelenčevo skalo, jo zrahljal, jo polagoma dvignil in odvalil. Potem so pa valovi krenili v stran, Jurček je bil prost.

Pred ječo so ga čakali vsi prijatelji. Zajček je skočil v ječo. Tesno objeta sta stopila usmiljeni zajček in hvaležni Jurček iz jame.

Kos je veselo zažvižgal, škrjanček se je dvignil v zrak pa je oznanjal veselo novico, čebelice so prinesle Jurčku medu, mladi medvedki so mu ponujali v ličnih košaricah zrele jagode, mati medvedka pehar sladkih hrušk.

Oče medved pa je ponudil Jurčku široki hrbet.

Deček ga je zajahal, ata medved ga je oprezno nesel proti domu. To je bil čuden spreved skozi gozd. Deček z zajčkom na medvedu, okoli njega pa medvedka, mali medvedki, lisica, lisjak, kune, veverica, jazbec z ženko, jež, miška. Nad njimi so veselo žvrgoleli ptički.

Pred Hostarjevo hišo so čivkali vrabci pa vrabčice: «Kriv ni kriv! Živ je živ! Čiv, čiv čiv!» Hostarjeva mati je šla na prag gledat, kaj neki imajo vrabci. To se je ustrašila, ko je videla sinčka na medvedu, sredi gozdnih živali, saj je mislila, da je sinček že davno pri teti v sosedni vasi.

Jurček se je še enkrat zahvalil rešiteljem, potem je skočil k zlati mami, da ji pove, kaj se mu je zgodilo.

Ko se je zbudil Zelenec, je nesel vrč sveže vode in kos črnega kruha malemu jetniku v jami. Pa groza! Jetnika ni bilo, skale ni bilo več, jama odprta. Butal je od same jeze z glavo v deblo debelega hrasta, posebno še ko je slišal zvonki glas vile Cvetane in vile Bistre, ki sta se mu rogali: «Kaj pa oblast? Oblast nad ljudmi?»

Jezno jim je grozil s pestmi. Podrl je v svoji razdivjanosti kočico in ječo in se preselil v drug gozd za deveto goro.

IGRE, PRESENEČENJA IN ČAROVNIJE.

V naslednjem podajemo čitateljem Pratlke izredno zabavo čisto modernega značaja. Vse, kar najdejo tu, se da prav enostavno in brez vsakih priprav uprizoriti doma v rodbinskem ali prijateljskem krogu. Je lahka, a zanimiva zabava.

Če na primer dežuje in ne moremo iz hiše, a bi se radi malo kratkočasili, ali pa tudi, če je lepo vreme in imamo obisk ter bi se radi pozabavali na prostem, kaj naj storimo?

— Radi bi se kaj igrali.

— Toda kaj? Saj nimamo nobene igre pri roki?

Za tak slučaj se poslužite sledečih iger, presenečenj in čarovnij. Predmeti, ki so potrebni za njih uprizoritev, se nahajajo v vsakem gospodinjstvu.

I G R E.

Naskok.

Ta zabavna hazardna igra je čisto nova in marsikoga bo razveseljevala ob dolgih zimskih večerih. Načrtajte na papir, najbolje na lepenko, sledečo razpredelnico v tej velikosti: dolžina 35 centimetrov, širina 15. Vzoredno z dolžino potegnite šest črt v razstoju dveh in pol centimetrov in vzoredno s širino 13 črt v istem razstoju. Sedmo od njih, ki je v sredini, je treba potegniti z rdečim svinčnikom, ali pa mnogo bolj debelo kot ostale. V vsako polje je treba vpisati številko, ki je na sliki.

Cilj.

1	2	3	4	5	6	7
7	6	5	4	3	2	1
1	2	3	4	5	6	7
7	6	5	4	3	2	1
1	2	3	4	5	6	7
7	6	5	4	3	2	1
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	1	
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	1	
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	1	
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	1	
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	1	

Cilj.

cimo, da je vrgel 5 in 2. Tedaj vzame znamko s polja 5 in jo postavi na peto polje naslednje vrste in znamko 2 na drugo polje naslednje vrste. Če vrže z obema kockama skupaj število 7, na primer 1 in

6, 2 in 5, 3 in 4, potem lahko, če hoče, premakne znamko sedmega polja za eno naprej, ali pa ako tega trenutno ne rabi, premakne znamki na poljih obeh števil, ki ju je vrgel.

Menjaje mečeta nasprotnika kocke in porivata svoje znamke naprej. Slednjič se bosta znašla drug pred drugim v bližini srednje črte.

Sedaj se pa dogaja, da je polje, na katerega bi moral igralec postaviti svojo znamko, zasedeno od nasprotnikove znamke. Tu ne preostane drugega, kot da ostane na mestu ali pa gre eno vrsto nazaj, kar se mu pač zdi bolj ugodno. To velja za vso nadaljnjo partijo. Ko je prišel igralec na ozemlje svojega nasprotnika, pomika svoje znamke po odgovarjajočih številkah sledečih vrst, toda samo, če so te številke prazne.

Prvi igralec, ki postavi vse svoje znamke na nasprotnikovo prvo vrsto, zaznamovano s «Cilj», je zmagal.

Igra se more igrati tudi z eno samo kocko na šestih (mesto sedmih) poljih, a traja mnogo dalje časa in ni tako zanimiva in zabavna.

Novo kockanje.

Za to igro rabimo samo dve kocki in bel papir, na katerega načrtamo sledečo sliko:

2	3
4	5
6	7
8	9
10	11
12	

Vsak igralec položi dve znamki (gumba, fižola) na vsako polje. Nato prvi začne igrati s tem, da vrže obenem obe kocki. Če znaša vsota točk, ki jih je vrgel, 2, potem so vse znamke, ki so na polju 2, njegove in razen tega mu mora vsak igralec plačati štiri znamke. Če vrže igralec 7 točk, dobi vse znamke, ležeče na sedmem polju, in vsak igralec mu mora plačati dve znamki. Če znaša vsota od njega vrženih točk 4, 6 ali 8, ne dobi ničesar; če znaša vsota 5, 9 ali 11, pobere samo znamke teh polj; če vrže 12 točk, dobi vse,

kar leži na tabli, če pa vrže 3 ali 10, mora izplačati vsakemu igralcu dve znamki.

Preden začne kockati drugi igralec, morajo vsi na novo položiti po dve znamki na vsako polje.

Osvojeni kvadrati.

Narišimo na papir velik kvadrat, ki ga razdelimo v poljubno število manjših kvadratov. Igra je za dva igralca. Drug za drugim prevlečeta s svinčnikom z debelo črto po eno poljubno stranico enega malih kvadratov. Tisti, ki začne igrati, potegne na primer črto OO, drugi nato črto RR, prvi potem črto SS in tako naprej.

				R	R
○					
○		S	S		

V začetku partije si igralca je redko osvojila kakšen kvadrat, a čim bolj se igra približuje koncu, tem več kvadratov si osvaja in naenkrat so vsi kvadrati osvojeni. Naravno, da je oni igralec zmagal, ki si je osvojil največ kvadratov, kar se da dognati po vpisanih začetnicah.

Slika nam kaže kot primer za razlago igre s 16 kvadrati, partija pa je še bolj zanimiva, ako jim je več, recimo 64.

P R E S E N E Č E N J A.

Čarovnična metla.

Vzemite metlo, najbolje navadno brezovo metlo, in razložite svojim poslušalcem, da je «nekaj» služila slavni čarovnici, ki je jezdila na njej na Klek. Zato ima ta metla še sedaj posebne lastnosti.

— Tako na primer hočem položiti to metlo na tla in nihče ne bo mogel stopiti čez njo, kajti močni vpliv njene prve posestnice to zadržuje. Kdo izmed vas hoče napraviti poskus? Kdo misli, da je dovolj močan in v stanu premagati skrivnostni vpliv čarovnice?

Če se kdo javi, da poskusi svojo srečo, položite čisto enostavno metlo na tla tik zidu in naravno tej osebi, ki tako zelo zaupa v svojo moč, ni mogoče storiti tega, kar prepoveduje čarovnica, namreč stopiti čez metlo.

Prelahka stvar!

Stavite z enim svojih prijateljev, da se mu ne bo posrečilo storiti nekaj, kar od njega zahtevate in kar je vsekakor prav lahka stvar, namreč razbiti steklenico bodisi s palico, bodisi s kladivom, v prazni vreči. Da ga za stvar zanimate, kar prinesite vrečo, steklenico in kladivo ter pojdite z njim staviti. Vaš prijatelj vam bo zatrjeval, da je ta stvar vendar silno lahka. Da vam to dokaže, vtakne steklenico v vrečo, prime za kladivo in hoče udariti. Tu ga primete za roko ter mu poveste, da vendar vreča ni prazna, saj je steklenica v njej!

Kitajska igra Si-Si-Zo.

Še ena igra, ki se je človek zelo lahko nauči, a je prav zabavna. To je kitajska igra Si-Si-Zo. Ta igra obstoji v tem, da poveste družbi, da ni nihče v stanu pritrdilno odgovoriti na prvih šest vpra-

šanj, ki jih boste stavili. Naravno, da vam družba ugovarja.

— Dobro, pa začnimo! rečete p. vemu.

Tedaj vzamete škarje in jih držite v levici odprte. Nato ga prosite, naj stegne kazalec leve roke ter položite nanj en dinarski novец.

— Toda, ali poznate pravila te igre? ga urno vprašate.

Možak, ki je pazno motril skrivnostne priprave, ne misli več, da mora na vsa vaša vprašanja odgovoriti trdilno, in reče: Ne!

Tako je igro izgubil!

Č A R O V N I J E Z A S M E H.

Sprehajajoča se karta.

Pri kvartanju povejte, da hočete pokazati čarovnijo. Vzemite svoj klobuk ter ga položite daleč proč od sebe v drugi kot sobe. Nato vzemite polovico kart, dajte jih eni osebi ter ji recite, naj si izbere eno izmed njih ter jo vtakne med ostale nazaj. Nato daste te karte drugi osebi ter jo prosite, naj dobro zmeša karte. Ko je to napravila, ji vzamete karte ter jih položite na hrbet svoje leve roke.

— Ena karta, za katero ne vem in ki je nihče ne pozna, razen osebe, katera jo je izbrala, se nahaja sedaj zamešana med te karte na moji roki. Znašla se bo pa — prosim, pazite dobro — v klobuku. Pozor! Pazite dobro na karte tukaj in na klobuk tam. Prosim, povejte, katero karto ste izbrali.

Recimo, da dotična oseba imenuje pikovo damo. Tedaj položite karte na mizo, greste iskat klobuk, štejete pri tem na glas korake tja in nazaj ter vržete vse karte v klobuk.

— Pikova dama je sedaj v klobuku, kot sem to napovedal poprej!

Koliko ste stari?

Določimo lahko, koliko let je kdo star in katerega meseca je rojen, če nam odgovori na nekaj vprašanj. Prosimo ga naprej, naj si misli zaporedno številko meseca, v katerem se je rodil (januar 1, februar 2, marec 3, itd.), to številko naj na tihem pomnoži z dve, prišteje temu izračunanemu številu 5, to pomnoži s 50, prišteje temu leta svoje starosti, odšteje od tega 365 in nam pove končno številko.

Ta končna številka ne znači za to osebo, kakor tudi za vsakega drugega, prav ničesar. V njej nič ne more ničesar odkriti. Mi pa, ki se spoznamo na čarovnije, bomo iz te številke dobili mesec rojstva in število let starosti dotične osebe, in sicer na sledeči način: temu številu prištejemo 115. Vsota nam da število s tremi ali štirimi številkami. Če je število troštevilo, je prva številka meseca, če je pa štirištevilo, sta prvi dve številki meseca. Zadnji številki pa tvorita število let dotične osebe.

Primer: oseba je rojena februarja 1892.

Rojena je februarja, torej v drugem mesecu leta. $2 \times 2 = 4$; $4 + 5 = 9$; $9 \times 50 = 450$; $450 + 37 = 487$; $487 - 365 = 122$.

Končna številka, ki nam jo pove, je torej 122. Mi ji prištejemo 115 in dobimo 237. Prva številka tega števila je dve, torej je oseba rojena v drugem mesecu, to je v februarju. Zadnji dve številki značita, da je oseba stara 37 let.

Steklo, ki propuša vodo.

Pokažite svojim gostom prazno steklenico, ki jo napolnite z vodo pred njimi. Nato jo zamašite ter jim povejte, da steklo pod gotovimi pogoji propuša vodo, kar se da prav lahko dokazati. Kot je znano, železo privlačuje elektriko, torej blisk, in ravno tako hočete svojim gostom dokazati, da voda privlačuje vodo.

— Prosim, pazite točno na to, kaj delam. Najprej polijem zemljo z vodo, da je pošteno mokra. Nato postavim na premočeno zemljo polno steklenico. Poglejte dobro in prepričajte se, da je res voda v steklenici (tu jo odmašite ter izlijte v dokaz malo vode). Steklenico zopet zamašim in jo pokrijem z rdečim prtom — rdeča barva je neobhodno potrebna, da se poskus posreči — in sedaj se pa za nekaj minut umaknimo ter pustimo steklenico pri miru. Ne izgubite je pa iz oči, da ne bo potem kdo rekel, da je nekdo vodo izlil.

Čez četrť ure se s svojo družbo približate in odkrijete steklenico. Zamašena je še vedno — toda niti kapljice vode ni več v njej.

Ta čarovnjica se da izvršiti čisto enostavno. Vsaka steklenica ima na dnu mesto, kjer je steklo bolj tenko. Tu napravite majhno luknjo z zelo koničastim šilom ali debelo šivanko. Da se vam to posreči, namočite konico v terpenin in imejte malo potrpljenja. Luknjico, ki ste jo napravili, zamašite z majhno kroglo iz voska. Če sedaj nalijete vodo, ne bo iztekla. Zamašite steklenico z zamaškom, ki ste ga preluknjali od zgoraj navzdol z žico, razbeleženo v ognju, to pa zato, da se probkovina ne zapre.

Šele ko postavite steklenico na tla, odstranite, ne da bi kdo opazil, voščeno kroglico z nohtom. Tla s se zmočili poprej zato, da nihče ne opazi, da je voda iz steklenice namočila zemljo, ne pa, ker voda privlačuje vodo, kot ste dejali. Zamašek ima luknjo, da voda lahko izteče. Kar se tiče rdečega prta, je vse eno, kakšne barve je. Če imate bel prtč na razpolago, pač razložite gledalcem, da je bela barva neobhodno potrebna.

Takoj ko je poskus končan, pa rečete — da komu ne pade na misel, natančneje pregledati steklenico — da hočete pokazati še nekaj bolj imenitnega s pomočjo dveh steklenic, češ da bo iz polne voda sama zlezla skozi obe stekli v prazno. V ta namen odnesete steklenico... in se vrnete z dvema drugima enakima. Sedaj pa recite, da se ne morete več spomniti, kako se to dela in da vam je zelo žal.

Stvar ostane pri tem in šele sedaj si nekateri gledalci domisljijo, da pregledajo steklenico. Našli ne bodo seveda ničesar.

M E H Z A S M E H.

Vsak po svoje.

Policaј, ki zasleduje potepuha:
— Ali niste videli nobenega sumljivega človeka?
— Razen dveh stražnikov nobenega.

Dobro opazovanje.

Učenka učiteljici na majniškem izletu proti Bledu, v Gorjah:

— Gospodična, tu v tej vasi so pa sami nesrečni ljudje doma.

— Zakaj pa?

— Ker je na vseh hišah napisano «Gorjé».

Papanova sreča.

— Papa, srečo imaš.

— Kako to?

— Vse leto mi ne bo treba kupovati novih šolskih knjig, ker sem padel.

Varčnost.

— Kako to, da imaš samo na eni strani polikano obleko?

— Zato, ker je cenejše. Grem k fotografu, da me fotografira v profilu.

Pri zdravniku.

— Gospod zdravnik, prihajava k vam prosit pomoči.

— Oba naenkrat, gospoda? Kaj vama manjka?

— Tretji h kartam.

Deca govori resnico.

— Tetka, če te gledam od zadaj, se mi zdi, da si od spredaj lepa.

Deca med seboj.

Oče: Kako si se mogel tako daleč spozabiti, da si sestrici dejal, naj gre k vragu?

Sinček: To nič ne de, papa. Saj nikoli ne stori tega, kar ji velim.

V pisarni.

— Včeraj sem bil na žeganju, kjer smo jedli pečenega prašička z zeljem, pečene race s kompotom, fine kolače...

— Ne govorite mi o tem, kar sline se mi cede.

— Baš zato vam pripovedujem. Nalepiti morate nad 50 znamk.

Na kolodvoru.

— Čemu neki imate vozni red, ko pa pustite ljudi tako dolgo čakati?

— A čemu nam bi bile čakalnice, če bi ne pustili potnikov čakati?

Previdnost mati modrosti.

Neznanec turistu: Ta pokrajina je krasna, kaj ne? Ali bi mi mogli za hip posoditi daljnogled?

— Z veseljem.

Neznanec vzame daljnogled in gleda nekaj časa na vse strani, potem ga pa vrne turistu, rekoč: Hvala lepa, zdaj mi pa dajte uro in denar. Hotel sem se samo prepričati, če ni morda v bližini orožnikov.

REŠITEV KRIŽANKE V PRATIKI ZA LETO 1929.

Vodoravno:

2. os	15. da	30. splav	44. aga
4. ni	16. uta	33. rakev	45. dlan
7. Kamnik	18. Samo	36. Hvar	46. Siam
9. podoba	20. Atila	37. Itaka	48. lectar
10. Atos	22. kres	38. mlin	49. čriček
11. žaga	23. romar	40. lek	50. on
12. oda	25. rokav	41. p. n.	51. ar.
14. ol	27. Amerika	42. dm	

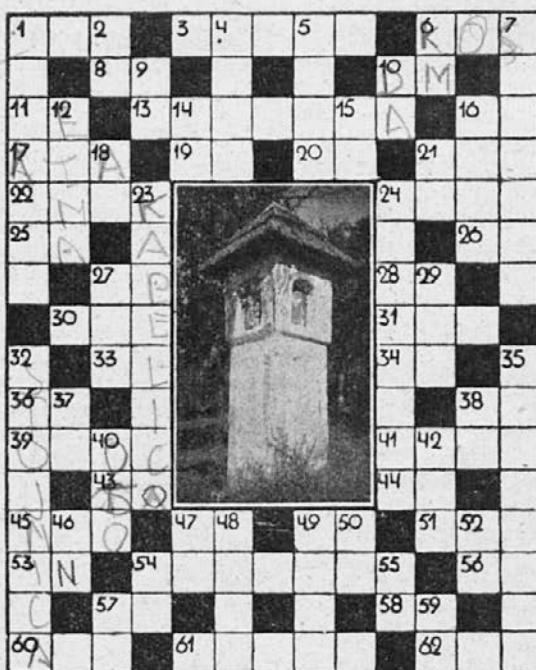
Navpično:

1. Vardar	10. os	26. omara	35. vigrad
2. ona	13. Amor	28. spah	36. hl
3. sito	16. urar	29. vela	39. na
4. noga	17. as	30. sveder	41. plan
5. Ida	19. om	31. l. r.	43. Mara
6. obutev	21. Ilirija	32. vinar	45. dto.
8. kolar	22. k. k.	33. Radić	47. mir.
9. padar	24. agava	34. km	

KRIŽANKA.

Številke pomenijo navpično:

- moža
- izraz pri kartah
- neprijetnost v zimi
- goro južno Ljubljane
- okrajšavo za kilometer
- del hišne oprave
- nikalnico
- trdilnik
- vulkan
- osebni zaimek
- osebni zaimek
- rastlino
- dva samoglasnika
- ploskovno mero
- sličico sredi križanke
- mehko kovino
- del dneva
- bolezen
- prodajalno mesa
- judovsko molilnico
- okrajšavo za polni naslov
- predlog
- čebeli podobno žuželko
- osebo moškega spola
- število
- osebni zaimek
- poljsko rastlino
- del hišne opreme
- osebni zaimek
- veznik

54. okrajšavo	57. okrajšavo
55. nikalnico	58. noto
57. veznik	60. veznik
59. osebni zaimek.	61. vrsto zrakoplova
	62. številko.

Številke pomenijo vodoravno:

- kar pride po vojni
- jed
- ptico
- število
- okrajšavo za decimeter
- prislov
- državo
- ploskovno mero (isto kot 11. navpično)
- ime za očeta
- predlog
- osebni zaimek
- veznik
- plemiški naslov
- osebo iz biblije
- uradno okrajšavo
- medmet
- medmet
- predlog
- živalico na glavi
- hišo
- produkt čebel
- veznik
- veznik
- pesniško obliko
- nikalnico
- ukaz
- turškega duhovnika
- osebni zaimek
- osebni zaimek
- žensko ime
- kazalni zaimek
- del kolesa
- pečat
- veznik
- svečenika
- medmet

VESTNIK VODNIKOVE DRUŽBE.

DELOVANJE DRUŽBE V TRETJEM LETU.

Vodnikova družba se je tudi v tretjem letu svojega tako potrebnega obstoja znatno okrepila, in sicer po številu članstva, ki se ji je spet nanovo pridružilo, razumevajoč in zgledno podpirajoč družbino krepko in smotreno prosvetno in organizatorično delovanje, in po svojih izdajah, ki sta jih naša publika in poštena, odkritosrčna kritika sprejeli s priznanjem in toplim razumevanjem za težnje Vodnikove družbe na prosvetnem in narodno-vzgojnem polju. Letos se je vršil družbin občni zbor dne 27. marca 1929. Udeležilo se ga je lepo število članov in ustanovnikov, katerim so funkcionarji Vodnikove družbe nudili jasno sliko družbinega delovanja do konca tretjega poslovnega leta (do 31. decembra 1928). Po poročilih le-teh posnemamo naslednje kratke informativne vrstice za naše člane, ki na zborovanju niso bili navzoči.

Občni zbor je otvoril in vodil predsednik gospod Rasto Pustoslavšek, ki je uvodoma prisrčno pozdravil vse navzoče, zlasti sedaj žalibog že pokojnega zaslužnega ustanovitelja Vodnikove družbe g. dr. Gregorja Žerjave. Nato je v daljšem, izredno lepo zasnovanem govoru očrtal namen in naloge družbe ob vstopu v njeno četrto leto. Poudarjal je, da je Vodnikova družba zamašila občutno vrzel v naši domači knjižni produkciji in da je prva tri leta požrtvovalno in zelo hvalevredno izpolnjevala svoje vzvišeno poslanstvo, trdno podpirana od nesebično delavnih in trudaljubivih sodelavcev širom naše zemlje, od poverjenikov in sodruznikov, ki jim tudi puščice iz lastnega tabora, neosnovano trpke in neobjektivne kritike ne bodo zlomile moči in vzele veselja za nadaljnje prosvetno delo. Nato je predsednik krepko podčrtal, da je Vodnikova družba to, kar danes predstavlja v našem narodu, postala iz sebe, iz lastnih moči. Zakaj niti pare ni dobila od nikoder podpore, kot so to dobile druge podobne kulturne organizacije, dasi bi vsakdo pričakoval, da bo družba, ki je v treh letih poslala med narod skoraj četr milijona dobrih — to je posebno naglasil — knjig, ki je dala narodu knjige tako patriotske vsebine kakor so «Pravica kladiva», «V borbi za Jugoslavijo» in «Vodniki in preroki» in ki šteje med svoje ustanovnike tudi Nj. Vel. kralja Aleksandra samega, našla ne samo naklonjenost, marveč tudi priznanje v krogih, katerih dolžnost bi bila, da moralno in gmotno podpirajo ustanove, ki so že po svojih ciljnih državotvorne in težé edino za tem, da vzgoje najširše plasti našega ljudstva v zares domorodnem duhu. Ugotavljajoč, da stopa družba z uravnovešenim gospodarstvom in z utrjeno organizacijo v svojo drugo poslovno dobo, je izrekel predsednik ob sklepu svojega imenitnega govora željo, da bi čez tri leta naslednja družbina uprava s ponosom mogla konstatirati, da stoji za njo prosvetna vojska 30.000 članov.

O delovanju družbinega odbora in pisarne je poročal tajnik dr. Pavel Karlin. Odbor Vodnikove družbe je imel v minulem poslovnem letu 11 rednih, sklepčnih sej, na katerih so razpravljali odborniki o organizaciji družbe in o njenem književnem programu ter o gospodarskih in finančnih vprašanjih itd. Pisarna je odposlala na tisoče dopisov in okrožnic, ker je bilo treba marsikaterega gosp. poverjenika po šestkrat, po desetkrat pismeno prositi, da se je odzval in sporočil, koliko članov in katere je nabral. S toplimi spominskimi besedami na umrle poverjenike in sodelavce in s prisrčno zahvalo vsemu naprednemu časopisju, ki vneto podpira stremljenje Vodnikove družbe, je tajnik zaključil svoje poročilo.

O družbinem finančnem stanju je poročal blagajnik g. Milan Strlekar. Družba je imela v zaključenem poslovnem letu Din 454.346-74 dohodkov in Din 459.784-48 stroškov, torej je bilo Din 5437-74 denarnega primanjkljaja, ki pa je krit s knjižno zalogo.

Zelo zanimivo podrobno poročilo je podal družbin gospodar prof. Josip Breznik. Iz njegove zgleadne statistike posnemamo: za interese Vodnikove družbe deluje 574 poverjenikov (+24 v primeri z letom 1927.), od teh v ljubljanski oblasti 220 in v mariborski 198; v Ljubljani 69, v Mariboru 24, izven Slovenije 58, izven države 5. — V letu 1928. je štela družba 163 ustanovnikov (+5). Od teh v ljubljanski oblasti 123 (+3), v mariborski 30 (+2), izven Slovenije 8 itd., ter 17.872 letnikov (+488), od teh v ljubljanski oblasti 10.377 (+269), v mariborski 6453 (+334), izven Slovenije 867 (—79), izven države 122 (—80). Minus izkazujejo kraji izven Slovenije, v glavnem zaradi preместitve tamkajšnjih poverjenikov drugam, ter Amerika istotako zavoljo ondotnih razmer, ki se pa bodo skušale premostiti. — Večino članstva imamo na kmetih — 9831 članov. V mestih in trgih imamo 163 ustanovnikov in 8041 članov, od teh v Ljubljani 97 ustanovnikov in 3138 članov (+172), v Mariboru 15 ustanovnikov in 932 članov (+2), v Celju 5 ustanovnikov in 610 članov (—22). V drugih mestih in trgih v ljubljanski oblasti 1805, v mariborski 689. Knjig se je tiskalo 75.100 izvodov (leta 1927. 72.060) in so veljale 373.000 dinarjev.

Iz poročila književnega referenta dr. Ivana Laha posnemamo, da so Vodnikove knjige dosegle pri družbinih članih zaslužen priznanje, kar svedočijo dopisi poverjenikov in stotine članov, ki se odboru zahvaljujejo za lep knjižni dar. Književni program Vodnikove družbe, ki se trudi, da izbere najboljše iz domače slovstvene produkcije, torej ustreza željam velike večine naše čitajoče publike, ne more se pa — to je umljivo — ozirati samo na nekatere g. kritike, ki motré slovstvo s hiperkritičnega stališča in katerim se vsaka ljudska literatura, ki je

lahno prilagodea okusu širšega kroga preprostejšega čitateljstva, zdi nezmišljena in nepotrebna. Poročevalec je nato v širokih obrisih očrtal poslednje publikacije Vodnikove družbe in obljubil še več zanimivih in poučno-zabavnih del za prihodnja leta.

Knjige za leto 1929.

Ustanovniki in letniki dobe letos štiri knjige kot redno izdanje Vodnikove družbe.

1. **Vodnikovo pratiko za leto 1930.** To je brezdvomno najlepša slovenska pratika, ki se vsako leto odlično izpopolnjuje, da bo kmalu naš pravcati moderni «magacin», kot jih izdajajo Francozi, Nemci in Angleži. Slovensko domačnost smotreno združuje s širokimi razgledi po svetu, prinašajoč cel kup člankov iz najraznovrstnejših področij, iz narodopisja, kulturne zgodovine, prirodoslovja, tehnike, kmetijstva, narodnega gospodarstva itd. Vsebuje tudi kotichek za mlade brave. Pratikarski del je izvrstna zasnova slikarja Maksima Gasparija, poučno zabavni del pa diči mnogo uspeših podob in posnetkov, med temi 8 strani lepih slik v bakrotisku.

2. **Juš Kozak: Lectov grad.** Pisatelj tega odličnega pripovednega dela se je rodil 26. junija 1892. v Ljubljani. Hodil je v ljudsko in v srednjo šolo, potem je študiral na Dunaju. V svetovni vojni je bil frajtar, zdaj je profesor.

Pisal je manjše in večje povesti. Izmed daljših «Razori» v Knezovi knjižnici, «Marki Groll», roman «Šentpeter», novela «Tuja žena» v Ljubljanskem Zvonu, «Beli mecesen» za Vodnikovo družbo.

Naša povest «Lectov grad» je zajeta iz življenja malega kmetskega sobenjka. Pisatelj je postavil človeka v vojni in sedanji čas ter je z mojstrsko roko očrtal povojne razmere na deželi. Povest zaključuje sijajen popis romarske božje poti na Zaplaz.

3. **Slavko Savinšek: Zgrošeni cilji.** Avtor naše povesti, rojen 30. septembra 1897. v Gornjem gradu na Štajerskem, je živel od mladih nog na Jesenicah. Maturiral je v Ljubljani, dovršil pravne studije, zdaj je inspektor pri finančni direkciji v Nišu. Napisal je doslej otroško igrice «K mamiči», novele «Roža Marija», «Iz življenja v življenje», «Milica, otrok bolesti» in povesti «Izpod Golice», «Grče», «Peter Križ in njegove nadloge» in delo, ki ga letos prinašamo. Objavljal je tudi pesmi in nekaj stvaric uglasbil.

4. **Dr. Ivan Lah: V borbi za Jugoslavijo.** Slovenci doslej še nismo imeli knjige, ki bi nam podala svetovno vojno, pogledano od one strani, od katere je prihajalo naše osvobojenje. Naravno je, da tudi «Vodnikova družba» ni mogla izdati velikega dela, ki bi na obširno popisovalo vse velike bitke in dogodke. Zato je nameravala izdati za desetletnico Jugoslavije vsaj knjigo v manjšem obsegu, da bi dala svojim članom kratek pregled glavnih dogodkov, ki se jih še vsi spominjamo, a pogosto ne vemo, v kaki zvezi so med seboj. Knjiga je razdeljena po letnicah, ki so in ostanejo največje

v naši zgodovini. Pri tem je bilo treba v enaki meri vpoštevati dogodke na bojiščih in v notranjosti. Marsikdo se bo še spomnil, da je tu in tam osebno sodeloval, možje na fronti, ženske pri deklaraciji. Spoznali bomo ves ogromni boj, ki smo ga morali izvojevati za našo svobodo. Knjiga obsega dobo od začetka leta 1914. do razsula Avstrije, ko smo pozdravili svobodno Jugoslavijo. Za nadaljnje dogodke po prevratu ni bilo v tej knjigi več mesta, mogoče da bo pozneje kdaj izšla še tretja knjiga, ki nam bo pokazala borbo za slovensko zemljo do korokega plebiscita in rapalskega dogovora, ko so bile končno določene naše sedanje meje. Knjiga je bogato ilustrirana. Ker tvori s prejšnjima dvema nekako celoto, ni v tej knjigi slik onih mož, ki se nahajajo v «Vodnikih in prerokih», oziroma v prvem delu te knjige. Prepričani smo, da je dala družba s temi tremi knjigami narodu v roke to, kar nam je najbolj potrebno, t. j., da spoznamo naše vodilne može in z njimi našo zgodovino, in da spoznamo pot, ki nas je vodila do svobode. Želimo, da ostanejo te tri knjige zaklad vsake slovenske hiše, da iz njih naša mladina črpa narodno samozavest in državljanski ponos.

Članarina za leto 1930.

Za prihodnje leto ostane članarina ista kot je bila letos. Letniki v Jugoslaviji plačajo Din 20.—, v sosednjih državah Din 34.—, v Ameriki pa 1 dolar. Ustanovnina znaša Din 500 za osebo, Din 1000 za družino, društvo, zadrugo, občino ali šolo. Stroške za dostavitev knjig morajo v Jugoslaviji nositi člani sami.

Odbor Vodnikove družbe.

Predsednik:

Rasto Pustoslemšek, ravnatelj v Ljubljani.

Podpredsednika:

Dr. Ljudevit Pivko, profesor v Mariboru;

Dr. Janko Šlebingger, direktor Licealne knjižnice v Ljubljani.

Tajnik:

Dr. Pavel Karlin, profesor in književnik v Ljubljani.

Blagajnik:

Milan Sterlekar, uradnik Mestne hranilnice v Ljubljani.

Književni referent:

Dr. Ivan Lah, profesor in pisatelj v Ljubljani.

Gospodar:

Josip Breznik, profesor v Ljubljani.

Odborniki:

Božidar Borko, urednik in esejist v Ljubljani;

Anton Podbevšek, časnikar v Ljubljani;

Matija Rodč, uradnik Mestne hranilnice in knjižničar Šentjakobske knjižnice v Ljubljani;

Miran Jarc, bančni uradnik in književnik v Ljubljani.

SEJMI.

Pripombi. Če pade sejem na nedeljo ali praznik, se vrši sejem na naslednji delavnik. Sejmi, pri katerih ni posebej označeno, so za živino in blago.

LJUBLJANSKA OBLAST.

Srez Novo mesto.

Mestna občina Novo mesto: Torek po sv. Antonu v jan.; torek pred sv. Jurijem v apr.; torek po sv. Jerneju v avg.; torek po sv. Lukežu v okt.; torek po prvi adventni nedelji; vsak prvi ponedeljek v mesecu.

Brusnice: Delavnik pred 19. marcem; zadnjo soboto pred kvatrnim tednom v sept.

Crmošnjice: 24. febr.; 24. jun.; 12. sept.

Mirna: 24. jun.; 2. nov.

Mirna Peč: Ponedeljek po sv. Jožefu 19. marca; 31. maja; 30. jun.; 29. sept. (dan sv. Mihaela); 29. dec.

Smuka: 10. marca.

Kandija (Smihel-Stopiče): Vsak četrtek po 15. vsakega meseca.

Toplice: Četrtek po sv. Matiji (24. febr.); četrtek po sv. Florijanu (4. maja); 27. jul.; četrtek pred Velikim Smarnom (14. avg.); četrtek po roženvenki nedelji.

Trebnje: 13. jun.; 13. jul.; 16. avg.

Lukovk (Trebnje): 16. maja (dan sv. Janeza); prvi ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.).

Velika Loka: 8. marca; 21. jun.; 30. avg.; 16. dec.

Št. Lovrenc (Velika Loka): 10. avg.; 23. nov.

Zagradec: Sobota pred belo nedeljo; dan pred Malim Smarnom 7. sept.

Zužemberk: 3. febr.; 17. marca; 24. apr.; dan po Kristusovem vnebohodu; 9. jun.; četrtek po sv. Urhu v jul.; 9. avg., t. j. dan pred sv. Lovrencem; 14. sept.; 28. okt.; 6. dec. Vsako leto na cvetno soboto pa se vrši samo živinski sejem.

Srez Črnomelj:

Metlika: Torek po Treh kraljih (6. jan.); torek po Svečnici (2. febr.); torek po sv. Jožefu (19. marca); torek po beli nedelji; torek po binkošti; torek po sv. Marjeti (13. jul.); torek po Vel. Šmarnu (15. avg.); torek po sv. Mihaelu (29. sept.); torek po sv. Martinu (11. nov.); torek po sv. Miklavžu (6. dec.); torek po sv. Matiji (24. febr.); torek po sv. Alojziju (21. jun.).

Crnomelj: Torek po prvi kvatni nedelji v postu; torek v velikem tednu (po cvetni nedelji); torek po binkošti kvatni nedelji; torek po sv. Petru in Pavlu (29. jun.); torek po kvatni nedelji v sept.; torek po sv. Simonu in Judi (28. okt.); torek po kvatni nedelji v adventu; prvi četrtek v jan.; prvi četrtek v febr.; prvi četrtek v maju; prvi četrtek v avg.; prvi četrtek v sept.

Vinica: Ponedeljek po spreobrnjenju sv. Pavla (25. jan.); ponedeljek po tihni nedelji v postu; ponedeljek po vnebohodu (po 6. nedelji po veliki noči); ponedeljek po sv. Marjeti (13. jul.); ponedeljek po Marijinem imenu t. j. ponedeljek po prvi nedelji po 8. sept.; drugi ponedeljek po beli nedelji.

Stari trg: 18. marca (prihodnji delavnik); 13. jun.

Semič: 14. febr.; 15. marca; 26. apr.; 15. jun.; 24. jul.; 12. okt.

Gradac: 21. jan.; 11. marca; 13. maja; 8. jul.; 9. sept.; 25. nov.

Srez Logatec:

Dol. Logatec: 12. marca; 3. jan.; 24. okt.

Zirovnica (občina Cerknica): Ponedeljek po sv. Treh kraljih; 14. febr.; 15. dec.; sreda po binkošti.

Nova vas (Bloke): Ponedeljek po prazniku Imena Jezus; 29. sept.

Rakek: 30. jan.; 2. apr.; 30. jun.; 16. sept.

Gor. Logatec: 7. febr.; prvi delavnik po Kristusovem vnebohodu; ponedeljek po roženvenki nedelji; 13. dec.

Grahovo: 9. febr.; 17. apr.; 22. marca; 15. nov.

Cerknica: 24. febr., v prestopnih letih 25. febr.; četrty ponedeljek po Veliki noči; 26. jul.; 2. nov.

Št. Vid (Bloke): Ponedeljek po sv. Juriju; ponedeljek po sv. Vidu; ponedeljek po sv. Jerneju.

Ziri: Sredpostna sreda; sreda v velikem tednu; 13. jun.; 4. jul.; 21. okt.

Rovte: Ponedeljek po tihni nedelji v postu; 24. jun.; 10. avg.; 29. sept.

Črni vrh: 24. apr.; ponedeljek po prazniku Marijinega rojstva.

Planina: 24. apr.; 13. jul.; 30. nov.

Lož: 4. maja (sv. Florijan); 15. marca; 16. avg.; 28. okt.; 19. febr.; 10. jun.; 5. dec.

Hotedršica: 5. apr.; 21. nov.

Unec: 17. jan.; prvi ponedeljek v marcu.

Srez Kočevje:

Banja loka: 2. maja; 23. jul.; 15. sept.

Dolenja vas: 28. jan.; 13. apr.; 4. sept.; 17. nov.

Gora: Ponedeljek po sv. Juriju; ponedeljek po 5. avg.

Kočevje: 20. jan.; 20. marca; 4. maja; 15. jun.; 25. jul.; 24. avg.; 16. okt.; 30. nov.; 31. dec.

Kočevska Reka: 16. maja; 2. jul.

Koprivnik: 12. maja; 20. jul.

Livold: Prvi ponedeljek v apr.; prvi ponedeljek v sept.

Loški potok: 3. febr.; 4. apr.; 7. jun.; ponedeljek po Marijinem rojstvu v sept.

Mala gora: 25. maja; 20. jun.

Mozelj: 25. apr.; 28. jun. (če je ta dan nedelja ali praznik, prejšnji delavnik); 20. maja (če nedelja ali praznik, prihodnji delavnik).

Nemška Loka: Peto soboto po veliki noči; drugo nedeljo po sv. Petru in Pavlu.

Polom: Četrty ponedeljek po veliki noči; 5. avg.

Ribnica: 2. jan.; prvi ponedeljek po veliki noči, t. j. ponedeljek po beli nedelji; 24. jun.; 2. avg. (prvi ponedeljek); 21. sept.

Sv. Gregor: 27. apr.; 9. avg.; 28. sept.

Sodražica: 22. jan.; četrtek pred sv. Gregorjem 12. marca; 16. maja; 22. jul.; 2. sept.; 15. okt. (četrtek pred sv. Terezijo).

Stara Cerkev: 5. apr.; 1. jun.

Stari log: 13. jul.

Struge: Četrtek po beli nedelji; 27. jun.; 28. avg.

Trava: 1. maja; ponedeljek po 4. jul. (5. jul.); 10. avg.; 5. jun.; 27. sept.
Turjak: 12. marca; 30. nov.
Velike Lašče: Ponedeljek pred sv. Matijem (ako je sv. Matija v ponedeljek, prejšnji ponedeljek); četrtek pred binkoštim; 21. jun.; 9. sept.; 6. nov.; 16. avg.
Velike Poljane: 10. apr.; 4. okt.
Videm: 17. jan.; 1. maja; 31. avg.; 5. dec.
Zdenska vas, Pri sv. Antonu (Videm): Ponedeljek pred cvetno nedeljo, 13. jun.; 17. jul.; sredo po roženovski nedelji.

Srez Krško:

Raka: 10. marca; 19. nov.
Krško: 3. febr.; 18. marca; 4. maja; 4. jul.; sobota pred praznikom Angelov varuhov (prva nedelja v sept.); ponedeljek po sv. Luki (18. okt.); 25. nov.; prva sredo v jan.; prva sredo v apr.; prva sredo v jun.; prva sredo v avg.; prva sredo v dec.; vsako sredo celega leta
Leskovec: Ponedeljek pred sv. Jurijem (24. apr.); 14. avg.; 26. jul.
Bučka: Na dan sv. Matije (24. febr.); na dan sv. Marka (25. apr.); ponedeljek pred sv. Janezom (24. jun.); ponedeljek pred sv. Mihaelom (29. sept.); na dan sv. Martina (11. nov.).
Studenc: 31. marca; 16. maja; 8. avg.; 30. okt.
Dernovo: 12. marca; 24. jun.; 29. sept.
Št. Jernej: Četrtek po svečnici; ponedeljek po kvatni nedelji v maju; na dan sv. Jerneja; ponedeljek po vseh svetih; 12. apr.
Kostanjevica: Ponedeljek pred tiho nedeljo; ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.); ponedeljek po sv. Mihaelu (29. sept.); ponedeljek po kvatni nedelji v adventu; 17. jan.; 31. maja.
Bušča vas: Prvi torek po beli nedelji; prvi torek po binkošti; 9. sept.; 12. nov.
Jesenice (Velika Dolina): 22. jul.; 22. nov.
Škocijan: Četrtek v prvem kvatnem tednu; četrtek v drugem kvatnem tednu; četrtek v tretjem kvatnem tednu; četrtek v četrtem kvatnem tednu; 15. apr.; 15. jul.
Slančevrh: Ponedeljek po sv. Ulrihu (4. jul.).
Telče: Ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.).
Veliki Cirknik: Prvi petek v postu; sredo pred binkošti.
Vesela gora (Št. Rupert): 27. apr.; četrtek pred binkošti; 27. okt.; 12. marca; sobota pred 8. sept.
Št. Rupert: Drugi ponedeljek po veliki noči; prvi ponedeljek po roženovski nedelji (v okt.); ponedeljek pred sv. Andrejem (30. sept.).
Mokronog: Sobota pred tiho nedeljo; sobota pred sv. Jernejem (24. avg.); 28. okt. (Simon in Juda); sobota po prazniku Srca Jezusa (11. jun.); tretja sobota v sept.; 12 mesečnih prašičjih sejmov vsak prvi četrtek v mesecu; 9. dec.
Trebelno: Sobota po veliki noči.
Tržišče (Sv. Trojica): 5. okt.; ponedeljek pred Kristusovim vnebohodom.
Radeče: Ponedeljek po postu; ponedeljek pred sv. Jurijem (24. apr.); 27. jun.; 1. sept.; ponedeljek po sv. Martinu (11. nov.); 27. dec.; 25. jan.; 9. avg.; 11. okt.
Brunik: Petek pred cvetno nedeljo; 13. jun. (sv. Anton).
Gornji Boštanj: Sobota po postu; 31. maja; torek pred povišanjem sv. Križa (14. sept.); sobota po sv. Ulrihu (4. jul.); dan pred Marijinim rojstvom (7. sept.).

Boštanj (Topolovc): Torek po binkošti.
Boštanj (Zaverše): 8. maja.
Jagnjenica (občina Št. Jurij pod Kumom): Ponedeljek po beli nedelji; 15. jun.; 13. jul. (sv. Marjeta).
Št. Jurij pod Kumom: 25. apr.; 24. jun.
Št. Janž: Torek v prvem kvatnem tednu; torek v tretjem kvatnem tednu; prvi ponedeljek po 24. jun.

Srez Kamnik:

Kamnik: Kramarski sejmi vsak drugi torek v jan., marcu, jun., avg., okt. in dec. Živinski sejmi vsak drugi torek v mesecu.
Mengeš: 9. febr.; 16. marca; 25. maja; 5. jul.; 29. sept.; 6. nov.; 13. dec.
Moravče: 24. febr.; ponedeljek v velikem tednu; 16. maja; 21. jun.; torek po sv. Jerneju (24. avg.); 11. nov.
Lukovica: 3. febr.; 26. marca; 27. apr.; 9. sept.; 18. okt.
Dob: Ponedeljek po prvi, drugi, tretji in četrti kvatni nedelji.
Motnik: 12. febr.; tretji ponedeljek v postu; 22. apr.; 2. jun.; sredo po roženovski nedelji v okt.
Št. Gotard: Petek pred cvetno nedeljo; 25. maja; 2. jul.; 11. nov.
Zg. Tuhinj: 20. febr.; 3. apr.; 14. jul.; 21. sept.
Dol. Tuhinj: 28. marca; 2. avg.; 24. okt.
Skaručna, občina Vodice: 15. apr.; 1. sept.; 28. okt.
Krašnja: 5. avg.; 21. dec.
Domžale: 4. jan.; 4. maja; 26. jul.; 25. nov.
Blagovica: 25. jan.; 20. avg. vsakega leta, živinski in kramarski.

Srez Litija:

Radohova vas: 2. jan.; pustni ponedeljek; torek po binkošti; 18. okt.
Krka-Videm: Ponedeljek po sv. Treh kraljih; 1. marca; 16. maja; 5. avg.
Krka-Podbukovje: Na dan sv. Kozma in Damjana (27. sept.); ponedeljek po beli nedelji.
Kotredež: 17. jan.; 12. marca.
Višnja Gora: 21. jan.; ponedeljek pred postom; ponedeljek po prvi kvatni nedelji; ponedeljek po cvetni nedelji; ponedeljek po drugi kvatni nedelji; 24. jun.; 26. jul.; 1. sept.; ponedeljek po tretji kvatni nedelji; ponedeljek po vseh svetih; ponedeljek pred četrto kvatno nedeljo.
Zagorje: 9. febr.; četrtek pred cvetno nedeljo; 12. maja; 30. jun.; 29. avg.; 3. nov.; 31. dec.
Šmartno: Torek po sv. Valentinu (14. febr.); ponedeljek po sv. Jakobu (25. jul.); torek po Marijinem rojstvu (8. sept.); ponedeljek po sv. Martinu (11. nov.); dan po sv. treh kraljih; torek po cvetni nedelji.
Šmartno-Javorje: Torek po tihni nedelji; 24. avg.
Žubina: 24. febr.; 21. okt.
Št. Lambert: 14. febr.; 22. maja; 17. sept.
Moravče: Četrtek pred postom; 20. marca; torek pred binkošti; ponedeljek pred sv. Martinom.
Litija: Ponedeljek po sredpostni nedelji (Laetare); sv. Florijana dan (4. maja); ponedeljek po sv. Rešnjem Telesu; ponedeljek po sv. Mihaelu; ponedeljek po sv. Nikolaju. Živinski sejmi zadnji ponedeljek v jan.; 13. jul.; 22. avg.
Št. Vid-Zatična: Četrtek v velikem tednu; ponedeljek pred binkošti; na dan sv. Bernarda (20. avg.); na dan sv. Katarine (25. nov.).

Št. Vid: Sreda po veliki noči; 15. jun.; ponedeljek po prazniku Marijinega rojstva (8. sept.); drugi ponedeljek po sv. Mihaelu (29. sept.); sobota pred sv. Martinom (11. nov.).

Vače: Ponedeljek po beli nedelji; torek po drugi kvartni nedelji; 16. avg.; 30. nov.

Sv. Jurij pri Izlakah (Aržiše): Na sv. Jurija dan (24. apr.).
Izlake-Aržiše: 17. febr.; 21. okt.; ponedeljek po sv. Egidiju; 1. sept.

Tirna-Št. Lambert: 1. maja; 9. jun.; 9. jul.

Polšnik: Prvi ponedeljek po sv. Ulrihu (4. jul.).

Polšnik-Brezovo: Prvi četrtek po veliki noči; prvo soboto po sv. Ulrihu (4. jul.); prvi četrtek v križevem tednu (14. sept.).

Dole: 26. marca; četrtek po sv. Rešnjem Telesu; 5. avg.
Sv. Križ-Moravče: Ponedeljek po sv. Uršuli.

Mišji dol-Gradiše: 14. dec.

Veliki Gaber: 4. jul.; 26. avg.; 30. apr.; 30. okt.

Martinja vas-Prapreče: Ponedeljek pred sv. Nikolajem.

Javorje: 24. avg.

Trebeljevo: 18. marca; ponedeljek pred kvatno nedeljo v sept.

Srez Radovljica:

Bohinjska Bistrica: 1. maja; 24. jun.; 18. okt.; 6. dec.

Bitinje v Bohinju: 26. jul.

Radovljica: 12. marca; 24. apr.; binškošni torek; 26. jul.; 28. okt.; 13. dec. Tedenski sejem vsak torek.

Lesce: Velikonočni torek; 21. okt.; 24. febr.; 29. sept.

Jesenice: 4. maja; 30. jun.; torek po binškošnem ponedeljku; 7. okt.; 3. dec.

Kranjska gora: 20. marca; sobota pred drugim ponedeljkom v okt.; drugi ponedeljek v okt.

Spodnje Gorje: Petek pred cvetno nedeljo; 11. nov.

Srez Kranj:

Poljane: 4. maja; 11. nov.

Škofja Loka: 17. marca (če je nedelja ali praznik, dan poprej); 24. apr.; 3. febr.; 24. jun.; 16. avg.; 29. sept.; 25. nov. Tedenski sejem vsako soboto.

Trzič: Sobota po 20. marcu; sobota po 16. maju; sobota po 4. okt.; 30. nov.

Cerklje: 17. jan.; petek pred cvetno nedeljo; 16. avg.; 21. okt.

Kranj: Prvi ponedeljek v maju; prvi ponedeljek v sept., okt., nov., dec., sicer vsak ponedeljek tedenski sejem.

Selce nad Škofjo Loko: 3. maja; 4. okt.

Hotavljice, občina Trata: 25. apr.; 16. avg.

Železniki: 17. jan.; 30. sept.

Srez Ljubljana-okolica:

Studenc: 28. febr.; 19. marca; drugi ponedeljek po veliki noči; četrtek po binškošnih; 10. avg.; 11. nov.

Dobrova: 14. febr.; ponedeljek po veliki noči; 29. avg.

Borovnica: 3. febr.; 15. apr.; 27. sept.; 6. dec.

Grosuplje: 25. apr.; 29. sept.

Smarje: 16. avg.; torek po sv. Florijanu (4. maja).

Vrhnika: Prvi ponedeljek v postu; velikonočni torek; ponedeljek pred Kristusovim vnebohodom; ponedeljek po sv. Trojici; 25. jul.; na dan sv. Leonarda (6. nov.); 27. dec.

Zalog: 10. jan.; 7. marca; 18. jul.; 30. okt.

Glince: Vsako soboto.

Preska: 3. marca; 4. sept.; 4. okt.

Horjulj: 26. marca; 12. jul.; torek po roženvenki nedelji.

Mesto Ljubljana:

Vsako sredo in soboto.

Srez Laško:

Laško: 24. febr.; veliki četrtek; binškošni torek; 24. jun.; 24. avg.; 21. sept.; 11. nov.; 12. dec.

Loka: 5. maja; 22. maja; četrtek po sv. Rešnjem Telesu; 5. avg.; ponedeljek po imenu Marijinem.

Dol: 10. marca; ponedeljek po sv. Juriju; na dan sv. Ignacija; ponedeljek po sv. Mihaelu.

Marija Gradec: 14. jan.; 5. maja; 19. jul.; 23. okt.

Trbovlje: 17. marca; 15. maja; 10. avg.; 18. okt.

Jurklošter: 1. febr.; 1. jul.; 4. okt.; 13. dec.

Smarjeta: 21. marca; 25. jul.; 7. sept.; 9. okt.

Srez Brežice:

Artiče: 25. jan.; cvetni četrtek; binškošni četrtek; 19. jul.; 4. okt.

Zgornja Sušica-Bizeljsko: 22. jan.; 26. marca; 16. maja; 25. okt.; 30. nov.

Zigarski vrh: 21. marca; 13. jun.; 1. sept.

Brežice: 14. febr.; ponedeljek po sv. Florijanu (4. maja); dan sv. Antona (13. jun.); dan sv. Loyrenca (10. avg.); dan sv. Lenarta (6. nov.); zadnja sobota pred božičem; vsako soboto v tednu.

Dobova-Mihalovec: (sedem občin župnije Dobova, in sicer: Mihalovec, Veliki Obrež, Rigonce, Loče, Sela, Gaberje, Mostec) 13. jan.; 26. marca; 25. apr.; 10. jul.; 13. sept.; 9. dec.

Manga-Golobinjak: 14. sept.

Kapele: 17. jan.; 10. marca; 17. apr.; 7. jun.; 17. avg.; 17. sept.

Pišce: 19. febr.; 8. jul.; 1. avg.; 6. okt.; 3. nov.

Planina: 11. jan.; 1. marca; 12. maja; 15. jun.; 12. jul.; sobota pred praznikom Angela varuha (15. okt.); 3. dec.

Zdole-Pleterje: 15. marca; 24. apr.; 15. jul.; 15. sept.

Rajhenburg: 29. jan.; veliki četrtek; ponedeljek po šestl nedelji po veliki noči; dan po sv. Petru in Pavlu; 26. avg.; 10. okt.

Sevnica: 14. febr.; ponedeljek po tihi nedelji; tretja sreda po veliki noči; 22. jun.; 16. avg.; 21. okt.; 6. dec.

Videm: 21. jan.; 20. febr.; 1. apr.; 21. maja; 3. avgusta; 26. okt.; 16. dec.

Sv. Lenart-Zabukovje: 3. aprila; 18. jul.; 20. sept.; 6. nov.

MARIBORSKA OBLAST.

Srez Celje:

Trg Braslovče: Ponedeljek pred sv. Matijem (24. febr.); cvetni petek (23. marca); ponedeljek pred sv. Matevžem (21. sept.); ponedeljek pred sv. Martinom (11. nov.).

Dobrna: Prvi ponedeljek po Svečnici (2. febr.); kvatni četrtek v sept.; 6. dec. (sv. Miklavž).

Gomilsko: 4. dec. (sv. Barbara) (samo za blago).

Št. Jurij ob juž. žel., trg: 12. marca; 24. apr.; 4. maja; ponedeljek po letnih kvatrah; ponedeljek po jesenskih kvatrah; 22. jun.; 28. okt.

Št. Jurij ob juž. žel., okolica: 2. jan.; 10. febr.; 12. avg.; 19. nov.; 10. dec.

Sv. Lovrene pri Prožinu: ponedeljek po angelski nedelji; 9. dec.

Trg Motnik: 12. febr.; tretji ponedeljek v postu; 22. apr.; 2. jun.; sreda po rožnovski nedelji.

Nova cerkev: Ponedeljek po sv. Treh kraljih (6. jan.); četrtek po veliki noči, ponedeljek po sv. Rešnjem Tesesu; 6. nov. (sv. Lenart).

Sv. Pavel pri Preboldu: 3. apr.; 6. sept.; 4. nov. (samo za živino).

Petrovče: 17. jan.; 4. marca; 2. jul.; 14. sept.

Svetina: 25. maja; ponedeljek po Mariji Snežni (5. avg.).

Teharje: 21. jan.; 22. febr.; 26. marca; 26. apr. (dan po oznanjenju Marijinem); 12. maja; 26. jul.; 12. okt.; 24. nov.; 19. dec.

Trojane-Sv. Gotard: Cvetni petek; 5. maja; 25. maja; 2. jul.; 11. nov. (samo za blago).

Velika Pirešica (Zg. Ponikva-Pernovo): 3. in 21. marca.

Trg Vojnik: Ponedeljek pred Svečnico (2. febr.); ponedeljek po veliki noči; 16. maja; 4. jul.; 7. sept.; 18. okt.

Vransko trg: 3. marca (sv. Kunigunda); drugo sredo po veliki noči; 29. sept. (sv. Mihael); 15. nov. (Sv. Leopold). Vložena prošnja za preložitve 2. sejma na 10. avg. (sv. Lovrene) in 3. na 30. sept.

Trg Zalec: 14. febr.; 13. jun.; 25. jul.; 29. avg.; 4. okt.; 13. dec.

Kalobje: 3. febr.; prvi ponedeljek po Velikem šmaru (15. avg.).

Dramlje: 2. apr.; 22. okt. (samo za živino). Sejma sta brezpomembna in se sedaj ne vršita.

St. Jurij ob Taboru: 29. jan.; 10. marca; 25. apr.; 21. nov.

Srez Dolnja Lendava:

Beltinci: 20. jan.; 24. febr.; 26. apr.; 28. jun.; 15. jul.; 5. nov.

Šogojina: 15. febr.; 20. marca; 19. maja; 20. jul.; 4. sept.; 16. nov.

Črenšovci: 14. marca (samo za živino); 10. maja; 20. sept.; 20. okt.

Dobrovnik: 6. apr.; 7. jun.; 25. jul.; 20. okt.

Dolnja Lendava: 25. jan.; 16. febr.; 27. marca; 17. apr.; 16. jun.; 28. jul.; 28. avg.; 28. sept.; 28. okt.; 18. dec. Vsak torek za svinje in drobnico.

Dokležovje: 18. jun.; 21. avg.

Turnišče: 26. marca; 12. apr.; 20. maja; 12. jun.; 12. avg.; 9. sept.; 4. okt.

Srez Gornji grad:

Gornji grad: 4. maja; 28. okt.

Šmartno ob Paki: 22. marca; 11. nov.

Luče: 25. maja (samo za blago).

Rečica ob Savinji: 17. marca; 30. marca; 4. jun.; 6. nov. (samo za živino).

Ljubno: 29. marca (samo za blago); 1. maja; 24. jun. (samo za živino); 26. avg. (samo za blago); 19. sept.

Mozirje trg: 22. jan.; binkoštni torek; 24. apr.; 15. jun.; 16. avg.; ponedeljek pred malo gospojnico; 18. okt.

Srez Konjice:

Oplotnica: 3. marca (sv. Kunigunda); 25. apr. (sv. Marko); 15. jun. (sv. Vid); ponedeljek po škapulirski nedelji; 16. avg. (sv. Rok); drugi ponedeljek po rožnovski nedelji; 11. nov. (sv. Martin).

Zreče: 30. jun.; ponedeljek po 1. sept. (se začasno ne vršita).

Vitanje: Sredpostno sredo; 25. maja; 20. jul.; 14. sept.; 2. nov.; 27. dec.

Loče: 24. febr.; ponedeljek po tihi nedelji; binkoštni torek; 13. jun.; 13. jul.; 25. sept.; 15. okt.; 25. nov. (sejmi se začasno ne vrše).

Konjice: 5. jan. (samo za živino); 9. febr.; 1. marca (samo za živino); veliki četrtek; križeva sreda; 24. jun.; 31. jul.; 31. avg. (samo za živino); ponedeljek po sv. Mihaelu (29. sept.); 4. nov. (samo za živino); 3. dec.

Srez Ljutomer:

Apače: 26. apr.; 9. sept.; 18. okt.

Cven: 18. marca; 9. sept.

Gornja Radgona: 17. jan.; 3. febr.; 25. maja; 10. avg.; 15. nov.

Ljutomer: 12. jan. (samo za živino); 23. febr.; 23. marca; 13. in 23. apr. (samo za živino); 25. maja; 8. in 30. jun. 13. jul., 10. avg. (samo za živino); 14. sept.; 21. sept., 12. okt.; 9. nov. (samo za živino); 14. dec.

Mala nedelja: 27. maja; 21. okt. (samo za živino).

Terbegovci-Sv. Duh: 24. avg.; 13. dec.

Veržej: 7. marca (samo za živino); 9. maja; 29. sept.; 30. nov.

Srez Maribor, desni breg:

Slovenska Bistrica: 17. jan. (samo za živino); 24. febr.; cvetni petek; 11. marca (samo za živino); 4. maja; 4. jun.; 25. jul.; 24. avg.; 14. sept.; 28. okt.; 21. nov.; 15. dec. (samo za živino).

Poljčane: Kvatrni ponedeljek v postu; ponedeljek po cvetni nedelji; ponedeljek po Križevem; soboto pred sv. Janezom Krstnikom; 10. jul.; 29. avg.; soboto po rožnovski nedelji; 15. nov.

Srez Maribor, levi breg:

Sv. Marjeta: 20. marca; 27. maja; 20. julija; 24. nov.; (samo za živino).

Sv. Lenart: 19. jan.; 21. apr.; 19. maja; 24. jun.; 2. avg.; 4. okt.; 6. nov. (Samo za živino).

Sv. Trojica: 20. marca (samo za živino); 4. in 30. maja (samo za blago); 31. maja (samo za živino); 15. avg. (samo za blago); 28. avg. (samo za živino); 19. sept. (samo za blago); 20. sept. (samo za živino).

Ščavnica: 17. jul.; 14. sept. (Sv. Ana.)

Velka: 20. maja in 6. avg. — Samo za živino. — (Marija Snežna.)

Zg. Kungota: 1. aprila in 7. sept.

Maribor mesto:

Maribor: Vsak drugi in četrti torek v mesecu (samo živalski); prvo in četrto sredo vsakega meseca (spl. živalski); vsak petek (svinjski sejem).

Srez Murska Sobota:

Hodoš: 10. marca; 4. jul.; 19. avg.; 5. okt.

Križevci: Vsako prvo soboto v mesecu; 16. apr.; 4. jun.; 27. okt.

Murska Sobota: Ponedeljek pred postno nedeljo; drugi ponedeljek pred Veliko nočjo; četrti ponedeljek po veliki noči; 24. jun.; 24. avg.; 15. okt.; 6. dec.

Prosenjakovci: 15. marca; 16. jun.; 2. sept.; 28. nov.
Pucanci: 28. maja; 10. jul.; 10. sept.; 10. nov.
Rakičan: 26. marca; torek pred binkošti; 2. jul.; 16. avg.; 8. okt. (Samo za živino.)

Srez Ptuj:

Ptuj (mesto): 23. apr.; 5. avg.; 25. nov.; vsako prvo sredo v mesecu razen v avgustu (samo za živino); vsako sredo (svinjski).
Ormož: Vsak prvi ponedeljek v januarju, februarju, marcu, maju, juniju, juliju, septembru, oktobru in decembru (samo živinski); vsak torek (svinjski); cvetni petek; prvi ponedeljek po Jakobu; na Martinovo.
Ptujska gora: 18. marca; velikonočni torek; šesto soboto po Vel. noči; 2. jul.; 14. avg.; 7. sept. (Samo živinski.)
Breg pri Ptuj: 10. maja; 6. junija; 12. julija; 26. avg.; 13. sept. (Samo živinski.)
Sv. Andraž v Slov. goricah: 13. jun.; 30. nov.
Sv. Tomaž pri Ormožu: 21. junija; 28. avg.; 28. okt.; 3. dec.
Trnovska vas: 30. jun.; 2. sept.
Sv. Urban v Slov. gor.: 25. maja; 26. julija.

Srez Slovenjgradec:

Št. Ilj pri Velenju: Ponedeljek po tihi nedelji; 4. avg.; 21. sept.
Šoštanj: Četrtek pred pustom; velikonočni torek; 22. jun.; 12. jul.; 29. sept.; ponedeljek pred Katarino.
Šmartno pri Slovenjgradcu: 8. junija; 24. sept.; 11. nov. (Se ne vrše.)
Št. Janž pri Dravogradu: 15. apr.; 13. jun.; ponedeljek po imenu Marije; 9. okt.
Slovenjgradec: 25. jan.; drugo, četrto in šesto soboto v postu; 12. maja; 10. avg.; prvi ponedeljek v septembru; prvi ponedeljek v oktobru; 19. nov.
Št. Ilj pod Turjakom: 20. apr.; 2. julija; v soboto pred angel varuh. ned.; ponedeljek pred pustom; 1. jun.; 15. okt.
Velenje: Četrtek po pustu; 1. maja; ponedeljek pred binkošti; 18. jul.; 24. avg.; 24. okt.

Srez Prevalje:

Kapla: 7. jul.; 13. okt.
Marenberg: Četrtri ponedeljek po Božiču; ponedeljek pred cvetno nedeljo; 1. marca (samo za živino); binkoštni torek; 21. jun. (samo za živino); 30. julija; 29. sept.; 1. nov.
Muta: 14. marca; 1. maja; 17. julija; 29. avg.; 28. okt.
Remšnik: 4. julija in 24. sept. (Samo za živino.)
Ribnica na Pohorju: 10. apr. (samo za živino); prvo nedeljo po kresu (samo za blago); ponedeljek po kresu (24. jun.) (samo za živino); nedelja po sv. Jerneju (samo za blago); ponedeljek po sv. Jerneju (24. avg.) (samo za živino); nedelja po sv. Uršuli (samo za blago); ponedeljek po sv. Uršuli (21. okt.) (samo za živino).
Vuhred: 10. marca (40 mučenikov) in 4. sept. (Rozalija) (samo za živino).
Vuzenica: Prvo postno soboto; 25. apr.; 4. jul.; 16. avg.; 10. okt. vsakega leta; 6. dec.
Črna: Ponedeljek po sv. Florijanu; 5. avg. (sv. Ožbalt); 21. okt. (sv. Urša).

Dravograd: 20. marca; 9. maja (samo za živino); 15. jun.; 2. avg.; 21. sept.; 3. nov. (samo za živino).
Guštanj: 17. jan. in na tiho nedeljo (samo za blago); 24. apr. (samo za živino); 24. jun.; 1. sept.; 18. okt.; 25. nov.
Kotlje: 25. maja in 12. julija.
Libelče: 1. maja (Filip in Jakob), sv. Marjeta (samo za živino).
Prevalje: Četrtek prev sv. Urbanom; četrtek po sv. Jeronimu (30. sept.).
Mežica: 25. jul.; 4. dec.

Srez Šmarje pri Jelšah:

Dobje: Soboto po Vel. noči; 16. jul.; sredo pred Imenom Marije; 25. nov.
Koprivnica: 25. jan.; 3. marca; 13. jul.
Kozje: 24. febr.; 26. apr.; 13. jun.; 25. jul.
Sv. Peter pod Sv. gorami: 5. febr.; 6. marca; 15. apr.; 23. maja; 21. okt.; 13. dec.; Sv. gor.: 4. avg. in 7. sept.
Pilštanj: 9. febr.; 8. marca; 16. maja; 9. jun.; ponedeljek po sv. Roku; 29. sept.; Lesično: ponedeljek po Vseh svetih.
Podčetrtek: 17. marca; velikonočni torek; 1. jul.; 10. avg.; 1. okt.; 21. nov.
Podsreda (Store Sv. gor.): Sobota pred tiho nedeljo; sobota pred binkošti.
Podsreda: 24. jun.; 21. sept.; 18. okt.; 19. nov.
Sedlarjevo (Polje): 8. maja; 8. dec.
Lopote: 22. maja; ponedeljek pred binkošti; dan po svetem Petru in Pavlu. (Sejmi se ne vrše.)
Kostrivnica: 10. marca; 25. apr.; 15. jun.; ponedeljek po sv. Jakobu; sobota pred rožnovensko nedeljo.
Rogatec: 24. febr.; 21. marca; ponedeljek po beli nedelji; ponedeljek pred vnebohodom (25. maja); 12. jul.; 24. avg.; 14. sept.; 30. nov.
Sv. Ema: binkoštni torek; 7. okt.
Lemberg: Ponedeljek po sredpostni sredi; cvetni petek; 12. maja; sredo po Telovem; ponedeljek po sv. Urhu; 5. avg.; 25. okt.; 25. nov.
Ponikva: 14. febr.; četrto nedeljo po veliki noči; 27. jun.; 1. avg.; sredo po rožnovenski nedelji; sobota pred sv. Martinom. (Sejmi se vrše samo za živino.)
Slivnica (Sv. Urban): Prvi četrtek po binkošti; 22. jul.; ponedeljek po rožnovenski nedelji.
Šmarje pri Jelšah: Ponedeljek po sv. Treh kraljih; tretji ponedeljek po veliki noči; ponedeljek po Imenu Marije; 20. marca; 21. jun.; 17. avg.; 4. dec.
Tunsko: Tretji ponedeljek po binkošti; 2. jul.; ponedeljek po angelski nedelji. (Samo za živino.)
Zusem (Lobe pri Zuzumu): 13. apr.; 20. jul.; 25. avg.; 12. sept. (Samo za živino.)
Veroče (Sv. Filip): 14. jan.; 22. febr.; 1. maja; 25. maja; 17. jul.; 23. avg.; 16. okt.
Zagorje: 31. jul. (Samo za živino.)

Srez Celje mesto:

Celje: Vsak prvi ponedeljek v mesecu (za živino); vsako sredo in soboto (za prašiče); soboto sredi posta; 21. okt.; 30. nov.
Sv. Lenar v Slovenskih goricah: 25. marca; 5. sept. (Samo za živino.)
Sv. Jurij ob Taboru: 7. sept.
Tišina: 10. apr.; 7. sept.
Imeno: Vsak prvi petek v mesecu (samo za živino).

KAZALO.

Rodovnik kraljevskega doma.	Praktični načini cepljenja sadnega drevja (Fran Kafol)	66
Domnevno vreme leta 1930. po stoletnem koledarju.	Vrtinci (Julij Nardin)	70
Pratikarski del:		
Astronomski podatki, prazniki in vremenski ključ.	Slovensko mlekarstvo in njegova bodočnost (A. Jamnik)	73
Pratika (risbe Maksima Gasparija), napisi k mesečnim vinjetam (Pavel Karlin), koledar, beležke itd.	Nekaj o slovenskem narodnem ornamentu (Saša Šantel)	75
Poštna pristojbine.	Bretanija in Bretonci (dr. P. V. Brežnik)	82
Kolki za listine.	Novi neposredni davki (Fran Žagar)	86
Koledar za leta 1801. do 1980.	Povojačili so ga (A. R. — F. J.)	92
Poučni in zabavni del:		
Zdravica za novo leto (Alojz Gradnik)	Traktor v poljedelstvu (Ing. J. Štolfa)	96
Napoleon in Vodnik. Ob 120letnici Ilirije oživljene (dr. Ivan Lah)	Basnik zelenih Gorjancev. Ob stoletnici rojstva Janeza Trdine (Vera Dostalova)	98
Dr. Gregor Žerjav	Konjunktura in smernice v kmetijstvu (A. Jamnik)	101
Rasne slike iz Slovenije (dr. B. Škerlj)	Najezdniki, malo znani prijatelji kmetijstva (Davorin Volavšek)	104
Kaj prinaša novi kazenski zakon (dr. Metod Dolenc)	Doživljaji afriškega lovca (A. D.)	107
Romantika kemije (M. Prezelj)	Kotiček za mlade bravce:	
Roald Amundsen (B.)	Copernik Či—Bu—Hu. Kitajska pripovedka (Pavel Karlin)	111
Kadar gozd ozeleni (Vladimir Kapus)	Usmiljeni zajček. Pravljica (Marija Jezernikova)	113
Prehlajenje in bolezen (dr. Ivo Pire)	Igre, presenečenja in čarovnije	117
Nekaj malega o stari telovadbi (Stanko Trček)	Meh za smeh	119
O strupih (M. P.)	Križanka	120
«Proč, človek s knjigami!» (Miran Jarc)	Vestnik Vodnikove družbe	121
	Sejmi	123

GOSPODARSKI STROJI IN NJIHOV POMEN ZA KMETIJSTVO.

Velik pomen kmetijskih strojev je obče znan; vsak gospodar ve, da ni modernega gospodarstva brez strojev. Manj znano pa je dejstvo, da so kmetijski stroji povzročili ne samo v gospodarstvu, ampak tudi v vsem človeškem življenju velik preobrat. V Ameriki se prištevajo izumitelji praktičnih kmetijskih strojev med zaslužne može države in naroda, ker so taki može prav mnogo pripomogli k veličastnemu razvoju Amerike.

Pri nas je, žal, še mnogo gospodarjev, ki ne znajo ceniti vrednost gospodarskih strojev tako, kot je potrebno. Posledica tega je, da je naše kmetijstvo zaostalo za onim v drugih državah, kjer pridelajo gospodarji 20 ali še več metrskih stotov na en oral zemlje, dočim je pri nas gospodar zadovoljen z 8 metrskimi stoti. Ako bi naši gospodarji sprejeli način modernega gospodarstva, bi pridelali 15 metrskih stotov na en oral in še več. Imamo prav dobro zemljo, izvrstno podnebje ter lahko idealno dvignemo naše pridelke. Treba se je samo poprijeti modernega gospodarstva, pri katerem igrajo kmetijski stroji največjo vlogo. Torej, vsakemu gospodarju je potreben v prvi vrsti dober plug.

Poleg pluga je najvažnejši stroj modernega gospodarstva sejalni stroj. Najbolj znane in za naše kraje najbolj prikladne sejalke so Pracnerjeve sejalke «Bodočnost», valjasto sejnega sestava, ki je po vsem svetu najbolj razširjen. Seje vsako seme: pšenico, rž, ječmen, oves, repo, repico, koruzo, grah, bob, mak itd. v vsaki množini. Ta sejalke se more uporabljati povsod, v ravnini ali v hribovitih krajih. Seje vedno enakomerno in natančno, brez ozira na to, da gre stroj navkreber ali navzdol, po strmini ali po ravnini. Danes imamo kombinirane sejalke «Bodočnost-Epoha», ki sejejo istočasno seme iz ene cevi, in umetno gnojilo iz posebnih cevi v vrste. S tem se prihrani na času in na gnoju. Stroje za žetev so poznali že v najstarejših časih, v novem veku so se najbolj razširili v 19. stoletju, ter so napravili v kmetijstvu velik preobrat. Za naše razmere najprikladnejši stroji za žetev so stroji znane češke specialne tovarne «Knotek in drug v Jičinu», katere izdelke so pri nas najbolj znani. Po žetvi pride na vrsto težko pričakovana mlačev, ki naj pokaže uspeh dela v vsem letu. Zanimivo je, da je pri nas najbolj poznana in najbolj zahtevana mlatilnica, ako tudi gre za končni uspeh v gospodarstvu v tem letu. Logično bi bilo, da se polaga večjo važnost na pluge, sejalne stroje in stroje za žetev, ker ti stroji pomenijo povečanje pridelka, in šele ko smo dosegli primeren pridelek, lahko pričakujemo tu zadovoljivo mlačvo.

Naravno je, da je treba tudi tu polagati važnost pri izbiri strojev. Znana firma «Agrar», d. d. v Za-

grebu, Draškovičeva ul. 35, dobavlja najmodernejše mlatilnice specialnih tvornic A. Dobry, Mlada Boleslav, in Ed. Kokora i drug, d. d., Prerov, od katerih je prva dobro poznana in upeljana že več kot 30 let na Hrvaškem in v Slavoniji. Ta renomirana in največja tovarna mlatilnic na Češkoslovaškem izdeluje mlatilnice vseh velikosti, lesene in železne konstrukcije. Za gorske kraje prihajajo v poštev navadne mlatilnice ali one z vevačkom in najenostavnejše čistilne mlatilnice, od katerih so najbolj poznane mlatilnice original «Kaub», Domažlice.

Za pogon mlatilnic vseh vrst, predvsem manjših, se uporabljajo največkrat petrolejski in bencinski motorji. Pri nabavi motorjev je treba paziti na izdelavo, težo in predvsem na število obratov. Razumljivo je, da se motorji z mnogimi obrati prej obrabijo nego motorji z manj obrati. Dandanes proizvajajo vse večje tvornice samo motorje ležečega tipa, ki so praktičnejši in trpežnejši kot motorji stoječega tipa. Najpripravnejši motor za poljedelce in obrtnike je originalni motor «Lorenc», izdelek specialne, leta 1887. osnovane tvornice motorjev Ig. Lovrenc, Kromeriz, Č. S. R. Ti motorji se odlikujejo po idealni in enostavni konstrukciji, po lepi in solidni izdelavi, po mali porabi materiala, po lahki postrežbi, veliki sili, malem številu obratov in dolgoletni trpežnosti. Vsak kupec originalnega motorja Lorenc more biti prepričan, da dobi za svoj denar polno protivrednost v motorju, ki bo ustrezal v vsakem pogledu. Vsak motor je opremljen za naše razmere s potrebno napravo za bencin in petrolej.

Za večja gospodarstva priporočamo nabavo traktorjev, in sicer v primeru, ako se ga uporablja vsaj 100 dni v letu za oranje, drugače nabava traktorja ni rentabilna. Za vsako gospodarstvo so potrebni stroji za čiščenje in sortiranje zrn, «trijeri» imenovani. Po brezhibnem funkcioniranju in veliki aktivnosti se odlikujejo trijeri «Phönix Extra». Za plemenitev semen za setev je mnogo specialnih strojev «Phönix Extra», ki se razlikujejo od dosedanjih strojev te vrste po znatno nižji ceni in veliki aktivnosti.

Ako bi naši gospodarji uporabljali stroje, dvignili bi množine svojih pridelkov, vsled česar bi nastalo blagostanje in bi se našim ljudem ne bilo treba seliti v daljno Ameriko. Poljedelske stroje vseh vrst dobavlja po nizkih stalnih cenah in povoljnih plačilnih pogojih znana tvrdka «Agrar», d. d. v Zagrebu, ki si je v svesti velike naloge, ki jo ima solidna trgovina strojev, pridobila po svoji serioznosti, solidnosti in sposobnosti v kratkem času odličen glas med gospodarji. Vsak gospodar se more obrniti na tvrdko «Agrar» s prepričanjem, da bo v vsakem pogledu solidno postrežen in bo dobil resnično primerne stroje.

L. MIKUŠ
LJUBLJANA, MESTNI TRG 15
DEŽNIKI
 NA MALO   NA VELIKO
 TELEFON 2282.
USTANOVLJENO 1838.

Prometni zavod za premog d. d.
 LJUBLJANA
 Miklošičeva cesta 15/I.
 prodaja najugodnejše v vagonih pošilkah
 premog za domačo in industrijsko
 kurjavo in za kovače. Koks vsake
 vrste za kovače, livarje itd.

Priporočam svoje prvovrstne izdelke **trgovskih knjig in šolskih zvezkov.**

Vedno v zalogi: ameriški žurnali, blagajniške knjige, glavne knjige, štrance, bloki, odjemalne knjižice, spominske knjige, kopirne in komisijske knjige ter raznovrstni šolski zvezki.

A. JANEŽIČ v Ljubljani, Florijanska ulica šte. 14.
 Industrija trgovskih knjig in šolskih zvezkov.

Wolf & Comp. vsakovrstni godbeni Instrumenti, **Klingenthal,**
Sachsen št. 460

dobavlja že nad 20 let glasbila v vse kraje Jugoslavije.

dinarjev
 Violine . . . od 69
 Viole 507
 Kitarne 165
 Mandoline 103
 Gramofoni 235
 Plunke 295
 Kitarne citre 120
 Harmonike 66

dinarjev
 Trobente . . . . . od 385
 Klarineti 124
 Flavte 90
 Fanfare 227
 Trobentne flavte 48
 Bobni 36
 Koncertne citre 179
 Gram. plošče 22

Dokaj znižane cene!

Direktna dobava!

Največje koristi!

Dobavlja številnim poklicnim godbenikom, godbam in godbenim društvom. Največja izbira harmonik in ustnih harmonik, bandonov, koncertin, violin, kitar, mandolin, plunk, citer, lesenih in medenih pihal, signalnih instrumentov, lajn, gramofonov, plošč itd.

Popravila vseh instrumentov. Več tisoč zahvalnih pisem. Veliki cenik zastoj.

Naročila od Din 300— dalje poštne prosto.

Dopisnice je frankirati z Din 150, pisma s 3 Din.

DAMO VAM

popolnoma zastonj

veliki katalog že nad 30 let po vsem svetu znane tvrdke

MEINEL & HEROLD

tovarne glasbil, katerih kakovost se z več kot 20.000 priznanj in zahvalnih pisem naravnost povečuje. Vi kupite

direktno iz tovarne mnogo ceneje!

Nikakih carinskih stroškov, niti stroškov za inozemsko poštnino!

Najprej zahtevajte torej naš veliki katalog

in šele potem se odločite.

Pišite sedaj takoj na največjo razpošiljalno tvrdko glasbenih instrumentov v Jugoslaviji

MEINEL in HEROLD

TOVARNA GLASBIL,
GRAMOFONOV IN HARMONIK

Podružnica

MARIBOR št. 220.

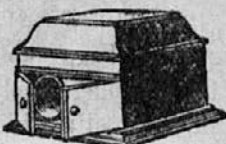

Ročne harmonike, nemški model od Din 85— dalje, dunajski model od Din 179— dalje

Gitare od Din 207— dalje

Violine od Din 95— dalje

Gramofoni od Din 815— dalje

Lepota — zdravje! Oboje potrebuje prave nege, toda samo z zdravstveno zanesljivimi sredstvi, kot je Fellerjeva Elsa-pomada za obraz ter zaščito kože (tudi proti solnčnim pegam), nadalje Elsa-pomada za rast las. Dva lončka za vnaprej poslanih Din 40—. Fellerjeva Elsa-mila zdravja in lepote vsebujejo dobro delujoče sestavine (6 vrst: lilijino, rumenjarkovo, glicerino, borakovo, katranovo ter milo za britje). Od teh na poizkus pet kosov po izbiri za vnaprej poslanih 52 dinarjev dostavi lekarnar Feller, Stubica Donja št. 726, Hrvatska. Za pranje glave: Elsa-Shampoo Din 3-30.

Najboljši vir za nakupovanje je manufakturna in modna trgovina

MILOŠ PŠENIČNIK v Celju, Kralja Petra cesta

V tej trgovini se dobiva pristno angleško in češko blago v najmodernejših barvah za moške in damske obleke - Trgovina ima veliko izbiro svile, raznovrstnega perila, nogavic, rokavic in še mnogo drugih modnih predmetov

Vse po konkurenčno nizkih cenah!

USTANOVLJENA LETA 1864.

CELJSKA MESTNA HRANILNICA

v CELJU, Krekov trg

(v lastni palači)

Telefon št. 35

Račun pri poštni hranilnici št. 10.799

Telefon št. 35

sprejema vloge na hranilne knjižice in v tekočem računu proti najugodnejšemu obrestovanju

Prihrankom rojakov v Ameriki, denarju nedoletnih, ki ga vlagajo sodišča, naložbam cerkvenega in občinskega denarja in vlogam manj premožnih slojev posveča posebno pažnjo.

Za vloge jamči poleg premoženja hranilnice še mesto Celje z vsem premoženjem in vso davčno močjo.

Hranilnica daje posojila po nizki obrestni meri na posestva in na menice.

Vse prošnje rešuje brezplačno.

Radost za vsakega je cenik, v katerem se najde skoro vse, kar se rabi zase, za obitelj in hišo, vse tako pregledno urejeno, ilustrovano in opisano, da si človek brez prenačlenjenja lahko udobno izbere, kar potrebuje. Tak cenik o predmetih za dnevno uporabo, darovih, glasbilih, oblačilnih potrebščinah itd. lahko dobi vsakdo brezplačno, ako ga zahteva z enostavno dopisnico od svetovne odpreme tvrdke H. Suttner, Ljubljana št. 627.

JOS. VRANJEK

dežnikarna
CELJE

KRALJA PETRA C. 13

priporoča svojo bogato zalogo solčnikov in dežnikov po najnižjih in konkurenčnih cenah

Na debelo! Na drobno!

Prevzema in izvršuje vsa popravila in preobleke točno in solidno.

Zaloga pohištva: Celje, Glavni trg 2

FRAN VEHOVAR

Tovarna pohištva: Celje, Kersnikova ulica

Specialna delavnica za najfinejše in umetno pohištvo kakor tudi za vsa druga mizarska dela.

Postrežba točna in solidna!

Cene konkurenčne!

Na drobno! Veletrgovina Na debelo!

Ivan Ravnikar, Celje

priporoča svojo veliko zalogo

specerijskega, kolonijalnega in delikatesnega blaga, poljskih in vrtnih semen, suhih in oljnatih barv in lakov, raznih čopičev in vseh vrst mineralnih voda.

Zahtevajte cenik fotografskih potrebščin in kamer!

Navodilo «**Kako se naučim fotografirati?**»

Dobi se vsaki knjigarni. Cena 10 Din.

~ **Če rabite kamero?**

Če rabite fotografske plošče, papirje, kemikalije, potrebščine?

Ali se Vam kali vino?

Univerzalna čistila za vino, sadjevec, žganje dobite stalno le pri nas!

Kirurgijske potrebščine:

kilne pasove, trebušne pasove, gumaste predmete itd.

Sredstva za pokončavanje mrčesa in boleznih na trti,

hmelju, vrtnicah!

Izredno izbrano parfumerijo

svetovnih mark: Coty, Houbigant, Forvil, Dr. Pierre, Roger & Gallet, Hudnut, Caron, Guerlain, Piver itd.

Vse to in še več dobite stalno v znani

DROGERIJI „SANITAS“

CELJE 77 — LJUBLJANA, Dunajska cesta št. 5

Radion

pere sam!

RAZUMNA MICA

Perite tako:

»Raztopite Radion v mrzli vodi,
denite poprej namočeno perilo v
to raztopino, kuhajte 20 minut,
nato pa izplahnite!«

Varuje perilo!

